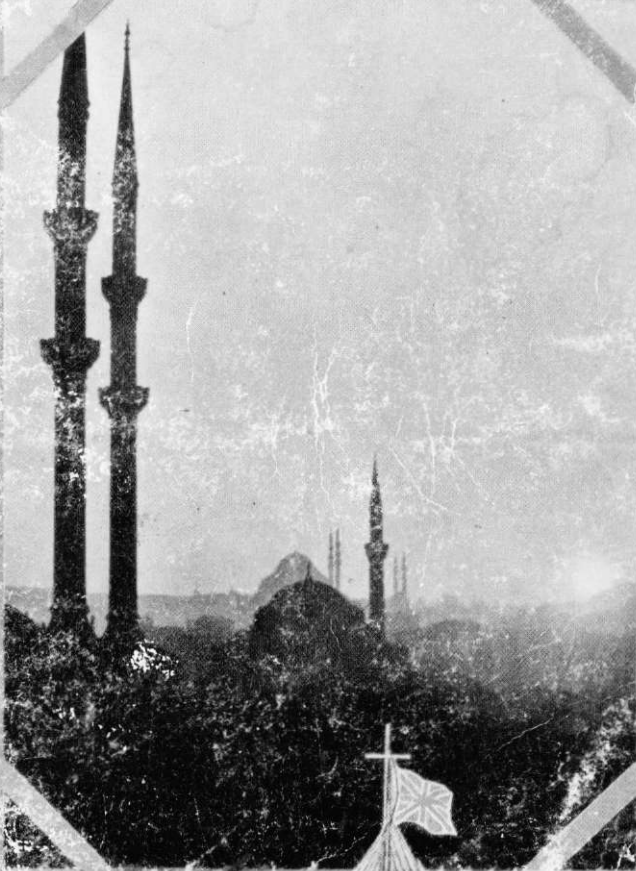
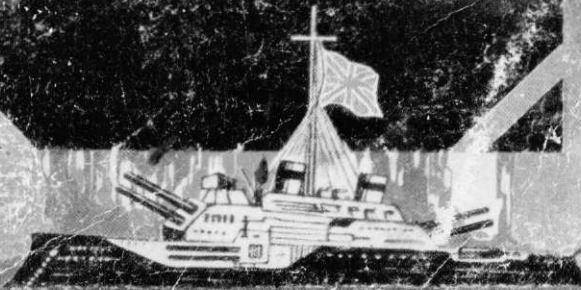

attilā ilhan

Dersaadet'te
Sabah Ezanları

bilgi yayınevi

ATTILÂ İLHAN

aynının içindekiler : 4

Dersaadet'te Sabah Ezanları

Altınoluk Beled'yesi	
Halk Kütüphanesi	
Demirbaş No.	9066
Tasnif No.	

BİLGİ YAYINEVİ

ATTİLÂ İLHAN'IN KİTAPLARI

Şiir

duvar (4. basım)
sisler bulvarı (4. basım)
yağmur kaçağı (3. bafım)
ben sana mecburum (4. basını)
belâ çiçeği (2. basım)
yasak sevişmek (3. basım)
tutuklunun günlüğü (2. basım)
böyle bir sevmek (2. basım)

roman

sokaktaki adam (2. basım)
zenciler birbirine benzemez
kurtlar sofrası (2 cilt/2. basım)
aynanın içindekiler
1/Bıçağın ucu
2/sırtlan payı (2. basım)
3/yaraya tuz basmak
4/dersaadet'te sabah ezanları (2. basım)
fena halde leman (3. basım)

deneme/anı

abbas yolcu (gezi notları)
anılar ve acılar
1/hangi sol (3. basım)
2/hangi batı (2. basım)
3/hangi seks
4/hangi sağ
5/hangi atatürk
gerçekçilik savaşı
attilâ ilhan'ın defteri
1/faşizmin ayak sesleri

çeviri

kanton'da isyan (malraux)
umut (malraux/3. basım)
çalardı basel'in çanları (aragon)

«Bu kitapta
anlatılanların
gerçek kişilerle ve
olaylarla
hiç bir ilgisi yoktur.
Onları ben,
büyük bir aynanın
içinde gördüm.
Üstelik ayna dumanlıydı
ve olmayan bir şehirde
geziniyordu.»

aslımlar matbaası _ Ankara

1919

mayis

İZMİR, NİHAYET YUNAN OLDU

İlk Yunan neferi, İzmir Rum halkının çılgınca tezahüratı arasında, dün sabah 07,50'de İzmir rıhtımına çıktı.

İzmir Metropolit Hrisostomos, Yunan sancağını öperek, Efzun birliklerini takdis ederken, gözyaşlarını tutamadı.

Atina (Reuter)

Bütün Yunan matbuatı, İzmir'in işgalini, büyük serlevhalarla bildirmişlerdir. Hususi muhabirlerinin telgraflarını neşreden Atina gazeteleri, işgalin, İzmir'li Rum halkın coşkun tezahüratı altında yapıldığını yazmaktadır.

Estia gazetesinde, hadise aşağıdaki şekilde nakledilmektedir: «İzmir'in kordon boyu, dünya halke-dildiğinden bu tarafa böyle bir manzaraya şahid olmamıştır. Sabahın erken saatlerinden itibaren, halk rıhtıma âdeta aktı. Geceleyin, muazzam bir tak-ı zafer kurulmuştu. Üzerine Yunan askerlerine "Hoş geldiniz" yazılmıştı. Caddelere, bütün duvarlara, halılar serilmiş, çiçekler serpilmişti.»

«Sabahın erken saatlerinde, esasen limanda bulunan Averof ve Limnos harp sefinelerinden, bahriye silahendazları karaya çıktılar. Fakat esas ihraç birlikleri bunlar değildir. Averof'un ve Limnos'un silahendazları, vaziyeti mürakabe altında tutmak için in, dirilmiş bulunuyordu. İhraç kıtalarını getirmekte olan nakliye gemileri, saat yediye doğru göründüler. Lonhi Sfindani, Nea Genea, Thyella, Themistocles, Syria ve Patris sefineleri, yedi buçukta limana girmişti. Evvela Patris İzmir rıhtımına yanaştı, Ru esnada

İzmir'in bilumum kiliselerinde çanlar çalmaya başlamıştı. Rum Mızıkası da çalıyordu. Karaya ellerinde Yunan sancağı ile ilk inenler Efzunlar oldu. İzmir Metropolit Hristostomos onları karşıladı. Yunan Sancağını öptükten sonra, gözyaşlarını tutamayarak ağladı ve karaya çıkan müfrezeleri takdis etti. Halk da sürür gözyaşları dökerek. Efzunlara çiçek atıyordu.»

«Saat dokuza beş kala, asıl ihraç kıtasını getirmekte olan sefineler görüldü. Rıhtıma ilk olarak Syria yanaştı. İşgal kuvvetlerinin ilk neferi, Syria gemisinden İzmir toprağına ayak bastı. Bu nefer, Çavuş Elefterios Katsulis idi. İzmir, nihayet Yunan olmuştu. Saat onbirde, rıhtımda yürüyüş kolu teşkil eden Yunan kıtaları, Hükümet Meydanına doğru ilerlemekteydi. • O esnada bir karışıklık husule gelmiş, Müslüman halk arasından, ateş edenler tesbit edilmişti. Yunan kuvvetleri derhal mitralyözle ateş ederek, mütecavizleri susturmuşlardır. Türkler arasında tevkifat yapılmış, tevkif olunanlar, Patris gemisine sevk edilmiştir. Hadisat esnasında iki Efzun neferinin öldüğü bildirilmektedir: Basileos Deloris ile Yorgo Papacostos.»

Çiçek Yağmuru Altında

Diğer taraftan, Atina'da Fransızca olarak neşredilen Le Messenger d'Athene gazetesi, İzmir muhabirinden 15 Mayıs sabahı, saat 10.30 tarihi ile almış ol. cluğu aşağıdaki telgrafı neşretmiştir:

«Rıhtımlar insanla dolup taşıyor, tıklım tıklım doludur. Herkesin elinde Yunan bayrakları, çiçeklerle dolu sepetler var. Hepsi sürür gözyaşları döküyorlar. İzmir'de şimdiye kadar böyle bir manzara asla görülmemiştir. Bilumum balkonlar bayraklar ve çiçeklerle müzeyyendir. Sokaklara halılar serilmiştir. Halk, meserret içinde, sokaklarda sarmaşdolaş dans ediyor.»

«İlk Yunan neferi sabah 07.50'de karaya ayak bastı ve hemen toprağı öptü. Dördüncü Piyade Alayı, çiçek yağmuru altında, resm.i geçit yaptı. Rum kadınları ve kızları, Yunan zabitleri ve neferlerinin kollarına atılıyor, boyunlarına sarılıyordu.»

Mızrahi'lerin yalısında, akşamüstü çay içmek âdeti, işgal donanması Boğaziçi'nde demirledikten sonra çıkmıştı. Şöyle böyle, altı ay oluyor. Abdi bey, kabul salonundaki saltanatlı duvar saatinin, ağır ağır, 'alafranga' saat beşi çaldığını işitmedi. Fesi kaykılmış, tezgözlüğü sağ gözünde; Matmazel Hortense'in, az önce eline tutuşturduğu pusulayı okuyor:

"Mon cher ami, Union Française'de Rene'ye maalesef mülâki olamadım. Bundan ziyadesiyle müteessirim. Mamafih, Madam Sinos'un davetinde görüşmemiz mümkündür. Gece yalıya uğrayıp, agreable bir surprise dahi yapabiliriz. Bana çok hiddet etmeyeceğinizi ümit etmek isterim. A blentot. —Gülistan".

Abdi bey kâğıdı avcunda buruşturdu, dişlerinin arasından Fransızca sövdü : "— Garce!. * İhtimal, Prens Bragin'le Petrograd'da fink atmaktadır. Bizi mi düşünecek?"

iki gecedir, humma içinde Gülistan'ı bekliyor: Fransız Yüksek Komiserliği'nden, sıradan bir sanık gibi saklanmasına hacet olmadığını öğrenip bildirecekti. Ne hayal! Gülistan Satvet'in ipiyle kuyuya inilir mi? Bunu savaş öncesinden, taa Paris yıllarından, en iyi onun bilmesi gerekir. "Ahval adamda akıt mı bırakıyor, mon cher?"

'Sabık' Edirne Meb'usu Halıcızade ^Bacaksız' Abdi bey**, günün birinde gizlenmek zorunda kalabileceğini, hiç aklına getirmemişti. Niye getirsin? Fırka'nın, 'Düvel-i İtilâfiye'ye yakın kanadından. Adı, Se-

* «— Orosu!...»

* Bkz.: 'Bıçağın Ucu', 'Sırtlan Payı'.

İlânik'ten beri, Cavit, Cahit, Karasu, Nişim, 'Topal' Samuel'le birlikte anıldı. Daha geçen yıl, İsviçre'-deyken, İngiltere'yle 'münferit sulh' zeminini yoklamıştı. Hadî Sadrazam Paşa'nın gözünü kin bürümüş, doğruyu eğriyi seçemiyor, kurunun yanında yaşı da yakacak; itilâf makamlarının, 'bâhusus' İngiliz ve Fransız Yüksek Komiserlikleri'nin, 'müdebbir' davranması, ilerde 'teşrik i mesai' edebileceği 'siyasi şahsiyetleri' koruması 'münasip' düşmez mi?

Ne münasebet! Şubat'ta Hüseyin Cahid'i tutukladılar. Abdi bey, Şura-yı Ümmet'e yazdığı kadar, Tannin'e de yazmıştı; yüreği oynadı ama, Cavit'e, Karasu'ya ilişilmedikçe, özgürlüğünü güven altında görüyordu. Mart'ta onlara karşı harekete geçilmesin mi? Karasu yakalandı. Cavit'le Yunus Nadi kaçıp, gizlendiler. Abdi bey geri kalır mı? Soluğu Mizrahi'lerin, gözlerden uzak yalısında alıyor. Teşrin-i sâni'de, Selanik'ten 'kadim ahababı' Leon Mizrahi, Şark-ı Karip Maadin Kumpanyası'nın Galata'daki yazıhanesinde, ona ne söylemişti ; 'kötüsü gelirse', kapısının ona daima açık olduğunu!

O bunaltıcı Sonbahar günleri! Hindenburg Hattı çöküyor. Filistin Cephesi'nde bozgun. Bulgarlar Mütareke istiyorlar. Yanlış hatırlamıyorsa, 'Müsü' Mizrahi bu sözleri Cercle d'Orient'da tekrarladı. Belki Küçük Kulüp'te. Fırka'nın 'demir müsellesi' Enver, Talât ve Cemal'in, Alman denizaltısıyla 'fırar ettikleri' günün akşamı. Abdi bey o zaman, kumral bıyıklarını okşayan dostuna bakıp, gizlenmesi gerekebileceğine asla inanmadığını, yüreği burkularak hatırlıyor.

Matmazel Hortense, istediği gazeteleri, Beyoğlu'ndan getirmiş. Böyle incelikler yapar. Akşam'da, İngiliz İşgal Komutanlığı'nın 'tebliğ-i resmisi' gözüne çarptı : **"Miting memnuiyeti konuldu/İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalini tel'in maksadına matuf, Beşiktaş ve Beyazıt mitinglerine dün izin verilmedi".** İleri'de günün haberi: **"Saltanat Şûrası toplanıyor".** Başyazı'nın 'serlevhası' anlamlı: **"Bize himaye lâzım değildir."** Paris gazetesi Le Temps'dn, Fener Rum

Patrik V.'yle 'mülakat', **"İzmir gibi, İstanbul da Yunan idaresine verilmeliymiş"**. Ne kadar vahim!

Abdi bey'e kalsa, koltuğuna gömülüp, gazeteleri okuyacak. Kapıda Riri'nin cilveli gülüşü :

— Abdi bey, çay hazır; sizi bekliyorlar.

Fesini çıkarıp yürüdü : —Derhal geliyorum.

İçisıra düşünüyordu: "— ...zevahiri kurtaralım, ne de olsa Rosa'ya medyun-u şükrânız, gazete mü-tâleası tehir edilebilir".

Misafir olmadı mı, çay yalının 'mutantan' balkonunda 'alınıyor'. Madam Rosa Mizrahi, kızları Raşel'le Sara, 'Mürebbiye' Matmazel Hortense ve o. Abdi bey çaydan 'hazzetmez', scıbah kahvaltılarında dahi kahveyle yetinir, 'mutadı budur'. Neveser bu alışkanlığını, 'âli tahsilini' Paris'te yapmış olmasına bağlıyor, Fransızların kahve düşkünlüğünü kapasıymış! Paris'teki 'menfâ hayatında' epeyce frenk alışkanlığı edinmişse de, çaydan uzak duruşunun nede-nini, Abdi bey, içkiye 'inhimâkinde' bulur: "Çay tir-yakisi 'akşamcı' nerede görülmüş, mon cher?".

İki dirhem bir çekirdek, balkona geldi: sımsıkı arkaya taranmış, ortadan ayrık düz siyah saçları, briyantinden pırl pırl. Traşı sinekkaydı, yanakları hafif pudralı. Tekgözlüğü, denizden balkona vuran akşam aydınlığını yansıtıyor, sanki sedefteydir. Rosa Mizrahi, havagazı alevi gözlerini kısarak, saplı gözüğünün ardından, ona baktı:

— **Bonsoir mon bey**, şu kekten bir lokma alır mısınız? **Goutez, je vous en prie!*** Miralay Morley, bu defa herhalde kusur bulamayacaktır. Mulatier'de yediklerinden, daha leziz olmamış mı reca ederim?

Riri, Sevres porseleni zarif fincanlara, sinsi bir çay koyuyor: İçinde limon dilimleri, acı sarı. Aba'i bey, kekin üzümlü tadı damağına hızla yayılırken, savaş boyunca bu yalıda 'Alman zabitanına' ikram edilen elmalı boğaçaları düşündü. Almanlara **strudel**, İngilizlere üzümlü cake, Fransızlara **croissant**, İtal-

* «— Rica ederim, tadın.»

yanlara **pizza!** "Misafir ağırlamakla, Madam Mizrahi'nin, filvaki üstüne yoktur".

Camların önüne azametle kurulmuştu, içyüzünü bilmeyen 'kraliçe' sanır: giyinmiş kuşanmış, sırtında çini mürekkep mavisi rob, başında 'âbidevi' topuz : yüzünü sağa sola çevirdikçe, elmaslı tarakları, balkonu yıldız çakıntılarına boğuyor. Pera ve Şişli 'sosyetes'i, Rosa Mizrahi'nin, elmaslı tarakları alabildiğine ışık üreten katran siyahı topuzlarını, anlata anlata bitiremez. Bir de tabii, altın saplı gözlüğünün ardındaki, havagazı mavisi 'zehirli' gözlerini.

Aralarındaki 'hukuka' rağmen, yalıdaki 'zaruri misâfireti' uzadıkça, Abdi bey eksikleniyordu. Sözü oraya getirdi:

...maateessüf Gülistan'dan sadre şifa haber alamadık : Matmazelle bir pusula göndermiş, Yüz başı Lariviere'i göremediğini bildiriyor. Bu vaziyette korkarım ki daha bir müddet...

Rosa Mizrahi, bir el işaretiyle onu susturuyor: **—je vous en prie**, Abdi bey! Yalı sizindir: Leon bir hafta varsa bir ay yok; mevcudiyetiniz bize kuvvet veriyor: böyle muhataralı bir zamanda, bir günden bir güne ne olacağı belli mi?

Böyle 'muhataralı' bir zaman!... Abdi bey, buna yakın sözleri, İtilâf Donanması'nın Dersaadet'e geldiği günün akşamı, 'Kara' Kemal bey'den işitmişti : "— Fikret'in bahsettiği 'devr-i şeâmet' şimdi başlamaktadır, dayan dayanabilirsen 'Bacaksız' Abdi!". Evde Terakki Apartmanı'nın Marmara'yı da kucaklayan Nefti Salonu'ndaydılar, ellerinde rakı kadehleri. Savaş gemilerinin kıvılcımlı kara dumanı, denizin kum mavisi sisleriyle karışmış, şehrin öteki yakasını gözlerden siliyordu. Herşeyde 'derin bir melâl', insanın düşünme melekesini felce uğratan, bir kötümserlik! Sabahtan beri camların önünden ayrılmamış olan Neveser, kesik öksürüğünü, çağla rengi ipek mendiliyle gizleyerek, 'elliye mütecâviz sefine' saydığını söylemişti. Fikret'in adı geçti ya, duruma uygun düşen birkaç mısraını, arkasından, fısıltıya yakın bir sesle okuyor:

**"Hazan, hazan... Yine sen, ey remide fasi-ı hüzâl!
Şu kırdığın mütehassis, nahif dallardan
Şu döktüğün müteverrim, zavallı yopraklar,
—Zavallı acz-i hayat!—
Bilir misin nasıl izhâr-ı derd eder, ağlar?..."**

Susup kalıyorlar. Oysa 'Hamidiye Kahramanı' Rauf bey, Mondros'ta mütarekeyi imzalayıp döndükten sonra, gazetelere ne iyimser demeçler vermişti Yeni Gün'de, Tasvir-i Efkâr'da okuduklarını Abdi bey, satır satır hatırlamaktadır:

"— ...devletin istiklâli, saltanatın hukuku kurtarılmıştır. Bu mütarekenâme, galiple mağlup arasındakı akdedilen bir mütarekenâme değil, belki hâl-i harpten çıkmak isteyen iki müsavi kuvvet arasında imzalanabilecek, müsâdemeleri nihayete erdiren bir vesika mahiyetindedir."

Ya gazetecilerin soruları üzerine verdiği güvenceler : "— ...İstanbul'umuza bir tek düşman neferi çıkmayacaktır. Tersânelerimiz işgâl olunmayacaktır. Demiryollarına el konulmayacaktır. Adana kurtulmuştur, vs., vs..."

"Kaderin istihzası mı?", işe bak ki, Teşrin-i sâni'nin haftası olmadan, Britanya Donanması'ndan Basra torpidosu, Miralay Murphy başkanlığında bir heyet getiriyor. Bir hafta sonra ise, itilâf Donanması, (Yunan kruvazörü Averof dahil), Dolmabahçe önünde demirlemiştir. Üçbini aşkın itilâf askeri Beyoğlu'na çıkar; mızıkasını döve döve, bir gün Fransız, ertesi gün İngiliz birlikleri, sefarethaneilerine kadar, gösteri yürüyüşü yapar. "Cadde-i Kebîr'i tanıyabilmek imkân haricindedir". Osmanlı'dan başka, hangi ülkenin bayrağını ararsan, dalgalanıyor: İtalyan, Fransız, İngiliz, Yunan! Ermenisi, Rumu, Yahudisi, alkış kıyamet!

Çeşitli söylentiler, şehrin her köşesinden, havai fişekler gibi uçuşuyor: İngilizlere daha 'mülâyim' yeni bir hükümet kurulsun diye, Zât-ı Şâhâne, İzzet Paşa kabinesini istifaya zorlamış! Haydarîzade'yı, Abdurralıman ve İzzet beyleri, Tevfik Paşa, bu amaçla kabinesine alıyormuş! Bu arada, Fransızların küs-

tahlıkları: 'ganaim-i harbiyeden mâduttur' bahane-siyle, bazı özel romörkörlere 'bandıralarını toka etmiş', Beyoğlu cihetindeki bazı binalara elkoymuşlar. İngilizler aşağı kalır mı? Sefaret mensuplarını himaye bahanesine sığınıp, Middlessex Alayı'ndan 'tefrik ettikleri dört yüz silahendazı' Tepebaşı'na yolluyorlar. 'Siyaset mehafilinde', kimsenin ağzını bıçak açmıyor. En hararetti İngiliz yandaşları, üzgün ve umutsuz. Nasıl olmasın? İngilizciliği 'müsellem' Sait Molla, Askerî Ataşe Deedes'e, 'Britanya Yüksek Komiseri'nin, neden dikkati çekecek derecede soğuk davrandığını' sorunca, Türkçe bilen Deedes 'bey' açık açık demiş ki:

"— ...Türkiye'ye verilecek cezanın çok ağır olacağı hususunda, tek bir Türkün kafasında dahi, tereddüt uyanmasını istemiyor da, ondan!"

Güz boyunca, Abdi bey'in evine 'bitâb' dönmediği akşam oldu mu? Ne yanına baksa ürkütücü belirsizlikler, karanlık olasılıklar! Şark-ı Karip Maadin Kumpanyası'nın Galata'daki yazıhanesi'nde, çay, kahve, sigara, geç vakitlere kadar Karasu'yla tartışmışlar: ne yapmak lâzım? Cavit diyormuş ki, "— Vahdetin'in niyeti yeni bir Abdülhamid olmaktadır. Biz münhasıran Cemiyet'e düşman zannediyoruz, fevkalâde yanlış, haddizatında Meşrutiyet'e düşman : ilk fırsatta Meclis-i Meb'usan'ı dağıtacaktır". Dağıtmadı mı?

Dönünce Neveser'i evde, hava elverişliyse terasın sonbahar kızılı çiçekleri arasında dalgın, değilse 'Nefti Salon'da Almanca bir şiir kitabına eğilmiş buluyor. Başını kaldırdı mı, sağ gözü yine öyle tatlı şeh-lâ, gülümsedi mi, iki yanağında yine öyle iki gamze. İsviçre'den döneli daha mı 'ketum' oldu bu kadın? Başlarında dolaşan bunca belâya ilişkin, niye iki söz söylemez? Abdi bey'in sabırsız, çabuk parlamaya yatkın 'mizâcına', karısının 'tevekkülü' ve sâkinüğü, fena halde batıyor: batmaz mı canım, 'rakısından aldığı her yudum, hançeresinden şiddetli bir infilâk tarrakasıyla geçmektedir'.

Şu dakika, 'infilâk tarrakalarıyla' boğazından çay yudumlan geçiyordu. Şöyle demli, tavşankanı

osmanlı çayı olsa, neyse! Yavan, ılık bir sıvı! Birden içinde bir tetik düştü : "— ...Allah kahretsin, Matmazel Hortense'a evden haber sormayı unuttuk! Tevekkeli, manalı manalı bakmıyor: Gülistan bahsinde pürtelâş istintak et, 'helâlîne' gelince..."

Matmazel Hortense hep yapmaz mı, fındık çenesini çekip, boynunun bingil bingilliliğinde kaybederek, 'Terakki Apartmanı'na da uğradıklarını, maic-hance, Madam Abdi'yi bulamadıklarını' söyledi. Ablak suratında, suçu Abdi bey'e yıkan bir ifade! Çay fincanını, küçük parmağını havada çengel yaparak tutmuş, bunca yıldır Dersaadet'te yaşadığı halde, kelimeleri hâlâ yerli yerinde kullanamıyor:

— ...çok çok maateessüf. Madam Abdi göremedi ben, **parce-que** şehirde gittiler. **Var** hangi biraderi en **Allemagne**, o gelmişti...

Ne, 'biraderi' mi gelmiş? Bir bu eksikti! Abdi bey sözü Fransızcaya döktü, o zaman anlaşıldı ki Neveser, Almanya'da 'mühendis çıkan' kardeşi Ahmet Ziya nihayet gelince, onu gezmeye götürmüştür: Seyrisefain İdaresi'nin Akdeniz yolcu vapuru, aylardır yurtlarına dönemeyen 'talebelerimizi' dün İstanbul'a kavuşturmuş!

Ahmet Ziya'yı Abdi bey'in şeytanları hiç almazdı : hırçın bir çocuk, tutkusal, 'herşeyi mesele yapmakta müstesnâdır', ablasını olumsuz etkiliyor. Birbirlerine öyle de düşkündürler ki, geçen yıl Neveser'i İsviçre'den almaya gittiğinde. Ahmet Ziya'yı son defa Zürih'te görmüştü. Helvetia Otelinde : ablasını yolcu etsin diye, ta Berlin'den kalkıp gelmiş!

O ara Batı Cephesi'nde Picardie Muharebeleri oluyor, demek Mart filan; General Ludendorf, altmış kilometrelik bir cephe boyunca, üç ordusuyla İngiliz cephesine saldırmış; Le Journal de Geneve'de, Kronpriz komutasındaki Von Hutier Ordusunun, General Gough'ın İngiliz birliklerini darmadağın ettiği haberleri! Otelde hem yemek yiyor, hem söyleşiyorlar; söz savaşın sonuçlarına döküldü, adamakıllı atıştılar: Ahmet Ziya bir Rosa Luxemburg'tur tutturmuş; devrim Rusya'da patlak vermiş de, Almanya'nın da eli kıllağındaymış, işin başını çekenler, Spar-

takistler oluyor, Alman Bağımsız Sosyal Demokrat Partisi'nin sol kanadı : yılbaşında işçi konseyleri mi ne kurmuşlar, bir sürü grev örgütleniyor! Ahmet Ziya'mn 'spartakistlik' dediği, düpedüz bolşeviklik, koca 'Rusya'yı çökerten belâ! Abdi bey, çatalı bıçağı atıp, açtı ağzını yumdu gözünü. 'Biçâre' Neveser, kocasıyla kardeşi arasında kalmış, etraftaki yabancılara mahçup mahçup gülümsüyordu : iki yanağında, iki sevimli gamzesiyle!

Madcım Mizrahi, Miralay Morley'in armağan ettiği ingiliz cıgaralarından, birini yakmaya davranmıştı; Abdi bey, 'mondain' bir telâşla, ateş yetiştirdi. Bir cıgara da, o yaktı.

— 'Efendi hazretleri', nihayet teşrif edebilmişler dernek?

Bunu, gözlerini kısıp, uzun parmaklarıyla du-manları edalı edalı dağıtan Rosa Mizrahi söylüyor: Abdi bey'i, kayınbiraderiyle 'şehzade' diyerek alay ettiğini bilecek kadar, eski tanır. Arkasından, yarı şaka yarı sitem, ilâve ediyor:

— ...ikametinizin uzamasından hâlâ şekvâcı mısınız mon bey? Ablayla biraderin hasret gidermeleri, tahmin ederim ki bitmek bilmez! Bu müddet zarfında, 'Efendi hazretleri'yle burun buruna olmaksansa, bizim buradaki rahatsızlığa katlanmak evlâdır!

— Teessüf ederim, Madam! Nezdinizde kalmayı, her hâlde tercih ederim; bunu tekrara hâcet mi var? Endişem, misafirperverliğinizi suistimal endişesi oluyor, bâhusus taşıdığım 'ittihatçı' şâibesıyla...

Mizrahi'lerin yalısında akşam çayı müzikle biterdi. Gün batımı, Boğaz'ın karşı yakasına haşhaş pembesi kuşlar uçurup, bilinmez hangi öfkeyle akan suları eflâtuna döndürdü mü; saplı gözlüğünü 'ah-kâmla' gözlerine götüren annesi, Raşel'i o an görüyormuşçasına tepeden tırnağa şöyle bir süzer, piyanoya geçmesini isterdi. Artık ya Chopin'den, ya Faure'den, ya Debussy'den 'birşeyler' çalınacaktır: belki insanın yüreğini, yumuşak tüylü parmaklarıyla varla yok arası elleyen bir '**berceuse**', belki ilk gençlik yıllarında kalmış sevdaları, 'tedavisi gayr-ı kaabil

derin gönül yaralarını tedâi ettiren bir 'noctume', mutlaka duygusal, Madam Mizrahi'nin iri kemikli, köşeli ve katı kişiliğine ters düşen, 'munis', 'göğüs geçirmeleri intâç edebilecek', dokunaklı bir parça!

'Mucib-i merak olan husus', Raşel'in üst üste kaç akşamdır, göstermekte direndiği acayip 'istiğna'; sanki 'valdesinin bir işaretiyle derakap salondaki kuyruklu piyanoya şitab eden' kız çocuğu, başkasıdır. Sol kaşını hafifçe yukarı kaldırıyor, kalınca, 'adeta fistolu' dudaklarını büzerek, bin türlü bahane buluyor: yorgun imiş, Beyoğlu gezmesinde 'paket taşımaktan' dermanı kalmamış, hiç keyfi yok imiş, daha neler neler. Matmazel Hortense'in ölü balık gözlerini iri açması, Madam Rosa'nın üstü örtülü öfkesi 'kâr etmiyor'. Abdi bey, müdahale etmedikçe, Raşel piyanonun başına gitmeyecek. "Filhakika, beklediği onun ricasıdır", önceki gün, dün böyle olmuştu; bu akşam da böyle oldu. Abdi bey, tekgözlülüğünü eline alıp, 'en müşfik sesiyle', çaldığı parçaların 'mustarip ruhuna teselli verdiğini' söyler söylemez, Raşel'in suratında 'vahşi bir şetaret' belirdi:

— Siz, deyip kalktı, arzu ediyorsanız, o zaman başka!

Madam Mizrahi'yle Abdi bey, ilkin birbirlerine, sonra salonun loşluğuna uzaklaşan Raşel'in 'mevzûn endamına' bakıyorlar. Son aylarda ne kadar boy attı, 'hâl-ü-etvârı valdesini andırmakla beraber', boşluğu kaplayış biçiminde mi, hareketlerindeki kıskırtıcı esneklik ve yumuşaklıkta mı, neredeyse, 'dikkati derhal celbeden, cinsî bir câzibe' gizli: anne ve kız, aynı kemikli yapıda, fakat Rosa Mizrahi'deki katılık ve köşeilik, Raşel'de 'elâstikiyet ve seyyaliyete' dönüşmüş; denilebilir ki, annesi 'adetâ hendesî bir mevcudiyet', kızıysa 'şehvetle terâvetin karışarak cismanileştiği beşerî bir muhasala!'

Abdi bey, Mizrahi'lere eski ziyaretlerinde (Selânik yılları, 'Hürriyet ilân edilmiş', şehir yere göge sığamıyor, yürekleri umutla dolu) fişek halinde paketlenmiş, metelik metelik Nestle çikolatası getirdiği 'gök gözlü Raşel'i, böyle 'nevamâ kadın' görünce yadırgıyor. Kaç yaşına bastı bu kız, pek pek onbe-

şine, 'lâkin göğüsleri kâmilten teşekkül etmiş olup, kalçaları fevkalâde rabitalıdır, simâsında muhtemelen pederinden müdevver esrarengiz bir mana mevcut —ki valdesinde asla olmamıştır— herhangi bir erkeği mıknaş gibi taht-ı tesirine alıyor.'

Abdi bey, bıçak sırtı dudakları arasından, cıgarasının dumanını ince ince kıyarak salıverdi. Anlam- lı anlamlı Rosa Mizrahi'ye baktı, Matmazel Hortense'a işittirmeden :

— **Ma foi**, dedi, kerimeniz valdesini asla inkâr etmeyecek **ma chere**.

Madam Mizrahi ciddileşiyor: — Sizi evvelce de ikaz etmiştim, lütfen ondan uzak durunuz **mon** beyi Yegâne emelim, kızımın bir hanımefendi olarak yetiştirilmesidir.

— Ona ne şüphe Madam, ona ne şüphe!

Birden piyano. Yalının, misafir olmayınca biraz loş, epeyce hantal 'kabul salonu', cam ipliğinden örülmüş, 'revnaklı' salkımlarla donatılıyor. 'Tumtu- raklı' mobilyalarına, her tınlamayı emmeye hazır Şi- raz ve Buhara halılarına rağmen, boşluğu sırt üşüten salon, gözlerin seçemediği 'fevkal'beşer' bir hare- ketle kıpır kıpırdı da, sanki müziğin büyüğü 'sırrını ayân eyledi', akşam aydınlığının, büyük pencereler- den iç duvarlara çarpan kızıl dikkörtgenlerine kim dalsa, belleğindeki imge birikiminden şaşırtıcı özet- ler görüyor.

En çok da, Abdi bey. Son yılları öyle bitirici bir çarpıntıyla yaşayıp, öyle yıldırıcı bir hızla öğütmüş ki; "bir raddesinin üzerinde dahi, lâyıkiyla durup", düşünememiş; 'hareket ve ef'alini' aklın terazisiyle tartamamış! Mizrahi'lerin yalısında saklanmaya baş- layalı, ağır ağır, yoğun bir bataklığa gömülürcesine içine gömüldüğü sürekli durgunluk, onu acele yaşan- mış yıllarını gözden geçirmeye zorluyor. «Haddiza- tında maziyle iştigal, abesle iştigale müsavidir, te- fekkürün kanatları istikbale açık bulunmalı», ama, ya köprüler 'kâmilten' atılmış bir 'uzlet köşesinde' kıskıvrak sıkıştırılmış isen ne halt edeceksin?..

O zaman, piyano sesiyle canlanan eski resimler: On, onbir yaşlarında mı? Paydos çalmış, Alliance

İsraélite okulundan dağılmışlar. Selânik'e çamurlu bir kar yağıyor. Yalılar'a çıkan yol, vıcık vıcık. Yaşça akranı, boyca uzun, üç beş çocuk, çantasını elinden kapmış; birbirlerine atarak, onu deli ediyorlar. Abdi, hepsinden kısa olmanın utancı ve öfkesiyle, ondan ona koşuyor, çantasını kurtarmaya çabalıyor ama, 'ne mümkün?', boyu yetişmiyor ki! Çocuklar, her atı- lımını boşa çıkarıyor, bağıra çağıra onunla alay edi- yorlar :

**"Bacaksız Abdi,
dolmayı kaptı,
dolma sıcağı,
ağzını yaktı."**

Yoo hayır, çocukluğunun Selânik'inde değil, de- likanlılığının Paris'indedir. 'Netâmeli' bir sis, bulvar- ları 'kâbus gibi' sarmış. Akşamın dumanlı 'melâli' içinde havagazı lâmbaları, 'efsunkâr' mavi çiçekler. Abdi, hanidir 'kur yaptığı' Armande'i öpecek. Ar- mande güçlü kuvvetli kız, boyca ondan en az iki karış yüksek, kızı öyle büyük bir şiddet ve hızla ken- disine doğru çekmiş ki, aralarında 'âdeta bir müsâ- deme' oluyor, Armande onu acıyla iterek "— Boyu- nuzun kısalığını, diyor, böyle 'şedit' davranmakla mı örtbas etmeye çabalıyorsunuz?."

Yoo hayır, 'hürriyetin ilânını müteakip' Selânik'te 'Cemiyet'e kabulü yapılıyor. 1323 mü? Yüzbaşı Vo- dina'lı 'Çopur' Hayri bey'le, Olimpos Birahanesinde buluşmuşlar; aylardan Eylül. İkinci'den beri sinsi sinsi hazırlanan yağmur, onlar Tramvay Caddesi'ne çıkar çıkmaz indiriyor. Saçak altlarına, kapı kemer- lerine koşuşan, akşam kalabalığı. Tramvayların cam- ları, şimşek yalazıyla, bir zümrüt yeşiline çalıyor, bir kükürtlü eflâtuna. Abdi bey'in yüreği sıkışık, so- luğunda daralma : geçen sene, mason locasına kay- dolurken, benzer bir heyecan geçirmedim mi?

Vodina'lı 'Çopur' Hayri bey, —Allah rahmet ey- lesin—, üstlerine başlarına mercimek tanesi gibi avuç avuç serpilen yağmura aldırış etmeksizin, ara sokaklarda onu epeyce dolaştırıp, Kapalıçarşı'ya ya-

kın 'muhkem' bir binanın kapısına getirmişti. Tokmağı vurup, önce "— Mûin!", arkasından üç kere "— Hilâl!" diye sesleniyor. Parola bu. Kapıyı açıyorlar. Eşikte, 'Delil'in 'mukadder' sorusu : "— İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girmekte mıtssır mısınız?" Namzed'in, daha az 'mukadder' olmayan cevabı: "— Mussırım!". Bunun üzerine, içeriye giriliyor. Işığı az, 'rutubetli' bir odada, Abdi bey'in gözlerini bağlayıp, elinden tutarak başka, galiba daha geniş bir odaya geçiriyor, bir iskemleye oturtuyorlar. Ne bir ses, ne bir nefes, pencerenin pancurlarında yağmurun 'muttarit' darbeleri.

Birden, kimden çıktığını yıllar boyunca merak edeceği 'davudi' bir ses yükseldi, dedi ki: "— Kardeş, Cemiyet'imize dahil olmak arzusunu izhar etmişsin, bir arkadaşımız seni tezkiye etmiştir, biz de kabul eyledik, lâkin usuldendir, bir kere daha soracağız : ısrarınız bâki midir?". 'Namzed'in onayından sonra aynı 'a'avudî' ses daha da 'mehâbet' kazanarak devam ediyor: "— ...kardeş, sağında Kur'an-ı azim-üş-şân, solunda bir rovelver durmaktadır, ayağa kalkarak sağ elini Kitabullah, sol elini rovelver üzerine koy, dühul yeminini bizimle birlikte tekrarla!"

Yemin sona erince, 'Delil' Vodina'lı 'Çopur' Hayri bey, gözlerindeki bağı çözmüştü. Abdi bey, alacakaranlıkta hiçbir şey seçemedi. Yavaş yavaş uzun bir masa belirdi; ardında, kırmızı cübbeler giymiş, suratları siyah maskeli, 'heyülâ gibi üç şahıs'... Duvardaki Cemiyet armasının önünde durmuşlardı. 'Davudî' seslisi ortadakiymiş, (ama kim?), son olarak, Abdi bey'in 'ömrübillâh' unutamayacağı o dehet verici cümleyi söylemişti : "— Cemiyet, ihaneti asla affetmez! Böyle bir keyfiyet vukuunda, akıbetiniz mutlaka ölüm olacaktır." Böylece, daha Paris'teyken hizmetine gönüllü koştuğu Cemiyet'in 'aza-yı aslisi meyânına' girmişti. Sessizce çıktılar ki, yağmur dinmiş.

Teşkilât-ı Mahsusa'nın 'Kısm-ı Harici'sine ayrılınca, Halil Paşa'nın 'maiyetinde' Sunusi'lerle çalışırken, daha sonra Trablusgarp'ta şehit düşen, Vodina'lı 'Ço-

pur' Hayri bey, Olimpos Birahanesi'ne dönüp olayı kutladıkları sırada demişti ki:

"— Bre Abdi bey, dinin aşkına bu yemini ciddiye ai, komitacılık başka şeye benzemez, şakaya tahammülü yoktur, bilenin!"

Giderek soğuk bir su serpintisine yozlaşan yağmur, ortalığa garip bir kış serinliği getirmişti. 'Adeta' ürpeldiler.

Fakat, hayır: Dersaadet'in bütün minarelerinde 'Salât-üs-selâm', Devlet-i Aliyye, Enver'in akıllara durgunluk veren 'emrivaki'siyle, Almanların safında harbe katılmış; Abdi bey 'vaziyeti bertafsil tahkik maksadıyla' Maliye Nezareti'ne, Selânik'ten 'refik i azizi' Cavit bey'in yanına gidiyor: İngiltere Temsilcisi Sir Adam Block, Osmanlı topraklarını terketmek zorunda bırakılmış, Cavit'le 'istifsarda bulunmuşlar', 'herif' içtenlikle demiş ki:

"— ...bu harbi Merkez ittifakı kazanırsa, Osmanlı mülkü Almanların müstemlekesi olacaktır; yok İtilâf devletleri kazanırsa, parçalanacaktır!"

Açıklanması zor bir 'kehanet' mi, yoksa geçen yıl bolşeviklerin 'ifşa ettikleri' Sykes-Picot anlaşmalarına, daha o tarihte 'vâkıf olmanın sağladığı, bir kurnazlık mı? Bilindiği üzere, bu anlaşmalar, Osmanlı Devleti'nin 'taksimini' öngörüyordu.

Acaba müzik sürse, Abdi bey'in 'tahayyülâtı' uzar mıydı? Büyük bir olasılıkla, evet! Fakat, sürmedi. Riri, kırıla döküle, komşu yalıdaki 'hanumların' Madam Mizrahi'yi ziyarete geldiklerini haber veriyor. Abdülhamid 'vüzerasından' Allahlık bir Paşa'nın (Preşova'lı Besim Paşa mı?) tombul 'refikasıyla', Soeur'lerde okumuş, 'alafranga' küçük 'kerimesi'! Anne 'zehahiri kurtarsın' diye geliyor, gerçek ziyaretçi kocasını ilk Çanakkale savaşlarında kaybetmiş olan Şehbâl hanım : aile çevreleri gittikçe daraldığından umudunu kesmiş, Mizrahi'lerin aracılığıyla 'muhit edinmeye' çalışmakta, besbelli yeni 'izdivaç' olanaklarının ardında koşturmaktadır. Gönlü şen, fıkırdak bir tâze, Madam Mizrahi'yle sürekli Fransızca konuşur, 'nâmahrem'den kaçmaz, arasına cığara bile tütürüyor. Allah da biliyor ki Abdi bey, başka za-

man olsa, 'maalmemnuniye' yanlarında kalır, Şehbâl hanım'la 'muhabbeti takviye ederdi', 'Hasba, ağıleb-i ihtimal, izdivaca müncer olmayacak bir rabıta'yı da tecviz etmektedir", ne var ki gazetelerini odasında bırakmıştı, bir an önce salondan kurtulmak, onların başına dönmek istiyordu. Misafirlerin gelişini 'vesile ittihaz etti.'

Gazetelerde onu bu kadar ilgilendiren nedir? Dersaadet'in düşman çizmesi altında, nasıl ezildiği mi? Yoksa Sultan Vahdettin'in Meclis-i Meb'usan yerine geçirmeye çalıştığı, Saltanat Şûrası'nda nele- rin konuşulacağı mı? Ne münasebet! Abdi bey, son birkaç gün 'zarfında' ittihatçı 'tevkifatı' olup olmadığını merak ediyor. Onun için bu, 'bir hayat memat meselesidir.'

'Damat' Ferid Paşa'nın nihayet Sadrazam olduğu günlerdi. Martın başları, 'Payitaht' büyük bir tutuklama dalgasıyla çalkalanıyor. Birlik 'başmuharri- ri' Hüsnü Faik bey'le, durumun ne yönde gelişebile- ceğini, Novotni'de konuştular. Hüsnü Faik*, genç ama 'matbuatın güzide şahsiyetlerindendir', gözaltı- na alınıp Bekirağa Bölüğü'nde bir hafta kadar alı- koymuşlar, 'kefalete rapten tahliye edilmiş'. Birası- nın köpüklerini 'fütursuzca' üfleyerek, diyor ki:

"— ...bu defa yakayı sıyırmaya muvaffak olduk, bir dahaki sefere affetmezler; Celâl Nuri'yi, Ahmet Emin'i nasıl sürdülerse, öyle süreceklerdir. Vaziyet gün geçtikçe ciddileşiyor. Dersaadet Divan-ı Harb-ı Örfî'si hakkında çıkarılan kararnameye bir atf-ı na- zar edebildiniz mi? Felâket! Saray'a merbut birkaç Paşa, bir sürü Ermeni, Rum vazifelendirilmiş! Alem- dar'ın neşriyatını da gözönünde tutarsak, akıbetin ne kadar karanlık olduğu, zannımca tavazzuh eder. Esasen Refii Cevat..."

Refii Cevat, 'kin ve gayz kusan' yazılar yazıyor- du : "...sehpalar bu adamlara lâyük değildir. Kopa- rılması iktiza eden başları kütükler üzerinde kesilip, günlerce senk-i ibrette kalmalı". Bu sözler Abdi

* Bkz.: 'Kurtlar Sofrası', 'Yaraya Tuz Basmak'.

bey'in rüyalarına giriyor, uykularını kaçırıyor. Üstüste üç gece, aynı kâbusla uyandı: ağzı kanlı bir balta- dan yansıyan güneş, gövdesinden ayrılmış 'bîçare' başı üzerinde oynamaktadır. Ağzının iki ucu aşağı- ya çekilmiş, sol kıyısından çenesine uzayan kahve- rengi bir kan şeridi.

Dahiliye Nazırı Cemil Bey'in, Fransızca Le Mo- niteur Oriental gazetesine demecine ne demeli? 'İt- tihat Terakki sekiz yüz bin Ermeni'yi öldürmüş, yüz bin Rumu yerinden yurdundan etmiş, dört milyon Türk'ünse ölümüne neden olmuş, bu ağır sorumlu- luğun hesabı mutlaka sorulacak, ağır yürüyen mah- kemeler hızlandırılacakmış.'

Hüsnü Faik, 'gümrah kaşlarını' alnına kaldıra- rak, alçak sesle konuşuyordu, fakat gözleri ateş sa- çıyor, hareketleri azimli:

"— ...'harb mücrimi' ithamıyla rastgele 'ittihat- çı' derdest edecekler. Cemiyet'le, Fırka'yla alâkası olan herkes tehdit altındadır: ama uzak, ama ya- kın! Ermeni meselesi, başımıza büyük gaile açabilir: İngiliz Kumandanlığı'nda, bir Ermeni/Rum Masası ih- das edilmiş, şikâyet toplanıyor. İşgal makamları, Ba- bîâlî'ye müracaat ederek, Ermeni Tehciri mes'ulleri- nin, —tecziye edilmek üzere— taraflarına tevdiini talep etmişler. Bir kere bu yola girilirse, hâlimiz du- man : iki paralık bir Ermeni'nin şahitliğiyle hadi tan- tuna..."

Novotni'nin تنها bir saati. Dipte bir masada, birkaç İngiliz bahriyelisi, taze bağdemler gibi ağarı- yor: özenli giyinmişler, tüysüz yanakları kız pembe- si! Abdi bey, içlerinden birisine takıldı: 'burnunun ucu lâtif bir şekilde havaya kalkık, çenesi zarif bir nevcivan'. Hüsnü Faik bu derece önemli şeylerden söz etmeseydi, acaba bir kolpasını bulup...

"— ...Dahiliye Nezareti feci tazyik ediliyor. Ca- vit bey, Yunus Nadi, mutlaka yakalanmalıymış! Da- ha fenası, 'tevkifini zaruri addettikleri altmış kişinin listesini' Babîâlî'ye vermişler, bu demektir ki önü- müzdeki günler zarfında..."

"Altmış kişilik bir liste ha!" Saklanmaya karar vermesinde, duydukları ne kadar etkili olmuştur, Ab-

di bey kestiremiyor. Olmuştur elbet, Hüsnü Faik'in 'istihbaratı' yabana atılmaz, "Emniyet-i Umumiye'-de, nezaretlerin hemen köftesinde, mutemet adamları vardır", dediklerine kulak kabartacaksınız!... "Altmış kişiye yandık, bunca gammaz arasından, Halıcızade 'Bacaksız' Abdi bey'i gammazlayan biri de çıkmıştır şüphesiz!" Gerçi Fırka'nın önde gelen 'şahsiyetlerinden' asla sayılmadı, (buna içerlerdi biraz,) Ermeni sorununa gelince, uzunca bir süre 'malûmatı olmamıştı', yalnız savaş ortasında bir gece, 'Mekteb-i Mülkiye müderrislerinden Yetvart Hagopyan için', Karasu'yla gidip Cavit 'nezdinde, tavassutta bulunmuşlardı': Beyrut'a mı nereye gönderiliyormuş, tehir edilemez mi? diye. Bu davranışı, olsa olsa, 'lehine' yorumlanmak gerekir ama, Karasu'nun tutuklandığı, Cavit'in arandığı aklına gelince, içine bir kurtur düşüyordu. Düşünmüş taşınmış, Mizrahi'lerin yalısına sığınmaya karar vermişti : neredeyse iki ay oluyor.

Yeniköy'deki bu 'mükellef yalı, Nevşehir'li 'Damat' İbrahim Paşa döneminde yaptırılmış, 'ehl-i keyif bir Reis-ül-küttap tarafından. Lâle Devri beğenisinden belirgin izler taşıyor: iki kat, iki kanat, tavanları minyatür işlemeli, içi dışı lâle motifleriyle 'müzeyyen'; 'müteellim bir kadın tavrıyla Boğaziçi'nin mavi hülyasına dalmış', 'fevkalâde zarif ve kullanışlı' bir yapı; hele 'yol güzergâhındaki bahçesi, âdetâ cennet'.

Madam Mizrahi, Abdi bey'e 'denize nâzır' misafir yatak odasını, olmazsa 'Mavi Oda'yı önermişti; o, yanaşmadı, bahçe üzerindeki 'mütevazı' odalardan birisini yeğliyor; nihayet, 'musiki icrası veya tefekkür için' ayrılmış, o kadar da kullanılmayan bir odada karar kılıyorlar. Böylelikle Abdi bey, 'mütecessis nazarlardan' uzak olacağına emindir, iki geniş pencereden yalının yol üzerindeki 'cümle kapısını' kolayabildiğinden, herhangi bir baskın olasılığına karşı, burasını daha güvenli buluyor. 'Hin-i hâcet'te, tez davranıp savuşabilir de...

Odasına girdiği an, prizma renkleri yansıtan, yoğunluğu yüksek bir sıvıya batmış oluyor, içerdeki

aydınlık, bahçedeki servilerin nefti, çınarların tozlu yeşil yapraklarından süzüldüğü için, sanki somutlaşmakta, hele akşamüstleri, saydam ve kıvamlı bir tortu halinde tabana çökmektedir. O zaman, 'Paris menfasında' sık sık hışmına uğradığı, yurtsamayı andırır, buruk bir içlenme gönlünü kaplıyor; bu duvarları silme kitap, 'nisbeten' eprimiş mobilyaları Ceneviz kadifesi kaplı; 'düz' piyanosu, 'salıncaklı koltuğu, yüksek pirinç karyolasıyla hayli 'frenk' oda ya, yabancılaşıyordu. İyisi mi, Matmazel Hortense'in getirdiği gazetelere sarılır, Patrikhane Vekili Dorotheos Efendi'nin Le Temps gazetesine 'beyanatını', İleri'deki Saltanat Şûrası dedikodularını okuyarak, avunur. Değil mi ki bugün 'tevkifata müteallik' bir habere rastlanmıyor.

Böyle odasına çekildiği akşamlar, 'Kabul Salonundaki' saat 'alafranga' yediyi çaldı mı, Riri, gümüş bir tepsiye içkisini hazırlayıp, kırıla döküle getirirdi ; kristal sürahide su, karafakide Umurca rakısı, biraz fıstık, bir avuç tuzlu leblebi. Okumaya iyice dalmıştı ki, kapı. "Vakt-i kerahet geldi mi? Hayret". Tepsi ve üzeridekiler aynı ama, bu akşam getiren farklı: Riri'nin yerine, kapıdan 'o garip seyyaliyeti, sinsi cinsî câzibesiyile' Raşel giriyor. Giriyor mu, odadaki akşam aydınlığının yoğun sıvısına, değişik, ef-lâtuna çalar mavi, daha kıvamlı bir sıvı gibi katıyor mu, belirsiz. "Vakıa, telkin eylediği seyyaliyet intibai o derece kuvvetlidir ki, tepsinin taşınmayıp, kesif bir mayi kitlesi üzerinde yüzdüğü zehabını uyandırmaktadır". Böyle bir şey nerede görülmüş?

Kısa boyluların çoğu yüksek sesle konuşurlar. Abdi bey de 'hayranlıkla müterâfık hayretini' bağıra çağıra açıklıyor:

— Vay efendim, vay! Matmazel artık büyümüş, Matmazel Abdi bey 'amcasına' hizmet ediyor, şükranımızı acaba nasıl ifade etsek?

Tümsek elmacık kemiklerinin ardına sinmiş havagazi mavisi bir çift göz, kalın bir kirpik kalabalığının arasından, zehirli 'şualar' yayıyordu. Sol kaşı alnında yükselmiş, 'esrarengiz bir istifham' çizmişti. Abdi bey'i aşmış boyuyla, Raşel, bir kız çocuğundan

çok, 'körpecik' bir kadını andırıyor. Besbelli bu yüzden, 'seneler senesi, pederâne bir şefkatle öptüğü, kayısı teravetindeki bu teni' öperken, Abdi bey'in içi fena halde karıştı: karanlık ininde cinselliğin yılanı usul usul kımıldıyor. "Parmak uçlarında, luzûcî bir mayiin teması". Fakat o ne, ne yapıyor bu kız? 'Cinnet mi getirmiş?'.

Bu arada Raşel büyük gardrobun, yeşil göl dibi aydınlığı dağıtan 'endam aynasına' akmıştı, 'mağrur ve muzaffer, mevzun genç kız hayalini' seyrediyor. Seyretmekle kalsa iyi: önce kollarını göğsü üzerinde çaprazlayıp, sonra uzun, annesinkilerinden fark-sız kemikli elleriyle, omuzlarından kollarına, kollarından beline, belinden kalçalarına, her yanını 'adeta' okşuyor. Aynanın büyüğü yeşil aydınlığı içinden, zehirli mavi bakarak, diyor ki

— Lütfen söyler misiniz, hangimiz daho güzeliş : ben mi, yoksa Matmazel Satvet mi?

Cevabını, dudağını bükerek, kendisi verdi :
— ...ihtimal onu beğenirsiniz, içtiğiniz su ayrı gitmediğine göre!

Abdi bey rakısından ilk yudumunu almış, cıgara yakmaya davranmıştı. Sönmüş kibrit elinde, öylece kaldı. Raşel, erken gelişmiş kadınlığıyla, Gülistan Satvet'le arasındaki 'rabıtayı' nasıl da sezmişti? Buna şaşıyor, hele yaptığı 'mukayesede' kendisini Gülistan'ın karşısına koyması, şaşkınlığını artırıyordu. Tekgözlüğünü gözüne yerleştirip, ona 'erkekçe' baktı. Gözlerinin içi kalaylanmış, bakışları şiddetli bir parıltı kazanmıştı.

— ...sendeki cinsî cazibe, dedi, Gülistan'da ne gezer!

İçisıra bir kaygı serpiliyordu : "— ...bu afacan kız Rosa'yla 'ülfetimizi' de hissetmiş olabilir mi? Maazallah, felâket olurdu! Hakikatte, annesine çekmiş, Rosa'yla aşnaşıneye başladığımızda, kaç yaşındaydı ki, olsun olsun da onyedisi olsun!".

Belleğinde, eski Seiânîk. Epeyce eski, zarzor seçiliyor: M. Garaud'un Kolejine yazılmış, öğrenciliği kötü, sınıfta yalnız, arkadaşları kibirli övünücülüğünden bezmişler, bazıları yalanlarını 'suratına çar-

pyorlar', hele yapmadığı 'hovardalıklarıyla' tafra satmasını! Yok Rum kızıyla Floka'da buluşmuş da, alıp bir تنها eve götürmüş! 'Bacaksız' Abdi kim, Floka'da Rum kızıyla buluşmak kim? Ağız birliğiyle 'sarakaya' alınıyor. Belki de, yaşça büyüğü Rosa'ya, bu yüzden 'dört elle' sarılmıştı, hiç olmazsa yalancı çıkmıyordu. Hoş, kimin kime sarıldığı pek belli değildi ya! "Rosa'nın, hayatımın sonraki safahatındaki marazî tesiri, gayr-ı kaabil-i inkâr bir keyfiyettir. Hassaten, aşk vâdisinde!".

Raşel, odanın turuncu mor karışımı bir ışımaya dönüşen, kıvamlı aydınlığını dalgalandırarak, yanına gelmişti. Bir gözünü hınzırca kırıp, parmaklarının arasından cıgarasını aldı. 'Edalı edalı' ağzına götürüyor. Sol kaşı yine havada, dudakları 'âdeta fistolu'. Kelimeleri, dumanlarla birlikte salıvererek, diyor ki:

— Zannımca beni çocuk telâkki etmektesiniz, ne hatâ!

'Misafir' bulunduğu evde, daha ciddi bir tavır takınması gerektiğine hükmeden Abdi bey, kaşlarını çattı; cıgarasını 'istirdat edip', vakûr bir sesle cevap verdi:

— Filhakika çocuksun, Doğan'la aranızda beş sene var, o **journal** tutmakta, pul biriktirmektedir; senin, faraza kıraatla meşgul olman iktiza eder; bak, elinin altında fevkalâde zengin bir kütüphane, ailenin lütfü sayesinde, üç dört lisanda okuyabiliyorsun, istifade etsene! Faraza piyanoda terakki et, Matmazel Hortense çok müstait bir talebe olduğunu bana defaetle tekrarladı.

Raşel söylediklerine kulak verdi mi? Şüpheli. Daha çok raflardaki kitapları gözden geçiriyordu, o susar susmaz bir tanesini çekti, kapağını ışığa tutup Abdi bey'e gösterdi, alaylı alaylı:

— Esasen, dedi, bu fikrin mucidi Madam Violette, beni adeta Mozart'la mukayese ediyor. Matmazel Hortense, onun yalancısı. Siz de ondan fark-sız konuştunuz, Tahammülfersa bir kadın, işi gücü nasihat! Aşk nedir bilmiyor, yemin ederim. **C'est une viesle fiile aigrie, eüe a garde sa virginite, j'en**

suis süre.* Okumak, bahs-ı diğ  r, kitaplarla oyalanı-
yorum, bilhassa ş   eser passionnant...**

Sözlerini, Abdi bey'in onda ilk defa farkettiğ i,
iri, elma dişler gibi kalın bir kahkahaya bağladı,
nasıl geldiyse öyle çıktı gitti. Götürdüğü eser, Abdi
bey'in, Paris sahaflarında dip bucak arayarak zar-
zor eline geçirip Rosa Mizrahi'ye g  nderdiğ i, Mar-
quis de Sade'ın 'l  netli' romanlarından biriydi: "Jus-
tine". Rakı kadehine uzanırken, kaygıdan çok m  s-
tehcen bir keyifle:

"— ...iş   Marquis de Sade'la başladıysa" diye
düşündü, "...libertinage sahasında Raş  l'in istikb  li,
ohooo, tahayyülün çok fevkinde olacaktır".

* "...kız kurusunun teki, eminim ki, hâlâ b  kiredir.  

** ...elden bırakılmıyor...  

DERSAADETTE TEVK  FAT DEVAM ED  YOR

Ermenilere zulmetmek iddiasıyla derdest edi-
lenler meyamnda, sabık mebuslar, gazeteciler,
bir de müderris bulunmaktadır.

Dersaadet (Hususi)

  İttihat  ı   ithamı veya harb esnasında Ermenile-
re zulüm ettikleri iddiasıyla, eşhas-ı muhtelifenin
tevkifine d  n de devam edilmiştir.

Askerî Hapishaneye sevkolunanlar arasında sa-
bık Sinop Meb'usu   smail Hakkı, sabık Tokat Meb'usu
Esad Paş  , tüccardan Macid, Mehmed Karakaş  , ş  m'lı
Mehmet v   Terzi Zeki de bulunmaktadır.

Dar  lf  n  n hocalarından Köprülüzade Mehmet
Fuat ile eski Antalya Valisi Sabur Sabi de yakalana-
rak, hapsedilmişlerdi. ş  ytan gazetesi tahrir m  dd  r  
Avni bey de tevkif olunmuştur.

Diğ  r taraftan, Ermenilere zulüm iddiasıyla tev-
kif edilmiş eşhasın vaziyetini tetkik etmek üzere, Van
Vilayeti sabık Adliye M  fettiş   Karabet Aycıyan'm
M  stantikliğe tayin edildiğ i istihbar edilmiştir. Bu
meyanda, Divan-i Harb-ı   rfi'de, Trabzon Vilayetin-
de Ermeni ve Rumlara zulmettikleri iddiasıyla, hak-
larında dava ikame edilmiş olan, sabık Trabzon Vali-
si Cemal Azmi (firarda) ve   ttihat ve Terakki Trab-
zon Mes'ul   Nail Bey'in muhakemesinde. Müddei-
umumi Feridun Bey iddianamesini okumuş, mezkûr
eşhas i  in idam talebinde bulunmuştur.

Prens Dmitri Bragin'in, Beyoğlu'nu dehşete salan Bugatti otomobili olmasa, Gülistan Satvet*, Abdi 'bey'e vermiş olduğu sözü tutabilir miydi, doğrusu kestirilemez.

Akşama doğru, Petrograd Pastahanesi'nde buluştular, hani Tepebaşı'ndaki! Madam Sinos'un 'davetine' gidilecek, günlerdir dedikodusu sürüyor: Muzenidis'in sıska, dişleriyle avurtlarını kemiren, 'asabî' karısı, Diamandi'ye yeni 'tuvalet' diktirmiş; Mavros'lar, şampanya 'faslını' üstlenmişler; Yorgopulos'un, 'itilâf Yüksek Komiserleri'nin teşrifi'ni sağlamakla görevlendirildiği duyuruldu. "Yunanlıların, İzmir'e çıkışları tes'id olunacak, burası âşikâr!"

Gerçekten, Madam Sinos'un 'daveti' rastgele bir akşam toplantısına hiç benzemiyordu. Daha kapıdan, Rum havaları çalan çalgıcıların gevrek nağmeleri. Beyoğlu yapılarının 'müzmin' küf kokusunu bastıran, İngiliz ve Fransız tütünü, ağır 'esans' kokusu. Billur kanatlarını çırparak uçuşan kadın kahkahaları. Salon başka bir âlem, Bohemya kristali görkemli avizelerle şakır şakır aydınlatılmış, köşede 'ingiliz usulü' soğuk büfe, ortalıkta tepsi tepsi içki gezdiren 'prostelâlı' hizmetçi kızlar. Herşey 'tereddüde mahal vermeyecek' bir açıklıkla gösteriyor ki, Madam Sinos, seçkin konuklarıyla, İzmir ve yöresinin Yunanistan'a katılışını kutlamaktadır. "Tevekkeli, bunlar Etniki Eteryayla münasebattardır denmiyor!".

Gülistan Satvet, girer girmez, onu 'zannedebileceğinden ziyade rahatsız eden bir sahneye' tanık oldu : Kirye Mavros, çevresindeki sevinçten sarhoş

* Bkz.: 'Sırtlan Payı'.

Rum kalabalığına, iyice seçemediği için uzak tuttuğu Patris gazetesinden, Manisa'nın işgalini okuyor:

— ...Manisa Rum halkı, Cumartesi gününden itibaren, Yunan Kuvvetlerini beklemeye başlamışlardır: tepelere çıkmışlar, gözcüler yerleştirmişlerdi. Pazar sabahı sekizde, ilk Yunan Kuvvetleri'nin, Rum ekseriyeti bulunan civardaki Hamidiye köyünden çıkıverdikleri, görüldü. Manisa Rumları, başlarında Efes Metropolit'i, ellerinde Yunan bayrakları ve çiçeklerle, Yunan müfrezelerini karşıladılar. Türk Mutasarrıf, Türk halkını sükûnete davet eden bir beyanname dağıttığından, mukavemet olmadı, hiçbir hadise çıkmadı. Sabah saat on buçukta, Manisa tamamiyle Yunan Kuvvetlerinin eline geçmiş bulunuyordu..."

Yalnız Manisa mı, gazeteler, Selçuk ve Bayındır'ın da Yunanlıların eline geçtiğini bildiriyor. Ay-a'nın eli kulağında. Fakat, Rumları bu derece 'meserrete gark eden şey', aynı zamanda, Dersaadet'i ayağa kaldıran mitinglerin, İtilâf makamlarınca yasaklanmış olması? Böylece, Anadolu içlerine kazasız belâsız ilerleyebileceklerini umuyorlar: Paris Konferansı nasıl İzmir'e çıkmalarına olanak sağladıysa, İstanbul'daki işgal makamları 'muhtemel' Türk tepkilerini öyle önlüyor.

Babasının mesleği 'icabı' Gülistan Satvet, 'iptidai dahil' bütün öğrenimini Paris'te yaptığından, Türklerin kendi kendilerini yönetebileceklerine inanmaz. Fikrince, güçlü devletlerin birisi, —'tercihan, ikinci vatani addettiği' Fransa—, işe el koymalı, Osmanlı Devleti'ni **mandat**'sı altına alarak, doğru dü-rüst yönetmelidir.

"Havsalanın almadığı, alamayacağı, meseleye Yunanlıların dahil edilmesi! İngiltere'nin Fransa'nın suyu mı çıktı a canım? Yunanlılar da kim oluyor-muş? Daha dün..."

Bu bakımdan, Beyoğlu Rumlarının, gözlerinin önünde 'cerayan eden' bu gösterisi, kanına dokunuyor. Çıkıp gitsinler mi acaba. Nasıl olur. Yüzbaşı Lariviere'i bulup görüşeceğine dair Abdi bey'e söz ver-

medi mi? Yüzbaşı Lariviere'in* resim güzeli yüzü bu akşam kederliydi biraz; köşeli erkekliği sanki rendelenmiş, yorgun gözkapakları sıralı sırasız kapanıyor. Belki bu yüzden sorduklarına yarım ağızla cevap verdi. Prens Bragin'in abartılmış iltifatlarını umursamadı. Çok da oturmadı zaten, yarım saat sonra, çıktı gitti. Arkasından Madam Sinos, sürmeli gözlerini kırpıştıra kırpıştıra diyor ki :

— **Pauvre** Rene, mecâli kalmamış, ayakta duramıyor. Adam, Bilezikli Kalyopi'ye sevdalanırsa, bu hale düşer. Nasıl, Kalyopi'nin adını iştmediniz mi, çok şaşıtmı ma **chere**, namı dünyayı tutmuş bir fahişe, Despina'nın Aynalıçeşme'deki evinde...

Gülistan Satvet, Prens Bragin'in 'refakatinde' iken, gözü Rene'yi görmez, Beyoğlu'ndaki 'alûfte', 'Bilezikli Kalyopi'yi mi dert edecek? Gecenin tadını çıkarmaya bakıyor: boğum boğum duman, 'zıvanalı' Rus cıgaralarını birbirine ekleyip, 'kırmızı biberli' inanılmaz vodkalar içerek! 'Bilezikli Kalyopi'ymiş, püf! Gülistan Satvet'te 'Fransız işvesi' var ki, bir erkeği elde etmeyi kafasına koydu mu, Hazret-i Allah önüne geçemez! Şimdilik, 'ahval-i şahsiyesini alâ-kadar eden bazı sebeplerden', Prens Bragin'e daha fazla önem veriyor, o kadar!

Prens Dmitri Aleksiyeviç Bragin, ('nam-ı diğer' Prens Aleksi*), İstanbul'un gece yaşantısında bir çar, öyle saltanat sürüyor. Sözde gerçek bir 'barin'-miş, Romanof'ların 'uzaktan' hısımlı, Miralay rütbesiyle bir kazak alayına komuta etmiş, Tanenberg'de 'Hindenburg'a karşı' vuruşmuş! Değişik bir adam, Rusya'da 'ihtilâl kopalı' şehrin çeşitli örneklerini görmeye alıştığı türden: boyundan ilikli, beli kuşaklı, cam yeşili mujik kaftanı, kalın mujik çizmeleriyle, olur olmaz yerde peydahlanır; gözlerinin dibinden başlayan ipek yumuşağı bir sakal, döşüne dümdüz boşalır; saçları aynı renkte, aynı yumuşaklıktadır: tarak tutmaz, gözlerine girer. Kafasını gözünü yarak da olsa, Fransızca ve Almanca konuşuyor:

* Bkz.: 'Sırtlan Payı'.

R'leri, narçiçeği kırmızı dudaklarıyla, kütür kütür doğrayarak! Harcadığı para hesaba sığmaz; içki, kumar, sefahet, ne bulursa 'balıklama daldığını' söylüyorlar. İki büyük tutkusu : cins atlar ve otomobil : Rusya'da terketmek zorunda kaldığı 'eşi bulunmaz' İngiliz atlarını anlatırken, nohut iriliğinde gözyaşı döküyor; getirebildiği iki üç 'safkana' paha biçilememiş; onları, üzerine gözü gibi titrediği Bugatti arabasını, 'kızılara bırakmaya gönlü razı olmadığından, hususi gemi kiralayıp' beraberinde getirmiş! Emirberi, aşçısı, seyis ve uşaklarıyla 'cemm-i gaffr halinde' Sivastopol'den 'fırar etmişler'. Bir süredir Dersaadet'te kalıyor, 'muvakkaten', gideceği yer aslında üç şehirden biri, belki üçü de : Paris, Nice, Cenevre! "Şu kahrolası harfı patlamadan evvel, bu şehirlerde yaşamadı mı?"

'Gecenin bir vaktinde' Prens Bragin oyuna oturmak 'arzusunu izhar edince', Gülistan Satvet, 'tesadüfen aklına gelmiş gibi' yaptı ::

— ...Mizrahi'lerin yalısına uzansak mı? Boğaziçi'nde bçhar gecesi kimbilir ne güzeldir? Hem, yanlış aklımda kalmadıysa, son defa Vefik Âli bey altıyüz küsur liranızı almıştı, yanına bırakacak mısınız?

Prens, güm güm öten öksürüğüyle, ortalığı velvelaye vererek :

— Asla! dedi. Prens Bragin, hiçbir şeyi, hiç kimenin yanına bırakmaz!

Peki, Vefik Âli bey kim? Abdi bey'in ta kendisi! 'gizli' yaşamıyor mu, pek emin olmadıkları kimselere, 'süfera-yı kiramdan, Vefik Âli bey' diye tanıtıyorlar Değil mi ama, su uyur, düşman uyumaz! Üstelik, 'komitacılık senelerinde', uzun süre bu adı taşımış. 'Tahsil münasebetiyle Paris'te bulunurken', Türkiye/Fransa arasında mekik dokuyup, Ahmet Rıza Grubu'yla Selanik ve Manastır Grubları'nın 'irtibatını' sağlıyordu. Abdülhamid'in hafiyesi, 'jöntürk makûlesinden, İttihatçı Vefik Âli'yle, Selanik eşrafından Halıcızade'lerin 'mahdumu' Abdi bey'in 'aynı şahıs olduğunu bir türlü saptayamamıştı. Ne günlerdi onlar? "Gel de şu hâl-i perişanımıza bak! 'Damat' Fe-

rid'in hafiyelerinden paçayı kurtarmak için, ihtiyarımızla kendimizi hapsettik".

Abdi bey, Gülistan'ın sözüne güvenilemeyeceğine hükmetti ya, yemekten sonra, gazeteleriyle avunuyor. Madam Rosa Mizrahi, önünde **Passiance** kâğıtları, büyük oyun masasına tek başına oturmuş. Çocuklar yattılar, Matmazel Hortense odasına çekildi. Gerçi aylardan Mayıs, üstelik epeyce ilerledi ama, akşamları yalı serince oluyor; sinsi bir nem, özellikle salonda, insanın çıplak tenine ıslak yarasa kanatları gibi dokunuyor. Çaresi, şömineyi yakmak! iri kütükler, ıslık ıslığa tutuştu. Yükselip alçalan alevler, ne kadar göz alıcı! Belli belirsiz, bir is kokusu mu?

Duvardaki 'tumturaklı' saat, arada, ağır gong titreşimleriyle herhangi bir saat başını, ya da buçuğu çalıyor; Abdi bey, alkolün zihnine verdiği 'küşâyış'ten mi nedir, akşamdan beri 'hatmettiği' haberleri, 'daha rabıtalı bir şekilde kıymetlendirmek imkânını' buluyordu. Nasılsa gözünden kaçmış, 'ehemmiyeti su götürmez' bir haberi keşfetmesin mi? 'Amerika Bahri Telsiz Telgraf Matbuat idaresi', dün, Dersaadet'teki gazete idarehanelerine 'Paris mahreçli', şu telgrafı dağıtıyormuş : "...genç Türkler, Amerikan mandat'sını istemişlerdir. Reis Wilson tarafından Senato'ya bildirilen bu fikir ekseriyet üzerinde iyi intiba bırakmıştır. Fakat bu hususta henüz kat'i bir karar yoktur. Amerikalıların mandat meselesine taraftar oluşları, hiçbir menfaat takip etmeksizin, bir memleketin nasıl idare edileceğine ve halkının rüşdünü isbat ettiği anda onlara nasıl istiklal verileceğine bir nümune göstermek arzusundan ileri gelmektedir". Telgrafın 'genç Türkler' dediği, Almanya'ya kaçan İttihatçılar mı? Olamaz! "Vakıâ Amerikan Devletleri İttihadı gibi hayırhâh ve sulhperver bir devletin mandat'sına girmek, şu anda, Devlet-i Aliyye'nin tamamiyetini muhafaza için zaruri addedilebilir, lâkin itirafa mecburuz ki..."

Tam bu sırada, dışardan bir otomobil motorunun 'nemrut uğultusunu' işittiler. Madam Mizrahi'nin yüzüne, iri, kalın, yassı ve beyaz dişlerini gös-

teren, anlamlı bir 'tebessüm' yayılıyor. Saplı gözlüğüne davranarak, Abdi bey'e dedi ki:

— Prens cenapları teşrif ettiler, hareketli bir gece başlıyor mon **bey**, Gülistan da refakatindedir.

Bir elinde boynundan kavradığı vodka şişesi, öbüründe tomarla banknot, Prens Bragin o dakika kapıdan görünüyor. Suratında, gülünç bir şaka gibi duran ufacık burnu, mora yakın kırmızı. Gözlerindeki bütün kılcal damarların, kırmızı mürekkeple sanki ince ince üzerinden geçilmiş. Herzamanki hıriltılı Fransızcasıyla, R'leri takır tukur doğrayarak :

— ...Hey, diyor, yok mu beni yolacak bir kumarbaz? Adamakıllı sarhoş ve zenginim : para saçıyorum, para!

Kalın mujik çizmeleriyle paldır küldür ilerleyip, Rosa Mizrahi'nin önünde durdu : topuklarını birbirine çarpıp, bir vuruşta ensesinden kesilmiş gibi, kafasını önüne sarkıtıverdi:

— Madam, dedi, Miralay Dmitri Bragin size hürmetlerini takdim etmekle mübahidir. Evet Madam, memleketini bolşevik haydutlarına kaptırmış, çarı kurşuna dizilmiş, sürgünde ve yüreği kanayan bir Bragin!

Madam Rosa şuh şuh gülümsedi mi, öpmesi için adama sırf deri ve kemik, o bitmez tükenmez elini mi uzattı, Abdi bey farkında olmadı pek, farkında olduğu ipek hisiltıları ve iç bayılıcı Reve d'Or kokusuyla, kapıdan Gülistan Satvet'in girişi: yüksek topuklarının üstünde, kaykıla kaykıla yürüyor, yürek biçimi boyanmış ağzı, kulak hizasında kesilmiş abanoz siyahı saçları, sarkaçlı pırlanta küpeleriyle bir içim su. Epeyce çakırkeyif, limonküfü gözleri içinden buğulanmış, konuşması peltekçe. O da, Fransızca olarak:

— **Bonsoir tout le monde**, diye bağıırıyor. Size Prens'i getirdim.

Prens Bragin, Abdi bey'in önüne eğilmişti. Sakalları, neredeyse ellerini süpürüyor. Sesine daha bir 'resmiyet' vererek:

— Ekselâns, dedi, böyle bir gecede asil bir erkek nelere ihtiyaç duyar, lütfedip söyler inisiniz? Yok

yok, müsaadenizle bendeniz arzedeğim : Kadın, içki ve para! İşte şâhane kadınlar! İşte tek yudumu bir katırı yerle bir edebilecek, hâlis Rus vodkası! İşte para!

Elindeki tomarı, masanın üzerine savuruyor: Osmanlı, ingiliz, Fransız banknotları, karmakarışık uçuşuyorlar. Paraları görünce, Rosa Mizrahi'nin göz diye kullandığı havagazı alevleri büyüdü. Bir eliyle etekliğini toparlayıp, kalktı. Prens Bragin, vodka şişesini ağzına dikmiş, ucunu narçiçeği dudaklarına dokundurmadan, boşaltıyor. Dış uçları iyice düşük gözlerinde, bir gölge: öfke mi, keder mi, umutsuzluk mu?

Gülistan Satvet, hafif tütün ve parfüm kokan parmak uçlarını, Abdi bey'e öptürürken, Türkçe fısıldadı :

— Sizinle 'hususî' konuşmalıyız!

— Lariviere'i görmeye muvaffak oldunuz mu?

— Evet! Şayan-ı hayret şeyler anlattı.

Madam Rosa Mizrahi, tepeden tırnağa 'kibar' ev sahibesi, 'necib misafirine, ikram yapmadan' durabilir mi? Havada salladığı saplı gözlüğünün camlarıyla, ışığı çil çil yansıtarak öneriyor:

— Oyundan evvel, Prens cenahları bir 'super'ye ne buyururlar?

Prens Bragin, eline geçirdiği Le Temps gazetesindeki Rusya haberlerine dalmıştı, aklı orada, Madam Mizrahi'yi boş boş süzüyor: Amiral Kolçak'a ne büyük ümid bağlamışlardı. Bir adama durup dururken 'Çarın Yüksek Naibi' unvanı verilir mi? Sibirya içlerinden, Tomsk'tan, taa Volga kıyılarına kadar başarıyla geldi de, orada kızılıra yenildi. Şimdi ağır fakat sürekli çekiliyor. Birden, Madam Mizrahi'nin donmuş gülümsemesiyle, yüzüne baktığını farketti, telâşla :

— Bir '**süper**' mi, dedi, ne kadar düşüncelisiniz Madam! Çorba, biraz havyar, mortadela ve yumurta. Meğerse ne kadar acıkmışım!

Riri, sesini duyar duymaz seğirtmişti. Dünyanın bahşişini alıyor, seğirtmesin mi? Madam Mizrahi, onu önüne kattı, içeriye **super**'yi hazırlamaya gö-

türdü. Başında durup, 'nezaret edecek', Gülistan Satvet, arkalarından yürüdü. Salonda ışık az, ocağın alevleri kıpkızıl duvarlara vuruyor. Abdi beyle Prens Bragin, başbaşa kaldılar. Duvardaki saat, tüyler ürperten gong titreşimleriyle çalıyor: sabahın ikisi! Abdi bey, 'prenslik iddiasında bulunduğu'na göre, bu zata yoksa Altes mi demesi icabettiğini düşünüyor-du : protokola düşkün olduğu, ona Ekselâns demesinden anlaşılmıyor mu? 'Sefir' diye tanıtılmıştı ya!..

Prens Bragin, gülümseyerek : — ...super'den sonra sizinle kozumuzu paylaşacağız, dedi. Son defa beni mağlup etmişsiniz, bu gece acısını çıkaracağım. Asil bir revanche olacak, ancak bir Rus asilzadesinin başarabileceği bir revanche!

Tekrar gazeteye dalıyor: — ...mağlubiyet, mağlubiyet! Kaderimiz bu mudur? Amiral Kolçak'ın ric'atı devam ediyormuş! Nereye kadar çekilecek? Kızıllar'ın işini Voiga dirseğinde bitirmeliydi. Yapamadı. Halbuki bütün istikbalimizi onun muvaffakiyetine bağlamıştık.

Abdi bey, 'nezaketen' ilgilendi: — Hiç ümid kalmadı mı?

Prens soluyarak ayağa kalkıyor, epeyce sarhoş olmalı ki basbayağı sendeledi, düşmemek için masaya tutundu :

— ...ümid'nedir Ekselans, dedi, kendimizi zorladığımız bir iyimserlik! Mühim olan hakikati görebilmek! Kolçak'ın yapamadığını, belki Kırım'da General Denikin yapacaktır. Baksanıza, Wrangel de ona iltihak edecekmiş! itilâf devletleri zaruri esliha ve mühimmatı temin ederlerse...

Sustu, iyice Abdi bey'e sokuldu : boyu hayii uzun, yukardan aşağıya konuşuyor: — ...eli kolu bağlı, burada oturmak yok mu, beni mahveden o, İngiliz Yüksek Komiserliği'ne müracaat ettim : bir çaresini bulup, Rusya'ya göndersinler, Kızılırla hırbetmek arzusundayım.

Abdi bey'in sunduğu agorayı, gelişigüzel alıyor Kibritin alevine, bütün yüzüyle yaklaştı: dış uçları aşağıya düşük sincap grisi gözleri, soğuk soğuk patladılar. Burun deliklerinden öyle bol, o kadar kala-

balık bir duman koyveriyor ki, uzaktan sakallarının tuttuğu sanılabilir.

— ...Mukaddes Rusya'nın sonu! Yoo hayır, 'dünyanın' sonu! Dikkatinizi celbederim ekselans, harb bitti, büyük hanedanlar da bitti: Habsburg'lar, Hohenzolern'ler, Romanof'lar nerede? Hepsi göçtüler. Osmanlılar da ayakta kalamaz, gidişat odur. Onun içindir ki, Sultan mukâvim görünen tek taçlı devletten, İngiltere'den himaye talep ediyor. Haklıdır.

Cıgarasından bir nefes aldı. Ocağa döndüğünden suratı kıpkızıl:

— ...aksi halde, diye sürdürdü, bu memleket de bolşevik haydutlarının tasallutundan kurtulamayacaktır.

Gece sofrası, kaşla göz arasında hazırlanıverdi : Riri, kırta kırtı, örtüdür, peçetedir, tabaktır, bardaktır taşıyor; Madam Mizrahi, salonun yangın loşluğunda, mavi bir kontes hayaleti gibi peydahlanarak, yaptıklarını gözden geçiriyordu. "Bu çatallar oıır mu Riri, sana kaç defa söyledim, büyük büfedekileri çıkaracaksın, gümüş takımları!". Riri'yle, mutfaktan bir oğlan, sonunda yiyecekleri getirdiler. Hizmetçi 'servis yaparken', Rosa Mizrahi Prens Bragin'i sofraya davet etti. Bir gözünü kırıp, Abdi bey'e işaret ediyor: "— Gülistan içerde sizi beklemektedir".

içerde, nerede? Abdi bey, 'ellerini yıkamak bahanesiyle' salondan çıktı, Gülistan'ı hemen orada, geniş koridorda bulacağını sanmıştı, yok; usulca 'Mavi Oda'nın kapısını araladı, deniz pencerelerinden içeriye dolan yıldız aydınlığı, gece tenhaliğinde dinlenen mobilyalar! Aklına, odasında olabileceği hiç gelmiyor. Oysa oradaydı : yatağın kıyısına oturmuş, 'ayak ayak üstüne' atmıştı; 'Paris modası', tirşe ipekten 'dekolte' tuvaleti, omuzlarını 'kâmilin', göğüslerini 'kısmen' açıkta bırakmış; uzun bir ağızlıkla cıgara içiyor. "Şuna bak, hâl-ü-etvarını görenin dili, Osmanlı kızı demeye nasıl varabilir?"

Gülistan Satvet sözünü tutmuştu : Yalnız Yüzbaşı Lariviere kanalıyla Fransız Yüksek Komiserliği'nden değil; 'Babıâli'deki ahbabları vasıtasıyla', çeşitli kaynaklardan, yeterince 'malûmat' derlemiş.

Sarkaçlı küpelerini ısıldata ısıldata; sözlerini, ağız-ııyla kesip cıgara dumanlarıyla sise boğarak; Abdi bey'e aktarıyor: anlaşılan, İzmir'in Yunan işgaline bırakılmasına Hükümetin ve Dersaadet halkının gösterdiği 'infial', işgal makamlarını 'ziyadesiyle' ürkütmüş, mitinglerin yasaklanması 'bu sebebe mebni', o kadar ki bir ara 'kalabalığın savlet edip', Bekirağa Bölüğü'nden tutukluları kurtarmasından korkuluyor!

— ...Babîâli, haklarında tevkif müzekkeresi bulunmayan kırk kadar mevkufu serbest bırakmıştı ya, İngilizler bunu Türk Hükümeti'nin protestosu telâkki etmişler, öteki mevkufaların serbest bırakılması ihtimaline binaen tedbir alıyorlarmış.

Abdi bey, 'kırk kişinin serbest bırakıldığını' işitmemişti. Nasıl işitecek, gazeteleri 'muntazaman' göremiyor ki! Matmazel Hortense'in, ya da Bahçıvanın gönlü olacak da alıverecek. Fazla 'ısrarlı' görünmek istemiyor, adı 'Bacaksız'a çıkmış, bir de 'Tabansız' mı desinler? Konuyu biraz eşeleyince. Yunus Nadi'nin, Köprülüzade Fuat'ın, hatta Enver'in eniştesi Miralay Kâzım bey'in salıverildikleri meydana çıktı. Eh, Abdi bey aleyhinde 'tevkif müzekkeresi mevcut olmadığına göre..."

Gülistan Satvet fikrine katılmadı. Ağızlığını salıyarak, havada, cıgarasının ateşiyle kırmızı daireler çiziyordu. Konuşurken, ağzına 'bambaşka bir letafet veren' iki ön dişi, daha çok dikkati çekiyor:

— ...yo hayır, çabuk nikbin olmayınız! İngiliz Kuvvandanlığının tedbirleri meyanında, Fransızlara müracaatları olduğunu istihbar ettim : Bekirağa Bölüğü'nün muhafazası maksadıyla kuvvet talebinde bulunmuşlar, zannımca Fransızlar rıza göstermiş!

Sustu, kirpikleriyle gözlerini örterek, ekledi: — ...zannımca diyorum, zira Rene lâfı ağzında geveledi, sarıh bir şey öğrenemedim. Sarıh telâkki ettiğim şudur: bizim hükümet bıraksa dahi, İngilizler, İttihatçıların yakasını kolay kolay bırakmayacaktır.

Salondaki çatırtılı şömine sıcaklığından sonra, odasının hırsız serinliği Abdi bey'i ürpertmişti. Gülistan Satvet'e baktı, umursamıyor: alkolün etkisinden mi, anlattıklarına kapıldığından mı? Ne muna-

sebet, odadaki tek 'hararet menbai' kendisi de ondan : çıplak teninden çevresine 'rayihalı, bir hararet intişar etmektedir', insanın başını döndürüyor.

Abdi bey tekgözlüğünü eline aldı. Gözleri yenisinden o kalay parlaklığını kazanmıştı:

— ...yâni, dedi, 'harb mücrimleri' dosyasına sahip çıkacaklar! Beynelmilel hukuka mugayir bir harekettir bu : Dersaadet hukuken onların işgali altında bulunmuyor ki, takibat ve tevkifat Osmanlı makamlarına terettüb eder.

— Vakia haklısınız! Rene ağzından kaçırdı: ingiltere'yle Fransa ihtilâfa düşmüşler! Fransızlar, —ne de olsa— hukuk-u beşer tarafıısı millet, galiba nokta-i nazarınızı müdafaa ediyorlar, İngilizler ise aksini: icab-ı halinde, 'mücrimlerin' Osmanlı toprağı haricine naklini derpiş ediyorlarmış.

Novotni'deki görüşmelerinden bir süre sonra, Birlik İdarehanesinde Hüsnü Faik ona demişti ki: "— ...Yunus Nadi'yi içeri attılar. Rıza Tevfik'in oyununa gelmiş, 'Teslim ol, seni kurtarırım' diyor, seninki inanıyor. Felâket şurda ki, işgal muhitlerinde bir Malta sürgünü ihtimali belirdi, itimada şayan menbalardan Londra'yla muhaberat halinde olduklarını haber alıyoruz: onlar için belki çare-yi hâldir ama, bizler için tam bir fecaat!"

Gülistan Satvet cıgarasını ağızlığından çıkardı, yatağın başucundaki komodinin kül tablasında söndürdü. Ayağa kalkıyor:

— Hâsılı, daha bir müddet burada kalmanız menfaatiniz icabıdır. Bakın Cavit bey ortaya çıkıyor mu? Müsaadenizle, salona geçsek: Prens'e ayıb oluyor da...

Abdi bey'in 'tepesi attı'. Gülistan'a bakmıyor, cıva 'şuaları' saçıyor, sanki az sonra gövdesini ince bir cıva tabakasıyla kaplayacak. Dumanları pis pis tüten, asidli, yakıcı bir sesle sordu :

— Aman efendim, bu ne tehâlûk! Bakıyorum, beş dakika ayrı kalmaya tahammül edemiyorsunuz : prens mrens, alt tarafı bildiğimiz 'Moskof Ayışıldır', bilmem ki size neresi câzip geliyor?^

Gülistan Satvet çıkmak üzereydi, hışımla durdu..
Dişlerinin arasından, ısıklı bir sesle karşılık verdi:

— Orası sizi alâkadar etmez, ne babamsınız,,
ne de zevcim : ahval-i hususiyeme karışamazsınız!
Aramızdaki eski gönül aşinalığı da size bu hakkı
vermez, anlaşıldı mı?

Daha aşağı perdeden bir ses buldu : — ...hem,
dedi, böyle hiddetli hiddetli bağırmayınız, herkes ne
zannedecek! Rosa müşkül mevkide kalabilir.

O gittikten sonra, Abdi bey, odasında bir zaman
dört dönüyor. Gülistan Satvet'i her görüşünde, önü-
ne zor geçebildiği bir kırıp dökme 'iştiağı' içini kap-
lar : Ağzını açıp tek söz söylemese, yerinden kımıl-
damasa, bu böyle; herşeyi onu öfkeye kıskırtıyor:
alt dudağının bükülüğü, ön dişlerindeki sedef pem-
beliği, limonküfü gözlerinin 'hulyalı' bakışı! Aslında
içine yuvarlandığı bu tuzlu dalga öfke mi, yoksa şeh-
vet mi, ayırdetmesi son derece güç. 'Paris menfası'n-
da, sıcak bir yakınlık göstermiş olan Gülistan Sat-
vet'in, Dersaadet'e 'avdetinden beri' hesaplı bir
uzaklığı, kurnaz bir 'samimiyeti' var ki, onu çileden
çıkartıyor. Savaş boyunca, şehirdeki yüksek rütbeli
'Alman zabitanıyla' kıldığı ceviz bini aştı. Mütareke
imzalanalı, itilâf zabitleriyle düşüp kalkıyor. "Lâkin
bu 'Moskof Ayısı' hepsine tüy dikti."

Prens Dmitri Bragin'i ayıya benzetmek, açık bir
haksızlıktı: boyu uzunsa da, kalın sayılmaz; hareket-
leri iridir belki, ama hantal mı, asla! Asya'lı inceli-
ğine, Avrupa yaşantısından süzdüğü 'batılı' görgüsü-
nü katmış; bundan ortaya kalın, kaba ve hantal bir
mujik değil, mujik görüntüsü altında «avrupaî zade-
gânlığını» ustaca gizleyen, 'Kutsal' Rusya'lı bir soylu
çıkıyor. Kumara oturdu mu, kendini insafsızca soy-
durması, eşine dostuna, en çok da kadınlara gös-
terdiği akıl sır ermez cömertlik, soyluluğunun moskof
yanını oluşturuyorsa; yeri düştüğünde batılı salon
'âdâbına', akıllıca 'riâyet etmesi' batılı yanını belirli-
yor. Böyle kibar bir 'ay'ı acaba nerede görülmüş?

Abdi bey, bunu 'müşahede' etmemiş midir? Onun
gibi bir 'salon kurdu', eski bir 'kulağı kesik', etmez
olur mu? Prens Bragin'e, Gülistan Satvet'in 'hayâsız-

ca âşikâr ettiği marazî temayül' olmasa, bu gerçeği
ilk 'teslim edecek' kuşkusuz odur. Fakat, 'izâhı
gayr-ı mümkün bu temâyül muhakemesini altüst edi-
yor, itidalini kaybetmesine, zaman zaman feverânına'
neden oluyor. Fazladan, bu 'marazî alâkanın' sırrını
çözemeyişi yok mu, onu çileden çıkaracak! Yüzbaşı
Rene Lariviere'i Union Française'deki baloda tanı-
dıktan sonra, herkes sanmıştı ki Gülistan Satvet ni-
hayet 'hayalindeki' erkeği bulmuştur, resim güzeli
bu Fransız zabitiyle kurduğu 'hissî rabıta bir evlen-
meye müncer olacaktır'. Ne yanılı! Prens Dmitri
Bragin'in 'zuhuru', ne Yüzbaşı Lariviere bırakıyor,
ne güçlü bir evlenme olasılığı! "Kız, bu Moskof Ayı-
sının câzibesinden, maalesef kurtulamıyor, ma
chere!"

Aslında Gülistan'ın davranış düzenini 'avcunun
içi gibi' bilir. Yıllardır, tanıyor. 'Şekli muhtevasına
tetabuk etmeyen nev'i şahsına münhasır bir mahlûk-
tur bu', baştan çıkarıcı femme firtale rolündedir, er-
keğin ilgi dairesine çıldırtıcı cinsel 'vaadlerle', irkil-
tici çağrışımlarla girer, 'etvarından işve, ef'alinden
neş'e eksik olmaz', 'munistir', sokulgandır, elinizi
tutması, burun deliklerinin narin titremesi, kirpikle-
rini indirip sigarasının dumanını yüzünüze üflemesi,
öyle 'müsait bir hava' yaratır ki, 'arzu ve iştiaikle
kıvrandığına', yemin etseniz başınız ağrımaz, iş cid-
dileşmeyegörsün, birden o kadın olmaktan çıkmış-
tır, son derece 'kaçak güreşir', aradığın yerde bula-
mazsın, bulduğun zaman 'ihata etmen mümkün ol-
maz', 'hâsıl-ı kelâm tam bir allumeuse, sırrını fâş
etmektense firarı tercih eden bir frigide'. Abdi bey,
daha Paris'teki deneyiminden, Gülistan Satvet'in ne
olduğunu, ne olmadığını saptamış : "Cinsî temastan,
suret-i mutlakada zevk almaz".Böyle olunca, Prens
Bragin'in düşük gözlü Asya'lı erkek büyüüne kapıl-
dı diyemeyiz ki!

Geriye ne kalıyor, Refii Satvet bey'in 'mâli mü-
zayeka içinde bulunması' mı? Herkes onları varlıklı-
sanır, zamanında gerçekten öyleymişler, Refii Satvet
bey'in 'sefahetine' servet mi dayanır? Neyi var, neyi
yok, Paris'te, Nice'te, Montecarlo'da, 'Fransız dilber-

leriyle' yemiş bitirmiş! 'Hakikatta', Gülistan Satvet'in babası, Abdülhamid'in Paris Sefir-i kebirî Salih Münir Paşa döneminde (o tarihte, henüz 'bey'), sefaretin 'ruhu mesabesinde' idi: çevresi geniş, Fransız 'hariciyesinde' hatırlı dostları 'mevcut', fransızcası 'fevkaiâde'! Böyle 'vukufu' bir 'hariciyecî' herkese 'müyesser olur' mu? Mutlakîyet, kıymetini biliyor.- 'Damat' Mahmut Paşa, oğulları Prens Sabahaddin ve Lütfullah beylerle Avrupa'ya kaçınca; alsın getirsin diye, Hünkâr, Ahmet Celâlettin Paşa'yı ardından salmıştı ya, Paşa'nın jöntürklerle 'temasını' o sağladıktan başka, 'bir kısmının Dersaadet'e avdetini temin zımnında ciddî hizmeti geçmişti'. Hatta, adı jöntürke çıkmış bazı 'münevveranî' hafiye olarak kullandığı rivayet edilmiştir. Bir bakıma, Abdülhamid'in devr-i saltanatı, Paris Sefareti'nde Refii Satvet bey'in devr-i saltanatı olmuştu.

'Hürriyet'in ilânını müteakip' durum değişiyor. İttihatçı iktidarların böyle bir 'sicili' olan Refii Satvet bey'e aynı önem ve değeri vermeleri olası mı? Çok kısa bir sefir-i kebir vekilliğinden sonra, gözden düşmüş, 'harb-ı umumî bidayetinde' emekliye ayrılmıştır. (Gülistan Satvet'in kibir ve azametle sattığı, 'Paris Sefir-i Kebirî'nin kerimesi' etiketi, işte kısa süren bu sefir vekilliğinden 'neşet ediyor'.) Bunlar, baba kız, yüksek yaşamaya alışmış; ikisi de lüksten vazgeçemez, aileden kalan malı mülkü har vurup harman savurdıklarına göre, alıştıkları 'şaşaa ve debdebeyi' emekli maaşıyla nasıl sürdürecekler? 'Mâlî müzayekaları' buradan kaynaklanıyor. Gülistan Satvet'in Mecmua-yı Nisvan'ın 'tahrir heyeti'nde bulunması gelir getirmez, gösteriş yapmasına yarar, Refii Satvet bey, eprimiş Paris şıklığı, yoksul düşmüş Kont zarıflığıyla, bazan Tokatlıyan'da, bazan Pera-palas'ta açığa alınmış paşalar, 'mütekait' elçilerle bezik oynar, Paris günlerini anlatarak avunur. Gülistan Satvet, bu darlığın baskısından kurtulmak amacıyla, düşünce-sizce para saçan Prens Bragin'e 'meyletmiş' olamaz mı? "Mümkindir". Yine de Abdi bey'in bir türlü kafasına sığdıramadığı, şu : Gülistan gibi 'iyi kötü' aile terbiyesi görmüş bir kadın, 'para

natırına', nasıl olur da elin 'Moskof Ayısı'na yaltaklanmayı göze alabilir? Yok canım, yok, hangimize reca etti de sıkıntısını tahfif için elimizden geleni yapmadık, bu 'tehâlûk'ün mutlaka başka bir sebebi olmalı."

Abdi bey, daha fazla gecikmeden, salona bu düşüncelerle dönecektir. Orada gördüğü 'manzara', ne : Prens Bragin, yiyeceğini yemiş, içeceğini içmiş, masanın başında, elinde oyun kâğıtları, hem ustalıklarla onları karıştırıyor, hem de tatlı tatlı birşeyler anlatıyor. Neler mi?

Bir bakıyorsun, bir tarihte Petrograd dolaylarındaki sürek avlarını betimlemeye dalmış: buzlu cama çalar bir gök altında, süt mavisi kaba bir kar, kristalden oyulmuş ulu ağaçlar. Kar köpekleri burunları yerde iz kovalayıp, duman duman havlıyorlar. Dallı budaklı boynuzlarıyla narin geyikler, uzak bir sisin aynasında belirip kayboluyor. Prens Bragin, tetiğe basmak üzereymiş gibi heyecanlı:

— Mes'ut günlerdi, diyor. Vakıa Rusya'nın derinliklerinden dehşetengiz bir karanlığın uğuldadığını işitmiyor değildik, lâkin hiçbirimiz Romanof'ların çift başlı kartalını sarsabileceğine ihtimal vermiyordu. Ne kadar gafiimşiz!

Bir bakıyorsun, savaş öncesinde Paris'te yaşadıklarına atlayıvermiş. Bu daha güzel: Gülistan Satvet'in, Abdi bey'in o günlere ilişkin anıları bol, şehri, ilginç 'şahsiyetlerini', bellibaşlı eğlence yerlerini, hatta batakhanelerini tanıyorlar. Prens Bragin, dümdüz sakalını, farkında olmadan parmaklarıyla taryarak :

— Moulin Rouge'un namlı dansözlerinden birine tutulmuştum, diyor. Nasıl şahane bir vücut tarife sığmaz. Muhtemel bileceksiniz, Mimi diye meşhurdur, Can-Can oynamakta eşsiz, bana daima Arap safkanlarının mütehammil zerafetini hatırlatırdı. Bir Şubat gecesi, 1907 yahut 1908'de olmak icabeder, ikimiz birlikte...

Gülistan Satvet, mahzun bir neşeyle: — Aaaa, diye atılıyor, o tarihte ben de oradaydım henüz...

Oyuna oturduklarında yalısı dört yanından kuşatan karanlık, çatır çatır çatırdıyordu. iyi bir oyun olmadı. Bir kere Prens Bragin Le Temps'da okuduğu habere takılmıştı, içisıra harıl harıl Kolçak'ın gerilemesinden doğabilecek kötü olasılıkları tartışıyordu. Abdi bey'e gelince, kafasını Gülistan Satvet'le Rus Prensi arasındaki ilişkinin 'sırrını' çözmeye takmış; bir gözü kâğıtlardaysa, ötekisi ikisinde : Prens Bragin, Gülistan'a aşırı bir yakınlık gösteriyor mu? Gülistan Satvet Prens'e ne cilveler yapıyor? vs.. Oyunu sürükleyecek iki kişi, böyle içlerinden zaptedilmiş olunca, kumarı tutkusal kılan gerilim doğabilir mi? Gerilimsiz kumarınsa tadı olmaz. Olmadı da. Öyle ki, Prens Bragin bızan sırası geldiği halde oynamayı unutuyor, düşük gözkapaklı Kalmuk gözleri şöminenin kıvılcımlı korlarına dalıyordu. Bazan da yanlış kâğıt oynayıp, işin sarpa sardığını görünce, yorgun gülümseyerek:

— Mağlubiyet, mağlubiyet! diyordu. Kaderimiz hep mağlubiyetten mi açılmıştır Ekselans?

Hakçası, oyun süresince Prens Bragin, Gülistan Satvet'e öyle aşırı bir yakınlık göstermedi. Kimseye göstermiyor. Gazetede okuduğu haber, adamın sarhoş neşesini 'berhava etti', 'idrakinin muhtelif aksa-mı yekdiğeriyle irtibatı kaybettiğinden, mahza, mütemadi bir kopukluğa düşer olmuştur'. Oysa Gülistan Satvet'in, cilvenin 'envainı' ipe dizdiği su götürmez. Masanın çevresinde sanki dört değil, iki kişi oturuyor: sadece o, bir de Prens Dmitri Aleksiyeviç Bragin. İligi, özen, dikkat, sevgi gösterisi daima Prens'e! Durup durup, çilek pembesi dilini, canfes kızılı dudaklarının üzerinden bir geçiriyor, can mı bırakır? Abdi bey'i 'divâne etmek' kasdıyla yapıyor bunu, 'şek şüphe yok'. Prens cigara yakacak mı oldu, kül tablası (trak!) elinin altında; kâğıdını mı düşürdü, yere ulaşması ne mümkün, (hop!) Güiistan'ın eteğinde; gözgöze mi geldiler, rimelli kirpiklerin karanlık perdesi ardından limonkûfû gözler, sessiz ama öyle 'canhıraş' zevk çığlıkları atıyorlar ki, Abdi bey'in olanca erkekliği kıyam ediyor. Oyun, oyun olmaktan çıktı. Prens'in iştahsızlığından yararlanıp is-

tediği kadar ütsün dursun, gerçekte Abdi bey 'halyalı, bir sevişme dalgasına düştü. Gülistan Satvet bunu hınzırca kışkırtıyor: bak bak, sözde Prens Bragin'in bıyığının ucuna takılan tütün kırıntısını alacak, kızıl çakıntılı sivri tırnaklarını ağızına doğru uzatışından, parmak uçlarını ısırmasını istediği anlamı çıkarılabilir, ya da elinin sırtıyla bıyıklarını okşamaya niyetlendiği. «Garce!»

Abdi bey, salon çapkınlığının en aşağılık 'numaralarından' birisine 'tenezzül ederek', arasına masanın altından Güiistan'ın bacağını bulabilir mi? Bulmasına elbet bulur, istediği sıcak ve yumuşak teması kesinlikle sağlayamaz. Gülistan Satvet, yüzünde beliriveren küstah bir aşağılayıcılıkla, masanın altından, ayağını ayağıyla iter. Abdi bey'in gözleri yenden kalaylandı, magnezyum yalazına benzer bir parıltı saçıyor; yalapşap, yanmasıyla sönmesi bir olan bir parıltı değil bu; inanılmaz yoğunlukta sürekli bir ışık, dokunduğu yeri Radyuma buianmışçasına yarıdöner kılıyor. Sesindeki asit dozu yükseldi mi ne, dudaklarından çıkan her kelime birer tuzruhu damlası, yeşil çuhaya düştüğü yeri, pis bir duman çıkarıp cıss diye yakıyor. Yılmadı ama, bu sefer, kâğıtları almak bahanesiyle, elini tutmaya uzandı...

(...Barzılay'ların 'hususî' deniz banyosunda, Rosa'nın çıplak kolunu sımsıkı kavradı. Şehvet ve korkudan sapır sapır titriyor. Temmuz güneşi, ahşap soyunma yerinin çatlaklarından, enli bıçaklar halinde sızıp, parıl parıl körpe vücutlarını doğramaktadır. Dışarda göktaşı mavisi bir deniz, üzerinde kıvamlı yaz buğusu, vahşi çığlıklarını saklayacak yer bulamayan savruk martılar. Öğle uykusu saati. Herkes evine çekilmiş, ne öteki 'hususî' banyolarda 'deniz safası' yapanlar kalmış, ne sandalla dolaşan balık meraklıları. O, Rosa'nın kaygısız sâkinliğine şaşıp kalıyor. Onu buraya çağıran Rosa Barzılay, gözleri iki mavi çiçek gibi rüyalarını zehirleyen komşunun kızı, ondan beş altı yaş büyük, onun bilmediği herşeyi biliyor: üzerine eğilip, kafasını karpuz gibi avuçları arasına alarak, dudaklarını çiğneyen de o!

Gözlerini iyice yummuş, kâbusa benzer bir izle-

nim geliştiriyordu : güçlü bir e! başından bastırımış da, suyun altına itilmiş, ne kadar çabalasa dışarı çıkamıyor: Ha boğuldu, ha boğulacak! O telâşla mı nedir, gözlerini açtı ki, aaa, saydam yosun yeşili bir aydınlık; yansıya yansıya çevresinde dolanan balıklar, iri ayna parçaları; su kabarcıkları, fıkır fıkır yükseliyor, O ne, dudaklarını zorla ayırıp ağızının pembe loşluğuna dalan, ufak bir ahtapotun üç beş kolundan biri mi, yoksa Rosa'nın ahlâksız dili mi? Öyle de sıcak ki, üff öyle de sıcak ki! Öpüşme uzakça erkekliliğı ayağı kalktı, keyiflensin mi utansın mı kestiremiyor, Rosa onu sımsıkı sarıp kendine çektikçe, şeyi dokunacak diye geri çekilişi bu yüzden, Oysa dokunmasını ne kadar arzu ediyor, Allah bilir! Yalnız dokunmasını mı, yooo, neresi olduğunu pek bilemediğı bir yerleri delip geçmesini de, ne var ki...)

...erken davranan Gülistan Satvet, kağıtları çuhanın üzerine bırakıverip, 'hamlesini' savuşturuyor. Bakışıyorlar. Abdi bey'i bir korku aldı. İçinde gerginliğı kaygıverici 'raddelere' ulaşan, son derece ince. son derece 'mukavim' bir telin, titreşerek 'meşum' bir rüzgâr gibi vınladığını duyuyordu. İzlenim o kadar somut, o kadar gerçektir ki, öbürleri de duyacaklar diye korkuyor. Sağa sola şaşkın şaşkın bakınmasının nedeni bu. Hayır, kimse birşeyin farkında olmamış. Oyun cansız sürükleniyor. Rosa Mizrahi, yüzünde 'manidar' bir tebessüm, ağızında sarı sarı tüten Miralay Morley'in İngiliz cıgarası, gözlerini masmavi kırmış, elindeki kâğıtları süzmektedir. Gülistan Satvet, Prens Bragin'in neredeyse ağızına girecek. Prens Bragin, sol eliyle sakalını sıvazlayıp, göğüs geçiriyor.

Çok sürmedi, kâğıtlarını isteksizce önüne bıraktı :

— Bu gecelik yeter, dedi. Keyifsiz olmalıyım.

Suratından bir bozgun sonrası umutsuzluğu akıyordu. Düzen tutmaz perçemleri gözlerine girmiş, dudaklarının 'gayr-ı tabii' kırmızılığı, koyu vişneçürüğüne dönmüştü. Topuklarını vurup boyun kırarak,

Madam Mizrahi'nin, Abdi bey'in önünde, ayrı ayrı selâm verdi. Gülistan Satvet, baştan çıkarıcı 'rayihasını' dalgalandıra dalgalandıra, gözleri örtülü, dudakları aralık, her ikisiyle Fransızca vedalaşıyor.

— **Bonsoir, ma chere! Au revoir, mon bey!**

Orada bir dakika daha kalırlarsa, sonuçlarına katlanamayacakları 'feci hadiselerle' karışacaklarımış gibi, sessiz bir telâşla kapıya seğırtiyorlar, Dışarda, görkemli mayıs gecesi. Bugatti'nin güçlü motoru, yaprakları ürperten bahar serinliğini, yanardağ homurtularıyla darmadağın ediyor. Farların, çevresel bir hareketle dönen aydınlığında, suskun ağaç gövdeleri, sarmaşıkların boğduğı kameriye, hayalet bir kedinin fosfor yeşili gözleri, bahçe kapısı! Otomobil uzaklaşıp, Boğaz'ın yıldızlı sessizliğı yalının üzerine çatılınca, birkaç gecedir servilere 'musallat olan' Puhu kuşunun soğuk ötüşünü işittiler. "Neveser olmalıydı, kimbilir ne felâketler isdildâl ederdi".

Hemen yatmıyorlar. Yatamazlardı ki! Madam Rosa Mizrahi, yalnız kaldıkları zaman, Gülistan Satvet'in Abdi bey'e neler söylediğini merak ediyordu. Abdi bey ise, akşamdan beri 'zihnen' o kadar hazırlandığı sevişmeyi, Rosa'yla gerçekteşirmenin hesaplarını yapıyor. "Cinsî münasebet mevzubahis oldu mu, Rosa'nın imtinaı vaki değıldir. Karı, fitraten kaltak. Bendenize meclûbiyeti ise, istisnaî bir sebebe müstenit". Salon gözlerine nedense daha loş, تنها ve hantal göründü : şöminedeki korlar, karar-maya yüz tutmuş. 'Rutubet', görünmez bir sansar, koltuktan koltuğı atlıyor. Camlarda, uçuşan yıldızların, tel tel kuyruk izleri.

Madam Rosa Mizrahi,* niyetini, sorduğı soruyla, daha çok bu soruyu soruş biçimiyle belli etti:

— Abdi ne dersin, bu Gülistan haddini tecavüz etmiyor mu? Gösterdiğimiz itibarı hazmedemedi galiba, onlar ne **maniere**'lerdi öyle? Senin derdine de-va olabildi mi bâri?

* Bkz.: 'Sırtlan Payı'.

Abdi bey tekgözlüğünü eline alıyor. Gözlerinin kalaylı parıltısı, yırtıcı bir keskinliğe ulaştı. Sebebi açık: Madam Mizrahi, gençlik yıllarının senlibenli konuşmasına kaydı mı, 'envai türlü hayâsızlığa teşne' demektir. Aile hayatlarında, her ikisini de 'bet-baht eden' cinsel nedenlerle, Selânik'te 'tekrar tesis-i münasebet' ettikleri tarihten bu yana, bu böyle! Hiç şaşmaz!

— ...vaziyet muğlak görünüyor, sarahata varamadık : Bekirağa Bölüğü'ndeki mevkuflardan bir kısmı azad edilmiş ama, İngilizlerin 'harb mücrimi' telâkki ettikleri eşhası, memleket haricine sürmelerinden endişe ediliyor.

Rosa Mizrahi'nin yüzünde, o gülümseme: yassı, beyaz ve kalın dişleri, ısırmaya niyetliymiş gibi meydana çıktı. Gözlerindeki havagazı alevlerinin mavisi, gittikçe eflâtuna çalıyor; içisıra çürük morların, menekşe yaprakları halinde açıldığı, kadife ışıltılı tüyü bir eflâtun! Burun delikleri, yalnız onun duyabildiği gizemli bir kokuyu alıyormuşçasına, hızla açılıp kapanıyor. Abdi bey'i hiç yanıltmayan işaretlerdi bunlar. "Ayağında külotu da yoktur bu fahişenin, oldum bittim külotsuz gezmekten hoşlanır". Harekete geçmeden, o yarı divan koltuğa oturmasını bekledi: boyunun aşırı kısalığı yüzünden, ayaktaiken sokulmayı sevmiyor, gülünç olduğu kanısındadır.

Rosa Mizrahi, pantolonunun düğmelerini çözüyor, bir yandan harıltılı bir sesle :

— ...endişeyi Gülistan izhar etmese gerek, di-yordu, oyun müddetince ateşli nazarların onu bir lahza bile terketmediği halde, daha ziyade Prens le alâkadar: hicab etmese, önümüzde koynuna girecek!

Abdi bey elini kadının belinden kalçalarına, kalçalarından daha aşağılara kaydırıyor. Neden hoşlandığını bilmez mi?

(...Barzilai'ların 'hususî' deniz banyosu, tuzlu sudan yorgun tahtaları, güneşten kızmış çinkolarıyla terlerine karışır, sanki buharlaşırdı. Soluk soluğa Rosa'nın, iri kemikli vücudu durduğu yerde duramaz, belâlı bir su burgacı gibi, kollarının arasında çal-

alanarak dönerdi: neresi neresine değse, işte orasında, ta içine işleyen, kaşla göz arasında aleve dönüşüp, damarlarında 'cevelâna başlayan, meçhul' bir ateş! Soluklanmak için dudaklarını dışlerinden kurtardığı an, ağzına, birbiri ardınca göğüsleri doluyor : iri, karadut uçlarından, sıcak, dumanlı sıvılar salıveren diri memeler bunlar! Rüyalarında bile görmeğe 'cüret edemediği'.

Sevişmeyi ustalıkla yöneten Rosa, tek bir şeye direnir: 'alelâde cinsî münasebete'. Gerçekçiliğinden yapıyor. 'Museviler de müslümanlar kadar, hat-ta daha fazla ehemmiyet attığından, suret-i kafi-yede virginite'sini muhafaza etmek zaruretindeymiş, binaenaleyh arzudan tecennün etse 'önden yanaş-masına' rıza gösteremezmiş!'. (Kelimenin nedense Osmanlıcasına 'tenezzül etmez', her defasında Fransızcasını söylerdi. 'Bekâret' yerine, 'Virginite').

Görünüşe aldanmamalı! Dışten tırnaktan artırıp, kızlarına yüklü bir drahoma hazıradılarsa da, Barzilai'ların 'eski halleri yok', onu varlıklı Musevî ailelerinden birine başgöz edip, 'vaziyetlerini' düzeltmeyi tasarlıyorlar. Babası, geçen yıl Beyrut'a gitmişti, oranın Selânik'ten göçme tüccarlarından Mizrahi'lerin oğlunu görmüş, gözü kalmış: adı, Leon. Eh, Rosa gösterişli kız. Nötre Dame de Sion'da okudu, yol yordam öğrendi. Fransızca konuşur, bu zengin ailenin 'yegâne mahdumunu teshir etmesini' nasıl

olsa becerecek, "Bütün mesele, gerdeğe bakire olarak girmesini teminata bağlayabilmektedir". Ailesinin durumunu da, hayallerini de iyi bilen Rosa, ilişkilerini ona göre ayarlıyor, virginite'sine el sürdürür mü, asla! iyi ama bu, gönlünün çektiğiyle oynama-sına engel olmayacak mı? Kim demiş!

Bulduğu çare, çaresizliği kadar eski ve alışılmış-tı : iki kalçası, kuyruk sokumu ayırımından iki elle avuçlanıp, ağır ağır, erkekliğin üzerine oturtulacak! "Duhul vâki olduktan sonra, elleri, baldırlarını seve seve ön tarafa kaydırıp, apış arasını okşamak gerekiyor : yavaş yavaş, ısrarla! Aklını başından alır : artık ne çörek atmalar, ne inlemeler, ne solumalar! Bazen öksürüklerden birinin göğüslerini bulup yodur-

masını; öbürünün ise bızırıyla oynamasını ister. Cinselliği öyle bereketlidir ki, birine ulaşır ulaşmaz öbürüne başlayıp, sırtısıra, bilinmez kaç kere 'inzal' olur.

Akıllara ziyan bir 'keyfiyet'!...)

Saat buçuğu çaldı: zerre zerre dağılan ağır tit-reşimleri, avize kristallerinden tınlayarak yansıyor, varla yok arası, gizli yakınmaları andırır, tınlamalar. Abdi bey, kaç buçuk olduğunu çıkaramadı, üç buçuk mu, dört buçuk mu? Camiarda karanlık, gümüş sırlı tatlı bir lâciverde açılıyordu, az sonra derinliklerinde mor lâleler, haşhaş pembesi şafak kuşları uçuşur. "Bu itibarla, işi içerdeki odada yapmaları çok daha makûl olacaktı". Önermesine önerdi ama, Rosa Mizrahi böylesini yeğliyor: kaçamak olmak, her an diken üstünde, her an bastırılma tehlikesiyle burun buruna! Gerilimli bir ortamda sevişmek, ona, o mutlu gençlik yıllarını, o yılların korkulu sevişmelerini hatırlatıyormuş: hani yazları 'hususî' deniz benyosunda, kışları Halıcızade Yalısı'nın bahçesindeki limonlukta, yürekleri çarpa çarpa sevişirlerdi ya!...

Abdi bey, 'tahmininde' yanılmamıştı: 'bermutad' külotsuzdu Rosa, eteğini kaldırdı, ağır ağır kucağına oturup, erkekliğini içine aldı. Hatırı sayılır ağırlığı, bunalıcı terli kumaş, tütün ve chypre kokusuyla, Abdi bey'i handiyse boğacak. Adamın zaten ufak tefek gövdesi, koltuğa öylesine gömülmüş ki, varlığı belirsiz; sadece, sıklaşan solukları işitiliyor. Rosa Mizrahi, eskisinden farklı, sevişirken aralıksız söylüyor. Kalın, sık sık ağdalaşan, macun gibi uzayıp etrafa bulaşan bir sesle, neler demiyor ki:

— ...Abdi, söyle neyim ben, orospu muyum, ha, orospunun da rezili mi? Hadi söyle, orospu de bana, fahişe de, zilli fahişe! Söylesene Abdi, ağzından işiteyim, müptezel bir fahişe olduğumu...

Ya da, dişlerinin arasından, ılık ılığa tutturuyor. — ...Gülistan'ı tecziye etmeliyiz. Mutlaka. Yanına bırakacak mıyız bunu, tecziye etmeliyiz. Adamakıllı kırbaçlayarak! O tombul butlarına, kan çıkıncaya kadar vurmali! Memelerine de! Apışarasına

da! Evvelâ anadan doğma soyup, bilâhare vereceksin kırbacı, vereceksin kırbacı...

Abdi bey terlemiş, tuzlu damlalar gözlerini yakıyor, parmak uçlarıyla Rosa'nın tüyleri arasında aradığı bızırı buldu, bastırmaya başladı. Onu dinlerken, 'hayalinde' en yosma hâliyle Gülistan Satvet'in canlanacağını sanmıştı, yanılmış; kucağına, Rosa'nın gençliği diye Raşel'in hayalini oturttuğunu, birden farkediyor: onu 'tahrik eden', Gülistan Satvet değilmiş anlaşılan, Raşel'in 'fütursuz hayasızlığıymış'!

Sonra nedense Neveser'i hatırladı, çok da utandı.

İstanbul ahalisinin. İzmir'in işgaline
aksülameli devam ediyor.

SULTANAHMET MİTİNGİNE YÜZBİN KİŞİ İŞTİRAK ETTİ

Hatiplerden Halide Edip hanım, halkı
'sancağıımıza, ecdadımızın namusuna iha-
net etmeyeceğimize dair yemin ettirdi.

Dersaadet (Hususi)

İzmir'in işgalini müteakip, şehrimizin hemen her
semtinde yapılan protesto mitinglerinin en muazzamı
dün Sultanahmet Meydanı'nda, iki tarihî abidenin ara-
sında yapılmıştır. Sabahın erken saatlerinden itiba-
ren şehrin her köşesinden ahali tuğyan etmiş bir ne-
hir gibi Sultanahmet'e akıyordu. Birçok semtlerde
dükkanlar kapatılmıştı. Halk meydana sığmamış, mü-
cavir sokaklara taşmış, civardaki ağaçların dallarına,
binaların damlarına çıkmıştı.

Elli- kadar cemiyetin, bilumum mekâtibin ve siyasi
fırkaların iştirâk ettiği mitingde, Türk bayrakları si-
yah tüllerle kaplanmıştı. Sultanahmet Camii önün-
deki kürsü de siyah bezlerle örtülmüş olup, önünde
WUson prensiplerinin Türklere ait 12. maddesi siyah
bir çerçeve içinde duruyordu.

Hatipler Kürsüde

Kürsüye evvelâ Şair Mehmet Emin bey gelmiş
ve demiştir ki:

«Bu zulüm ve vahşet niçin yapılıyor? İzmir'i Yu-
nanistan ve Türkü Yunanlı yapmak için mi? Hayır
kardeşler! İzmir altı asırdan beri kırk ulu camimin
beyaz minarelerinde ezan seslerini yedi kat gökte
dalgalandıran bir müslüman şehridir.»

Mehmet Emin bey, «Yine mi kan, yine mi ateş?» diye sormuş, sözlerine ez-cümle şöyle devam etmiştir: «Garba dönerek haykırmak ve şunları söylemek istiyorum: Ey Avrupa, ey Amerika, bunun mes'uliyeti sizin olacaktır.»

Payitaht matbuatı namına konuşan Fahrettin bey ise, ecnebi devlet idaresine davetiye çıkaran bir iki İstanbul gazetesi bulunduğunu tebarüz ettirerek, bu fikri reddetmiş, konuşmasını Fikret'in şu mısralarıyla ikmal etmiştir:

«Zulmün topu var, güllesi var, kal'ası varsa,
Hakkın da bükülmez kolu, dönmez yüzü vardır.»

Halide Edip Konuşuyor

Mitingin en heyecanlı hitabesini Muallime Halide Edip hanım yapmıştır. Halide Edip muazzam kalabalığı galeyana getiren hitabesine şöyle başlamıştır:

«Kardeşlerim, evlâtlarım! Ruhu semavatta olan yediyüz senelik şanlı tarihimiz, bu minarelerden bugün Osmanlı tarihinin faciasını seyrediyor. Bu muazzam, bu tarihî meydanda zafer alayları tertip eden ecdadımızın ruhu bizi seyrediyor. Dünyaların öteki ucuna at süren namağlûp Müslüman tarihinin bedbaht bir kızıyım. Bugün de dünkü kadar kahraman ve talihsiz Türk milletinin anasıyım. Millet namına, ecdadımızın bizi seyreden ruhlarına yemin ediyorum. Bugün kollan kesilmiş olan Türkün kalbi, eski cesaret ve gücünü kaybetmemiştir. Yemin ediyorum ki, Osmanlı sancağına, tarihine ihanet etmeyeceğim.»

Halide Edip hanım, bilâhare meydandaki yüzbin kişiye de "sancağımıza, ecdadımızın namusuna ihanet etmeyeceğimize" yemin ettirmiş, müteakiben halka takdim edilen beyanname ittifakla kabul edilmiştir.

Kardeşi Ahmet Ziya*, artık umudunu kestiği bir sırada, Beriin'den çıkagelmeseydi, o Mayıs Neveser'in yüzü hiç gülmemiş olacaktı: ne uğursuz aymış!

İzmir'in işgali 'faciası', özel nedenlerden, onu ayrıca ilgilendiriyor: Selânik elden çıkınca, ailesi İzmir'e göçmüştür. Babası Ziya bey, Rumeli Demiryolları Kumpanyası'ndaki işinden ayrıldı. Alman tanıdıkları araya koyarak, Deutsche Levant Linie'nin İzmir Acentası'nda iş buldu, orada çalışıyor. Daha doğrusu, mütarekenin ilânına değin, orada çalışıyordu. Bir süredir, Almanların bu denizcilik şirketi de. İtilâf devletlerinin gözetimindeymiş, öyle diyorlar.

Yunanlıların İzmir'de açıkça 'müslüman katliâmı' yaptığını işitir de, Neveser 'tabiatmdaki' duyarlı bir kadın, nasıl 'mahv-ü-perişan' olmaz? Hatıra Defteri'nin, Mayıs'ın ikinci yarısına ilişkin sayfaları, 'en mükedder, en müteellim' sayfalarıdır. Tesadüf, yağmur. Dersaadet'in, insanı içinden çökerten, karanlık yağmuru. Yağdığını görmez, aşağılık nemiyle iliklerine kadar ıslanırsın. Kulak içlerinde su tozu birikir, göz-lükler buğulanır. Yağmur yağdı mı, akşamları tüyleri diken diken eden bir serinlik çıkıyor. Kaç kere Nefti Salon'daki yağ yeşili büyük çini sobayı yakmak zorunda kaldılar. Neveser, sözde Hölderlin'den şiir okuyarak avunuyordu. Yalan, Balkan bozgununda bile, bu derece sarsıldığını hatırlamıyor. Akşam sabah, dua! Gece, başını yastığına koyar koymaz, iki yanında, zavallı annesinin babasının, 'Yunan süngüleriyle delikdeşik edilmiş na'şları', upuzun : Uyu-yabilirsen, uyu! Birkaç kere, Kâmil efendi'yi gönderip, telgraf 'keşide ettirdi, ahval-i hâzıra dolayısıyla'

* Bkz.: 'Sırtlan Payı', 'Yaraya tuz basmak'.

ellerine geçip geçmediğini kestiremiyor ki! Hâlâ bir cevap çıkmayıp, belki telgraflarını almadıklarındandır.

Aslında bu, tuzu biberi! Kardeşi Ahmet Ziya'dan aylardır ses yok. 'Mağlubiyet' Almanya'yı karıştırmış, gazeteler yazıyor. Geçen yıldan belliydi. Ahmed Ziya'nın son mektupları, 'kürre-i arzı mihverinden çıkaracak, ihtilal-i kebir'in ayrıntılarıyla dolu : donanma isyan etmiş, sokaklarda vuruşan askerlerle işçiler, Berlin'in ıslak duvarlarında komünist afişleri. İster misin bu 'bâdirede' sevgili kardeşi 'telef olsun'? Neveser'in 'rakik yüreği' buna dayanır mı? Hele onun candan, gözünü budaktan sakınmaz 'mizacı'nı hatırladıkça!

Geceleri, Doğan'ı yatırdıktan sonra, Nefti Salon'da tek başına oturup, sessiz sessiz gözyaşı döküyor. Kucağında Hölderlin'in şiirleri. Camlarda ayın parçalayıp yaldızladığı 'gümüşi' bulutlar, işga! donanmasının yanıp sönen işaret fenerleri, ansızın bir ışıldak! Nasıl ağlamasın : kocası Abdi bey, 'tevkif olunmak' korkusuyla, Mizrahi'lerin yalısına kapandı, hanidir evine uğramıyor. Kardeşi, savaşın sonunda mı, devrimin başında mı olduğu anlaşılamayan bir Almanya'da, kayıp! 'Ebeveyni' ise, müslüman halkın kırıldığı izmir'de, çâresiz! Çaresiz mi, başlarına bir felâket mi geldi, nasıl bilebilir? İşgalin üstünden bir hafta geçtiği halde, haber çıkmadı. Neveser, 'Beynel-milel Graudünden Sanatoryumu'ndaki en 'nevmîd' günlerini arıyor, çünkü yakınlarının akıbeti, onu, kendi akıbetinden çok daha fazla etkilemektedir: hastalığının 'mahiyetini' öğrendi öğreneli öleceğine alışmış, 'adetâ âşinâ olmuş', oysa kardeşinin ya da 'ebeveyninin' ölümü olasılığı onu 'helâk' ediyor. Dayanamaz, hayır dayanamaz!

İşgalden sonraki onuncu gün mü ne, izmir'den sonunda 'ferah' bir haber: çok şükür, annesi ve babası sağ ve selâmetteymiş! Ama, zorlukla eline ulaştırılabilen mektup, öyle 'dehşetengiz' başka bir haberi içeriyor ki, okuduğu an dünya Neveser'in başına yıkıldı, ağlasın mı gülsün mü bilemedi. "Alaman' Ziya bey, tecrübeli adam, 'payitahtla' bağlantının aksaya-

cağını kestirmiş, talihini dost bir şirket aracılığıyla denemişti. O sabah Doğan, halılara yayılıp dökülmüş, annesinin isviçre'den getirdiği oyuncak şimendiferin raylarını döşüyor: köprülerini kurmuş, istasyonlarını yerleştirecek! Yağmurdan sonra güneş açtı : Marmara'nın sırtı, taa Adalar'a kadar bütün balık pulu, gökkuşağı alacası parıldıyor. Neveser, salıncaklı koltuğunda, bir gün önceki Kadıköy Mitingi'nin tafsilatını gazetelerden okumaya dalmış. İzmir'de neler oluyor diye, sabahlan ilk işi, gazetelere bakmak!

Yağmura 'rağmen', Kadıköy Belediye Dairesi önünde, genç ihtiyar, çoluk çocuk, 'yirmi bini mütecaviz' bir kalabalık toplanmış. Birlik'te, 'hatiplerden' Fahreddin bey'in en can alıcı cümlesini, 'serlevha'ya çıkmışlar: "Bizim artık Avrupa'ya emniyetimiz yoktur." Yunus Nadi bey serbest kalır kalmaz 'tekrar intişara başlayan' Yeni Gün ise, mitingte Şair Hüseyin Suat bey'in 'inşad ettiği manzumeyi' yayınlıyor:

**"Azmimiz öyle metindir ki biillâh
vermeyiz İzmir'i/Allah Allah!"**

Neveser, 'ahaliyi' coşturan Münevver Sâime hanım'ın söylevini okurken tüylerinin ürperdiğini hissetti :

"— ...bizim tamamiyet-i mülkiyetimizi muhafaza edeceklermiş! Fakat hangi hudut dahilinde? Bu tasrih edilmedikçe, Türkiye'de sulh mümkîn olmayacaktır. Efendiler, az söylemek, çok yapmak zamanı gelmiştir. Biz sadece ağlıyoruz, ağlamakla kazanılmış hak, hiçkırıklarımızı dinleyecek kalp yoktur..."

Son günlerdeki 'hâlet-i ruhiyesi'ne denk düştüğünden mi ne, son iki satır Neveser'i çok fena etkiledi. Kollarını kavuşturup gözyaşı dökmekten başka elinden ne geliyor? Hiçbir şey! Oysa mitingler, Der-saadet'in 'derûnunda, mâşerî' bir tepkinin varlığını ortaya çıkardı. Şehrin bilinmez neresinde, 'adetâ devâsâ bir kalp' çarpıyor: yeni bir doğuşun müjdesi midir bu, yoksa bir 'basübâdelmevî' mi?

O sırada, telefon : — 327 mi efendim?
— Evet, buyurun : ben Neveser Abdi!
— ...hanımefendi, burası Van der Zee Acentası'dır, bendeniz Tercüman Hrant, İzmir'den irsâli tarafınıza yapılmış bir mektup aldık, bir zahmet birini gönderirseniz, yazıhanemiz Galata'da olup...

Kâmil efendi mektubu getirinceye kadar, Neveser evin içinde durabildi mi? Oradan oraya çarpıyor: bir ara terasa çıkıp, çiçeklerin taze bahar yeşilliğini okşadı; bir ara yazıhanede Frau Schoenberg'in armağanı şiir kitabını okumayı deniyor: maroken cilt, yıldız işlemeli, köşesine gotik harflerle Neveser'in adı oyulmuş : Schiller'in şiirleri. "Zihnini okuduğuna veremiyor ki!", en doğrusu mutfakta Mercimek Ni-ne'yle çene çalıp oyalanmak! Nasıl, Aynalıçeşme'de sarhoş İngiliz bahriyelileri, 'iki taze'nin çarşaflarını mı yırtmışlar, vah vah vah, ne günlere kaldık! Ümmet-i Muhammed, 'kefere'nin üstüne savlet etmemiş mi? Etmiş etmez olur mu? Polisler, kıranta bir beyi Arapyan Hanı'na götürmüşler, Maarif Nezareti'nde kâtipmiş galiba! Aman Allahım, Ramazan-ı şerif arefesinde, daha vahim hadiseler olmasa bâri!

Babasının mektubu, 'mutadı veçhiyle', mürekkebi yeşile çalar mor, yazısı sülüs-ü celfiyi andırır, kısa bir mektuptu :

Fi 20 Mayıs 1335, İzmir.

Nûr-u aynım, evlâdım.

Kaderimizde bu zillet de var imiş, Selânik'te zulumünden firar eylediğimiz Yunan, İzmir'de geldi bizi buldu: hicran içinde perişanız.

İşgalin dehşetini tasvire takatim kifayet etmez, Koi-donboyu'nda yüzlerce Türk katledildi, mücavir kasabalardan katliam haberleri geliyor. Bir hissikabellvuku ile, o gece, ihtiyaten Karşıyaka'daki ahab-larımızda kalmıştık, isabet etmişiz. Cenab-ı Hakkın lutf-u-keremiyle, annen ve ben, elyevm sağ ve selâmetteyiz. Buna da şükür.

Meçhuliyette kalınca, senin ne kadar tasalanacağını düşünerek, keyfiyeti derhal tarafına iş'ara ka-

rar verdik. Refiki azizim, Van der Zee Şirketi'nin sahibi Heinrich bey, aynı zamanda Norveç Devleti'nin fahri konsolosu bulunmakla nisbî bir emniyete sahiptir, lutf-ü-delâletiyle şu birkaç satırlık mektubum sana vüsûlunu temine sarf-i gayret edeceğiz. İnşallah, muvaffak oluruz.

Annen ve ben sarılıp, hasretle gözlerinden pus eder; Abdi beyefendiye ar?-ı hörmet ederiz.

Pederin Ziya

Hâmiş: bizim Damadın Selânik'ten âşinâsı Nevres bey'i hatırlar mısın? İşgal günü, Konak'ta Yunan bayraktarını geberten salıib-i hamiyet odur. Aşkolsun çocuğa! Akıbeti maalesef meçhul, şehid edilmiş olması kuvvetle muhtemel. Evini Rumlar yağma etmiş, hemşiresi Melek hanım, Heinrich bey'in taht-ı himayesindedir, zannımca Amerikan Kız Koleji'ne yerleştirmeyi münasip görmüşler.

Neveser, elinde babasının mektubu, donakalmıştı. Ağladığını, gözyaşı kâğıda damlayınca anladı. Neden ağlıyor? Anne ve babasının sağlığına sevindiğinden mi? Nevres bey'in 'meçhul' akıbetine üzüldüğünden mi? Nevres bey! Nevres bey! Gururlu 'mü-kedder' hâlini, aldatıcı 'sükûnetinin' gizlediği 'âteşin mizacını' asla unutamayacağı, Nevres bey! ister istemez, kulaklarına, Davos'taki sanatoryumun ecza, linoleum ve içten içe reçine kokan sessiz beyazlığında, ona söylemiş oldukları yansıyacaktı::

"— ...âti-yi insaniyeti, kan ve vahşetle tehdid eden tasavvur ve niyetler, Neveser hanım, Türkün mevcudiyet-i bî-zevalini, vâki olsa bile, nakisedâr edemez. Bunu böyle bilesiniz!"

Hayret! İki yıldan 'ziyade' mi olmuş! Hararetinin, 'bilhassa' geceleri, 38 civarında dolaştığı 'buharalı' bir dönemdi. Öğle vakti, sanatoryumun kabul salonunda oturmuş, piyano dinliyor; bir yandan da, Cenâb'ın Elhân-ı Şitâ'sını, ağızdan Almancaya çevirmeye çabalıyor. Frau Schoenberg, şiire meraklı geçinir de! Hani canım, şu mısralarla başlayan ünlü şiir:

"Bir beyaz lerze, bir dumanlı uçuş
eşini gayb eyleyen bir kuş
gibi kar
geçen eyyam-ı nev-bahan arar..."

Sis mavisini kar, çevredeki çam ormanlarını kapladıkça, tekrarlayıp durduğu mısraları, besbelli bir başkasıyla paylaşmak istemişti. Salonun bisotee camlı cümle kapısından, o sırada, sırtında yakası kürklü palto, gözünde dumanlı kar gözlükleriyle, 'vakûr' bir zat giriyor: ince, upuzun boylu, a'lgai kumral saçları tel tel kırlaşmış! İnsanlar çift yaratılır diye tevekkeli dememişler: Nevres bey'in tıpkısı! Yüreği nasıl oynadı Allah bilir. Onun telâşlı ilgisini görünce, sanatoryuma gireni çıkını vesveseli bir dikkatle izleyen Frau Schoenberk, gözlerini kapıya çevirip gelenin kimliğini açıklıyor:

"— ...Kont Grikovski, Polonyalı bir asilzade! Geceleyin gelmiş, 54 numaralı odada kalıyor, geçen hafta o Viyana'ı avukat ölmüştü ya! Ne kadar da yakışıklı bir adam!"

Nevres bey, bir akşam yemekten sonra, tertemiz Almancasıyla sokulup, sözü Türkçeye dökünceye kadar, Neveser onu sahiden Lehistan'lı asilzade Kont Grikovski sanmıştı. Başka türlü olası mıdır? Bir insan, hem Romanya'da bir zindan koğuşunda, hem İsviçre Alpleri'ndeki 'Beynelmilel' Gratidünden Sanatoryumu'nda, 'ısbat-ı vücut' edemez ki! Nevres bey, yıllarca önce Selânik'te söylediği sözleri, o akşam, elâ gözlerinde 'tarifi gayr-i mümkîn bir meiâlle' kelimesi kelimesine tekrar edince, herşey değişti:

"— ...Neveser hanım, sizin mevcudiyetiniz dünyevî olmaktan ziyade, semavî olmak icabeder, âdeta şeffaf bir mevcudiyet! Neye temas etseniz, kameri bir şuaıyla aydınlanıyor..."

Neveser bir sevinç çılgınlığını zor zaptetmişti:

"— Fakat, sizsiniz!..." dedi, "...evet siz, esasen şüphelenmişim : iki insan arasında bu derece müşahabet olabilir mi? Lâkin mantıkî bir izahını bulamadım, İstanbul'dan ayrılırken demişlerdi ki..."

Nevres bey, bir koltuk çekti, kumral bıyıklarının altından usulca gülümseyerek :

"— ...Nevres, Hasan Tahsin nam-ı müstearıyla, Romanya'da zindandadır, onbeş seneye mahkûm, öyle mi? Hakikat, bu! Almanlar Romanya'ya girmeseydi, hâlâ zindanda olacaktım. Uzun hikâye!"

Ne kadar da 'ketum'dur, katlandığı acıları, atlattığı tehlikeleri sergilemeyi hiç sevmeyen. Neveser, 'Romanya macerası'nın girdi çıktısını, İstanbul'a 'avdetini müteakip', ancak öğrenebilecektir: Alman ordusu yaklaşınca, Romenler, siyasa! tutukluları 'başka ve emin bir mahalle nakletmeyi' uygun görmüş, hepsi Bükreş'e 'mücevir' bir banliyö istasyonundan trene bindirilecek! Nevres bey, istasyondaki kargaşalıktan 'bilistifade' kaçıp, yöredeki ırmağın sazlıklarına gizleniyor. Gece, ortalıktan el ayak çekilince, Alman hatları diye Romen askerlerinin üstüne düşmesin mi? Ardından ateş mateş, ayağından vurulmuş, 'şu azm-ü-iradeye bakın ki', yaralı yaralı saklanmayı, ertesi sabah Alman birliklerine kavuşmayı başarıyor. Razi olsa, bakım gerektiren yarasını, Almanlar Bükreş'te tedavi edecek; hayır, olmuyor; 'daka fevt etmeksizin', Dersaadet'e dönmek arzusundadır. 'Nitekim' ayağını orada, Doktor Besim Ömer Paşa evinde ameliyat ederek iyileştirecektir.

Bir iddiaya göre, soğuk ve 'rutubetli' hücrelerde geçen iki yıl, bu 'müddet zarfında' bakımsız ve besinsiz kalması, ciğerlerinin hastalanmasına yol açmış. İsviçre'ye gönderilmesinin nedeni bu, Davos'ta Graudünden Sanatoryumu'nda sırtüstü yatıp dinlenecek! Oysa, ne zaman bu İsviçre 'ikametinden' söz açılrsa; Nevres bey, yarı şaka yarı ciddi, diyordu ki:

"— ...zarurî bir tebdilhavadır Neveser hanım! 'Fırka' kaderini Almanların zaferine bağlamış, halbuki harbin tarz-ı cereyanı aleyhimize inkişaf ediyor. Dersaadet'te, münferit bir sulh akdine mütemayil eşhacı muhtelifleyle temaslarım olmuştur, en başta Cavit bey! Enver ve Talât, bittabi payitahtta kalmamı şayan-ı arzu bulmadılar: malûm a, Yakub Cemil bey kardaşımız aynı sebepten kurşuna dizilmiştir, başlarına bir de Hasan Tahsin galesi mi çıksın?"

Neveser, Yakub Cemil'in idamından 'bihaberdi', çok şaşırdı: Kuşçubaşı Eşref, Hacı Sami, Yakub Cemil, Çolak Hayri, Süleyman Askerî ve Nevres beyler, Teşkilat-ı Mahsusa'nın en 'güzide silahşörleri' sayılırdı. Nevres bey'in örgütün 'kısım-ı haricî'sine intisap ettiğini Cavit bey'den işitmişti, şu halde nasıl oluyor da şimdi 'Cemiyet', bu 'fedailerini'...

Nevres bey'i, Cavit bey 'vasıtasıyla' tanınamışlar mıydı? O tarihte Fevziye idadisi henüz Selanik'te, Cavit bey okulun müdürü, Nevres bey ise öğrencisi. 'Müstesna' bir öğrenci fakat, ciddi, 'gayyûr', yaşadığı olağanüstü zamanların 'ehemmiyetini müdrik': Fransızca'yı çoktan sökmüş. Fransız 'ihtilâl-i Kebiri'ni inceliyor; Mason localarıyla, gizli Terakki ve İttihat Cemiyeti'yle yakından ilgili. Darülfünun'a geçer geçmez, 'Cemiyet'in 'fedaileri' arasına katılması, Teşkilat-ı Mahsusa'ya intisabı, bundan ileri gelmiştir.

Onunla tanıştığı günlerde, Neveser evliliğinin ilk "sukut-u hayallerine" katlanmaya çabalıyordu. Nice umutlarla bağlandığı Abdi bey, 'sefihin biri' çıkmıştı: ruh inceliklerinden, duygusal zenginliklerden uzak, 'asabi, şirret', akli fikri cinsel çeşitlemelerde olan bir zat! Nevres bey'in, saygıyı ve ciddiliği elden bırakmayan, 'seviyeli ve mesafeli alâkası', elbette onu bu yüzden onca duygulandırmıştı. Herkesin umutlu tasarılar, iyimser beklentilerle coştduğu 1324 Temmuz'u ve sonrasını düşündükçe, Nevres bey'i hep levent boyu, 'tahrirli' elâ gözleri, seyrek ve anlamlı 'iltifatlarıyla', daima siyahlar giymiş olarak hatırlıyordu. O unutamadığı sözleriyle de:

"— ...ihtilâf ve lâkaydıyı bırakalım. Cihan bize düşmandır, kimseden en ufak muavenet bekleyemeyiz. Bizi kurtaracak, ruhlarımızın derinliklerinden doğacak bir samimiyetle yekdiğerimizin ellerini sıkmak, bünye-i millîmizi ezen canileri şiddetle kahretmektir".

'Harb-ı Umumi bidayetinde', Dersaadet'te yeni den karşılaştılar. 'İhtimal', 1330 sonbaharında! Nevres bey, hayli 'maceralı' geçen Paris 'ikametinden' donuyor. Neveser, niteliğini kestiremediği 'müzmin' işahsızlıktan, sürekli kırıklıklardan yorgun düşmüştü.

Akşamları, başında 'müphem bir hararet', oysa elleri ayakları 'buz'. Hastaymış da, bilmiyormuş!

Eylül 'iptidalarında', yazdan kalma bir akşamdı; yıldız bolluğundan ağırlaşmış sütlü lâcivert bir gökyüzü, pırıl pırıl, terastaki çiçeklerin üzerine sarkıyor. Havada kaba bir yumuşaklık, kaybolup beliren çiçek kokuları: belki karanfil, belki gül, belki leylâk! Nevres bey'i, Terakki Apartmam'na kocası getirdi, 'veda yemeği' yiyecekler, "...zira, fevkalâde mühim bir vazife-i hafiyle, ismini zikre mezun olmadığı bir memlekete gitmek üzere, şu günlerde Dersaadet'i terkeyleyecektir". Görevin önemi, Abdi bey'in tumturaklı sözlerinden çok, Nevres bey'in, 'döneceğinden emin olmadığı cihetle', nişanlısı Vedia hanım'ı, '-hareketlerinde serbest bırakmış' olmasından anlaşılıyordu. Neveser'e fazlasıyla dokunmuştu bu, fena haide-içlendiği, uzun süre Nevres bey'in yüzüne bakamıdığını, hiç aklından çıkmaz: gözyaşlarının tutanıgıyacaktı.

Sofrayı terasa kurmuşlar. Onlar, iki emek, İttP" hat ve Terakki'nin geleceğinden, dünyanın 'ahvâf-i umumiyesinden', Paris'in 'şetâretli gecelGrincfen' Söyleşip, içki içtiler. Nevres bey'in 'vakûr sükûtuna rağmen', kocasının ağzında şeker varmışcasına damğını şaklatıp, sözü Fransız 'âlûftelerine' getirmesi, Neveser'i ne kadar utandırmıştı. Abdi bey böyledir, 'şahsiyetli' bir misafir yanında, hemen gereğinden yüksek bir sesle konuşmaya başlar; konunun, zaptedemeyeceği 'muhataralı' alanlara kaymaması için, işi 'müstehcen imâlara', çapkınlık öykülerine döker. Nevres bey, yüklendiği görevin ağırlığından mıdır nedir, o gece hiç ağzını açmamış, kumral bıyıklarının altından arasına usulca gülümseyerek, Selânik'teki son zamanları unutmadığını, sanki Neveser'e belli etmek istemişti.

Sonraları Nevres bey'in Romanya'ya gittiği anlaşıldı: Teşkilât-ı Mahsusa, Romanya'yı İtilâf Devletleri safında savaşa sokmaya uğraşan, İngiliz Teşkilât-ı Mahsusa'sından Bostan kardeşleri, 'itilâf ile' görevlendirmiş. Bir takayla Karadeniz'i aşp, görevi yerine getiriyor. Romanya'daki iki yıllık zindan yaşıntısı bunun sonucudur: Balkan Cemiyeti'ndeki

konferanstan sonra gerçekleştirdiği suikast sırasın-
da yakalandı : onbeş yıl hapse mahkûm ettiler.

Nevres bey'in Davos'taki yaşantısı da, olağana
sığmıyor ki! Lehistan soylusu Kont Grikovskiy diye,
'mütenekkiren' dolaşıyor. Üç gün sanatoryumda, beş
gün kayıp! Dumanlı kar gözlükleri, yakası kürklü
paltosu, kalın ökçeli dağ potinleriyle, Alpler'in buzlu
cam aydınlığı üzerinde, bugün 'esrarengiz bir
silhouette olarak teressüm ederse'; yarın, Cenevre'-
de mi olur, Lausanne'da mı olur, çeşitli Türk 'mü-
nevverleriyle' kahve kahve dolaşıp tartışmaktadır:

"— ...keyfiyeti bir de şu zaviyeden münakaşa
edelim: münferit bir sulh akdi Devlet-i Aliyye'nin
ne dereceye kadar hayrına olur?"

Neveser, aldığı sarsıcı haberin itişiyile, gülağa-
cından sedef kakmalı komodinın çekmecelerini alt-
üst etti; Davos'ta kaldığı yılların 'Hatıra Defteri'ni
arayıp buldu. Olur olmaz saatlerde, salonun yeşilliği,
kütüphanenin loşluğunda, herşeyi bir yana bıraka-
rak, sayfa sayfa, Nevres bey'den izler arıyor. (Nev-
res bey'den mi?) Ne hazin! O günlerin çehreleri
şimdiden yarı yarıya aşınmış, sözleri içeriğinden bo-
şalmış, olayları önemini yitirmiş! "Adeta ilk temâşa-
sında hayret ve dehşete düştüğü bir cinematographe
filmini, tekrardan, bambaşka şerait altında seyret-
mekte, lâkin eski heyecanı bulamamaktadır."

Başhemşire Rotbein, onu almış, zemin kattaki
Röntgen Dairesi'ne indiriyor: Doktor Diederich ciğer-
lerini gözden geçirecek, sağ uçtaki o 'gölge' duru-
yor mu durmuyor mu? Kuşluk vakti olmalı. Neveser'-
in gönlünde 'elem' bulaşığı bir 'tahassür', 'daüssıla-
ya çalan bir hicran'. Bütün gece gözünü kırpmadı
Sabah sabah, dereceyi koyuyor: 37,6. İnsanda keyif
mi kalır? Birinci kat sahanlığında Nevres bey'e rast-
lamasınlar mı? "Ne mes'ut bir tesadüf!". Kaç gün-
dür sırta kadem basmıştı, böyle ansızın meydana
çıkışı onu sevince boğuyor. Yanında başkaları oldu
mu, Nevres bey Almanca konuşur. Yine öyle yaptı
salonda, 'avdetini intizar edecek', serbest kalır kal-
maz 'ona mülâki olursa' sevinecekmiş!...

Yemek saatine kadar neler konuşmuşlardı?
Uzun müddettir İsviçre'de bulunduğu halde. Neve-
ser, henüz Davos'taki Türklerle bile temas kurama-
mıştı; ("Meselâ, Yakıup Kadri bey de buradaymış!")
Nevres bey, Lausanne'da, Cenevre'de ne kadar ün-
lû kişi varsa, saptamış, çoğuyla 'irtibat tesisine mu-
vaffak olmuş'. İlginç şeyler anlatıyor: Prens Saba-
haddin bey, İsviçre'yi 'teşrif etmişler'.

"— ...müteaddit münferit sulh teşebbüsünde
bulunmuş, dağ pansiyonlarında Mehmet Sabahaddin
namıyla kaldığını istihbar ettim : mütenekkiren ya-
şıyor. Esasen, 'muhaliflerin' kısm-ı âzâmı Cenevre
ve Lausanne'da, bir kere Rıza Nur, sonra Kemal
Mithat ve Hıkkı Halit beyler, ayrıca Lütü Fikri..."

Soruna olmadık bir yarımından da eğiliyor
"— ...Neveser hanım, kaderin şu garip cilvesi! İs-
tibdat ricalinden Afif Paşa, Serasker Rıza Paşa, sa-
bık Halep Valisi Kâzım bey, 'cemiyet'e muhalif eski
jöntürklerle İsviçre'de kader ortağı..."

'Hatıra Defteri'nin başka bir sayfası, başka bir
günü uyandıracaktır. Sabahtan beri buz tozu yağı-
yor : ince, ufak, 'muttasıl'. Çevredeki yalçın doruk-
lar, çelik esmeri bir sise batmış. Davos, toz şeker
aklığına buianıp kaybolurken, seslerde tuhaf bir
kofluk, havada donup kalan bir tınlama. Neveser,
öteberi almak amacıyla, çarşıya çıkmıştı. 'Uzun boy-
lu bir şahıs nazar-ı dikkatini celbediyor'. Nevres bey
olamaz mı? Ta kendisi, 'mütehakkim edâsı, vakur
etvarıyla' yaklaşıp, onu bölgedeki ünlü doruğun adı-
nı taşıyan 'çayhane'ye davet etti: Le Pic Michei.

İçeriye bir giriyorlar, her taraf buğu. Camlar-
dan dışarıyı görünmüyor. Nereden geldiği anlaşıla-
mayan, yorgun argın bir klavsen. Köşedeki masada,
beyaz kanatlı başlığıyla solgun bir rahibe, "Kitab ı
Mukaddes'e kapılmış gitmiş. Sütü kakao kokusu,
mutlu bir çocukluk anısı, ortalıkta sımsıcak dolaşı-
yor. Nevres bey'le Neveser, birer çay içip, uzun uzun
"istifsar'da bulundular. Nevres bey cebindeki bütün
gazeteleri çıkarıp masaya yaydı. Rusya'da 'ihtilâl
vaki olmuş', 'harbin seyrinde büyük tahavvüllere se-
bep olabilecek bir hadise', 'arz-ı malûmat ediyor':

her ne kadar 'tafsilâtına henüz vâkıf olamamışsa da', herşeyin Petrograd, Moskova, Bakû ve Nijni - Novgorod şehirlerindeki 'amele nümayişleriyle' başladığı, 'bilâhare isyanın orduya ve donanmaya sırayet ettiği' anlaşılıyor.

"— ...nümayişler müsellağ isyana inkılap ediyor, zira ameleleri te'dip maksadıyla tahrik edilen müfrezeler âsilere iltihak etmektedir. Hâl-i hazırda, birisi Duma, ötekisi amele ve asker şûrası olmak üzere, Rusya'da iki iktidar teşekkül etmiş, son derece muğlak bir vaziyet."

Kumral bıyıklarının altında o solgun gülümseme, bazı sonuçlar çıkarmayı denedi: "— ...keyfiyet, şark cephesinde bizi epeyce rahatlatır zannederim, lâkin Avrupa'ya in'ikâsı çok daha ştimull' olacaktır, zira bolşeviklik tarih sahnesine çıkıyor."

Neveser, kardeşi Ahmet Ziya'nın Berlin'den yazdığı mektupları okuyup, gönderdiği dergi ve broşürleri karıştırdıkça, içten içe, yeni bir şeylerin döndüğünü seziyor; biraz hastalığının verdiği 'lâkaydi'den, biraz yaşayageldiği 'hadisatın' yüklediği yorgunluktan, 'mahiyetini' tam anlamıyla çıkaramıyordu. Bu vesileyle aydınlanmak istedi. Nevres bey'e kardeşinden söz etti: Feyziye İdadisi'nden birbirlerini tanımıyorlar mı? Ahmet'le Münif ilk sınıflarda iken, Nevres bey galiba 'mezuniyet imtihanlarını' bitirmekte idi.

"— ...Berlin'de ne okuyor Ahmet, mühendislik mi, pek münasip, istikbâlin mesleğidir."

Çayından bir yudum alıp, dalıyor: "— ...sosyalistliğe gelince, vaktiyle Paris sosyalist konferanslarından birinde, Belçika meşahir-i siyâsiyûnundan, Sosyalist Beynelmileli Reis-i Muhteremî, Van Der Velde'yi dinlemiştim, Sosyalizmin milliyet esasını reddetmediğini, binaenaleyh namuslu sosyalistlerin, evvelâ milliyetperver olmaları iktiza ettiğini söylemişti..."

Ne var ki Ahmet Ziya, bitmez tükenmez mektuplarında olsun, gönderdiği dergi ve broşürlere eklediği açıklayıcı notlarda olsun, pek inanmış bir beynelmilelci hüviyetiyle' gözüküyor, hiç de 'milli-

yetperver' izlenimi uyandırmıyordu. Alman Sosyal Demokratları'nın, soicı kanadına bağlanmıştı. Rosa Luxemburg cezaevine düştüğünde kıyametleri kopardı, salıverildiği gün sanki dünyaları ona başışladılar. Bir ara Die Internationale dergisinin her sayısını 'muntazaman' ulaştırmıştı. Geçen yıldanberi, 'Siyasal Mektuplar'ı iletiyor. Bu devrimci 'risaleyi' Rosa Luxemburg'la Kari Liebknecht hazırlıyorlarmış, güvenlik nedenlerinden adlarını kullanmıyorlar ama, imzalan kısaca : Spartaküs!

Neveser, o gece yemekten sonra, odasında sakladığı dergi ve broşürleri, Nevres bey'e göstermişti. Hiçbirisini görmemiş. Bu 'isimleri' tanımıyor. İşğa tutarak, şöyle bir göz attıktan sonra, dedi ki:

"— Selânik'teyken, Ahmet mevzuyla alâkadar mıydı? Hatırlayacaksınız, o günlerde bir Amele İttihadı mı, Sosyalist Federasyonu mu ne tesis edilmişti, Reisi Benaroya idi, nâşir-i efkârı Solidaridad Ovradera!"

Sustular, Neveser'in içisıra, 1908 Selânik'i, bayrak gibi açılmıştı: amele gurupları, talebeler, dağdan henüz inmiş eli silâhlı komitacılar, Sabribey Caddesi'nden marşlar söyleyerek geçiyor. O, Paris'ten 'avdet etmiş', İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin önemli kişilerinden, Halıcızade Abdi bey'le yeni evli. Açık açık itirafa cesaret etmese de, evlendiği adamın Hürriyetin ilânına hizmeti dolayısıyla gururlanmaktadır.

Nevres bey de susmuştu, sessizliğini Neveser'in hiç beklemediği bir soruya bağladı:

"— ...sofra arkadaşım Seelig'le tanıştınız mı? Ernst Seelig Zürih'te Konservatuvar talebesiymiş, bestekâr zannederim. Aynı zamanda, şair. Sizin büyük perestîşkârınız, yemek imtidadınca sihrinizi vâfetti, ne vâfediş: gözlerinizin gece mavisi olduğu kanaatındadır, nedir diye sordum, gümüşüye çalan koyu bir mavi diyor."

Ah geveze Seelig Neveser 'vakıa', hastalığı tehlikeli derecede ilerlemiş bu solgun gencin, gözlerini üzerinden ayırmadığının farkındaydı. Bir keresinde Frau Schoenberg'e, onun tam anlamıyla 'hayalleri-

nin kraliçesi' olduğunu fısıldıyor. Kadıncağız, mavi gölgelerle örtülü suratında beklenmedik pembelikler, olayı 'bizzat ilân-ı aşka mâruz kalmış gibi' nefes nefese anlatmış; bu zavallı, suluboya mavisî gözlü çocuğun birkaç mısraını göstermeye yeltenmişti. Ya Noel gecesi, Seelig'in yaptığı çılgınlık?... O zaman hiç üstünde durmadığı bu küçük 'hadiseler' Nevres bey'in ilgilenmesiyle Neveser'i neden heyecanlandırıyor? Bu heyecan, Nevres bey'le görüşeceğini bildiği her an, yumuşak topuzuna daha bir 'ihtimam etmesi', kılığına kıyafetine çekidüzen verip, yüzünün 'kameri' solukluğunu gidersin diye allık pudra hilelerine başvurusuyla 'rabitali' mı?

Graudünden Sanatoryumu'nda 'defterine' o günlerin 'tahassüslerini' de geçirmiş, kirpiklerinin ucunda titreyen gözyaşlarıyla sayfaları karıştırırken, cüretleri onu şimdi telâşa düşüren satırlara rastladı. Odasının balkonunda, 'gece kürü' için battaniyelere sarınıp, şezlonga uzanıyor. Az önce akşam 'hararetini' saptamak için derece koymuş : 37,9. Allahım, ne 'muannit' ateş imiş bu, haftalardır düşmemekte direniyor. Belli etmek istemese de, Başhemşire Rotbein'in kaygılandığı 'âşikâr' L Son muayenede, Doktor Diederich, 'Aceieniz ne, hele savaş bitsin, öyle gidersiniz' dedi; 'tedavinin' çok uzayacağına kanıt sayılmaz mı?

İsviçre Alpleri'nde geceleri, 'kahhar' bir karanlık bastırıyor, sahtiyan pırıltılı bir karanlık ki, *müstebidâne tazyikiyle' insanı ezmektedir. Şu uzaktaki ışık salkımı ne, doruklara sarkmış bir takımyıldız kalabalığı mı, yoksa o taraflara düşmesi gereken Schatzalp Sanatoryumu'nun ışıkları mı? Deliksiz bir sessizlik hüküm sürüyor, yalçın kayalıklarla 'muhât' bu kalın sessizliğin derinliklerinde 'harb, bütün fecatiyle berdevam', cephelede ölümler, yaralılar. Neveser, biûr dağ soğuğunun gizli tehditlerle çıtırdadığı bu 'gurbet' gecesinde, 'mâkûs talihine terkedilmiş bir münzevi': kocası mektup yazmayı 'angarya' sayar, oğlu İzmir'de 'ebeveyni nezdindedir', kardeşi Berlin'de 'avakıbı meçhul' işlere dalmış!

Sanatoryum'daki 'biteviye hayatı', biraz olsun

'revnaklandırın' tek şey, elbette Nevres bey'in 'mevcudiyeti'! Neveser 'gayetle iyi hatırlıyor', Selânik'te, Halıcızadeler'in yalısında onu ilk gördüğü an, çok eski bir göz 'âşinâsıyla' karşılaşmış gibi, 'manevî' bir yakınlık duymuştu. 'Bilâhare', ne vakit bir araya gelseler, aynı yakınlığı duydu. Neden? Neden 'tahrirli' elâ gözlerinin ciddî 'alâkası', her defasında 'yüreğini oynatır'? Neden aralarında, 'seviyeli ve mesafeli' bir dostluktan başka birşey olmadığı; Nevres bey'in, 'müteverrim ve bedbaht bir kadından esirgelediği iltifatlar' dışında, hiçbir şey geçmediği halde; onu gizlice benimseyip, başkalarından kıskanır? Neden itirafı 'gayr-ı kaabil' hayallerine karıştırır?

"— Maazallah, yoksa âşık mı olmuştu?"

Neveser'in yaşantısındaki, cevapsız nice sorudan birisi de bu olacaktır. Nevres bey'in Graudünden 'Beynelmilel' Sanatoryumu'ndan, nasıl geldiyse öyle ansızın ayrılması, soruyu kıyamete kadar cevapsız bırakıyor, İstanbul'a döndükten sonra, bir akşam punduna getirip, Neveser, kocasına onun sözünü edecek, 'Talat Paşa tarafından, İzmir'e gönderildiğini' öğrenecekti. Yola çıkmadan, iâşe Nazırı 'Kara' Kemal bey'e uğramış, bir 'miktar-ı münasip' 'harcırah' almış, 'bittabi, tahsisat-ı mestureden'. Abdi bey, para kendi cebinden çıkmış gibi, aksi aksi: "— Üç bin lira kadar" diyordu.

Kadıköy Mitinginin ertesi günü, Sultanahmet Mitingi. Gazeteler, Dersaadet'i 'galeyana getiren' bu 'muhteşem' mitingin, 'tafsilâtıyla' dolu : İstanbul halkı, sabahın erken saatlerinden itibaren, akın akın, mitingin yapılacağı Sultanahmet Meydanı'na akmış : Yüzbin kişinin toplandığı 'tahmin' ediliyor. Siyah saatenle kaplı yüksek bir kürsü, hemen altında siyah çerçeve içinde 'Wilson Prensipleri'nin Türkiye'yle ilgili 12. maddesi, siyah tülle örtülmüş bayraklar! Birlik, İngiliz Kumandanlığının, mitingi, suret-i hususiye, havalandırılan, iki keşif tayyaresiyle takip ettiğini' yazıyor. İldam'da, Şair Mehmet Emin bey'in söyleviden, çarpıcı bölümler aktarılmış: «...yine mi kan, yine mi ateş? O halde, garba dönerek haykırarak ve şunları söylemek istiyorum : ey Avrupa,

ey Amerika! Bunların mesuliyeti yine sizin olacaktır!". 'Muallime' Halide Edip hanım'ın 'yüreklere tuşturduğu', kalabalığa bir ağızdan and içtiği, ayrıca belirtiliyor :

"— ...yedi yüz senenin tarihine ağlayan minarelerin altında yemin ediniz: ecdadımızın namusuna ihanet etmeyeceğiz, bu uğurda icabederse canımızı vermekten içtinap etmeyeceğiz!"

Neveser, 'Almanya'da mahsur kalmış talebe ve amelemizin, o gün Akdeniz vapuruyla Dersaadet'e muvasalat edeceğini' hangi gazetede okumuştur acaba? O dakika aklından çıkmış, hatırlayabildiği 'kederle mülemma' yüreğinin deice bir sevinçle ayağa kalkışı: babasının mektubuyla içine çöken bulutlu karanlığı, göz kamaştıran bereketli bir ışık, darma-dağın ediyor. Kısacık haberi yutarcasına okumuş; Rıhtım Şirketi'ne, Seyrisefain İdaresi'ne, telefon üstüne telefon ederek, 'vaziyeti vuzuha kavuşturmaya' çalışmıştı. Öğrenmek istediği, vapurun kaçta geleceği, hangi rıhtıma yanaşacağı! Kimse doğru dürüst bir şey söyleyemiyor ki! Seyrisefain İdaresi'nden, Haydarpaşa Rıhtımı'na yanaşacağını, fakat 'keyfiyetin, İngiliz makamlarının ittihaz edeceği, hatt-ı harekete bağlı olduğunu' söylediler. Öbürleri de, geminin Haydarpaşa'ya yanaşmasında 'mutabık' ama, 'muvasalat saati hakkında' söyledikleri, 'katiyen' birbirini tutmuyor: kimisine göre 'zevale doğru', kimisine göre 'alafranga saat dört sularında', kimisine göreyse 'ağleb-i ihtimal geceleyin' demirlemiş olacaktı.

Peki, ne yapmalı? 'Makul' olanı, yaşlı Rumelili sağduyusuyla Mercimek Nine söyledi: "A be, karı başına sukağa düşmek iç olmaz, Amet biyi evde beklemek yakışık alır" ama, acısını silen bu ani sevinçle Neveser öyle heyecana kapılmıştı ki, durduğu yerde duramıyordu. Giyindi kuşandı. Kâmil Efendi yi yanına kattı, yollara düştü.

içi karmakarışık, çocukluk yıllarından Ahmed'e ilişkin bir sürü çağrışım, birbirine zincirleniyor: Altı yaşında filân mı? Sünnet olacak, ara ara yok, nereye gitti bu çocuk? Mahalle halkı işe el koydu, kuyulara fener indirdiler, Kayıpbulan Dede'ye dualar

okudular. Neden sonra 'keratayı' arka bahçedeki asma çardağının, tepesinde bulmasınlar mı? Korkusundan, çıkmış kukumav gibi oraya tünemiş! Ne haşarı çocuktu yarabbi! Bir keresinde Hıdrellez, konu komşu Serfice'ye gidildi, Hatice halaların bahçesine! Günlük güneşlik bir hava, kuş sesinden durulmuyor, ağaçlar çiçek tozuna bulanmış. Uçurtma uçuracağım diye koşarken düştü, kafasını yardı, izi hâlâ durur. Nasıl korkmuşlardı, ama? Son defa Zürih'te görüştüler. Ahmet bıyık bırakmış, uçları sivri kaiser bıyığı; bu yüzden mi ne, yüzündeki afacan güleçliğinin yerini, teneke yırtığı bir keskinlik almış : ihtiyatlı sokulmadın mı, ay, hemen bir yerini kesiyorsun! Belki eniştesini sevmediğinden yapmıştı bunu; hoş, onun içiri yanıp tutuşan Münif'i bırakıp, 'Bebe Ruhi' den farksız bu mendebur cüceyle' evlendiğinden ablasını da bağışlamaz ya, neyse!

Sokağa çıkmayalı hani olmuş, kupa arabasının penceresinden İstanbul'u sevmiyor. Önlerinde gayda takımıyla, bir İngiliz müfrezesine yol verdiler. Paris modası madamlarını kollarına takmış, şapkalı tatlısı frenkleri. Olur olmaz her yerde, yabancı bayraklar, hele Yunan bayraklarının bolluğu, sinirine dokunuyor. Galata'ya varıyorlar ki, rıhtım girişini Fransız inzibatları tutmuş : kuş uçurtmuyorlar! Kâmil efendi irrip soruşturdu : hayır, şu saate kadar bu rıhtıma hiçbir 'sefine' yanaşmamış. Haydarpaşa'ya geçseler mi? iş Neveser'e kalsa, 'kanatlanıp karşı sahile uçacak', Kâmil efendi Köprü İskelesi'nde yeterince 'malûmat' derleyip, engel oluyor: Akdeniz vapuru, ohoo, Haydarpaşa'ya yanaşmış da, yolcularını çoktan indirmiş! Neveser'in ışıkları söndü, yüreğinin ucuna değen o soğuk yarasa kanadı: bunca özlediği kardeşini, İstanbul'a 'muvasalatında' karşılayamamak ne büyük talihsizlik! Aynı kupa arabasıyla kös kös eve dönüyorlar, ne görsünler...

Onlara kapıyı, boynuna sımsıkı sarılmış Doğan'la, Ahmet Ziya açmıyor mu? Sesinde yalancı bir 'serzeniş', gözlerinin içi gülerek, takılıyor:

— Nerelerdesin bre? Gözlerimiz yollarda kaldı.

Siz çıkmışsınız, biz geldik. Mercimek Nine'yle Doğan da olmasaydı, yâni...

İki kardeş, özlemle kucaklaştılar. Neveser uğraşırsa da, kendini tutamayıp ağladı. Sevincin fecir pembesi aydınlatığı yorgun yüzünde, gözyaşı damlaları cam gibi parlıyor. Ahmet Ziya da duygulanmıştı, huyu değişmemiş, bunu ya Doğan'la aşırı ilgilenecek örtmeye çabalıyor, ya da abıksabuk konuşarak:

— ...Doğan koca herif olmuş. Allah Allah, şayan-ı hayret bir şey : giderken parmak kadar bir çocuk bırakıyorsun, avdetinde o ne, bıyıkları terlemek üzere bir cıvan; 'Beyba'sı ne diyor bu hâle, oğlanın boyu ona yetişmiş vallahilazim...

Evin içinde, akıl almaz bir 'yolcu' dağınıklığı! Her tarafta, bavullar: şemsiyelikte, koridorda, kütüphanede! irili ufaklı, renk renk, biçim biçim. Partal bir hurç, atılmış içi kürklü bir gocuk. Köşeleri demirli 'muhkem' bir sandık, etekleri yerde sürünen 'siyah muşamba' bir palto. Salondan, yabancı sesler işitiliyor, mutfaktan kapkacak gürültüsü. Genzi yakan bu koku ne, 'alelacele' birşey mi kızartıyorlar?

Ahmet Ziya, yolcu Neveser'miş de bekleyen olmuş gibi, ablasını, bu kargaşalığın arasında güle konuşa geçirip, 'sağ sâlim' salona ulaştırdı:

— ...müteaddit defa sana yazmıştım ya, Almanya aç, biz kıtlıktan çıktık. Vapurda dedim ki çocuklara, muvasalatımızda tıkabasa karnınızı doyurmak bendenize vâciptir. Aldım getirdim, sana takdim edeyim : bu Doktor Melek, Berlin Darülfünunun 'taze' mezunlarından; bu da imâlat-ı harbiye ustası Beşir ağabeyimiz, her ne kadar 'Şaşkın Beşir' diye mârufsa da...

Neveser, evinin şaşmaz düzenine, sürekli durgunluğuna, meğer ne de alışmış? içine paldır küldür yuvarlandığı bu curcunayı yadırgadı. 'Nefti Salon'u tanıyamıyor. Ortalıkta tepsiler, şarap şişeleri. Sehpalardan birine eski bir bavul oturtmuşlar, yetinseler ya, hayır, açmışlar da : kirli erkek çorapları, yakası yenmiş gömlekler, renkli sicimle bağlanmış irice bir paket, yırtığından bir 'mecnua' demetini içerdiği anlaşıyor : Almanca yazılmış Türkçe bir 'serlevha':

Kurtulusch (Befreiung), altında şaşırtıcı üç kelime: Türkische Sozialistische Zeitschrift!

Bavulun bitişiğinde, Doktor Melek! Traşlı ensesi, kalın dumanlarla burnundan cıgara içişi, elindeki şarap bardağı; 'Avrupa görmüş' bir kadın olmasa, Neveser'e çok ters gelebilir. Zenci kıvrırcığı saçlarının diri siyahlığı, bir de dudakları dikkati çekiyor: dolgun, 'kudretten kırmızı', 'iştahâver' dudaklar. Gülümseyince o kadar çok dişi birden meydana çıkıyor; bu dişler, öyle coşkun bir porselen aklıyla parlıyor ki, Neveser'in gözü, bir zaman başka hiçbir şeyi seçemedi. Kısaca boylu, az tombulca mı? Olsun, tenin görmek lâzım, pürüzsüz, muhallebi kıvamında bir ten, koyuca esmer, üst dudağı hafif gölgelice.

Doktor Melek, 'tokalaşmak üzere' yuvarlacık elini uzatırken, Ahmet'in 'lâubaliliğini' düzeltmek gereğini duyacaktır:

— Müşerref oldum, Neveser. Sen Ahmed'e bakma, kolayına kaçıyor: esas ismim Meleho'dur. Doktor Meleho Afram, Mâmure-tül-Aziz'den! Gıyabında o kadar çok bahsin edildi ki, hemşirem olsan seni bu kadar tanıyamazdım.

Sustu, cilâlı siyah gözlerini açarak sordu: — ...teklifsizliği severim, senlibenli konuşuyorum, mahzurluysa söyle, darılmam!

— Aman rica ederim, o nasıl söz?

Neveser sözünü bitirmeden, Beşir Usta, iri gövdesi, yerlere kadar sarkan 'hörmetli' göbeğiyle ayağa kalktı, bu gövdeye hiç yakışmayan, incecik bir sesle öttü :

— **Proletarier aller Lander, vereinigt euch!***

Ahmet Ziya ve Doktor Melek, kahkahayı basıp, onu alkışladılar. Yıllarca beraber yaşamaktan, aralarında 'mübalâğalı' bir içtenlik doğmuş: her sözleri, her davranışları, onlara, daha önce birlikte yaşamış bir acıyı, bir sevinci hatırlatıyor. Kahkahalarının kökeni bu olmalı. Hoş, Beşir usta'nın hantal sevimliliğine karşı koyabilmek de, çok zor! Neveser

* «Bütün ülkelerin işçileri, birleşiniz!»

bile, elinde olmadan yüksek sesle güldü, sonra buna pek şaşıtı.

Beşir usta, sakarlık etmeden parmağını oynatamayan sevimli şişkolardandı. Kül tablasına uzanırken vazoyu devirir, su içmeye kalktı mı, sūrahiyi kırar; 'tam sipere yatılmadığı takdirde, güzergâhındaki bilumum eşya ve mahlûkat ciddi tehlikeye mâruz bulunmaktadır'. ("Ah ah, gel de Küçük Valde'yi hatırlama!"). Ahmet Ziya ona 'şaşkın' diye takıldıklarını söylemişti ya, doğru : alnına yükselip orada kalmış kaşlarından mı, ufacık ağzının ısrarla aşağıya bükülüştünden mi ne, adamın yüzünden derin bir hayret ifadesi silinmiyor. Sanki o dakika, damarlarındaki kanı donduran bir olaya tanık olmaktadır, ya da gelmiş geçmiş hiçbir 'faninin' duymadığı bir gerçeği işitmiştir! İkidebir kalkıp, bilinmez hangi siyasal gösteriden kulağında kalmış 'şiarları' atması, bunu yaparken, sarı kirpikli cin mavisi gözlerini kırıştırmaması, sevimliliğini büsbütün çoğaltıyor:

— Wir aber haben genug der Kriege!*

Şöyle bakarsan, Dersaadet'te olup bitenleri, üçü de öğrenmeye can atıyordu. Merak ettikleri, sürüyle şey varmış! 'İştirak'çi' Hilmi bey'in 'Osmanlı Sosyalist Fırkası'nı canlandırıldığını işitmişler. Doğru mu acaba? İttihatçı ileri gelenlerinin, 'Divanı Harb-i Örfi'deki yargılanmasında, Ziya Gökalp, 'heyet-i hakimye' kafa tutmuş, öyle mi? İzmir'in Yunanlılarca işgaline, bölge halkınca 'müsellâh aksülamel' gösterilmiş mi, gösterilmemiş mi? vs., vs... Neveser, hantisine cevap vereceğini bilemiyor; 'ezkaza' birisini ele alıp, ayrıntılı açıklamaya girecek olsa; hiç hesapta olmayan çağrışmalarla, üçünün de, söze Almanya olaylarını karıştırdığını görüyordu. Berlin'de yaşadıkları 'iç savaşın' anıları, belleklerinde o kadar tazeydi ki havasından bir türlü kurtulamıyorlar. Nasıl oluyorsa, Doktor Reşit bey'in Bekirağa Bölüğü'nden 'firarı ve intiharı' konuşulurken; söz birden

* Biz savaştan bıktık!

kayıyor, harıl harıl, Rosa Lıxemburg'la Kari Liebknecht'in öldürülmesi gündeme geliyor:

— Onu bunu bilmem, katlin vebali Binbaşı Pabst köpeğinin boynundadır. Liebknecht'le Luxemburg'u Markussohn'un evinden alan, o; yolda icablarına bakılsın diyen de, o; eee?

— Hadi oradan! Mülâzim Wogel, arzu etmiş olsa, Tiengarten'e vasil olmadan firarlarını temin edemez miydi? Bilâkis, Rosa'nın kafasına dipçığı indiren bizzat odur, böyle bir dimağı tahrip ederek...

Tartışanlar, çokluk, Doktor Melek'le Ahmet Ziya. Basbayağı 'celâlleniyorlar'. Neveser, her seferinde kıyasıya kapıştıklarını, 'nahak yere' kalp kıracaklarını sanıyor; her seferinde, aldanıyor. İstedikleri kadar kaşlarını çatıp, kocaman el kol işaretleri yaparak, karşılıklı atıp tutsunlar; tartışmaları, 'izzet-i nefis harbine' dönüşmüyor hiç, bir dakika sonra, ortalık sütlüman : Ahmet Ziya, Doktor Melek'in bardağına gülümseyerek şarap dolduruyor; Doktor Melek ise, gözleriyle onu okşuyor.

Neleri tartışmıyorlar ki! Olayların başladığı gün, Berlin'de, Siegshalle'de biriken 'devâsâ' kalabalık yüzbin kişi miydi, daha fazla mı? Hiç değilse bir çeyrek sacıt, bu tartışıldı. Doktor Melek, kulaklarındaki altın halkaları, parıldata parıldata; yükseltince çatallaşan sesiyle :

— Ne yüzbini be, diye bağıyor. İkiyCizbini mütecaviz! Ekseriyeti müsellâh! Esasen Vorrvarts İdarehanesi'nin işgaline tevessül edenler...

Ahmet Ziya, hışımına sözünü kesti : — Birak şimdi Vorrvarts'ı, o sonraki iş, daha evvel...

— Nasıl sonraki? Sen Freikorps'un müdahalesini müteakip olanlarla, evveliyatını, yekdiğerine karıştırmaktasın; 6 Kânun-u sâni'de, Liebknecht akıl edip de, kalabalığın başına geçseydi...

— Bak bak bak! Kızım, Harbiye Nezareti'nin işgalini emreden kim, Liebknecht değil mi? O Lemmgen eşeği, işgal emrinde imza noksan diye geri döndüyse, kabahat Liebknecht'in mi?

Tartışmanın en olmadık yerinde, Bşşir Usta elin-

deki şarap bardağını bir dikişte boşaltıp, tren düdüğü sesiyle ortalığı çın çın çınlatmıyor mu, ömür:

— **Hoch die Proletarische Einigheist!***

— **Hoch der VUeltsozialismus!****

Neveser, hiç alışkın olmadığı bu patırtıcı şenliği; —iki yanağında iki gamze, sağ gözü hafif şeh-lâ— gülümsiyerek seyrediyordu. Asıl sevindiği, Doğan'ın takındığı tavidir ama; inanılacak şey mi, 'kazara' bir misafir gelse, dip odalarda kaybolan; posta müvezzii uğrasa masa altlarında saklanan o 'vahşi' çocuk, dayısının dizi dibinden ayrılmıyor. Görmeyeli yıllar oldu, yabancılık çekmemeli mi? Çekmiyor! Sanki salıncakların ala ala hey sallandığı, dönmedolapların, atlıkarıncaların, fır fır döndüğü 'rengârenk' bir bayram yerindedir; patlayışları kestane fişeğinden beter şakalara, neşeyle katılıp; vızır vızır uçuşan iğneli dokundurmaları, arıdan sakınır gibi, sakınarak izliyor. Hele Beşir Usta'nın savurduğu Almanca 'şiarlar' yok mu, dokunma keyfine, kahkahadan kırılacak! Neveser onu böyle fıkır fıkır görünce, 'zavallının' ne kadar tadsız tuzsuz bir hayat sürdüğünü, ne 'tahammülfersâ' bir yalnızlık çektiğini daha iyi anladı, içinden birşey koptu.

Bir ara, Ahmet Ziya'yı koridorda yalnız yakalıyor. Ayaküstü konuştular. 'Misafirlerin' de, gece yatısına kalıp kalmayacaklarını öğrenmek istiyordu. Misafir yatak odası tek kişilik olduğundan, yüklüklerden yatak çıkarıp hazırlık yapmak gerekiyor da! Ahmet Ziya, o güzel, uçları hafif dışarıya doğru dişleriyle, sıcacık güldü : gece yatısını da nereden çıkarmış bre? 'Seyahat' dönüşü, 'cümbür cemaat' şöyle uğramışlar, ikindiden sonra evli evine, köylü köyüne!

— ...evvelâ, Halıcızade Abdi bey'in devlethane-sinde, bolşevik makûlesinin barınabiimesi ne mümkün. Bunu müdrikiz. Saniyen, familyaları onları bekler, bağlasan durmazlar. Melek'in yolu yakın, dede-

* Yaşasın Proleterlerin Birliği!

** Yaşasın Dünya Sosyalizmi!

sinin konağı Firuzağa'da : meşhur kuyumcu Afram bey vardır ya, Samuel Afram, onun konağı. Bunlar Süryani, anlamışsındır. Beşir Usta Kasımpaşa'ya inecek, doğma büyüme oralı, çoluğu çocuğu beklesir. Bendenize gelince...

Neveser sözünü kesti : — Seni bir yere bırakmam, Ahmet! Darılırım!

— Abdi bey ne der? Tedirginlik olmasın! Hem ne zahmet?

— Zahmet mi olurmuş? Enişten evde kalmıyor, aylardır bir başımayım. İttihatçıların ekseriyeti, vaziyetler tavazzuh edinceye kadar, gizlenmeyi muvafık gördü. O da, Mizrahi'lerin yalısında saklanıyor. Hem canım, bu nasıl lâkırdı? Kardeşimi evimde ağır-iayamayacak mıyım? Doğan ne kadar sevindi bak-sana, bayram çocuğuna döndü.

Ahmet Ziya, yüzüne yayılan 'müşfik' bir ciddilikle : — ...teşekkür ederim, abla! dedi. Geldiğinden beri ona ilk defa 'abla' diyordu. Selânik'teki kaygısız çocukluk günlerindeki gibi. Sonra: — ...benim Münif'lerde ikametim mukarrerdi, diye devam etti. Vezneciler'de oturuyorlar, koskoca berhâne'de bir ana, bir oğul.

Neveser şaşırmıştı: —Münif'lerde mi? Ay Münif İstanbul'da mı?

— Elbette! Seni malûmattar zannediyordum. Seddûlbahir muharebelerinde yaralandı, fevkalâde ağır, bacağı kesmeyi bile düşünüyorlar, çok şükür atlatmış. Epeydir Birlik'te yazıyor, Hüsnü Faik bey'in gazetesi, hani Pirlepe'li...

Neveser, hayretten hayrete düşüyordu. Birlik'te 'makalelerini' her sabah bir 'zevk-i mahsusla' okuduğu Münif Sabri bey, çıka çıka, Selânik'teki Fevziye İdadisi'nden Ahmed'in sınıf arkadaşı, Münif 'efendi' çıkmasın mı? O unutulmaz yılların 'soluk bir hayali daha zuhur ediyor': vaktiyle ona gizli gizli aşk şiirleri yazan 'merdümگیرiz' çocuk. Ahmed'in o zamanki deyimiyle, 'âşık-ı sâdık-ı hâkikisi'.

— Fakat nasıl olur, hatırımda Murat bey'in oğlu diye kalmış, beni iltibasa düşüren, ismine Sabri üâvesidir, Münif Murat deseydi ihtimal tanıyacaktım.

Ahmet Ziya, 'müşekkei' Bavyera piposunu yakmaya uğraşıyordu, durdu :

— Hafızan seni yanıltmıyor, pederinin ismi filhakika Murat bey'dir, lâkin araları açık, kanlı bıçaklılar, dedesinin ismini kullanıyor. Haa, burada olduğumu nasıl haber verebiliriz, adam mı göndermek icab edecek?

— Yok canım, iş ona kalsın : telefon ne güne duruyor?

Münif Sabri, telefondan bir saat kadar sonra, önemli bir suratla geldi, Nefti Salon'un kapısında durup, bastonuna dayanarak, karanlık bir sesle dedi ki :

— Dersaadet'te yapılagelmekte olan mitingler yasaklandı, demincek tebliğ ettiler: yarın yapılması mutasavver, Beyazıt ve Beşiktaş mitinglerinin, iptali cihetine gidiliyor.

Kısacık susup başını eğerek, başka bir sesle ekledi:

— ...maateessüfi

Orada söylediklerinin gerçek anlamını kavrayabilecek, sadece Neveser'di ama, kapıdaki genç adama efsunlanmış gibi bakakalmıştı. Hiç aklına mı gelir? Münif, meğerse Nevres bey'e ne çok benzermiş! Elinden fildişi saplı bastonunu al, gözlerine dumanlı kar gözlüklerini tak, 'suratına mustarip ve mükedder' birkaç çizgi çek, hoşgeldin Nevres bey!

İNGİLİZ SERMAYESİ, MEMALİK-1 MAHRUSA DAKİ ALMAN VE AVUSTURYA SERMAYESİNİN YERİNE Mİ GEÇECEK?

Bu maksada matuf olarak. Londra'da yeni bir şirketin tesis edildiği haber veriliyor.

Londra. (Reuter)

Ortaşark'ta Alman ve Avusturya sermayesinin tasfiyesi, İngiltere'nin bu havalideki yüksek menfaatlarının teminat alınması maksadına matuf The Levant Limited Company tesis edilmiş bulunmaktadır.

Bir milyon sermayeli mezkûr şirketin, The British Trade Corporation'm teşebbüsüyle tesis edildiği, Meclis-i İdaresine, Vickers, Metropolitan Carriage, British Trade Corporation gibi mühim bazı şirket mümes-sillerinin dahil oldukları istihbar edilmiştir.

Sermayesinin ikiyüz bin sterlini tediye edilmiş olan The Levant Limited'in, hâlen İstanbul ve Selanik'te hâl-i faaliyetteki J. W. Whittal şirketiyle, The National Bank of Turkey namındaki ecnebi bankasını murakabesi altına aldığı tesbit edilmiştir.

Maksadı 'düşman' şirketlerinin faaliyet sahaları, ın, İngiltere namına 'istirdat' olan The Levant Limited, Ortaşark'ta tali şirketler tesis ile, The National Bank of Turkey de yeni şubeler küşat edecektir.

1335 Ramazan'ına, bambaşka bir Neveser girecektir. Ahmet Ziya'nın dönüşü, çok şeyleri değiştirdi. Ahmet Ziya'nın dönüşü mü, yoksa bu vesileyle hayatına karışan Münif Sabri* mi? Her ikisi de!

Yürek üzüntüsünden tadını çıkaramadığı ilkbaharı, artık iliklerinde duyuyor. Durup dururken terasına çıkıp, civciv sarısı tüylerini hâlâ yitirmemiş, yapıklara dokunmak; vakitli vakitsiz, camları ardına kadar açıp, odaları havalandırmak arzuları. Her yıl öyle yapılmaz mı. Mercimek Nine kahvaltı sofrasını, sabahları terasta kurmaya başladı. Neveser kalktığında, Ahmet Ziya'yla Doğan'ı, başbaşa buluyor: hem çaylarını içiyorlar, hem söyleşiyorlar. Doğan'ın iştahı, bir açıldı ki! "Ahmet'te şeytan tüyü mü vardır nedir, birkaç saat zarfında oğlanı fethetti, o fethediş!...". Geldiğini gördüler mi, dayı yeğen, gülüşerek ayağa kalkıyor, onu 'nümâyişle' karşılıyorlar. Havuzdaki suda, kıpır kıpır Mayıs güneşi. Camlarda, buzlu griden hızla maviye dönüşen, gökyüzü. Limandan, istimbob düdüğü!

Neveser, epeydir unutmuş olduğu, o rahatlık duygusuna yeniden kavuşmaktadır. Kardeşinin gelişyle, sanki evin sorumluluğu, Doğan'ın eğitimi, gündelik ıvır zıvır, üzerinden alınır vermiş! Ona sadece, Davos'taki gibi yaşamak kalıyor, pek öyle incesini aramadan! Daha da mı güzelleşti? Lâcivert pırıltılı 'gümrâh' siyah saçlarını, birkaç firketeyle gelişigüzel ensesinde topluyor, âsi perçemleri saydam alına, kimi zaman buğday esmeri narin boynuna düşmektedir. Her an mahzun bir hoşgörüyü bakan, —biri hafif şehla— gözleri, arasına içten bir sevin-

* Bkz.: 'Kurtlar Sofrası'.

cin beklenmedik şimşegiyle, mehtap mavisini aydınlatıyor. Gülüşü de 'revnaklandı', genç kızlığının o ince, sisli çam ormanlarını, gizemli dağ göllerini çağrıştıran, anlamca zengin gülüşü geri geldi. Sıralı sırasız, Davos'ta, 'Beynelmilel' Graudünden Sanatoryumu Başhekimi Dr. Diederich'in, bir sabah muayene-neden sonra, alnına düşen perçemlerini işaret parmağının sırtıyla kaldırarak, ona dediklerini hatırlıyor:

"— ...bu hastalıkta mühim olan maneviyattır Frau Abdi, maneviyatınızı kuvvetli tutunuz!"

Terasta ilk iş, sırmalı kelebekler, kokulu çiçek tozları, yoğun ışık şakırtısı arasında, gazeteleri gözden geçirmek: Alemdar'dan başlayıp, Birlik'e kadar! Hergün daha kaygı verici bir 'mecraya' dökülen, güncel olaylar değerlendiriliyor. Konuşan, çokluk Ahmet Ziya. Dediğine göre, 'Berlin vasatından, Dersaadet vasatına intikal', hayli zahmetli olmuştum. Öyle ya, Budapeşte'deki Bela Kun hareketini, ya da Münich Sovyetleri'nin akıbetini bir kenara bırakıp, bir anda Sultanahmet mitinginin 'muhtemel neticelerine', ya da 'Garbî Anadolu'daki Yunan işgaline' atlayıvermek kolay mı?

Bereket Münif Sabri, taşımakta kusur etmediği haberlerle, ona yardımcı oluyor. Ne de olsa gazeteci, kulağı olağanüstü delik, heryere teklifsizce girer çıkar. Akşamları, Terakki Apartmanı'na sık uğrar oldu. Eski evrak çantasını koltuğuna sıkıştırmış, elinde bir demet nergis, (Evet, Neveser'in nergis düşkünlüğünü unutmamıştır), çatkapı çıkageliyor. Hiç eski hâli yok, giyimine kuşamına onca özen gösteren delikanlı, böyle 'mühmel', adeta 'kalendermeşrep' bir adama nasıl yozlaşmış? Nedeni Seddülbahir'deki ateş sofrası mıdır, yoksa Selânik'teki gençlik hayallerinin 'târümâr' olması mı? Hangisi olursa olsun, artık pantolonu ütüsüz, fesi kalıpsız dolaşmakta 'beis görmüyor'.

"...buna mukabil nazarlarında, evvelce mevcut olmayan şedit bir ihtiras, mütekâsif bir cerbeze peydahlanmış ki, tesir sahasındaki herşeyi taht-ı câzibesine almaktadır."

Nevres bey'in gözleri elaydı. Neveser, Münif'in gözlerinin de ışıktaki elâ olduğunu biraz hayret, epeyce kederle fark ediyor. Ona karşı Münif çekimser, aşağıdan almayı yeğleyen bir tutum içinde, gözgöze gelmekten kesinlikle kaçınıyor; yine de, 'nezinde bulunmaktan ziyadesiyle mahzuz olduğu, ayan beyan görünmektedir': taa Vezneciler'de oturduğu halde, yoksa ne diye bu kadar sık, Cihangir'e uğramak 'zahmetini ihtiyar etsin?'.

Dahası, Neveser, Doktor Melek, Ahmet Ziya ve o, Beyoğlu'na çıkıyorlar. Ahmet Ziya, 'şehri teneffüs etmek' istiyormuş! Münif Sabri onları alıp, o sıra gözde olan pastahanelere götürüyor, kibar çay salonlarına : Lebon, Markiz, Mulatier, Petrograd, vs. Geldiklerinin ertesi gün Mulatier'deler. Şapkaları tüllü, bakışları baygın, sıvama boyalı tatlısu frengi madamlar; tepeden tırnağa poz, Fransız subaylarıyla ağız ağıza. Kıvamlı, karma bir koku, sanki görünmez bir duman, sinsi sinsi, masadan masaya dolaşıyor : filtreli kahve, siyah tütün, hafifçe terlemiş parfümlü kadın kokusu. Amerikan Koleji 'mezunu' birkaç hanım, bir İngiliz subayını aralarına almış; dazlak kafası, inanılmayacak bir düzenle taradığı iki üç tel saçla örtülü, suratı ablak, kaşı gözü burnu ağzı eriyip, aşağıya doğru akmakta iken donakalmışa benzer, yaşlıca bir miralay bu : utangaç, gülümüyor.

Münif Sabri, gözleriyle 'herifi' mimledi: — Miralay Kenneth Morley, dedi. Son derece tehlikeli bir zat, İngiliz İstihbaratı'ndan! Bunlar haddizatında iki kişi, biri bu, diğeri Yüzbaşı Bennet! Krocker Otel'i'nden Dahiliye Nezareti'ni idare ediyorlar. Mitinglerin memnuiyet kararı, kanaat-ı âcizâneme göre, bu zevatça Babıâli'ye telkin edilmiştir.

Cıgarasını kü! tablasına bastırdı, dişlerinin arasından : — ...telkin edilmiştir ne demek, diye düzeltti, alelittlak emredilmiştir.

Söz mitinglerden açılınca. Neveser, kulağında kalmış ayrıntıları Ahmet Ziya ile Doktor Melek'e aktarıyor. Hemen hemen hiçbir şey bilmiyormuş. Münif Sabri, bastonunun fildişi oymalı sapını, avcımında

sıka bıraka, olayların 'perde arkasını' aydınlatacaktır : İngilizler, Kadıköy ve Fatih mitinglerinden 'pirelenmiş' : kalabalığın, Bekirağa Bölüğü'nü basıp, 'harb mücrimlerini' kurtaracağından korkuyorlar. Fransızlardan 'takviye talebinde bulunuluyor'. Münif Sabri Vezneciler'de oturmuyor mu, Süleymaniye Kışlası iki adımlık yer; bazı geceler tavla oynadığı gedikli bir başçavuştan, yirmi otuz kadar Fransız ve İngiliz askeriyle, tutukluların 'muhafaza altına' alındığını öğrenmiş; bu hazırlık, elbette bir 'maksada mâtûf', acaba hangi maksada?

Sözü Sultanahmet mitingine getirerek, diyor ki :

— ...miting esnasında, ahali ne görsün, müdepdep bir araba tantanayla sökün ediyor: 'Vay, gerdu-ne-i hümayun mudur?' demeye kalmadan, Hünkâr'ın teşrif ettiği zannıyla bir koşuşma, o cihete bir tehâcüm! 'Padişahım Çok Yaşa' avâzeleri, 'İzmir'i vermeyiz' nağraları! Hâsılı, müthiş bir galeyân! Öyle ki vak'a, Beyoğlu cihetine, Türkler yağmaya geliyor diye in'ikâs etmiş, mağazasını kapatan Rum, Ermeni, sırta kadem basıyor. Meselenin vüs'atini anlatabilmek için. Merkez Kumandanı Seyit Paşa'nın, teskin edici bir tebliğ-i resmî neşretmek ihtiyacını hissetmiş olduğunu arzedeğim.

Sözünü gülerek tamamladı: — ...herkesin Zât-ı Şâhâne zannettiği şahıs, esasında, Serasker Kapısı -na gitmekte olan, Harbiye Nâzırı Şevket Turgut Paşa değil miymiş?

Ya da Markiz'de, iç masalardan birini çevrelemiş; telkâri gümüş zarflı çay fincanlarının tavşan kanı buğusuna eğilmişler. Kalabalık sayılmaz. Biri melon şapkalı, iki 'kalantor', kristal konyak kadehlerini avuçlarında ısıtarak; Fransız Yüksek Komiseri Franchet d'Esperey'nin buyruğuyla, Fransız Bankası Credit Lyonnais'nin, yeniden nasıl 'faaliyete' geçtiğini tartışıyorlar: biri ünlü Ermeni sarraf, Kavukçu-yan; öbürü Yorgopulos, Rum tüccar, Etniki Eteryay-la ilişkili! Edepsiz bir yanmış şeker kokusu, buğu halinde erimiş çikolata, varla yok arası Nane likörü. İki masa ötelerinde, arsız sevinçleri, masanın üzerine fırlamış şımarık bir köpek gibi havlayan, şama-

tacı bir Rum topluluğu. Atina gazetelerini açmış, Patrikhane'nin, İtilâf Yüksek Komiserlikleri'ne 'tevdi etmiş olduğu', mektubu okuyorlar.

Münif Sabri, tütün sarışını bıyıklarını çiğneyerek, diyor ki:

— ...Rum Patriği Dorotheos Paris'ten avdeti esnasında Atina'ya uğrayacakmış, Rumları sürûra garkeden bu, ilk defa vâki oluyor da! Küstahlığı hakikaten ileri götürdüler, verdikleri mektupta ısrarla tebârüz ettirdikleri husus nedir, bilmek ister misiniz? Efendim, Türkiye Rumları, uğradıkları bunca mezâlim ve işkenceye rağmen, Yunanistan'a daima sadık kalmışlar! Ayrıyeten İngiltere, Fransa ve Amerika'ya bağlılıkları dercolunuyor. Nankörlüğün bu mertebesi...

Ahmet Ziya, parmakları arasından uyandırırverdiği kibritin alevini, Doktor Melek'in cıgarasına uzatırken, söze karıştı:

— Alemdar'da bir makale okuduk, Refii Cevat kaleme almış...

— Okudunuz mu? Ne hacâlettir! Herif alenen 'İngilizleri istiyoruz' demiş! Daha vahimi, bu makad-ı asliyle cemiyet tesisine tevessül etmeleri. Baş Sait Molla çekiyor, mumaleyle bilumum Anadolu belediye reislerine telgraf keşide ettirmiş, kelime be kelime diyor ki: 'İngiliz taraftarlığı kuvvetlendirilmeli, vakit geçirilmeksizin bütün memlekete teşmil edilmelidir. Bizim için çâre-yi halâs, İngiliz idaresi altına girmektedir'. Evet, herzeleri bunlar.

Doktor Melek, burun deliklerinden salıverdiği kalın duman bulutunun, arkasında kayboluyor:

— Nasıl cırr'et eder? Memlekette arzu-yu umumî bu mudur? Biz orada zannederdik ki, mağlubiyet ve işgal herkesi intibâha getirmiştir...

Münif Sabri, acı acı gülümsedi :

— ...maalesef, hayır! Milletin üzerine zillet ve meskenet çökmüştü, İzmir'in işgali intibâha vesile teşkil eyleser, ne saadet!

Fakat Neveser'in asıl tadına doyamadığı, abla kardeş ürettikleri, yanardöner o gece söyleşileri.

Nasıl doysun, yılların özlemini gideriyor. Selânik'ten bu yana, ne gün bir araya gelip de uzun uzadıya dertleşebildiler? Yarım yamalak bir defa İstanbul'da, iki defa İsviçre'de hepsi bu! Oysa konuşacak kıyamet gibi konu birikmiş, Neveser'in 'talihsiz' evliliğinden tut, 'tehlikeli' hastalığına; Ahmet Ziya'nın Berlin'deki mühendislik 'tahsilinden' tut, sosyalistlik sergüzeştine'...

Yumuşak Mayıs gecesi, lâciverdine gümüş tozu serpilmiş 'muazzam' bir fânus, içinde uzak minarelerden dağılan Yatsı ezanları boğulup, işgal donanmasının vardiye çanları acımasızca yükseliyor. Hava rüzgârsız, terasın bahçesindeler, çevreleri bütün çiçek. Sustular mı, sessizlik öylesine yoğunlaşıyor ki, kulak verseler, çatıyı sarmaya başlamış sarmaşığın fısıltılarla büyüdüğünü duyabilecekler. Kahveler havuzun başında içilmiştir. Doğan'ın yatma saati çoktan geçti. Dayısından koparıp, nasıl yatırmalı? Gönlünü, çaresiz, gramofona başvurarak edebiliyorlar.

Ahmet Ziya, başından nice 'serencâm' geçtiği halde, Berlin'de edindiği gramofonu, İstanbul'a kazasız belâsız getirmiş. Borulu, sesi hımhım, ikidebir tekleyen 'kahvehane fonograflarından' çok farklı, gerçekten 'asri' bir aygıt bu : ilk bakışta ceviz, ya da maun bir mobilyadan ayırılmıyor. Ne ilginç bir aygıt olduğunu anlayabilmek, kapağını kaldırmakla olası: pırıl pırıl diyaframı, yeşil çuhalı disk, nikel 'iğnedenliği' ve zarif kurma kolu, kim görse etkiliyor. Hiç kimseyi etkilemese, Doğan'ı etkiledi. Her dakika başında! Gidip yatması, dayısının, özel çekmecedeki plaklardan birisini alıp, çalmasına bağlı. Nereden çıktığı anlaşılamayan piyano sesini, tenoru, orkestranın uğultulu anaforunu, hayranlıkla korku arası bir duyguyla dinliyor. Sanki büyülenmiş. Her plağı dinledikten sonra, akıllı gözlerini dayısına çevirip, sormasa olmaz:

— Dayı, bu sesleri oraya nasıl sokuyorlar?

Ahmet Ziya, gramofon tekniğini sevimli bir sabbıyla yeğenine açıklarken, piposunu da yaktı mı, tamam! Doğan'ı büyüleyen 'sihirli âletlerden', ikin-

cisi meydana çıkmıştır; iri bir S biçiminde, bazı 'akşamı' porselen, kapağı püsküllü bir Bavyera piposu; ocağının dış yüzeyine ince minyatürler işlenmiş, hazırlaması epeyce uzun, yakılması becerilirse dumanı bol, Doğan*, gramofonun çalmışını naşı! kendinden geçerek dinliyorsa, piponun hazırlanmasını, akıl erdiremediği gizemli bir tören gibi, öyle merakla izliyor.

Yatmaya neden sonra razı olacak, uykudan küçülen gözleriyle dayısına hayranlıkla bakıp, Neveser'e sarılarak :

— Anne, diyecektir, Dayım hiç gitmesin e mi?

Ahmet Ziya'nın gitmemesini. Neveser de arzu ederdi. Kardeşi, Züriç'te, Helvetia Otelinin lokantasında onu tedirgin eden hırçınlığını silkip atmış, kararlı olsa da daha güler yüzlü, davranışları insan cıl, ağabeyce. Berlin'de yaşadıklarını kırk gün kırk gece anlatsa, 'Allah bilir' bitiremez. Bunlar bir 'fırka tesis etmiş, Türkiye İşçi ve Çiftçi Fırkası', geldikleri gün, Neveser'in gözüne bir dergi ilişmişti ya, 'Kurtuluş', bu 'fırkanın nâşir-i efkârı', yayını İstanbul'da sürdürmeyi tasarlıyorlar. Kuşkusuz, 'fırka'yı da! Ahmet Ziya, 'methaldar olan' beş altı isim sıraladı, ablası, Selânik'li olmaları 'hasebiyle' sadece İlhamı Nafiz'le Mümtaz Fazlî'yi şöyle böyle tanıdı. Bir de, üç gün sonra mı ne, Ahmed'i almaya 'Şaşkın' Beşir Usta'yla Sadık Ahi geliyor, Almanya'daki Sendika'nın 'Reisi'ymiş, 'mutemet' bir adama benzer. Doktor Meleho Afram'ı, saflarına katmamak olur mu? O da, onlardan. Bir gece, Neveser kardeşine, aralarındaki ilişkinin 'mahiyetini' sordu, öğrenmek istedi. "Hissî bir rabita mıdır, yoksa aynı mefkureye inanmış olmaktan mütevellit arkadaşlık mı?"

Ahmet Ziya, kibrit üstüne kibrit çakarak, sönmüş piposunu canlandırmaya uğraşıyordu. Gülümsemi ;

— Kadınların tecessüsü bitmez, dedi. Her ikisi de! Kaç yıldır beraberiz: müstesna bir kızdır Melek,

*Bkz.: 'Bıçağın Ucu', 'Yaraya Tuz Basmak'.

hekimliği fevkalâde, sosyalistliği kavi! Mizacı gerçi hodbince, o kadarcık kusur, kadı kızında da olmaz mı? Pederi, Balkan Harbi esnasında sizlere ömür...

— Evlenecek misiniz? Süryânî demiştin de?...

Ahmet Ziya'nın yüzünde, onu yaşından çok genç gösteren, aydınlık gülüşü: — ...evet Süryânî, ne olmuş? Biz dinî itikada ehemmiyet atfetmeyiz. Burjuva nikâhı dersin, kadını metâ telâkki eden mürteci bir müessesedir. Bavulların birinde mecmualar olacak, Kollontai'nın, Zedkin'in makalelerini muhtevi, vereyim de oku!

Bir süre sustular, sonra o, daha ciddi bir sesle ekledi:

— Abıa, dedi, yeni bir 'ufk-u i'tilâ' açılıyor.

Sosyalistliğini önemsiyor, herşeyin üstüne koyuyordu. 'Beynelmilel Sosyalist İhtilâl-i Kebiri' patlamıştı. "Rusya'da, Almanya'da ve Macaristan'daki hâdisâtı, lâıyıkı veçhile kıymetlendirmek iktiza eder. Beşerî istismara müstenit, sermayedâr burjuva nizâmı yıkılmakta; yerine sa'ye müstenit, sosyalist bir nizâm-ı içtimâî inşa edilmektedir."

İnancının gereği midir ne, evde çalışanlarla ayrı ayrı ilgileniyor. Mercimek Nine, Kâmil efendi, Pervin alışmadıkları bu tutumu, önceleri yadırgıyorlar. Ahmet Ziya'nın içtenliği, iyiniyeti, o kadar belli kı, uzunboylu çekingenlik ayıp sayılabilir. Daha ikinci gün, ister istemez buzlar çözüldü.

Mercimek Nine'yle oturup, uzun uzun, '93 Harbini' konuşuyorlar. Temmuz'un onuncu Pazar günü, 'zevalde', Moskof nasıl Kızanlık mevkiinden gelip, Eski Zağra Boğazı'nı tutmuş? Nasıl Bağdemlik'te kargâh kurmuş? Müslüman ahali, göç yollarında, karı kızan nasıl telef olmuşlar? Pervin'le Doğan'ın ilişkisi değişti. Doğan, öküz 'ahretlik'e, özel hizmetçisiymiş gibi değil de, akranı, oyun arkadaşımışı gibi davranmaya yöneliyor. Hele Kâmil efendi'nin, keyfinden ağız kulaklarında : sözüne ve hesabına güvenilir bir 'vekilharç' olmakla kalmayıp, Ahmet Ziya bey'in bütün ikram ettiği, hatırını sorup 'ahvali' tartıştığı, 'emsali' durumuna yükseldi. "Mukavemet

müteallik fikirleri, ciddiyetle kaale alınması icabeden, yavuz bir Rumeli komitacısıdır".

Bütün bunlar birkaç günde gerçekleşiyor. Bu arada, Ahmet Ziya'nın 'sağ sâlim Dersaadet'e vürûdunu' telgrafla İzmir'e duyurdular. Neveser'in gönlü yine rahat etmiyor. Telgraf hatları 'ya münkati, yâhut ziyadesiyle mahmul', çektikleri telgrafı babasıyla annesi bakalım alabilecekler mi? "Daha evvel keşide ettirdiğimiz bir sürü telgrafı alıp almadıklarını el'an bilmemekteyiz". İyisi mi, Van der Zee Acentası'na telefon edip, onların aracılığıyla İzmir'e mektup ulaştırmanın 'mümkün' olup olmadığını sorar, olumlu cevap verilerse, ne âlâ, babasının açtığı yolu kullanırlar. Van der Zee'deki görevli, telgrafın kime gideceğini öğrenince, evet dedi. Bunun üzerine Neveser 'mufassal', Ahmet Ziya 'muhtasar' birer mektup yazıp, Kâmil efendi'yle Acenta'ya gönderdiler.

Taksim'de bomba patladığı günün akşamı, (Ermeniler mi patlattı, Rumlar mı? Meçhul!), Neveser, hastalığını günlerdir unuttuğunu birdenbire saptadı. Tuhaf, hiç aklına gelmiyor. Akşam gezmelerinden, gece söyleşilerinden baş alamıyor ki! Dün sabah 'derece' koymayı bile unutmuş: terastaki kahvaltı sofrasında, Ahmet Ziya'yla Doğan'ın gülüşerek geliştirdikleri 'muhabbete 'katılma telâşından! Yaşama sevinci, o akşam üzeri, içisıra ne korkunç bir güçle genişliyor: 'uzviyetinde', görünmez bir elektriğin 'şerâreli' çırtırtıları. O hızla, Züriç'ten alalı bir kerecik sırtına geçirmediği 'gece kıyafetini' giyiverdi: gözlerinin mehtap mavisine uygun düşen, sim işlemeli bir kılık, lâcivert desen tam sayılmaz, dökülüşünde havai mavi yansımalar. Tuvalet aynasının önünde, elmacık kemiklerine bir fırtıllık, 'kavisli' kirpiklerine belli belirsiz rimel bulaştırırken. Doktor Diederich'in 'Beynelmilel' Graudünden Sanatoryomu'nda söyledikleri, kulaklarında çınlamasın mı:

"— ...bu hastalıkta mühim olan maneviyattır, Frau Abdi..."

Son günlerde 'maneviyâtı' iyi, iyi ya, iyiliğini Ahmet Ziya'nın dönüşü kadar, Münif Sabri'ye borçlu olduğunun bilincindedir. Onun küçük dikkatlerin-

den; o alçakgönüllü nergis demetini, her akşam düzenle getirişinden; bir an yalnız kalsalar, o dakika mahcup ve çekingen Feyziye öğrencisi 413 Münif'e dönüşerek, elini ayağını nereye koyacağını bilemeyeşinden duygulanıyor. Kimbilir, Zürich'ten aldığı kılığı belki onun için giydi; rüya solgunu yüzüne bu uzak çilek pembeliğini, oncı güzel görünsün diye bulaştırdı.

Münif Sabri, o akşam da şaşmaz nergis demeti ve 'ancak yarınki gazetelerde intişar edebilecek' taze haberleriyle gelecektir.

Sağ ayağı sakat, hafif topallıyor, baston taşımaması bundan. Yüzüne bakıldı mı, vahşi sarışınlığının parıltısı, insanı çarpar: alnı seyrilmeye yüz tutmuş dalgali saçları, düşük bıyıkları, çoğul kirpikleri, güneşli bir başak aydınlığı saçıyor. Çektiği acılar ona yaramış: sesindeki vekar; davranışlarındaki, saygı uyandıran ağırbaşlılık; yargılarındaki, o ancak 'tec-rübeli' kişilerde rastlanan 'ihtiyar', acılarının eseri 'Avrupa görmüş' olması nedeniyle, Ahmet Ziya'yı ne kadar önemsiyorsa; savaş serüveni nedeniyle onu, Ahmet Ziya da o kadar önemsemektedir. Ülkeye ilişkin her sorunu danışması, yorumlarını önemle dinlemesi, buradan kaynaklanıyor. Saltanat Şûrası toplandı ya, 'meselenin mahiyet-i hakikisine vâkıf olamayan' Ahmet Ziya, bunu Meclis'e danışma eğilimi saydığından, Padişah lehine yorumlayacak oldu Münif Sabri, bastonunun fildişi sapını sımsıkı kavrayıp, sesini yükseltmeden itiraz ediyor:

— ...Meclis-i Meb'ûsan'ı lağvetmiştir. Kanun-u Esasi'nin, dört ay zarfında umumî intihabat yapılmasını derpiş eden hükümlerini, görmezden geliyor; Saltanat Şûrası'yla efkârı ımmümiyeyi oyalayacaktır, Vahdettin'in hakikatte bir Hürriyet ve İtilâf kabinesine dahi tahammülü yok, arzusu bendegân hükümeti!

Nergis demetini vazoya yerleştiren Neveseri süzüyor. Gözleri kestane rengi, açık kestane, ışığa baktı mı sarı elâya çalan. Getirdiği haberler, kötü : Yunan yayılması, Aydın doğrultusunda gelişmekteymiş; üzücü olan, çevredeki 'kuvayı milliye'yi, 'idarî

makamların' engellemesi; 'bu şerait altında' şehir, büyük bir olasılıkla yarın, Yunanlıların eline düşecek! İzmir'den ilk 'muhacirler' sükûn etti, ağızlarını bıçak açmıyor; Ramazan boyunca Kadifekale'den iftar topunu, Yunan İşgal Komutanlığı attıracakmış!

Bardağına rakıyı çok, suyu az koyuyordu. İkinci kadehten sonra, gözleri nedense kan çanağı:

— ...Polis Müdüriyeti'nde, Kısm-ı Siyasî'den şayan-ı itimat bir taharri tanırız, Ahmet bey, aslen Serez'lidir, istihbarat temininde bize müzaheret eder, verdiği malûmat doğruysa, İngilizler bir mel'anet hazırlıyor ama, ne? İşte mesele burada.

Ahmet Ziya, rakı şişesini açmak için, bir ara içeriye girince, Neveser'le başbaşa kaldılar. Nefti Salon'un açık pencerelerinden ilk yıldızlar, üstlerine sarkıyordu. 'Münzevî' bir ud, bir yerlerde, talihinden yakmıyor. Hava durgun, ta Haydarpasha'dan haşin bir tren çılgılığı. Münif Sabri, sessizliği doldurmak amacıyla çarçabuk cıgara yakmaya davranmıştı. Neveser göğüs geçirerek, sordu :

— Bana hâlâ muğber misin, Münif?

Münif, bütün gözleriyle ilk defa ona bakıyor; çetin bir ışık zenginliği, turuncuya kaçan altın sarıları, hınzır pirinç yeşilleri:

— İğbirarın faidesi nedir ki? Herşey ihtiyarımızın haricinde cereyan etmektedir. Muharebe benî kadere inandırdı. Bedelini, sakat kalarak ödemiş olsam da.

— Ya ben neyim? Hasta ve bedbaht bir kadın.

Münif Sabri gözlerini eğiyor: Neveser, yalazını sımsıcak yanağında duyduğu, sarı bir alev in uzaklaştığını sandı.

— ...ne münasebet! Kendinize iftira etmeyiniz, Neveser! Seneler, esasen ulvî şekline, mana ve muhteva kıymetleri ilâve etmiş.

Neveser'in kalbi, kafeste kuş gibi çırpınıyordu. Nefes nefese:

—• Ne kadar mültefitsin, diyebildi.

Fazla konuşamadılar, Ahmet Ziya elinde açılmış şişeyle 'muzaffer' dönüyordu. O gece, Neveser'i uykuya tutmuyor. Sessizlik bastırınca, komodinin üstün-

deki fanuslu saptın tıkırtısı, iri iri, meydana çıktı. Ne yapsın? Bir süre 'ateşini alarak', ("— Aman yarabbi, 36,4, bir hârika!"); bir süre Hâtıra Defteri'ne 'ihşas-larını' yazarak oyalandı. Zürich'ten satın aldığı 'ki-litli' defter. Sayfanın üst köşesine o günün tarihini atıyor, tarihin hemen altına, Cenab'ın Riyâh-ı Mesâ'-ından, aklına geliveren üç mısraı kaydetti:

**"...aşkın eyyam-ı nev-baharında
titretir kaibi bir hevas-ı firak
o mudur bizdeki istiğrak?"**

Sonra, şu satırlar: "...bu mertebe kahhar, bi-aman ve bi-insaf olan, hayat mıdır, yoksa hayata dahi hükmeden zaman mı? Nur içinde yatsın, rah-metli 'haminne'm, alekser 'Zaman hallâl-i müşki-lât' derdi, kulağımda kalmış; yaşlandıkça zamanın daha ziyade, 'hâlık-i müşkilât' olduğunu müşahede ediyorum. Aksi halde, on sene evvelinin o şetâretii delikanlısı Münif, şu nevmid, şu meyyus adama ta-havvül edebilir miydi? Ben böyle bedbaht, bi-çâre ve bi-mecâl bir kadın olabilir miydim? Heyhat, her ikimizin de vâsıl olduğu merhale budur.

"Vakıa Münif, bana muğber olmadığını ifade etti, lâkin âsâlet-i ruliyesinden böyle söylüyor; zira, hafızama adetâ ateşle nakşedilmiş o meş'um gün gözlerimin önüne geldikçe, ona karşı ne kadar hay-siyetşiken davrandığımı daha iyi anlıyorum : havai, hafifmeşrep bir kızdan farkım mı vardı? İzzet-i nef-siyle oynamış, gururunu rencide etmiştim. Muğberdi, muğber olmakta haklıydı. Çünkü istihzâmın mesne-di, olsa olsa şımarıklığım olabilirdi ki, bu ika eyledi-ğim cürmü tahfif etmez, teşdid ederdi. Bu itibarla, Münif'in muğber olmadığını ifade etmiş olması, ba-na huzur vermiyor. Ona yaptığım kabalığı tâmir et-meliyim. Nezdinde kendimi fevkalâde mahcup his-sediyorum. Hele o mütevazı nergis demetleri yok mu?..."

Münif Sabri'nin o geceki iki 'tahmini' gecikme-den çıktı: Aydın düştü, ingilizlerin tasarladığı 'me-lânet' açıklığa kavuştu.

O gün Doktor Melek, sabahtan gelmişti. Öğle-yin yemeğe kalacak, Ahmet Ziya'yla 'ev bakmaya', İstanbul 'cihetine' gidecekler. 'Kavilleri' böyle! Boy-ca bosca gösterişsiz, kalabalıkta kaybolup gidiyor ya, görünüşe bakıp yanılmamalı: Doktor Meleho Af-ram, ele avuca sığmaz bir kadın, 'maşallah, ateş parçası'. Konuştu mu, adamakıllı büyüyor: zeki bir 'münevver' olmasından, 'ilmî müktesebatından' mı? Bunun payı kuşkusuz yadsınamaz; yalnız, sesindeki güven verici ciddiliğin, iri siyah gözlerindeki fosforlu çakıntıların, etkisi de küçümsenmemeli! Konuştukça, kelimelerle, insanların çevresine, elini kolunu bağla-yıp onları suspus eden, sanki bir ağ örüyor. Cerbez-esine kapılmamak, olanaksız. Konuşurken, daha da güzel: esmerliğinde zehirli bir alım, zenci kıvrı-cığı saçlarında iğne ucu kıvılcımlar, dolgun dudak-larında ıslak bir şehvet!

Neveser onun, gelişinin haftası dolmadan, 'mes-leğini icra niyetiyle' harekete geçişine bu yüzden şaşmadı. Böyle bir kadın, başka türlüşünü yapamaz. Üstelik, hekim kadın olunca, müslüman halkın çok rağbet edeceğinden emin; muayenehanesini Divan-yolu mu, Aksaray mı, Fatih mi, —artık neresi olur-sa—, o yörede açmayı kafasına koymuş. Bugün Ah-met Ziya'yla gidip bir dolaşacaklar: ev bakmaktan 'murat', bu!

Hava da bir güzel ki! Salacak'ın üzerinde sulu-boya lekeli bir bulut, külrengi damarlı mermer be-yazı, çevresi katmerli mavi. Şirket-i Hayriye vapur-ları, gündelik telâşları içinde, çakal gibi havlıyorlar. Terastaki yeşilliğe, patır patır yağın serçeler. Dok-tor Melek geldiğinde, kahvaltı sofrasından henüz kalkmamışlardı. Gazeteler okunuyor. Pervin misafi-re çabucak kahve yapıp getirdi, Ahmet Ziya cigara-sına ateş tuttu. Doktor Melek, kanatları kıpırtılı bu-run deliklerinden, kalın dumanları boca ederek, eliy-le manzarayı biçti:

— Abdi bey, tabiat sahibi, altıncı kat terasında böyle bir bahçe tanzimi, doğrusu takdire şayân : Ya-zın fevkalâde olmak icabeder.

Neveser, Terakki Apartmanı'nı, hâlâ iki katı

'işgci eden' Suriye'ii Ayân Azası Faruk El Mabruk'tan aldıklarını; terastaki bahçe düzenini de hazır bulduklarını, söyleyecekti ki, telefon; Münif Sabrı, Birlik gazetesinden, Ahmet Ziya'yı arıyor. Aydın'ın 'düşüğünü' bildirecek. Yalnız onu mu, 'işgale tekadüm eden' günlerde, 'mahalli Hürriyet ve İtilâf Fırkası âza-yı kirâmı'nın çevirdikleri fırladıkları da.

— ...şimdi iyi dinle: üç gün evvel, oradaki İngiliz Kontrol Zabiti VWithull, Hürriyet ve İtilâf Fırkası Vilayet Teşkilâtı Reisi ile, Mutasarrıfı, Müftüyü, Rum metropolitini ve ileri gelenleri içtimâyâ davet etmiş, işgalin teferrüatı orada takarrür ediyor. Bilâhare, Hürriyet ve itilâfçılar, zabitanâ atıp tutuyorlar; meselâ, bunlardan birisi, Aydın çarşısında, Gümrük-önü'nde, diyesiymiş ki: 'Mukavemet müşevviklerine

- itibar etmeyiniz, felâket getirir. Zabit kısmının dikili ağacı yoktur, sulh olursa kâmilan işsiz kalacaklarından, milleti harb emellerine âlet telâşındadırlar". Nasıl, böyle bir hareket, ahali ve askerde maneviyat mı bırakır? Askerin çoğu firar etmiş, ahaliyse...

Ahmet Ziya sözünü kesti : — Allah Allah! Yahı bunlar alelade gazeta havadisi mi, nereden istihbar ettin?

— ...istihbar eden Hüsnü Faik bey, Erkân ı Harbiye-i Umtımiye'de bir Mirliva'yla ülfeti var, Harekât Dairesi'nde zannederim : Makedonya'dan pederinin silah arkadaşıymış, malûm ya Faik bey Süvari Kaymakamı idi, birlikte komitacı takip eylemişler; yâni, istihbaratın menşei sağlam, anlayışım Erkân-ı Harbiye'ye Aydın'da bulunan 57, Fırka'dan rapor ediliyor, kumandan Miralay Şefik bey tarafından! Firarlar sebebiyle. Fırka karargâhının mevcudu 10 zabitle 43 nefere düşmüş, ne yapsınlar, Çine istikametinde çekilmişler.

— İzmir, Manisa, şimdi de Aydın!

— Aydın'la nihayete erecek mi? Kat'iyyen! Sıra Ayvalık'tadır. Rumca gazeteler, İzmir'den tahrir edilen Yunan muhribi Limnos'un, Körfez'de demirlediğini yazıyor. Ağleb-i ihtimal, asker ihracında bulunacak. Dalyan Boğazı haricinde, lebâlep nefer yük-

lû diğer sefineler emir beklemekteymiş, sen bundan ne istihraç edersin?

Ahmet Ziya, telefonda öğrendiklerini. Doktor Melek'le Neveser'e aktarınca, kaygılı bir sessizlik çöktü. İçinde kirli mavi 'harb sefinelerinin' kara bir duman kusa kusa dolaştıkları; yürekleri muska gibi boyunlarına asılı asker kaçaklarının, sokak aralarında köpeklere terkedilmiş katliâm cesedlerinin beirip kaybolduğu, dumanlı bir sessizlik bu, eşyanın tabiatını değiştiriyor, o yüzden havuzun fıskiyesi bile göze müstehcen bir şey gibi gözüküyordu. Hele Doğan'ın serptiği ekmek kırıntılarını paylaşamayan serçeler, onların dünyayı umursamaz cıvıltıları?

Ahmet Ziya piposunu çekti, sönmüş, kibrit alevlerini sabırla zincirlemeye koyuluyor. 'Şaşkın' Beşir Usta'nın şaka yollu söylediği doğru : Dersa-det'te karşı karşıya kaldıkları durum, Berlin'deki 'tasavvurlarını mevki-i tatbika koymayı' zorlaştıracak! Üniversite dolaylarındaki öğrenci kahvesinde, cıgara dumanı, bira köpüğü, namlu parıltısı, günlerce tartışıp; 'amele sınıfını, sermayedar burjuvaziye karşı, mazbut bir fırka'da' örgütlemeyi; bu 'fırkayı' sendikalarla 'takviye etmeyi' kurmuşlardı. Terhis edilen askerler, Almanya'da olduğu gibi, kuşkusuz onlara katılacak; 'amele ve asker konseyleri, sosyalist ihtilâlin rûşeymini' oluşturacaktı. Dersa-det'teki hava bu mu? 'Düve-i Muazzama', memleketi yer yer işgal ediyor; birçok 'aksamını' Ermeniyeye, Rıma peşkeş çekmektedir. 'Keyfiyet' herşeyin yenisinden ele alınıp değerlendirilmesini zorunlu kılacak kadar vahim!

Doktor Melek, esmerliğinin karabiber acılığıyla, onun da aklından geçirdiklerini ortaya döktü :

— Bu şerait dahilinde, fırkayı kurmak son derece müşkülleşir. Tut ki tesise muvaffak olduk, bu takdirde vazife-i aslisi, emperyalizme karşı mücadelede açmak değil midir?

Yemek boyunca bunu tartışılar, istanbul tarafına 'ev bakmaya' gittiklerinde, çekişmeleri bitmemişti. Akşam dönmeleri de gecikiyor. Bu sebepten Neveser, Münif Sabrı'yi yalnız karşılamak zorunda

kalacaktır: Teras'ta, salıncaklı iskemlesine oturmuş, kardeşinin okumasında ısrar ettiği Kurtuluş dergisini gözden geçiriyordu. Gözleri derginin sayfalarını izlese de, aklı başka yerde : on yıl önceki Selanik'te mi, Hamzabey Cami-i Şerifi'nin iki sokak üstündeki 'konak yavrusu'nda, 'Alaman' Ziya bey'in evinde? Yoksa Balkan Harbi'nin 'müstarip ve müteallim' İstanbul'unda mı? Sirkeci Garı, Rumeli 'muhacirleriye' tıklım tıklım, o yürekler acısı perişanlığın üzerine aşağılık bir yağmur çiseliyor. Ya da kar ısıltısının, gözleri çılgılık çılgılığa kör ettiği Davos'ta, 'Beynelmilel' Graudünden Sanatoryumu'nda mı? Balkonda, şezlonga uzanmış, oğlu doğalı onu tedirgin eden kurt, içini kemiriyor: Ya Doğan, babasına çekerse? Abdi bey gibi, o da 'bacaksız' olursa? "Aman ya-rabbi, bu kadar terakki eden fen, buna bir çare bulmamış mıdır?"

Nasılsa teninde, o hardal sarısı alevin sımsıcak yalazı, başını kaldırıyor ki, terasın kapısında Münif Sabri, 'mütebessim' ve 'mütevekkil': Ahmet Ziya'ya sözünü tutmuş, Sosyalist fırkası'nın 'mürevvic-i efkârı' İdrak gazetesinden, bulabildiği nüshaları 'fersûde' çantasına koyup getirmiş, bir elinde de 'nâçiz' nergis demeti:

— Rahatsız etmiyorum ya!

Neveser, heyecanla ayağa kalktı : — O nasıl söz Münif, esasen bekliyordum. Ahmet'le Melek, 'ev bakmaya' çıkmışlardı, geciktiler.

Her akşam üzeri oturduğu hasır koltuk yok mu, bodur palmiye'nin yanbaşındaki, Münif Sabri ona yöneldi; güneş henüz çekilmediğinden, yırtıcı sarışınlığı ansızın tutuşuyor, sanki erimiş pirinç yalazı, bakabilirsen bak! Neveser dikkat etmiş, sağ bacağını bükmesi gerekince zorlanıyor, belli etmemek için her seferinde ortalığı lâfa boğar, yine öyle mi yapcabk? Öyle yaptı: efendim, öğle namazını 'müteakip' Sultanahmet camiini görmeliymiş, Fatih, Aksaray, Zeyrek, Karagümrük, izmir şehitlerinin ruhuna okunacak Mevlîd-i şerife akmış; cami'in methali, minberi, 'kâmilin' siyah mâtem bayraklarıyla kaplı;

'kıracaat', Hafız Sadettin efendi başlıyor, 'akabinde' Hafız Yaşar, Hafız Kemal, Hafız Hüseyin efendiler...

Neveser sözlerine kapıldı, ayağını nasıl bük-tüğünü göremiyor. Münif Sabri memnun, mendiliyle birlikte cebinden katlanmış bir kâğıt çıkardı, mendiliyle terini kurularken, onu Neveser'e uzatıyor :

— ...cemaate dağıtılan beyanname, yasağa rağmen ahaliyi yarın Sultanahmet Meydanı'nda içtimaa çağırıyorlar, hadise çıkması melhuzdur. Lâkin kerem buyurun, bir atf-ı nazar edin, ifadesindeki heyecan.....

Bildiri'nin ilk satırını görür görmez, Neveser'in tüyleri diken diken oldu : 'Müslüman! Yarınki Cuma günü, resmî dua günüdür!'. Fatih, Beyazıt, Sultanahmet camilerinde Cuma Namazı'nın ardından 'müslüman ve Türk ırklarının kurtuluşu için' dua edilecekmiş, duadan sonra herkes 'Sultanahmet'teki büyük 'ictimaa' gidecek!

Neveser, sonraki satırları, farkında olmadan, fısıltıya yakın bir sesle okudu : — ...vatanın parçalanıyor, üzerine musibetler yağıyor. Hak suretindeki bâtil, câmilelerini ve mukaddesatını pâymal edecektir. Gözlerini aç, dindaşlarını ve milletini düşün, İzmir'deki fecaati öğren! Anadolu senin karar ve emrini bekliyor. Hakkını müdafaaya, parçalanmakta olan vatanının imdadına koş!

Bitirdiğinde, Münif Sabri, Pervin'in koşturduğu vişne şerbetini içmekteydi, 'acaba halet-i ruhiyesi-nin bu derece sarsılmış olmasından mı', bir an zannetti ki Nevres bey gelmiş, karşısındaki hafif koltukta oturmaktadır, şerbet bardağını masaya bıraktıktan sonra, hafifçe eğilip ona diyecektir ki :

"— ...Neveser hanım, sizin mevcudiyetiniz dünyevî olmaktan ziyade, semâvî olmak icabeder, adeta şeffaf bir mevcudiyet..."

Münif Sabri, bardağı masaya koyup, tütün sarısı bıyıklarını çiğneye çiğneye, diyor ki :

— Hakkını teslim etmeliyiz, Hüsnü Faik bey bi-dayetinden beri söyler, filhakika zaman feda-yı nef-sler zamanıdır. Yavaş da olsa, millet intibaha geliyor.

Garbî Anadolu'da silah atılmış, kan dökülmüştür. Bakınız, bu mühim.

Ya da, el yordamıyla sakıncalı konuya sokuluyor: — ...9. Ordu Müfettişliği'ni deruhte ederek, Mustafa Kemal Paşa Samsun'a gitti; Rauf bey'in, hani Hamidiye Kahramanı, hafiyyen Garbî Anadolu'ya geçtiğini öğrendim; bunlar ne gösteriyor, işgâle mukavemet vâki olacaksa, merkez-i sıkletini, Anadolu teşkil eyleyecek. Acaba zevciniz beyefendinin, bu istikamette tasavvurları yok mudur?

Neveser utandı: Selânik'te, Hamzabey Camii çevresindeki konak yavrusu evde, Schvvester Magda onu eli reçel kavanozunda yakalamış sanki, hant hant azarlıyor. Altı yaşında filân mı? Damağında incir reçelinin yemyeşil lezzeti, içinde ısırgan gibi heryerini dalayan suçluluk duygusu! Gereksiz yere kalktı, öbür koltuğun kaykılmış minderini düzeltti. Verdiği cevabı, başka, hiç tanımadığı bir kadının ağzından çıkıyormuşcasına, yabancılaşarak dinliyor:

— Malûmattar mıyım acaba? Siyasi tasavvurlarından hiç bahsetmez. Vaziyet tavazzuh edinceye kadar gizlenmekten, faide mülâhaza ediyor olmalı, aylardır yüzünü görmedim : 'harb mücrimi' telâkki edilerek tecziye olunacağı korkusundadır.

Münif Sabri, çoğu erkeğin tersine, kibriti elinde sallayarak değil, dudaklarına yaklaştırıp üfleyerek söndürüyor. Sesi acayip, titreşimlerinde algılanan ne, 'serzeniş mi, sitem mi, muaheze mi'?

— Pek taaccüp ettim, niye mücrim telâkki olunacakmış? Affınıza mağruren arzedeyim, hiçbir vakit ön safta bir ittihatçı olmadı, ne mühim bir idarî mesuliyet mevkiinde bulunmuştur, ne de icraî bir vazife almıştır; bu itibarla, endişesi mesnedsiz! Olsa olsa, Levazımat-ı Umumiye Komisyonu'yla alâkası cihetinden, bir tahkikat mevzuu olabilir ki...

— Münif, bilmem iktiza etmez mi; harbin iki senesini. İsviçre'de geçirdim; bu müddet zarfında, oğlumun sıhhatından dahi, haberdar edilmedim; nerde kaldı ki temas ettiğin bu alâkayı...

Münif Sabri gözlerini ona çeviriyor, Neveser'in yüzünde yeniden çok yaklaştırılmış bir 'meşale ha-

rareti': bakışları sert, hırsla bilenmiş, oysa sesi yumuşadı, alçaldı da; bilmeyen, şaka ettiğini sanabilir.

— ...halk muazzam kıtlık çekti, süpürge tohumundan ekmek yediler, Levazımat-ı Umumiye Komisyonu, fıkdanı çekilen mevadî güyâ hakkaniyet üzere tevzi ediyor, reisi 'Topal' İsmail Hakkı Paşa; zevciniz beyefendi, zannederim refik-i kadimi Karasu efendi'yle Paşa'nın hususiyetine giriyor, kulağı-mıza ne dedikodular çalındı o sıra...

Neveser, hanidir sağlığından başka şey düşünmediğini, yeni yeni mi kavırıyor? Harbmiş, darlıkmiş, kıtlıkmiş, farkında bile olmadı. Davos'a götürülüşünün, oradaki koşulların elverişliliğine bağlandığını unutmadı elbet; koşullardan 'maksat' hekimlerin 'hazakati' mı, yooo, o nasıl olsa elde bir; 'tarafsız' İsviçre'de, bakım ve beslenmenin 'mükemmel' olacağı hesaplanıyordu. Yanılmadıklarını, 'dibi yoktur' denilen mürekkep siyahı Bodense Gölü'nü geçip, sisten gözün gözü seçemediği Rorschach'a ayak basar basmaz, anladılar. Demek Graudünden Sanatoryumu'nda, o yoğun sütler, dumanlı kakaolar içer, kanlı mavi biftekleri gövdeye indirirken; Dersaadet, kıtlığın ağırlığı altında bunalmaktaymış, fırsattan 'bilis-tifade' Abdi bey de...

Münif Sabri, onu karmakarışık eden başka bir gerçeği daha açıkladı:

— ...hem, Abdi bey hakkında, Divan-ı Harb-ı Örfi'ce tevkif müzekkeresi kesilmedi ki! Şu veya bu şekilde, arandığını da işitmedik. Vakıa listeler dolaşıyor, birinden birinde ismi mutlaka kayıtlıdır, lâkin ne ifade eder? Yunus Nadi, Hüsnü Faik, daha nice-leri, Bekirağa Bölüğü'ne girip girip çıkıyorlar, faaliyetlerine mâni teşkil etmiyor, halbuki zevciniz beyefendinin...

Neveser fena halde ürperdi: güneş çekildi, Üsküdar'ı saran pus tozpembeden eflâtuna koyulaşılıyor, kuşlar kayboluverdiler, ondan mı; yoksa kocasının gizlenişinde çirkin nedenler olabileceğini 'fehmettiğinden' mi? Ya Rosa Mizrahi'yle ("Yarabbi, yine mi bu kadın?") gözlerden ırak, rahatça keyfedilsin diye bu bahaneyi kullanmış, ya da kocası

korkağın biri! İttihatçıların önde gelenleri 'derdest edilince' ödü patlamamış mıydı, kişiliğini dev aynasında gördüğünden, başının belâya gireceğine hükmetmiş olabilir. Zaten durur durur, Tanin'deki, Şura-yı Ümmet'deki 'makalelerinin' yanına kalmayacağını söyler; asıl yanına kalmayacak olan, 'nüfuz ticaretine' bulaşmasıymış! Abdi bey gözlerinin önüne geliyor: bakışları, kılıç gibi parıl parıl, siyah saçlarını ortadan ayırıp briyantınle yapıştırarak sımsıkı arkaya taramış, tatlı birşey yermişcesine şak şak damağını şaklatarak, ona diyor ki:

"— ...Neveser, bir müddet gaybubet etmeliyim, her ne kadar biz bu harba taraftar olmadıksa da, derdimizi anlatabilmemiz hayli müşkil, kazaya uğrayabiliriz..."

Peki, Münif Sabri intikam mı alıyordu? Neveser'i bu kuşkuya düşüren, takındığı 'resmî' tavrın gerekçesini sorunca, Münif'in verdiği cevap oldu. Bir ara dayanamayıp demişti ki :

— Münif, benimle ne kadar mesafeli konuşuyorsun. adetâ resmî. Vaktiyle, gayet iyi hatırımdıdır, teklifsizce dertleşirdik. Hatta sen bir kere...

Münif Sabri, Marmara'nın görünür bir hızla lâciverde dönüşünü seyrederek, sözünü kesti:

— Böyle olmasını, siz arzu etmediniz mi?

Ah o gün!... Neveser'in 'müstehzi' kahkahalar savurup Feyziye'li genç bir öğrencinin gururuyla oynadığı, 'izzet-i nefsinî hâk ile yeksân ettiği, meş'ûm gün'!... Bu haşinliğin altında yatan, o: hiç kuşkusuz. "Münif, Münif, muavenetine ne kadar muhtacım, vicdan azabından nasıl perişanım, görmüyor musun? Bana kasdin nedir?"

Ahmet Ziya, yanında karabiber bulutu bir Doktor Melek'ie, nihayet gelip, havadaki gerginliği dağıtıyor. Terasa adımını atmasıyla, salkımsaçak yakınmaları başladı: yahu ölmüşler, yahu dolaşmaktan ayaklarına kara sular inmiş, yahu ne rezeletmiş bu böyle?

— iki göz hâneye yirmibeş lira kira istediler, harpten evvel olsa üç lira vermezsin, şimdi bilemedin altı lira olsun, kuruş fazla etmez, trabzanları

sallanıyor, vallahilazim : bu deyyuslarda hiç mi insaf kalmamıştır?

Münif Sabri, kadife yumuşağı bir ses bulmuş, Mütareke'den bu yana 'aleddevam' yükselen fiyatların, İzmir'in işgali üzerine gemi azıya aldığını söylüyor, yalnız kiralar mı, herşey ateş pahası ; daha düne kadar, ekmeklik unu bile Odesa'dan getirilen, payitahtı beslemek; oldum olası, bir sorundur; şimdi şehir 'muhacirlerle' dolu, 'ithalat' yolları tıkalı, zeytinyağı piyasadan çekiliyor, sabun fırladı, bir sandık kuru üzüm kaçadır biliyor musunuz?...

Mutfaktaki hazırlığa 'nezaret etmek' özürüne sığınarak, Neveser, bir süre kayboluyor, içinde o ürperme, tutmasa dişleri birbirine vuracak, bir şal alsam mı? Tevkif Müzekkeresi olmadığı halde, kocasının Mizrahi'lerin yalısında saklanması, yüreğine oturdu. Bu 'mertebe' korkak mıymış? 'Sefihliğini, dessaslığını, menfaatperestliğini' bilirdi, korkaklığını kestiremeyişi neden, 'habbeyi kubbe yapmaya mütemayil' şirretliğinden mi? Ya 'fahişeliği müsellem" Rosa Mizrahi'nin 'ağuşuna' sığındıysa? İlk defa 'vaki olmuyor' ki, kırdıkları ceviz bini aştı, 'münasebetlerinin evveliyatı' Selânik yıllarına uzanır. Peki ama, Münif'in 'ifşaatına' ne anlam versin? Belki sadece uyarıyor, niyeti 'hâlis', gözünü açmasına yardımcı olmak; belki Neveser'in ilk düşündüğü doğru, vaktiyle küçük düşürülmüş olmasını 'hazmedememiş', öç alıyor. "Hırçın bir kederle, beni adeta hırpalamak arzusundaydı."

Omzunda şal terasa döndüğünde, akşam, mor bir zambak gibi açılmıştı: ufuk, boydan boya, haşhaş pembelerinin, böğürtlen siyahlarına batıp boğulduğu; sırmalı iâciverdlerin, ördekbaşı yeşillere karıştığı bir renk panayırı. Boğaz'daki 'harp sefineleri' birer ikişer ışıklarını yakıyor. Zaman zaman, havai fişek gibi karanlıkta pırıl pırıl asılı kalan, vardiya çanları. Ahmet Ziya, Doktor Melek ve Münif, masalardan birinin üstüne idrak nüshalarını yaymış, şurasından burasından birkaç satır okuyup, tartışıyorlar. Doktor Melek, yükseldikçe çatallaşan sesiyle diyor ki:

— ...tereddüde mahal yok, adam sarahaten yazmış, baksanıza : 'Şer'i mübin-i Ahmedî, esasen ahkâm-ı münifesiyle bir sosyalist düsturudur'. Ne demek bu? 'Ahkâm-ı şer'iyye, beynelhak muta' kaldıkça, 'bu millet refah içinde yaşamış' imiş! Ya bunun manası? İştirakçi Hilmi bey, sosyalizmi islâmiyet zannetmektedir, halbuki ilmî sosyalizmin zübdesi...

O gece Neveser, Münif'le konuştuklarını, 'Hatıra Defteri'nde enine boyuna değerlendirdi. Ağlıyordu da. Elinde olmayan birşey, gözyaşları iki sıralı iniyor. Onu bu derece 'harab eden' yaptığı eski bir haksızlığı Münif'in 'el'ân' bağışlamadığının kesinleşmesi mi, yoksa 'zevcinin' yeni bir haksızlığına 'maruz' kalması mı? Yazdıkça, çok daha 'mühim, hattâ hayatî bir keşifte bulunduğunu, hayretle farketti: yaşadığı son on yılın, 'mana ve mefhumunu' temelinden değiştirebilecek, akla ziyan bir 'keşifti' bu!

"...mutahabı olduğum huşûnete müstahak mıyım? Zannetmiyorum. Bana karşı izharda tereddüt etmediği burûdet şayan-ı kabul müdür? Hayır, asla! Şu dakika bile her uzvum ayrı ayrı titriyor, feleğin bunca gadrine uğramış bir kadına, bu nasıl bir muameledir? Ah ne kadar mükedderim, hicranımı ifadeye muktedir kelimeleri bulmaktan âciz, ye'si nâ - mütenahî! Keşki Graudünden'de ölüp kalsaymışım, keşki Münif'le tekrar görüşmemiz hiç nasib olmasaydı...

"...koltuğunun altında fersûde çantası, elinde bastonuyla onu terasın kapısında gördüğüm lâhzo Nevres bey'in bir in'ikâsıdır intibaina kapılmışım müşabehet o merteye ileriye. Bilâhare şahsına duyduğum inhimâkin, onunla olan eski hukukumuzdan ziyade, bu müşabehete istinat ettiğine kanaat getirmiştik. Ne fahiş bir hatâ: Hakikat bunun tamamıyla zıddıdır. Bilhassa bu akşamki mübâhesemizden sonra, suret-i kafiye eminim ki, Nevres bey'e karşı, daha o tarihte hissetmiş olduğum gayr-i kaabil-i izâh ruh aşinalığının sebep-i aslisi, haddizatında, birçok hâl-ü-etvarıyla onun bana Münif'i tedai ettirmesiydi. Hakikat budur, hiçbir veçhile içtinap edemeyeceğim korkunç hakikat! Abdi bey için

Münif'i feda etmiş, izdivacım hüsrarla neticelenince Nevres bey'i vicdan azabımın tesellisi, pişmanlığımın mükâfatı başka bir Münif addeylemişim : vakûr, esrarengiz, tecrübeli bir Münif. Böylece hatırımdaki genç ve tecrübesiz Münif'in nâkiseleri, indimde kâmilin zail oluyordu.

"...bu kere Münif'in bana şiddetle Nevres bey'i tedai ettirmesi, muharebenin tahribatıyla mı, tecrübelerin terakümüyle mi artık bilemem, şahsiyetinin cıynı vekar, esrar ve tecrübeyi iktisap etmiş olmasından mütevellittir. Kabul ediyorum, onu hafife almakla, senelerce evvel bir cürm-ü mânevi ikâ eylemiş bulundum, bunu inkâra artık mecâlim kalmamıştır, işte gözyaşlarımla itiraf etmekteyim. Yine de Münif'in, mâzide kalmış bir cürmü, bunca huşunet ve burûdetle tecziyesi revâ-yı hak mıdır? Hayatı pamuk ipliğine bağlı bir kadını, nâ-hak yere hırpalayıp, nevmidiye mahkûm etmiş olmuyor mu? Ondan bunu beklemezdim, o kadar beklemezdim ki, muhatap olduğum zulmün derunî bir zaafı setrettiğine kat'i yetle kaniim. Ne var ki zaafının tezahürü daima böyle şedit, bu kadar mütearrız olursa, cürmümü affettirmek bahsinde, bu benim herhangi bir teşebbüse geçmeme mâni olacaktır, bundan her ikimiz de ziyanlı çıkacağız.

"...vak'adan Ahmed'e bahsetmedim, icab edermiydi mütereddidim, doğrusu ya Doktor Melek'le alâkasının mahiyeti, ona sırlarımı tevdi etmekte beni müşkilpesent kılıyor, zira o ne derse desin, Doktor Melek'i bir türlü şayan-ı itimad bulamıyorum, acaba görümceliğe mi başladım, bilmem ki..."

İngilizler, yapacakları 'mel'âneti' meğer, o gün yapmış. Onlar bunu, ertesi gün öğrendiler. Neveser çok geç uyumuş, karışık rüyalar görmüştü : iğdeka-buğu bir aydınlığı dağıtan, çırılçıplak bir kadın, boy-lu boslu : Rosa Mizrahi mi? Abdi bey'in erkekliği üzerine oturuyor, köşeli suratında 'behimî' bir zevk, gözleri yarı açık, ağzında cıgara. Fakat o ne, bu densiz fahişenin kıcıyla erkekliğini yuttuğu Abdi bey değil, ufacak bir oğlan çocuğu : Doğan olmasın, evet o, ta kendisi! "Kocamı mahvetti, şimdi sıra oğlumda

mı?" Schvvester Magda yok kaşlarını gazapla çatmış, havada sarkaç gibi salladığı işaret parmağı, başlıbaşına bir ceza. Yo hayır, parmağını sallayarak onu Schvvester Magda azarlamıyor, azarlayan Baş-hemşire Rotbein, 'istirahat kürlerine lâyıkıyla riayet etmediğine hiddetlenmiş de, ondan', domuz elleri beyaz hemşire gömleğinin ceblerinde kımıldanıyor, çenesinde atsineğini andıran o 'menhus' et benil! Demek Davos'taymış, sanatoryumun balkonunda dinleniyor. Hareketli bir karanlık, derinliklerinde tüfek sesleri, büyük yankılar. Karayel, ağaçlardaki karı ince ince tozuyor, tenine değdikçe binlerce iğne gibi batan buz tozu. Aaaa, bu hayalet kim, şezlongunun başucunda peydahlanıverdi? Yakası siyah kürklü paltosuna, dumanlı kar gözlüklerine aldanıp Nevres bey sanıyor; ne Nevres bey'i, o ölmedi mi, öldü öldü; Münif bu, Münif ama bir tuhaf, ne olmuş ona, sağ ayağı sanki taştan, ne kadar ceht etse bükemiyor, kan ter içinde kalmış zavallı!

'Muannit' bir iç sıkıntısıyla uyandı. Canı yataktan çıkmak istemiyordu. Gün epeyce ilerlemiş olmalı ki, yatak odasının kapısından, şakırtılı gülüşüyle Ahmet Ziya, başını uzatarak onu uyandırmıya geldi:

— Hişt Neveser sultan, kalk, hadi kalk, bir oğlun oldu!

Babaları 'Alaman' Ziya bey, başları derde uğradı mı, anneleri Seher hanım'a böyle haber verirdi: "— Hanım, bir oğlun oldu!". Neveser, yüreği karanlık önsezilerle güp güp, yatağında doğruluyor. Sağ gözü, yine tatlı 'şehlâ':

— Sabah sabah, neymiş o? Hayırdır inşallah?

Ahmet Ziya, yatağın kıyısına ilişti, bir eliyle ablasının omuzlarına dağılmış lâcivert pırıltılı saçlarını okşuyor, öbüründe piposu :

— ...telâkkiye bağlı : İngilizler, Bekirağa Bölüğünü basıp, İttihatçıların kısm-ı küllisini Malta'ya sürmüş. Vallahilazim! Miinif gazetadan telefon etti, tafsilâtını öğrendikçe peyderpey bildiriyor.

Münif Sabri, olayı iki yönden araştırıyordu: Kısm-ı Siyasi 'taharrilerinden' Ahmet bey aracılığıyla, bir; Süleymaniye Kışlası Nizamiye Bölüğü'ndeki

Başgedikli aracılığıyla, iki. Anlaşıldığına göre, daha önceki gün bir İngiliz 'paşası' Harbiye Nezaret-i Celilesi'ne gelerek, Nâzır Şevket Turgut Paşa'ya, Bekirağa Bölüğü'ndeki 'mevkuflardan', yirmi kadarını teslim alacağını haber vermiş. "Nâzır Paşa'nın ısrarına rağmen, herif sebep ve mucib dermeyeran etmemekte dayatıyor". 'Derakap' hükümet toplanıp, 'me-seleyi tezekkür ediyorsa da, netice yok,' Dün, 'ales-sabah', askerî kamyonlarla İngilizler Bekirağa Bölüğünü basmışlar, ellerinde götürülecek olan 'mevkufların esamisi', devleti on yıl yönetmiş 'zevatî' hayvan yüklercesine kamyonlara doldurup, Tophane rıhtımına indiriyorlar; oradan, hepsi, kayık ve motorlarla açıkta demirlemiş bir sefineye sevkediliyor: "Prencess Ena".

Ahmet Ziya, pipo tütünü ve traş sabunu kokuyordu. Berlin'den getirdiği sabun, pek 'rayihalı', insanın içini hoş ediyor. Neveser, camlardan boşalan güneş aydınlığında, elle tutulacak bir nesnellik kazanmış dumanlara dalmıştı. Kulağında, kardeşinin söyledikleri:

— ...iktidarda iken az adam sürmemişlerdi, İttihatçıları onların âhı tuttu : sürülen sâbık nâzırın, meb'usun haddi hesabı yok! Münif, listeyi ikmâle uğraşıyor; tesbit edebildikleri arasında, dur bakayım, şey, Ağaoğlu Ahmet var meselâ, Hüseyin Cahit, sonra Şeyhülislâm Hayri Efendi, haaa, Sadrazam Prens Sait Halim Paşa, Meclis-i Meb'usan Reisi Hacı Adil bey, Kâtib-i Umumi Mithat Şükrü... daha, şey, neyse canım hepsini tütün paketinin ardına yazdım, kalkınca okursun.

Bir noktaya kafası takılmış, söylemeden edemedi :

— ...başgediklinin naklettiği hakikatsa, mevkufların kamyonu bindirildiği esnada içlerinden birisi : '— Yahu, bizi nereye götürüyorlar?' diye soracak olmuş, eski bir nâzır, zannederim Nafia Nâzırı Ali Münif bey, kalın kalın cevabı bastırıyor: '— Nereye olacak mîrim, tantuna!'. Kamyon dolusu gülüyorlar. Şu İttihatçılar, komitacı adamlardır vesselâm!

TÜRK MİLLETİNİN DE YAŞAMAYA
HAKKI VARDIR

Fransız Sosyalist Fırkası'nın nâşir-i efkârı
l'Humanite gazetesi, Anadolu'da bir Türk/
Rum Federasyonu kurulmasını teklif ediyor.

Paris (Havas)

Fransız Sosyalist Fırkası'nın nâşir-i efkârı
l'Humanite gazetesi, neşrettiği bir makalede, mütte-
fik devletlerin Türkiye'yi parçalamak arzularını ten-
kid ederek «Türk milletine hür yaşamak hakkı veril-
melidir» demektedir.

L'Humanite, Baikanlar'da Hıristiyan milletlerin de
Türk'lere zulüm yapmış olduklarını hatırlatarak,
şöyle yazmaktadır: «Fırkamızın kararına müsteniden,
müttehiden ve bütün âlemdeki insanlar için düşünü-
len ve hareket eden bir sosyalist sıfatı ile milliyet mese-
lesini ortaya atıyoruz. Bir Türk milleti vardır ki her
zaman müteassıp değildir. Esasen bu milletin de, bü-
tün noksanları ile beraber, yaşamaya hakkı vardır.»

L'Humanite, Avrupalıların Rumlara ve Ermenile-
re karşı mezalimi bahane ederek, Türkiye'yi parça-
lamak istediklerini tebarüz ettirip, şöyle devam et-
mektedir: «Şarkta sosyalist dostlarımız, bu mesele
için en doğru ve en makûl bir hal şekli tavsiye edi-
yorlar. Balkanlar'daki Cumhuriyet Federasyonu ya-
nında, Anadolu'da bir Türk/Rum Federasyonu teşki-
lini teklif ediyorlar.»

1909

mayıs/haziran

«...hareketin asıl beyinleri Yahudi, ya da Yahudi - Müslümanlardı. (Dönmeler). Selânik'in zengin dönmelerinden ve Yahudilerinden, Viyana, Budapeşte, Berlin ve hatta belki de Paris ve Londra'nın beynelmilel sermayedarlarından mali yardım görmekte idiler...»

R. W. Seton - Watson
(The Rise of Nationality in
The Balkans, 1917)

«... Masonların, özellikle İtalyan Masonlarının bizi mâinen destekledikleri bir gerçektir. İki İtalyan locasının, 'Macedonia Risorta' ve 'Labor et Lux', büyük yardımları dokundu, bize içtima imkânı temin ettiler. Localarda mason olarak içtima ettik; zaten aramızda hayli Mason vardı, ama hakikatte teşkilâtlanmak için toplanıyorduk. Teşrik-i mesai edeceğimiz arkadaşlarımızın ekseriyetini de bu localardan seçtik, zira namzetler hakkındaki tahkikatlarında çok titiz davranıyorlardı, eleme muamelesini hemen hemen kamilen üstlerine almışlardı. İstanbul'un Selânik'te yürütülmekte olan gizli faaliyetlerden hiçbir malûmatı yoktu, hafiyelerin localara girme gayretleri beyhude kalıyordu. Üstelik bu localar İtalyan Maşrık-ı Azanına müracaat ederek, icab-ı hâlinde İtalyan Sefaretinin müdahale edeceğine dair söz almışlardı...»

Manyasizade Refik bey
(Paris'te yayınlanan Le Temps
gazetesine demeci, 20.8.1908)

«...Mustafa Kemal 'Vedeta' Locası'na alınmıştı. Kendini hoşlanmadığı bir hava içinde buldu. Loca beynelmilel nihilist bir teşkilata merbuttu. Yahudile-

re eziyet edilen Rusya'nın kötülüğünden, buna mukabil Yahudilere zengin olma imkânı tanınan Viyana'nın iyiliğinden bahseden, hiçbir millete mensup olmayan adamlar vardı etrafında. Bunlar kaypak, güvenilmez, renkleri meçhul şahıslardı. Mustafa Kemal beynelmilel finans ve yıkıcı yeraltı faaliyetlerinde bulunan beynelmilel birtakım teşkilatların ağma düştüğünün farkındaydı, ama bunların mahiyetini kat'i olarak bilmiyordu. Yahudilerin beynelmilel hedefleri, çektikleri sıkıntılar onu hiç alakadar etmiyordu. Mason âdetlerine de kulak astığı yoktu, gittikçe de bunlardan nefretle bahsediyordu...»

Harold Arnstrong
(Grey Wolf: Mustafa Kemal, an
Intimate Study ou a Dictator,
1932)

'Efrençî' Nisan ayı boyunca 'cereyan eden' olaylar, Armande'in Dersaadet yolculuğundan 'sarf-nazar etmesine müncer oldu'. Ne talihsizlik! Adana'daki Ermeni isyanı, tuz biber ekliyor. Avrupa 'matbuatına' Allah bilir nasıl yansımıştır? Oysa Abdi bey, Meclis-i Meb'usan toplantıları özürüne sığınarak Selânik'ten ayrılacak, ilkbaharı Boğaziçi'nde onunla başbaşa geçirecekti. Altı aydır, mektup mektup, hayalini kuruyorlar mı? Telgrafı buruşturup, kâğıt sepetine attı. Fransızca sövdü :

— Merde! Merde! Merde!

Gece, Cafe Cristal'de 'mutaddan ziyadece' içmiş : iki kaşının arasında 'tahammülfersa bir mig-raine', ama nasıl, en ufak gürültü, hanın merdivenlerindeki patavatsız ayak sesi, komşu yazıhanedeki Bulgar komisyoncunun iri kahkahası, dağlar tepesine yıkılmış 'intibainı' uyandırıyor. Hele tramvay çanları, maazallah! "Esasen, kafatasının içinde diماغı, formol kavanozundaki cenin misali sallanmaktadır". Bir sade kahve daha içse mi? Kapının ardında, masası düzenli, vazosu çiçekli, temiz tirendaz Matmazel Rozet olmasa, Halim ağa'yı çağırıp belki söyleyecek ama, ondan utanıyor: Selânik Meb'usu Halıcızade Abdi bey, **vulgaire*** bir tüccar gibi 'akşamdan kalır mı?', ne ayıp! Vodina'lı 'Çopur' Hayri bey, gecikmese bâri! Onun bahanesiyle, belki...

Armande'in 'meş'ûm' telgrafını akşam almıştı. Kısaca gelemeyeceğini bildiriyor. Keyfi kaçtı. 'Ahval-i fevkalâde' dolayısıyla Cemiyet'te işlerinin çokluğunu ileri sürdü, yalıdan 'kirişi kırdı': iki tek atar-

* «Bayağı, adi».

sa zihnine 'küşâyiş' gelir, 'efkârı' dağılır. Nereden nereye, Cafe Cristal'de 'Pembe' Niko'ya rastlamasın mı? 'Kâfir', edâlı edâlı uzaktan el etti: kâküllerini alnına düşürmüş, ağzı gül goncesi, yanakları al al, kıvrıcık siyah kirpikleri, 'çalpâre çalıyor'. Bu 'alanyari' boşuna mı 'gülpembe' diye vasfedilmiştir? işvesi cilvesi, değme 'patentalı' fahişede bulunmaz; hınzır, 'zevk-u-safaya' olağanüstü elverişli 'müstesna bir hilkat'!

Dünya evine gireli, 'bâhusus' meb'us olalı, Abdi bey 'vâkıa' uslu edepli davranmaya özel bir dikkat gösteriyor; Niko'yla 'ülfeti' yeni değil ki, taa Paris öncesi yıllarına uzanır; kuru bir selâmla 'oğlanı' nasıl çiğneyip geçsin? Hani Bulgar komitacıları işi iyice azıtmışlardı, 1317 filân mı? Makedonya dağlarında kan gövdeyi götürüyor, Selânik'in içinde suikastlar. Yaz geceleri, mastika, midye dolması, ud, sandal sefaları mı yapmamışlardı; punduna getirip, 'Rastıklı' Hrisulâ'nın namlı bahçesinde, çiçek kokulan haydut gibi ortalığı haraca keserken, göz göze, dudak dudağa, sabahları mı etmemişlerdi? "Heyhat, zamanlar değişti mon **cher**, o tarihte dünya bana viz gelirdi; gâh Rosa'yla, gâh Niko'yla günümü gün ediyor, feleğe meydan okuyordum. Pederin, âli tahsil için Paris'e göndermesinde, bunun az dahli olmamıştır yâni!"

Gece, eskisi kadar ileri gitmediyse de, 'Pembe' Niko'nun, 'terâvet ve zerâfetinden' birşey yitirmiş olduğunu 'müşahedeye imkân buldu'. "Çapkının öyle bir kalça teşekkülâtı vardır ki, emsâline ender tesâdüf olunur: şeklen hafif yukarı doğru, cildi pürüzsüz, 'ismiyle müsemma' gül pembesi!". Sabah-tan beri çektiği **migraine**, geceki safanın 'ceremesi' midir? Ah bir sade kahve daha, bir şişe de Vichy mağden suyu...

Sabah sabah, Peder'le atıştılar: neymiş efendim, Selânik'te bulunduğu sürece, 'müesseselerine' uğramıyormuş, 'gâvur malı' mıymış bunlar, ona kalmayacak mıymış? Üstüne bol gelen pamuklu geceliğin içinde, hop oturup hop kalkıyor. Yaşlandıkça, ne kadar ufaldı : Kâbe yeşili takkesi, burnuna düş-

müş sıkma gözlükleriyle, ufaktefek bir kocakarıyı andırmıyor mu? Dişsiz ağzını yumdukça, tüysüz çenesi sipsivri dikilen, şirret bir kocakarı. Bir zaman attı tuttu.

"— ...!tiyarladım be çocuk, amele kısmıyan başa çıkamam, bu ka dayandığım ne nimet! Bak-mayasın Alberto ırsızına, suret-i aktan gürünür ya, unları e! altından taarik eden udur..."

Arka bahçeye bakan salon. Camlarda, sakız bil-lûru bir güneş, ağdalanıyor. Demli çay ve kızarmış ekmek kokusu. Büyük Valde, sim işlemeli 'istikân-ları' topluyor. Küçük Valde, tez canlıdır, kahvaltısını çoktan etmiş, mutfakta aşçılara akıl veriyor olmalı : Mercimek Nine'yle konuşmadan edemez! Neveser, iki yanağında iki gamze, kayınpederinin şamatacı öfkesini, kaygılı bir gülümsemeyle dinliordu : memesini emzirip, oğlanı az önce uyuttular, gürültüden uyanır mı?

"— ...başımıza bir ürriyettir çıkardınız, ne kaa ürriyet, o kaa dert bre! Ayaklar baş oldu, beş paralık erifler sarar paçamıza, tasma urayım isterim, takatim yetmez: sen immet edeceksin ki..."

Abdi bey soydan halıcı, aile babadan oğula halıcılıkla 'iştigâl ediyor'. Aşağı Şehir'de 'azametli' bir imalâthane kurmuşlar, o kadar geniş ki halk 'Köse' İsmail bey'in 'fabrikası' diyor; mağazayla yazıhaneyse, Kapalıçarşı'da. Ticaretleri, şu yakınlara değin, sadece Rumeli'ye 'inhisar ederdi'; Selânik, Manastır, Kosova vilâyetleri; pek pek Karadağ, biraz da Yunanistan. Leon Mizrahi, eksik olmasın, onları Avrupa'ya yerleşmiş Musevi ve Ermeni halıcılarla 'temâsa geçirdi'; o gün bu gün, Fransa'ya, İngiltere'ye 'mal' satıyorlar. Elbette, üretimin çapını artırıyor bu, önemini de: üstünde düşünölmeli, 'tezgâhların lâyıki veçhiyle istismarını temin zımmında, tedabir ittihaz edilmeli'; bu da genç, tuttuğunu koparır birinin işidir: Abdi bey, biçilmiş kaftan! 'Köse' İsmail bey, bu yüzden ısrar etmiyor mu?

Teşbihini parmaklarına dolamış, çarpına çarpına diyor ki:

"— ...a be çocuk, siyasette ikbale inanmak

amaakattır, zât-ı şaananın akıbetini gürmez misin? Daha dün erkes uzurunda titrer idi, bugün ite köpeğe muutaç bırakılmıştır. Sen sen ol, babanı dinle, bu tezgâhlar yedi ceddimizi iyâ etmiştir yatı, seni de eder, kerem eyle, alâkadar ol!"

Abdi bey'in elinden ne gelir? On parçaya bölünemez ki! 'Evvelemirde', Cemiyetin yüklediği görevleri başarmalı, siyasal geleceği buna bağlı; babasının 'zannı hilâfına', büyük aşamalar yapacağına inanıyor. 'Umumî Heyet' toplantısında, 'Merkez-i Umumiye' giremediyse de, bütün üyeleriyle verimli ilişkiler kurmadı mı? Bugüne bugün, Selânik Meb'usudur, Rumeli'deki 'amele hareketlerinin tahkikiyle' görevli, yarın bakarsın...

Kaldı ki ticaret alanında, halı tüccarlığından çok daha kapsamlı işlere girişmiştir: Taşhan'daki şu yazıhane, önemli hissesine sahip 'bulunduğu' bir şirketin, Müdüriyet Yazıhanesi: Şark-ı Karip Maadin Kumpanyası'nın. 'Beynelmilel' tescilli, La Compagnie Miniere de Proche - Orient, merkezi Paris, şubeleri: Dersaadet, Beyrut, Kahire, Bağdat, Mekke-i Mukerreme, Basra ve Aden, ayrıca bellibaşlı şehirlerde mümessillikler'. Bu yazıhane, Selânik temsilciliği: 'mücâvir' mağden damarlarını işleterek, 'krom filizi' ihracını öngörüyorlar. 'Numuneler' alındı, Paris'teki laboratuvarlara 'tahlile' gönderildi, 'netice müsbet'.

Kumpanya'nın kurulmasında başı çeken, gerçekte 'ecnebi' bir banka, Londra ve Paris'teki 'kuvvetli sermayedar guruplarının, imtiyazat-ı ecnebiyye mevzuatından bilistifade' kurdukları bir banka bu, meşhur Memalik-i Şarkiye Ticaret Bankası. 'Beynelmilel' tescilli. La Banque Commerciale des pays d'Orient, merkezi Paris, başlıca şubeleri: Londra, Dersaadet, Selânik, İzmir, Beyrut, Kahire vs. Taşhan bu bankanın tapulu mülkü, zemin katını Selânik Şubesi olarak döşeyip dayadılar, 'küşadında' Selânik ileri gelenlerinin gözleri kamaşmıştı, o ne debdebe, o ne şaşaa : 'mefruşat' baştan aşağı Avrupa, şatafatlı Bohemya avizeleri, maun yazıhaneler, Ceneviz kadifesi koltuklar ki, 'emsalleri ancak zadegân saraylarında mevcuttur', hele perdelerin 'asâleti'...

Geçenlerde, Cemiyetin Selânik Kâtib-i Mes'ulü Hacı Adil bey'le Yonyo'da oturmuş, sohbet ediyorlar. İplik incesi bir yağmur, camları tel teyelliyor. Aslında konu başka, Abdi bey'in sürdürdüğü 'amele tahrikatıyla' ilgili araştırma, nasılsa yeri düştü, Hacı Adil bey dedi ki:

"— Bak, iki kişinin hakkını ödeyemezsin : birisi Karasu, öbürü Mizrahi! Karasu babanın davavekili olmasaydı, ne Cavit'le hukukun olurdu, ne Talat'la, binnetice Cemiyette terakki edemezdin! Mizrahi'ye gelince, müşahedem odur ki onunla âşinalığın sana servet kapılarını ardına kadar açtı, bu da Mişon 'Çelebi'yle yalı komşusu olmanız sayesinde..."

Hacı Adil bey kibar adam, sözü Rosa'ya bulaştırmıyor : Leon Mizrahi'yle içlidişli oluşu, gerçekte onun marifeti; allem etti, kallem etti, tanışmalarını sağladı: bu daha Abdi bey Paris'teyken oluyor, arada 'mütenekkiren' Selânik'e geliyordu ya, o gelişlerinden birisinde Rosa'yla Leon hanidir evlenmişler, Raşel doğmuş, şöyle bakarsan mutlu bir yuva! Abdi bey 'kül yutar mı'? Rosa'nın mektuplarından işin içyüzünü sezmiştir: ticaret alanında olağanüstü bir yetenek sayılan bu yakışıklı genç, Londra, Paris, bitirmedik 'darülfünun' bırakmamış da olsa, Rosa Mizrahi'nin 'ivicaçlı' cinselliğini doyuramamış, evet! Çocuk yapmayı, karısından öğreniyor; fazlasını gereksinmediği, kesin! Hele evlilik öncesi ilişkilerin, Rosa'da alışkanlık haline getirdiği özel yaklaşımları, havsalası almıyor nasıl şeymiş o, olur muymuş cherfe, hem ayıptır hem günah! Rosa üstüne varmadı ama, Abdi bey'le dost olmalarına fırsat yarattı, eski ilişkinin gizlice sürmesini hazırladı. Gariptir, 'aksata'da binbir çeşit 'desiseyi' ipe dizen Mizrahi, gönül alışverişinde bölünge yakın bir saflıktadır. Rosa 'âlûftesi', sofrada bile Abdi bey'e kalçalarını elletir de, farkında olmaz; 'müstakbel muvaffakiyetlerinin şerefine' kadeh kaldırır: yooo hakçası, 'dâhiyâne' işler öneriyor halı ihracatıyla 'Köse' İsmail bey'i fethetti; Şark-ı Karip Maadin Kumpanyası'na ortak ederek, Abdi bey'i, Barzılay'ların 'mamelekine'

el koydu koyalı, durumları her geçen gün biraz daha düzeliyor.

Yonyo birden kararmıştı: koyu mor, yağmur karanlığı. Havagazı lâmbaları yakılıyor nemli boşlukta, gizli sarı, açık mavi lâleler. Kapı açıldı, ıslak şemsiyelerini kapatarak, biri kadın üç kişi girdiler: Tramvay Şirketi 'enspektörlerinden' Mösyö Vitali değil mi o? 'Haremi' de güzelmış ha! Adil bey, hâlâ Mizrahi'lerde, diyor ki:

"— ...Cenab-ı Hak'kın bir lütfüdür, söylenenlere kulak asayım deme, bak Mişon 'Çelebi'ye nüzül isabet edecekmiş, ne olacaktı peki? Leon işinin ehlidir, bihakkın çalışıyor".

Rosa'nın babası Mişon Barzilai, —boyu boslu, iri kemikli, hareketleri köşeli bir adamdır, kızı ona çekmiş—, Osmanlı Sarayı'nda saygın bir ailenin, talihsiz 'reisiydi'. Bunlar çuhacı, 'Memalik-i Osmaniye'nin dört bucağında 'revaç gören' Selânik çuhasını dokuyorlar. Devlet-i Aliyye'nin eski bir 'teâmülü': Selânik Musevileri, Yeniçeri Ocağı'nın mavi çuha gereksinmesini karşılıyor; 'ihsân-ı hümayûn' olarak, 'tekâlif-i örfiye ve avâriz-i divâniye' vergilerinden 'muaf'. Selanik'teki çuhacı esnafının en güçlüsü Barzilai'lar: Yeniçeri Ocağı 'pây-dâr' oldukça, keselerine bereket!

Mişon 'Çelebi'nin talihsizliği, Mahmud-u Sâni'nin Nizâm-ı Cedid askerini kurmasıyla başladı! Yeniçeri Ocağı'nın lağvı, 'müemmen' satışı ortadan kaldırıyor. Tanzimat-ı Hayriye'den sonra, Osmanlı piyasasını dolduran Manchester dokumaları, onlara 'hakk-ı hayat' tanımıyor. Gerçi Serez Sancağı'nda bin bilmemkaç dönüm arazi satın almış, Selânik'in içinde beş on parça 'gayr-ı menkul' edinmişlerdir, fakat servet başka şey, 'aksata' (ahz-ü-ita) başka şey; ikincisi işlemedi mi, ilki hiçbir derde deva olamaz. Ne yapacağını şaşırان Mişon 'Çelebi', kurtuluşu 'drahoması' kuvvetli kızına, varlıklı olduğu kadar becerikli bir koca bulabilmekte görüyor: o unutulmaz Beyrut seyahatinde 'namzet' belli olmuştur: Leon Mizrahi.

Hacı Adil bey'e göre, 'damat' ona bağlanan umutları boşa çıkarmamıştı. Bir yandan, Yonyo'nun camekânlı bölmesine oturmuş bir subay topluluğunu, göz ucuyla izliyor; bir yandan diyor ki:

"— ...hiç yoktan, iki sene zarfında, iplik fabrikasını var etti: şahsen takdire şâyân bulurum. Şehir Kulübü burnumuzun dibindedir, git hangi tüccara istersen sor, Barzilai'dan alacaklı mı? Metelik borcu kalmamış, göreceksin. Ecnebiye karşı neyin fıkdanını çekiyoruz, bu kabil münevver ticaret erbabının değil mi? Teşviki zarurettir."

Barzilai'lar, yeniden Selânik'in en varlıklı, en muteber, en güzide ailelerinden sayılıyor. Barzilai yalısında, eskiden olduğu gibi, sabahlara kadar poker partileri çevrilip, bakara oynanmakta; dedikodusu, kibar 'mehafilinde' haftalarca süren; çalgılı, danslı, 'mevsim sonu' baloları verilmektedir. Şehirdeki her toplantıya, özellikle çağrılıyorlar. Leon Mizrahi, yalnız genç karısının **singuiere** güzelliği, iş alanındaki üstün becerisiyle takdir toplamıyor, 'insanlığı' ayrı bir övgü konusu: evliliğinin 'sene-i devriyesi' olmamıştı ki, kayınpederine bir nüzül; aman Allahım, 'Parkinson illeti' diyorlar, evlere şenlik bir hastalık! Mişon Çelebi'nin o kadar 'ifadeli çehresi' heykel suratına döndü, dondu kaldı, ellerinde sürekli bir titreme, sanki görünmez sarı liralari saymaktadır. Leon Mizrahi, hastalığın 'isabetli teşhis ve tedavisi' için, Dersaadet'ten en 'hazık' hekimleri getirmekle yetinmedi; o titrek halinde, kayınpederini Fransa'lara, İsviçre'lere taşıyıp, 'şifasını' aradı. Bu zamanda, kim yapar? Ondandır ki, Kayıinvalidesi Grasia Barzilai, —kaşlı gözlü, gerdanı kat kat, takıp takıştırmayı sever, altındışı ve kahrkahası bol bir kadıncağız—, minnet ve şükran borcunu nasıl ödeyeceğini bilemiyor, damadına handiyse âşık!

O akşamüstü. Hacı Adil bey, yelek cebinden saatini çıkarıp bir göz atmış; kehribar ağızlığında ufalıp gitmiş cıgarasını, kül tablasında ezerken duman dumana demişti ki:

"— ...Abdi bey, saat bir, rahmet dindi, bana müsaade: çocuklar bekler! Tahkikatın neticesinden

beni de malûmattar ediniz, mezkûr faaliyetler, mes'uliyet daireme giriyor. Kaldı ki. Şark Demiryolları grevinde, ameleyle Şirket arasında hakemlik ettim, işe epeyce bulaştım."

Ayağa kalkınca, Yonyo'nun camekânlı bölmesindeki subay topluluğunu süzmüş, başıyla Abdi bey'e bakmasını işaret etmişti. O da baktı: arkası onlara dönük, sarışın bir kolağası el kol işaretleriyle, birşeyler anlatıyor. Görebildiği sadece, omuzlarından itibaren ensesi, başı, iki parmağı arasında cığara, havadaki sağ eli. Kim bu? Hacı Adil bey:

"— Mustafa Kemal bey atıp tutuyor" demişti, "...Hareket Ordusu erkânıharpliğini son dakikada Enver'e kaptırdı ya, hazmedemedi. Haksız demeye dilim varmaz, Hareket Ordusu ismini dahi o bulmuştu..."

Neyse ki, Vodina'lı 'Çopur' Hayri bey, daha fazla gecikmedi: karanfilli tütün kokusu, çiçek bozuğu kaba suratıyla kapıdan sökün etti. Sayesinde Abdi bey, Halim ağa'yı çağırıp, iki sâde kahve, bir Vichy mağden suyu ısmarlayabiliyor. Daha şimdiden damagında suyun kekremesi tadı, pıt pıt patlayan hava kabarcıkları. Cemiyet, 'amele muhitlerinde' geliştirdiği araştırmaya yardımcı olsun diye, 'Çopur' Hayri bey'i yanına vermişti. 'Kavilleştikleri üzere', sabahtan Musevi amelenin 'kıpırdadığı' İgnatio Sokağı'na bir uğramış, bir 'hafiye'yi görecekti. Getirdiği haberler, kötü :

— ...Hamdi'nin istihbaratı mühim Abdi bey! Kahveyi bildin mi, hani Mahkeme'nin karşısına düşer, orda içtima ederlermiş bre! Kâffesi Yahudi, kısmen tütün amelesi, kısmen matbaacı, kısmen terzi... Elebaşları matbaacıdır, ismini şuracığa kaydetmiştim ,dur hele...

İç cebinden, ufacık bir defter çıkardı, sayfaları çevirip aradığını buldu : — ...Benaroya, evet Avram Benaroya! Ayıriyeten tütüncülerden Sadi, terzilerden Hason diye birileri! Bir de, mağaza müstahdemi Albert Dassa deniyor, Orozdibak'ta çalışmış! Musevi Amele Kulübü tesis etmişler, İgnatio Sokağı'ndaki

Arnavut aşçının üstünde oda kiralanmış, idarehane olacak...

O söyledikçe Abdi bey, önündeki 'esericedit' kâğıdına, çabuk çabuk not alıyordu. Bir ara durdu, başını kaldırdı: hayret, gözleri kalaylanmış gibi pıcırılıyor:

— Allah Allah, iş bu mertebe ciddiyet kesbetmiş mi birader?

— Müş'irler bunu gösterir, beyim! Mevcuda. Glavinof namındaki Bulgari da ilâve edeceğiz, ayrı bir teşkilâtın başındadır, hafî bir teşkilât, ihtimal Bulgaristan'daki sosyalist komitalarıyla irtibatlı. Yahudilerin niyeti, teşrik-i mesai etmek, yahut ben öyle fehmettim.

Cavit bey, görevi ona verdiği gün, Abdi bey çok sevinmişti: Cemiyet'in 'şahsına atfettiği ehemmiyetin, nişanesi' diye aldı, ondan : Rumeli'de bunca 'mutemet', bunca 'fedakâr' dururken, Merkez-i Umu'ni' onu yeğlemiş oluyor. 10 Temmuz'dan bu yana grev üstüne grev tazeleyen işçileri, 'ariz âmik' inceleyip, rapor edecek! Sevinci uzun sürmedi: ne çetrefil, ne kadar 'muhâtarc'! görevmiş! Nereye el atsa, binbir 'mesele'yle karşılaşılıyor, her fabrika 'akrep yuvası', her işçi 'müstakbel bir komitacı'.

Önce 'amele makûlesinin' çokluğu gözünü korkuttu. 'Nefsî' Selânik'te, —sahilden yukarı kademe kademe yükselen, sakız sarısı, cıva mavisi bir şehir— di bu—, yirmi bin küsur olduğunu hesaplıyorlar. Her milletten kara bir kalabalık: hilekâr Rumlar, geveze Yahudiler, tahta sakallı Priştine Arnavutları, 'mütehammil' Türkler, hoyrat Sırplar, az ama ele avuca sığmaz Bulgar komitacıları. Arkasından, üç iş kolunda çalışanlar, özellikle dikkatini çekiyor. Sabahın köründe, kalın elleri, okkalı bıyıklarıyla, limandaki doklara, gardaki sundurmalara varıp, ter, makina, gün ışığı ve kumaş boşaltan; yorgunluk, tütün, lodos ve pamuk yükleyen, 'tahmil tahliyeciler, bir. Reji ve tüccar depolarının, acı sarı tozunu ciğerlerine çekip, muşamba gibi kat kat içlerine döşeyen, tütün amelesi, iki. Şehirdeki Türkçe, Rumca, Yahudice, Fransızca bilmem kaç gazeteyi, uykusuz duraksız harf

harf dizip, sayfa sayfa basan mürettepler, matbaa amelesi, üç. Ayrıca, kunduracılar, mağaza tezgâhtarları, garson kısmı, arabacı esnafı, iğne dibi kakalamaktan parmak uçları delik deşik terzi çıraqları, kal-falar vs...

Abdi bey'i ürküten başka bir şey de. Hürriyet-te, Selânik sokaklarını önde mızıka elde sancak do-laşıp, alkış kıyamet Jöntürkler'den yana çıkan işçi-lerin, iki ay geçmeden işi greve dökmeleri. Ağustos'ta başladılar, işi ilk bırakan tütün amelesi oldu, şimendifer, deri, tramvay, lokanta, gazino ve tuğla iş-çilerinin grevleri ardından zincirlenerek geliyor; taa Teşrin-i sâni ortalarına kadar. Bulaşıcı da : Dersa-adet'e atladı, derken İzmir'e! "Biz kendimizi vatani istihlâsa vakfettik mon cher, bunlarla mı uğraşaca-ğız?". Ülkede huzur kalmadı: kimi malından korkar, kimi canından. 'Keyfiyet' yeni yönetime güveni azal-tacağından, 'icabı düşünüldü'; cemiyet 'vaziyete ef koyup', her bölgede bir 'mutemedini' sorunu incele-mekle görevlendirdi. 31 Mart irticai patladığında, Abdi bey'in Dersaadet'te değil, Selânik'te olmasının nedeni bu! Bu arada, sosyalist 'mühevviklerin'. Kol-ağası Resne'li Niyazi bey'in komutasındaki gönüllü milis birliğine yazılıp, 'can-ü gönülden' Hareket Or-dusu'na katıldıklarını da gözüyle gördü, sözgelişi şu Benaroya...

Vodina'lı 'Çopur' Hayri bey'in kahve içişi, Abdi bey'in safrasını kabartıyor: kallavi fincanını çalka-layıp çalkalayıp diker, dibinde hiç telve bırakmama-casına! Höpürtülü yudumları, birer matkap: sanki, şakağını oyuyorlar. Meğer en ilginç haberini, sona bırakmış, cigara sarmaya 'fakfon' tabakasına dav-ranırken, diyor ki:

— ...'efrencî' Mayıs'ın biri, beynelmilel amele bayramı oluyormuş, tes'id ihzarâtı içindedirler; an-layışım, bilumum Selânik amelesinin iştirâkiyle nü-mayış yapılacak, resm-i geçit vesaire! Hamdi ye-min billâh ediyor, vukuat çıkabilirmiş, Yahudiler Rum Teâvün Sandığı'yla ihtilâfı mıymışlar ne?

'Efrencî' bir Mayıs'a şurda kaç gün kaldı ki?

Durum Abdi bey'e 'câlib-i dikkat göründü. Ayağa kalkıyor:

— Hayri bey, kuzum sen şurdan bir araba çe-vir, ben Matmazel Rozet'e talimat vereyim, geliyo-rum : vaziyetten Vali beyi haberdar etmeliyiz. Bey-nelmilel amele bayramını tes'id edecekmişler, ne günlere kaldık.

Arabaya biner binmez, Paris: beş yıl öncesin-den havı dökülmüş kadife, soğuk maroken, sinsi beygir kokusu. Atlar, çalışkan nal sesleriyle, Grands Boulevards'da, soğuktan metro ıskaralarının duman duman tüttüğü bir Kânun-u sâni gecesine uzaklaşı-yor. Noel Yortusu'nun yakın ertesi mi? Les Foies Parisiennes'den çıkmışlar, Armande sahne makya-jim dahi silmemiş, o kadar acele. Sirtında, hermine kürkü, başında tülü şapkası. Havagazı lâmbaları-nın, camlardan çarpa çarpa geçen morg aydınlığın-da, 'hârikûlade' ellerinin 'sihirkâr' balesi, görünüyor, kayboluyor. Güneyli Fransızların çoğu gibi, Armande da elleriyle konuşur: Etoile'de 'hatırlı' bir dostun 'malikânesine' çağrılıymışlar da, epeyce gecikmişler, gece sürprizlerle dolu olacaktı! 'Şurasını kat'iyetle ifade edebilirim ki, Armande'la teşerrüf ettiğim sani-yeden itibaren, taaccüp, hayret, şaşkınlık kelimele-rini kâmustan defetmek icabetti; o derece istisnâî bir kadındır **mon cher**, mütehavvil, **imponderable**, **imprevisible**, yâni, dakikası dakikasına uymaz, sefa-het denildi mi, efendime söyleyeyim, göze alamaya-cağı rezillik yoktur".

Armande Biraud, 'maazallah' bir kadındı: burnu 'mütehakkim', 'simâsı beyzî'; yağlı siyah kalemle, 'münhani' kaşlar çizer, dudaklarını 'kelebek' boyar; iki memesi, 'zaptedilmesi gayr-i mümkün iki köpek', vücudu, 'hafif rnüleham'. "Hülâsa, nev'i şahsına münhasır bir courtisane ki, o senelerin Paris'inde, La Belle Otero, Liane de Pougy, Cleo de Merode ve Mata - Hari'yle birlikte, saltanat sürüyor". Bu 'müs-tesna' yaratıklar kadın mıdır, asla, kadın 'suretinde' birer ejderha ; kaşsız kirpiksiz, kerkenes çillisi İngi-liz lordlarını; tepeden tırnağa madalya ve nişan, torba sakallı Rus grandüklerini; Amerika'lı 'hayta'

milyonerleri çıtır çıtır yiyor; asıl gönül 'maceralarını', kadınlarla yaşıyorlar.

Abdi bey, 'sefahetin her çeşidine ölesiye meraklı Rosa'dan, konuya 'bigâne' sayılmazdı pek, Selânik'teyken aralarında az söyleşmemişlerdi, Rosa evdeki fıkırdak hizmetçiye gözüne kestirmiş, gece sıkıştırmış filân, ona anlatıyor. Dahası, izlediği Paris gazetelerinin "sosyete" dedikodularından kulağında birşeyler kalmış. "Lâkin, vaziyetin bu derece inkişaf etmiş olduğunu, kat'iyyen tasavvur edemezdim".

Rosa Barzilay'a yazdığı Fransızca mektuplarda, uzun uzaa'ya üstünde duruyordu. Armande, öbürlerinin yanında 'masûm' sayılmış, 'adeta' süt kuzusu. Bir kere mesleğini seviyor. Les Folies Parisiennes'de dansöz. Yüksek 'sosyete'nin La Brioché adını taktığı, zengin mi zengin, bir Barones'le sevişiyorlar. Hepsi bu kadar. Hoş, o da az buz gürültü koparmamış ya! Şair Renee Vivien yok mu, 'meşhur zürefa şaire'. —hani Rosa şiirlerini, elinden düşürmez—, Barones'e 'musallat olmasın' mı, aralarında bir çekişme! Bereket versin, asıl sevdalı Natalie Cliffford Barney, şu Amerikalı milyoner genç kadın, ayrılığına dayanamayıp rezalet çıkarıyor da, La Brioché böylelikle Armande'a kalıyor.

Armande, şarap bardağını komodinin üstüne bırakıp 'mütehakkim' burnuyla geceyi bölerek, derd>ki;

— ...Natalie'de para kaynıyor, Grand Opera'nın şantözünü sokak şarkıcısı kılıfına sokturdu, geceyarısı Renee'nin penceresi altında serenat yaptırdı, can mı dayanır, hemen barıştılar. Ben Natalie Barney'den korkarım, Liane'dan da, çok yirtıcıdırlar, ikisi de doymak bilmez, erkeklerden kötü..."

Arkasından, Abdi bey'in kafasını avuçları arasına alır, su içmeye bir tase eğilir gibi suratına eğilerek, uzun uzun dudaklarını emerdi. Erkekler, ona 'çerez' ne boy arıyor, ne bos. Yakışıklı olmuş, yakışsız olmuş umursamaz. Cebinin dolu, elinin açık olması, 'kâfi. Eh, Abdi bey bu niteliği taşıyordu. Daha sahnede ilk gördüğü gece, ona neredeyse bir dükkân çiçek yollamıştı. Ertesi gün, evine, pahalı bir tektaş

yüzük. Çiçek sepetleri, armağanlar 'tevali edince', "refüze olması kaabil midir?" Bir gece 'super'ye çıkıyorlar : çigan müziği, havyar, şampanya, gece başbaşa geçiriliyor; asit damlası gibi yakıcı, bu acayip 'şa'rkı'nın, iki karış boyuna 'rağmen', hatırı sayılı" erkekliği anlaşılınca, ilişki kesinleşiyor. Tabii, Lcı Brioché'un, ufak tefek başka kaçamakların varlığına, hatta önceliğine boyun eğmek koşuluyla! Abdi bey, buna hayır diyecek adam mı? Tam tersine, 'fevkalâde lezzet alıyor, hayatı revnaklanıyor!' Görüp yaşadıklarını, Selanik'e, iikgöz ağrısı Rosa Barzilay'a yetiştirmeyi, hiç ihmal etmemiştir! Hem de en ince 'teferrüatıyla', evet.

Armande, o gece arabada, dâvet sahibine ilişkin 'malûmat' vermişti:

"— ...hususî bir davet bu, gayetle 'intime', Mösyö Saint - Denis öyle herkesi kabul etmez, merdüm-giriz bir zattır, hepsi üç beş âşinâ! Zevcesi, çocuklarıyla beraber, Passy'de ikamet ediyor: koca bir kâşâne, etrafı tekmi! ağaçlık, içinde insan kaybolur. Gittiğimiz Hotel Parfücuiier, metresine aittir, Madam Nhung'un, göreceksiniz ya bağdem içi bir kadın, minyatürden farksız : yirmi sene evvel, Mösyö Saint - Denis Hindicini'den getirmiş, oranın yerlisi..."

Fauburg Saint - Honore dolaylarında, gösterişli bir yapının önünde durmuşlardı. Saydam ve soğuk, değdiği yeri camkırığı gibi kesen, hızlı bir kar başlamış. Havada, yoğun bir kömür kokusu. Abdi bey, parasını ödeyip, arabacıyı savdı. Armande, sahneye mi çıkacak, binanın taş oymalı cümle kapısına yürürken, üstüne başına düzen veriyor:

"— ...Mösyö Saint - Denis'nin ömrü Hindicini'de geçti, kauçuk işletmelerinde mi ne, umum müdürlük ediyor ama, adı umum müdürlük; General Vignancourt'u bildiniz mi, dostumdur, Saygon'da Mıntika Kumandanı olarak bulundu : o havalinin kralı sayılırdı diyor, hakiki bir kral, astığı astık kestiği kestik!.."

Mösyö Saint-Denis, Abdi bey'in tasarladığının aksine, yorgun, biraz çarpık bir ihtiyardı. 'Yeknazarda', tebeşir beyazı çene sakalıyla, gözleri 'dikkati celbediyor': akları yer yer kirli san, yağlı bir ısrarla

baktığı her yerde salyangoz izleri bırakan, zümrüt yeşili iri gözler. Daha çok bir kadına yakışmaz mı? Yürüyüşü de tuhaf, ayakları yere basmıyor da, sanki buluttan bir zemin üstünde, zor bir dengeyi 'muhafaza etmeye' çabılıyor. Herşey bu dengeye bağlı, bozulursa dermeçatma ayakta duran gövde, eklemlelerinden ayrılıp, o dakika darmadağın oluverecek! İki sözünün biri, mutlaka Ngay - Nay. Madam Nhung'u böyle çağırıyor, yörenin dilinde 'bugün' anlamına gelirmiş, ortaklaşa anısı olmalı ikisi için.

— Armande ma reine, Ngay-Nay'ın size olan hayranlığı, gün geçtikçe perestiş seviyesine yükselmektedir : geçen gece, tekrar seyre geldik, bilhassa üçüncü perde finalinde şahaneydiniz..."

Ya da : "— ...Ngay - Nay, refikiniz mösyöye, alâka duyacağından emin olduğu, bir şahsı takdim etmekle mübahi olacaktır: ilk süprizimiz bu".

Tanıştırıldığı, 'ondüle' kıvrırcığı 'gümrçih' siyah saçları, başının çevresinde 'a la Colette' abartılmış, gencecik bir kadın. Baştarı ayağa siyahlar giymiş, siyah ipekten 'dekolte' tuvalet, ince topuklu rügan iskarpinler, rügan çanta. Boyası yürek biçimi dudaklarından, gülümsedi mi, iki ön dişi pembe sedef pırlıltılarıyla, hemen beliriyor. Limonküfü gözleri, içten buğulanmış; rimelin ağırlaştırdığı kirpikleri arasından görülen, birer dilim gökyüzü mü, deniz ufku mu?

'Matmazel Julie' diye tanıttılar. Çevresine, meyvalı süt kokuları saçıyordu. Şöyle bakarsan öyle kuvvetli bir 'câzibe-i cinsiyye' ile yüklü ki, etkisine direnilemez. Parmakları teninize değmiyor, okşuyor; gözleri, gözlerinize bakmıyor, 'cennetleri' vaadediyor. Akıl almaz sorularıyla, Abdi bey'i 'muhasaraya' almasın mı? Üstelik, sıradan bir Fransızın ha deyince bilemeyeceği, Osmanlı 'hususiyetine müteallik' sorular sordukları, epeyce kafa karıştırıcı: 'Tclâk-ı Selâse' neye denirmiş, lütfen? 'Odalık' ile 'Cariye' arasındaki farkı anlatır mıymış? Paris'te, Fransızca çıkan Meşveret gazetesini görmüş mü? Ahmet Rıza bey'i tanır mıymış? Ya Prens Sabahaddin bey'i?

Abdi bey, şaşkınlıktan şaşkınlığa düştükçe, öbür-

leri kakhahadan kırılıyorlardı. Sonunda Madam Nhung durumu aydınlattı:

— Aziz Mösyö, bu masum desisemizi affedecek kadar âlicenap olduğunuzdan eminiz, lâtifeydi, Matmazel Julie Fransız olmadıktan başka, o da bir Osmanlı..."

'Matmazel Julie', söze Türkçe devam etti: "— ...ismim Gülistan, Gülistan Satvet, Osmanlı Se-faret Müsteşarı Refii Satvet bey'in kızım, inşallah bana çok kızmadınız..."

Abdi bey, idrak 'melekelerini' Fransızca bir 'mükâlemeye' nasıl bir şiddetle hazırlamış olmalı ki, söylenenlerin tek kelimesini anlamadı, anlayınca güldü : sürpriz olmasına 'muazzam' bir sürprizdi doğrusu: Paris'in göbeğinde, Hindiciniz.-ğijfCKsürmüş eski bir tüccarın konağında, bir OsmanlıAkızıyla karşılaşmak! /,>/ \.. \

"— ...kızmak mı" dedi, "... o nasıl Sjšz? Tâse^ rûf ettim, mahzuz oldum. Benim mevkiinde kitreli sa, aynı iltibasa düşerdi fikrindeyit^: Frarisızcphji^ mükemmeliyeti, her türlü takdirin î^inded^fCfcl-den."

"— Çocuk yaşımdan beri Paris'teyiz, tahsilimi Fransız mekteplerinde ikmal ettim, o sebepten. İsmimi telâffuz edemediklerinden, ötedenberi Julie diye çağırırlar. Dersaadet'ten yeni mi teşrif buyurmuşunuz? Daha evvel sizi gördüğümü hatırlamıyorum."

Hayır, efendim! Geleli bir hayli oldu, lâkin muhit edinmek vakit alıyor; esasen Dersaadet'ten değil, Selânik'ten gelmiş bulunuyorum. Ulûm-u Siyasiye tahsiline."

'Nezaket icabı' Türkçeyi kısa kesmiş, söyleşiyi Fransızcaya döndürmüşlerdi. Çok geçmeden, 'süper¹' sona eriyor. Yalnızca buna çağrıldığı anlaşılan misafirler, birer ikişer gidiyorlar. Koca salonda, kalan beş kişi. İki büyük âvizinin boşalttığı ışık selleri altında, saçlarının tellerine varıncaya pırl pırl, biraz da tedirgin. Madam Nhung, işte o zaman onları gecenin ikinci sürprizine çağırıyor. Salonu, ucundan kıyısından ortalığı toplamaya koyulan uşağa bırakıp,

bitişik odaya geçiyorlar ki, o ne, 'bir hatvede' sanki iklimleri' aşmış, Saygon'daki bir afyon tekkesine 'dahil olmuşlardır'.

İçerisi adamakıllı loş, Abdi bey ilkin birşey göremedi. İpeğe boğulmuş 'rengârenk' loşluğu, sarı kedi dilleriyle yalayıp duran, afyon kandillerini zorlukla seçebiliyor. İpek halıların üstünde, birbirine yakın ve 'muvazi' uzatılmış, rahat divanları. Divanlara atılmış kadife yastıkları, daha sonra biraz daha yaklaşınca farketti: tumbul tumbul, renk renk: turuncu, kırmızı, yeşil. Havada tatlımsı bir koku, geniş kanatlı görünmez bir kuş gibi süzülüyor. Nemle karışık afyon kokusu mu? Madam Nhung'un giyminde Hindiçini'li bir kız, misafirleri karşıladı. 'Hizmete âmâdel' Üstlerini değiştirip, geniş, hayli bol 'maşlahlar' giymelerine yardımcı oluyor. Usul böyleymiş. Mösyö Saint - Denis, sıkılğan bir gülümsemeyle, diyor ki:

"— ...her ferdin hayatına birşey hükmeder, bazımıza kudret, bazımıza servet hırsı, bazımıza ilim irfan! Bana, aziz mösyö, ölüm hükmediyor. Hâkim-i mutlakın o olduğunu, şark-ı aksâda öğrenmiş bulundum. Her hâl-ükârda emrine gireceğimize göre, acele etmekte faide görüyorum : afyon işte buna yardımcı oluyor: her çubuk, ölümle bir irtibatır".

Divanlara uzandılar, Abdi bey'in solundd Gülistan Satvet, sağında Armande, onun sağında Madam Nhung. Mösyö Saint-Denis'nin yeri ayrı, daha yüksekçe, karşılarına düşüyor. Abdi bey, afyonun keyfine varamadı. Gülistan Satvet'in çubuğun ucundan ayrılmak bilmeyen obur ağzına, üstüste çektiği 'tiryaki' nefeslerine, kayıp kayıp giden gözlerine irkilerek bakıyordu. Mösyö Saint-Denis de, onun gibi, 'derakap dumana kalbolmuş', kayıplara karışmıştı. Biryerlerde, ölümle kırıştırıyor olmalı. Fakat hayır, asıl kırıştıranlar, Armande'la Madam Nhung. Çubuklarını ellerinden bırakmasalar da, bir süredir aralarında mırıl mırıl söyleşiyorlar. "Bu bir girizgâh olmasın, mon cher?"

Abdi bey, Armande'in omzu üzerinden, Madam Nhung'un yüzünü görebiliyor: kaplan üçgeni bir su-

rat, sarı esmer saydam bir ten, minnacık bir burnun yukarısında, bıçağın ucuyla çizilivermişe benzer iki çekik göz. Bakışları sahiden kızılımtırak mı; fânustan, afyon kandilinin alevi yansıyor da, öyle mi görünüyor? Sanki, kan sızıntısı. İnsanın aklına, ister istemez, pençelerini çıkarmış, önüne geleni tırmalamaya hazır, bir Siyam kedisini getirmektedir. "Sizi yeminle temin ederim ki, **mon cher**, eğer iblis kadına tebdil olsaydı, filhakika böyle bir simâya sahip olurdu. Armande'la esrarengiz musafahaları, **alâ** vefk'**ul matlup***, gecenin üçüncü sürprizini intaç edecektir' : üçlü bir sevişme!

Abdi bey, bir ara 'dalgaya' mı düşmüştü? Madam Nhung'u ayakta, 'anadan üryan' görüyor: ipek maşlahı, sanki saydam bir zar, omuzlarından şıp diye ayaklarının dibine akmış. Kara incir morluğundaki uçlarıyla, sert ve dik memeleri, Armande'in önce muhtelic' avuçlarına, sonra 'muhteris' dudaklarına sivriliyorlar. Abdi bey, heybetli bir dalgınlıkla pençeleşiyor, 'hakikatla hayali tefrikten âciz, şuuru muhtel': bu iki kadın, 'vakıa' sevişiyorlar, 'lâkin' sevişmeleri ne kadar hırçın, olağanüstü bir uyumun şehvetle değerlendirilmesinden çok, acı bir uyumsuzluğun cezalandırılması: Madam Nhung'un esnek, sarı esmer vücudu, Armande'in kolları arasında, büküm büküm bir yılan, ufacık dişlerini etine her geçirişinde, kışkırtıcı bir ağı salıveriyor. Armande onun üstüne abandı, göğüsleriyle göğüslerini arıyor, bızırıyla bızırını. Ağız ağıza, sımsıkı kilitlendiler. Vücutlarının gittikçe hızlanan çalkantısı, üstlerine yığılmış kokulu loşluğu, karanlık bir su gibi dalgalandırıyor. Abdi bey, kandillerin turuncuya çalan aydınlığında, Armande'in kasılıp gevşeyen dolgun kalçalarını görünce, içindeki 'ifriti' daha fazla 'zapte-demeyeceğini' anladı. Maşlahından sıyrılıp, arkasından yanaştı : çatır çatır çatırdayan erkekliğiyle, balta gibi içine dalıyor: sağ eliyle onun sol memesini, sol eliyle Madam Nhung'un sağ memesini kavramış-

* -istendiği üzere».

tır, Armande'in terli omzundan sarkıp ötekinin baharlı dudaklarını dişleriyle kısıtararak, ağzında hapsetmiş, gel gör ki diline 'hâkim olamıyor'.

Armande'in gölgesinde, Abdi bey'in Paris'te sürdüğü safa, yaşantısını öylesine biçimlendirmişti ki; Selânik'e döndükten sonra, anlamsız bir boşluğa yuvarlandı. Neveser henüz çocuk, onyedisinde mi onsekizinde mi ne, cinsellik dendi mi 'marazi' bir alinganlığı var, hastalık derecesine varan bir çekingenliği : evlendikleri sıra, Abdi bey'in sözle bir iki dokundurmasını, gözyaşlarıyla karşılaşmasını mı? Kallıyor Rosa, gerçi o her zaman, her türlü cinsel çeşitlemeye 'âmâde bulunmaktadır', ama Leon Mizrahi engelini nasıl aşmalı? Yalılarını bitişik, ailelerin dost olması, birbirlerini görmelerini kolaylaştırdığı oranda, buluşmalarını zorlaştırıyor: her dakika basılabilirler, rezalet olur! Hele Paris'te yaşadığı türden cinsel serüvenler, 'zamana mütevakkıf', hareket serbestliğine, gönül rahatına! Onlar da, bırılda ne gezer!

Şehirde Niko'yla, 'Rastıklı' Hrisulâ'nın yosmalarıyla ya da Rosa'yla gerçekleştirebileceği kaçamaklara gelince, onu tam anlamıyla doyuramadıktan başka, 'siyasi şöhreti'ni tehlikeye atmaktadır. Zaten adı 'çapkın'a çıkmış, herkesin gözü üzerinde! Hele babası 'Köse' İsmail bey'in, ardına bir 'hafiye' takmadığı kaldı: O kadar sinirleniyor. Onun içindir ki, 'mebusluğu tahakkuk ettikten sonra', Abdi bey Paris'e yazmış, Armande'ı Dersaadet'e çağırmıştı. Gelebilseydi eğer, neler yaşamayacaklardı ki! Kör talih, Nisan 'iptidasında' irtica olayı patlak veriyor, 'muazzam bir belâ', 'inkılabın muhafızları' diye, Taşkışla'ya yerleştirdikleri Avcı Taburları, isyan ediyorlar, 'şeriat isterlermiş'. ...Hareket Ordusunun 'ihzarı ve tertibi', İstanbul üzerine yürümesi, Abdülhamid'in tahtından indirilmesi derken... kızın gözü korkmuş, gelmeyecek, telgrafı ortada : gelmez, gelmez, zorlayamazsın ki!

O öğle üzeri, Vilâyet Konağı'ndan çıkarken, Abdi bey kime rastlasa, iyi: Kolağası Ali Fethi bey'e! Dehşetli şaşırıldı: o da mı gelmiş, Allah Allah! Hürriyetten sonra, gözde ittihatçı subayların herbiri

Avrupa başkentlerinden birine ataşemiliter olup gitmişti : Enver Berlin'e, Hafız Hakkı Viyana'ya, Ali Fethi'ye Paris'e! Abdi bey, Dersaadet'teki olaylar yüzünden diğer ikisinin 'alelacele' döndüğünü işitmişti ama, Ali Fethi bey'in döndüğünden haberi olmamıştı. Vilâyet Konağı'nın günlük dağdağası arasından, onu bir kenara çekip, ilk bunu soruyor:

— Hayrola Fethi bey? Sizi Paris'te biliyorduk.

Kişiliğine fazla 'ehemmiyet atfettiği' durumlarda, sesini gereksiz yükseltir, ciddi ve oturaklı perdeler bulur ya, yine öyle yapmıştı. Fethi bey, yorgun, kötü mü traş olmuş, yoksa uykusuz mu : yüzü gölgelerle dolu. Üniforması, kırış kırış. O, tam tersine, sesini alçaltıyor:

— Filvaki öyleydim : avdeti, vazife telâkki eyledik.

Kısacık susup ekledi: —...mamafih, iyi etmişiz: hürriyet elden gidiyormuş...

Alttan alta, bir 'serzeniş' mi? Etraflarında, girip çıkanlar: patır kütür Arnavutça konuşan, poturlu bir köylü topluluğu. İki yanında, iki süngülü zaptiye, sakalı seyrek gözlüklü bir Bulgar. Kıpırtılı Yahudi esnafı. Ali Fethi bey, 'macerasını' ayaküstü özetledi:

— ...hakân-ı mahlû için tedarik görüyoruz: mahlûm-ı âliniz, Selânik'e getirdik: Alatinî Köşkündedir.

— Yaaa öyle mi? Bu ne sür'at beyim? Köşkte Robilani Paşa ikamet etmiyor muydu?

— ...palas pandıras tahliye etti, lâkin herşeyi almış götürmüş, trenden indik ki, ne görelim, koca köşkte iki koltuk, bir masa, bir de sanki çok lâzım, kuyruklu piyano. Abdülhamid, ilk gece koltukta uyudu.

Abdi bey, dik dik: — Müstahaktır! dedi.

— ...müstehaktır, başka! İnsanlık dünyadan kalktı mı? Otellerden yorgan vesaire teminine gayret sarfediyoruz, Grand Hotel'e sorduk, muavenet edecekler, oraya gidiyordum.

İşi, besbelli başından aşkındı. Abdi bey, onu faytona bindirirken, iki gün sonrası için yemeğe çağırdı. Abdülhamid'in tahttan indirilişiyle ilgili ayrıntıları merak ediyordu. Yalnız merak mı? Bu tür olay-

ların perde gerisini bilmek, bilene dolaylı bir önem kazandırır. Şehir Kulübü'nde, traş pudrası ve pomat kokan masonlarla, Kapıcıçarşı'da kalın ve kıllı parmakları arasında teşbih çeviren müslüman esnafla çene çalarken, Hakân-ı Mahlûnun tahttan indirilişine 'dair' bir iki küçük olay 'zikretmek', onun yönetici çevrelere gizli yakınlığını kanıtlamaz mı? Abdi bey, ömrü boyunca bunu gereksinmiştir: tehlikenin merkezinde, hatta yakınında, asla olmadı ama, çevresine sürekli bu 'intibai' vermeye 'azamı' özen gösterdi.

Ayaküstü öğrendiklerini, daha o akşam, Halıcızade Yalısında babasına satıyor. Yemekten kalkmış, kahveler içilecek. 'Köse' ismail bey'in adeti bu, deniz üstü salonda içer. Sofraya oturmadan soyunmuş dökünmüş, kâbe yeşili takkesini, üstüne bol gecelik entarisini giymiştir. Dişsiz çenesi geniş getiriyormuş gibi oynar durur. Burnunun ucunda, 'beyzi' gözlükleri. Karpuzlu lâmbaların zâmk şisesi aydınlığını yansıta yansıta, kahveleri, gümüş tepside Neveser getiriyor. Saçlarını, yalancı bir topuzla şöyle tutturmuş, yüzünde o çifte gamzeli ürkek gülümseme, sürekli özür dileme hali. Bilmeyen evin küçük kızı sanır. Kayınpederi, büyük ve küçük kayınpederleri, hatta Mercimek Nine, Neveser'e toz kondurmazlar, hepsi gözünün içine bakıyor: yalının 'taze gelini', oğlan torunun annesi, kimseye saygıda kusur etmez, 'melâike gibi kızcağız'.

Abdi bey, karısının uzattığı tepside fincanını alırken, parıltılı bakışlarıyla onu sanki kalayladı, telli kâğıda sardı. Bir yandan da babasına böbürleniyordu :

— ...Abdülhamid'i bizim Fethi getirmiş, canım Kolağası Fethi bey, hani Pirlepe'li, Paris'e ataşemiliter olmuştu. Alatinî Köşkü'ne yerleştiriyor, bugün uzunboylu sohbet ettik. Hâkan-ı Mahlû gece basit bir koltuk üstünde uyumuş...

Ardından öğrendiği ayrıntılar: köşkte 'eyalet-i selâse'de jandarmaya 'ecnebi' denetimi uygulayanlardan, İtalyalı jandarma Generali Robilani Paşa oturmuyor muydu, Dersaadet'ten 'âcilen tahliye et-

..esi' buyurulmuş, o da buyruğa uymuş: Hakân-ı Mahlû ve maiyeti efradı trenden iniyorlar ki, efendim, iki koltuk, bir masa, bir de —çok lâzımmış gibi— kuyruklu piyano, koskoca köşkte 'sadre şifa' başka bir eşya hak getire...

'Köse' İsmail bey'in tepesi attı, verip veritiriyor:

— Sen bûle ne sülâsin o be Abdi? Üner mi sanırsın bu yaptığınız, yoksa marifet mi? Ürriyet mürriyet, geçtiniz reiskâra, iki ayda Girit'i aldılar elinizden, yalnız Girit'i mi, ne Bosna kaldı, ne Bulgarya! Kalkmış zât-ı şaaneyle uğraşırsınız, bu mıdır di-rayetiniz? Hayda be! Pirlepe'li Fethi biyiciğim umuru devletten ne anlar? Sen ne kaa anlarsın?

Abdi bey'le Fethi bey, kararlaştırdıkları yemeği Beyaz Kule'deki Olimpos Gazinosu'nda yediler: çipura tava, roka salatası, rakı. Ünlem uzunu Rum garson, masanın önemini kavramıştı: çevrelerinde riort dönüyor, taşımadığı yok : damağa değer değmez dağılan fasulya pilâkileri, tam yağlı Rumeli peynirleri vs. Karşıda, cam mavisî deniz, uzaklaşan üç bacalı bir vapur hayaletiyle, yalnız. Limandan arasına, istibot düdüklüleri sivriliyor, dalga dalga uğultular.

Abdi bey, tekgözlüğünü çıkara taka, bir zaman Tanin'e gönderdiği 'makaleyi' anlattı. 'İrticai şiddetle tel'in, Hareket Ordusu'nu heyecanla methetmişti'. Asıl amacı, Fethi bey'i konuşturmak! Olaylar patlak vereli, Cemiyet'in asker kesiminde, sivillere belirgin bir hoşnutsuzluk hissediliyor. Henüz Manastır/Selânik ikiliği ortada dururken, şimdi asker/sivil ikiliği mi çıkacak? 'Bidayette', Selânik Merkezi, daha doğrusu Cavit ve arkadaşlarının çevresi ağır basıyordu. Sokaklarda kalabalık, 'Hürriyet Kahramanı' diye, istediği kadar Enver'le Niyazi'yi alkışlasın, Cavit ve çevresi 'Emniyet-i Umumiye'ye egemendiler: Karasu, Nişim, Maitre Salem, Topa! Samuel vs. 31 Marttan önce, bu 'nüfuz', başlangıçtaki etkisini yitirmişti. Olaylar, ordunun ağırlığını iyice çoğaltacak. Çoğaltacak lâf mı, çoğalttı bile : Mahmut Şevket Paşa,

şimdiden 1, 2, 3. Ordu Komutanlıklarını 'nefsinde' topladı. Yarın Sadrazam olursa, şaşılmaz.

Abdi bey, yönetimde askerin ağırlığından hoşlanmıyor, bunun Almanların' dönüşü anlamına geleceğini kestiremez mi? Oysa Cavit'in 'tasavvuru', ingiliz ve Fransız'lardan 'anlayış' görebileceğimiz; böylece, Reval Mülâkatı'nın 'müfsid n'etâyicini, bertarafa imkân bulabileceğimiz' doğrultusundadır.

Fethi bey söylediklerini yoksa duymuyor mu? Gözlerini ufukta gittikçe küçülen vapura dikmiş, kaşlarının ortasında keskin bir çizgi, zihni dağınık. Kadehine henüz el sürmedi, balığı neredeyse bütün duruyor. Son bir hafta boyunca yaşadıklarından çarpılmaması olası mı? Hiç hesapta yokken, Paris'lerden kalk gei, milleti otuzüç yıl susta durduran 'müstedidi, âdeta mevcutlu olarak' Selânik'e taşı.

— ...önceki heyete mesele çıkarmamış, diyor. Takdir-i ilâhi deyip geçmiş, sizin Karasu'ya biraz hiddetleniyor, hepsi bu. Lâkin Selânik'e götürmeye geldiğimizi tebliğ edince, bize ta'n etti: Hüsnü Paşa'ya çıkışıyor: 'Biradere, diğer lüzumlu eşhasa söyleyiniz, bana Çerağan Sarayı'nı tahsis etsinler, bâki ömrümü müzâ orada duayla geçirelim'. Halbuki emir kat'iydi, icab-ı halinde derdest edilip götürülecek!

Durdu, su bardağına uzanıp bir yudum su içti:

— ... o lahza birden farkına vardım, müvesvis bir zat değil midir, Saray'dan çıkarıp katledeceğimizden korkuyor. Dedim ki, ordu hayatınızı tekeffül etmiştir, size o bakacak, bizi cebir kullanmaya mecbur etmeyiniz.

Hüsnü Paşa daha öteye gitmiş, arabaya beraberce binilmesini öneriyor: Abdülhamid'in eline tabanca verecekler, onlarda 'calib-i şüph'e' bir kıpırtı sezerse, vuracak. Kabul etmemiş, eliyor ki 'Paşa paşa, ben sizi vurduğum takdirde, beni kim vuracaktır?'. Sonunda boyun eğiyor, bir koşulla, ailesi efradı onunla gelecek. Gece, onu, dört haremini, üç kızını, iki oğlunu trene koyup, hareket ediyorlar. Hat 'güzergâhındaki' her istasyonda, 'mahallî İttihat ve Terakki komitelerinin' hazırladığı, 'aleyhte nümayış-

ler': 'Kahrolsun Müstebid!' sedaları, savrulan küfürler, vagona atılan taşlar.

Ali Fethi bey, konuşmasının sonuna doğru, bir ayrıntısının altını çizdi:

— ...treni Selânik istasyonundan uzakta tevakuf ettirdik, Hakan-ı Mahlû arabayla Alatini köşküne götürülüyor, pencereden uzanıp refakatinde gittiği süvari jandarma neferlerinden, cıgara istemesin mi? 'Hemşerim, cıgaran var mı?' diye. Bir güzel de, içmiş.

...Ertesi gün, 'efrenci' Mayıs'ın biri. Abdi bey'le, Vodina'lı 'Çopur' Hayri bey, işçilerin gösteri yürüyüşünü, tanıdık bir yazıhanenin balkonundan izlediler. Şaşırdılar da. O güne değin kimsenin umursamadığı 'amele makûlesi', önünde bando mızıka, ellerinde kızıl bayraklar, bir 'cemm-i gafîr' halinde Selânik sokaklarını kaplamıştı.

Aralarında kimler yoktu ki! Abdülhamid'in 'devr-i saltanatında' bile, iş bırakmış olan Reji amelesi, kunduracı ve dokumacılar, Alatini Tuğla Fabrikası'nın 'gayyur' işçileri. Yahudi örgütlerinin yanı sıra, şehirdeki Bulgar işçilerinin önemli bir kısmı: matbaa işçileri, bakırcılar, terziler vb. Vodina'lı 'Çopur' Hayri bey, Hamdi efendi'den edindiği 'malumata' dayanarak, gösteriye katılmaya, Kavala, İskeçe ve Drama'dan da 'külliyyetli miktarda amele kafilisinin' geldiğini söylüyordu. Fakat en müthiş, kalıplı feslelinin altında, müslüman bıyıkları, mahcup gülümsemeleriyle, 'efendiden' birkaç Türk 'münevverini' görmeleri oluyor. Türk işçileriyle yanyana yürüyorlar. Çevrelerinde, idadi talebesine benzer, birtakım gençler...

Başlarının üstünde traş köpüğü bulutlar, yıldırııcı beyazlıklarıyla, gürül gürül güneye akıyor; güneşi perdeledikleri dakikalarda, şehrin şurasına burasına, geçici, durduğu yerde uzun süre duramayan bir gölge düşüyordu. Gerçekte baharın kıvılcımları, hafif marşlar çalan bandonun gürültülü neşesi, ortalıkta pır pır eden bayraklar, eğlenceli bir kermes

havası yaratmıştı ama, Abdi bey, şaşkınlığının derinliklerinde, 'şumûlünü katiyetle tesbitte müşkilât çektiği, derin bir endişenin mevcudiyetini hissetmekte gecikmedi'.

Devlet-i Aliyye'nin tarihinde, böyle bir 'nümâyiş' ilk defa 'vâki oluyordu'.

«... evvelce Damat Mahmut Paşa'yı İstanbul'dan kaçırmaya muvaffak olan Mösyö Charlier delaletiyle istikraz akdine teşebbüs etmiş ve bu maksatla bazı sermayedarlarca bir sendika teşkil edilmiştir. Bu sendikayı, Paris'te Rue de Provence 31'de yazıhanesi bulunan Mösyö Silvain ve yine Paris'te Boulevard des Capucines 25'de oturan Mösyö Bousquet temsil ediyordu. Sendika Paşa ve oğullarına ayda 1.000 lira vermeyi kabul etmişti. Bu borç tabii yüksek bir faizle Paşa'nın İstanbul'daki emlâkinden ileride alınacak irad ile ödenecekti. Bu suretle sendikanın matlubu, o tarihlerde, Paşa'ya ve oğullarına verilen 7.500 lira ile, 'Osmanlı' gazetesinin Londra'ya nakli münasebetiyle yapılan masraftan (1.500 lira) ve bir de simsarlık olarak verilmesi lâzımgelen 2.000 liradan ibaretti. Yuvarlak bir hesapla, borç miktarı 10.000 lira kadardı...»

Ahmet Bedevi Kuran
(İnkılâp Tarihimiz ve Jönlürkler,
1945)

her tonda liberal olan Jöntürkler, Almanya'nın, Sultan Hamit rejiminin, coşkulu bir destekleyicisi olduğuna inanıyorlardı. Bu yüzden Alman nüfuzunu yeni liberalizm için, bir tehlike olarak görüyorlardı. Jöntürklerin liberalizmi, işin başından beri Anglomania (İngiliz taraftarlığı) belirtileri gösteriyordu. Hürriyet, parlamento, halk hükümeti ve ülkesi olarak İngiltere, gündelik gazetelerde, övülüyordu...»

Edward Mead Earle
(Bağdat Demiryolu Savaşı, 1923/
Dr. Rorhback'tan naklen.)

«...Jöntürkler acele etmemelidirler. Yoksa irtica başgösterebilir. Şimdi esas mesele, hükümetin muktedir ve namuslu ellere geçmesidir. Diğer işler bunun arkasından gelir. Artık sağlam Maliye esastır. Çünkü sağlam Maliye her işin temelidir. Jöntürkleri teşvik için elimizden geleni yapmalı ve birtakım talepler ileriye sürerek, onlara güçlükler çıkarmamalıyız. İngiliz sermayesine de, çalışmak için iyi fırsatlar verileceğini umarız. Meselâ kilometre garantisi istemeden, demiryolları imtiyazları gibi...»

İngiltere Hariciye Nazırı
E. Grey
(İstanbul'daki İngiliz Büyükelçisine
gizli talimatı, 1908.)

Halicızade 'Köse' İsmail bey'in kafasını kızdırmışlar : mağaza komşusu, eşdost; nargile düşkünü sarraf Hamparsum efendi, kuyumcu Abravaya 'biraderler', daha bir iki kişi. Kapalıçarşı'nın ikinci üstü serinliğinde, ağzı sırmalı kanella fincanını şıkır şıkır karıştırarak, o da demiş ki:

"— ...benim uulan, yatsın kaksın Bolgarlara doa etsin be! Gruyef'le Saravof'un kızancıkları, şeerin altını üstüne getirmeseydi, Paris'i epten rüyasında görürdü o!»

Böylece, oğlu 'Bacaksız' Abdi'yi 'Avropa'ya gönderişini, komitacı Bulgarların Makedonya'yı kana bulamış olmasına bağlıyor. Boris Saravof, Sofya'daki Bulgar Komitesi'nin başı, Damyan Gruyef ise Dahili Makedonya Merkez Teşkilatı'nın. Meğer bunların çabasıyla, 1317'de, Makedonya ihtilâlcileri, Selânik'te 'kongre' toplamışlar: 3 Kânun-u Sâni 1902'de, saat onbiri yirmi geçe, silahlı ayaklanma kararı alınıyor: önce 'fedailer', şiddetli tedhiş hareketleriyle Makedonya halkını yıldıracaklar, 1903 senesi Mukaddes İlya Yortusu'nun kutlandığı gün, isyan koparılacak!

Çernopoyef ve Mitro Delçof çetelerinin, Müslüman köylerine gece baskınları, bundan sonradır: nal şakırtıları, tüfek sesleri, köpek havlamaları arasında, karanlığın kuyularından çıkıp geliyor; harmanları, ağılları, mandıraları ateşe veriyorlar. Acı turuncu, limon sarısı, narçiçeği alev kalabalıkları, gölgelerini yıldızlara büyütürken, çat çat ateş edip, kapı eşiklerine, sokak içlerine, cami avlularına çiviledikleri, başı örtülü genç kızlar, sakalı titrek ihtiyarlar. Köylerden dağlara vuran, yanmış ekin, barut ve is kokusu. Tedhişçilik yalnız kırsal kesimde mi? Hayır,

şehirler de nasibini alıyor bundan : çoğu Köprülü'lü, çoğu yirmi yaş dolaylarında, dudakları ve gözleri henüz çocuk, yürekleri ve elleri erkek, Bulgar delikanlıları, 'talimat' almış, Selânik'te şiddet eylemleri yürütüyorlar: hayatları pahasına!

Abdi bey'in, M. Gauraud Koleji'nde, bakalorya sınavlarına hazırlandığı, Mekteb-i Hukuk'ta okumak bahanesiyle, Dersaadet'te 'müstakbel sefahetler' tasarladığı günler! Felâket haberleri, birbirini izliyor: Selânik/Üsküp demiryolu uçurulmuş! Selânik/Manastır demiryoluna bomba koymuşlar! Selânik/Asi-tâne yolunda baltalama! 1319 Nisan'ında mı ne, şehir şebekesini besleyen havagazı depoları ateşe veriliyor, 'muazzam' bir patlama, kara dumanları homurtulu bir yangın, Selânik günlerce karanlıkta! Grand Hotel'i, Tiyatro'yu bombaladılar. Yeni Konak Gazinosu'na, Tophane'ye dinamit atıldı. Kulaktan kulağa, komitacı adları fısıldanıyordu : Kirkof, Bogdan, Vlademir Petkof vb. Selânikliler, en çok da Musevilerle Müslümanlar, tir tir titiyorlar. Tuna Vilayeti'nin nasıl elden çıktığı unutuldu mu? Rumeli balkanlarında yine sert bir öfke rüzgârı esmekte; Selânik'in üzerinde ihtilâl, düştü düşecek bir bomba gibi sallanmaktadır.

Halicizade 'Köse' İsmail bey'in, oğlunu Paris'e 'ülûm-u Siyasiye' tahsiline gönderme kararı, görünüşte, Osmanlı Bankası'nın uçuruluşundan sonra alınmıştı: komitacı Bulgarlar bankaya bitişik dükânı kiralamış, sözde sütçü, 'esas' bankanın altına lağım açmakta kullanılıyor, çıkan toprağı eşekleriyle tin tin şehrin dışına taşımışlar da, kimsenin ruhu duymamış. Bankanın havaya uçuruluşu, komitacıların Slimovo Manastırı'nda son toplantılarını yapıp, ilyaden'de isyan kararını tazelemesinin haftasına, demek Nisan'ın nihayetine doğru. İş bununla da bitmiyor ki? Komitacı Satef, sefere çıkan Fransız bandıralı Guadalquebir vapuruna yolcu diye binip, çeşitli yerlere koyduğu bombaları 'infilâk ettirerek', gemiyi batırır, 'kendisi dahi telef olur'. 10 Temmuz 1903'te, geceyarısı, dağlarda kocaman ateşler yakılacak, ihtilâlin işareti bu : köyden köye haber ulaş-

tırılıp, otuzbin Bulgar komitacısı, Boris Saravof yönetiminde silâhlı isyana kalkışacaktır.

Abdi bey, Lloyd Triestino Kumpanyası'nın Venezia vapuruyla, 'Marsilya'ya müteveccihen azimet ettiğinde', 1903 sonbaharı bütün 'haşmetiyle' hüküm sürüyordu: çocuk göğüs geçişlerini andıran yumuşacık yağmurlar, sabahları bağları saran yaldızlı çiğ örtüsü, akşamları insanın içini ürperten ani serinlikler, hatta ayaz. Osmanlı Ordusu, çizmeleri çamur, kolları dirseklerine kadar kan, yorgun ve 'mükedder' soluyor. Ayaklanma, kan ve ateşle bastırılmış; çeşitli isyan bölgelerinde, yirmibine yakın insan ölmüştü. 'Düvel-i Muazzama', Makedonya'daki çalkantıdan, bölgeyi denetimine almak yolunda yararlandı : İngiltere Kralı VII. Edvard, Avusturya/Macaristan imparatoru Franz Joseph, Almanya Kaiser'i II. Wilhelm aralarında bir tasarı düzenlediler: Morzteg Tasarısı. Bâbıâli, kabul etmekten başka çare bulamıyor: artık 'Vüâyet-i Selâse' (Selânik, Manastır, Kosova) üzerinde de, ecnebi denetimi uygulanmasına geçilecekti.

Gerçi Hürriyet'ten sonra, Selânik'te Fransızca çıkan Le Journal de Saionique'e verdiği 'beyanatta', Abdi bey, Paris'e gidişini, 'Memalik-i Osmaniye'de hükümrân istibdad-ı bî-aman, Balkanlar'da mevcut şerait-i hicâbâver muvacehesinde, menfadaki mücahitlere iitihak' diye adlandıracak; bunun, tam bir **exile** volontaire* olduğunda direnecektir. Oysa gitmeden, Jöntürklerin adını yarım yamalak duymuştu; Balkanlar'da olup bitenlerin, anlamını çıkaramayacak kadar, 'siyasetten' uzaktı, 'işrete, zevk-u-safaya, sefahate' ise yakın : Rosa'yla ilişkisi, birkaç düzeyde, gelişerek sürüyor. Üstüne, 'gülpembe' Niko'yla, 'Rastıklı' Hrisulâ'nın yosmaları eklendi.

Babası 'Köse' İsmail bey'in 'nizaları' ünlüdür, hiç bitmez : müşterileriyle çıkmazsa, konusu komşusuyla çıkar. Bulgar komitacılarının, havagazı depolarını ateşe verdiği sıra, şehir yangın, havagazı ve

* Gönüllü sürgün.

duman kokuyor, o, bu 'nizalardan' birisini daha 'dava ikame ederek' çözümlerin diye, kalkmış, avukatı Emanuel Karasu'nun yazıhanesine gelmiş. Oturduğu maroken koltuğun yarısı güneş, elini kolunu oynattıkça, gümüş suyuna batırıp çıkarmış gibi oluyor. Kösteğinden, Karasu efendi'nin suratına, sarı lira yansımaları. Önce hoşbeş, sonra iş, sonunda Dava vekili Karasu efendi, ailenin bunca yıllık 'vekili' olmasının verdiği rahatlıkla mı nedir, sözü 'mahdum bey'e getiriyor:

"— ...ya Abdi ne âlemedir? Bu sene mezun zannederim. Çok âlâ! Biraz zahmetli olduysa da, haiz-i ehemmiyet değil. Hakikatte fevkalâde zeki, müstait bir genç, zihnini derslerine teksif etse, büyük muvaffakiyet kazanabilir..."

Arkasından fikrini açıklıyor: "— ...âli tahsilini nerede ikmal edecek? Nâcizane fikrimi sorarsanız, Paris'i tavsiye ederim. Malûm-u âliniz, epeyce keyif ehlidir, biraz da zendost, geçenlerde 'Müsü' Barzilaiyla sohbet ediyorduk, sizin yalı komşusu, lâfın arasında dedi ki..."

Mişon Barzilai, kızı Rosa'yla Abdi arasında birşeyler olduğunu sezinlemiş. Daha doğrusu, karısı Grasia onu uyarıyor. Bunlar çocukluk arkadaşı, sık sık görüşüyorlar, yadırganacak ne olabilir ama, bir keresinde kadın, Rosa'yı Halıcızade yalısının arka bahçesindeki limonluktan çıkarken mi ne görüyor, alı al, moru mor. içine kurt düşmüş. Rosa, dengesiz davranışlarıyla, zaten Barzilai'ları ürkütmektedir. Nötre Dame de Sion'da okutmakla, kötü mü ettiler acaba? Osmanlı kızı olmaktan çıktı, fazla Fransız, 'ziyadesiyle' serbest. Koca da beğendiremiyorlar, o sünepe, bu çirkin, öteki **savoir vivre** cahili, beriki meteliksiz. Bu gidişle, evde kalacak.

Mişon 'Çelebi', iki elinin ayasını, dua eder gibi havaya açarak, ilâve etmişti:

"— ...ayrıyeten, Yalıiar'da herkesin 'Bacaksız' diye çağırıldığı bu çocukta ne bulur, anlamaktan âcizim: iki karış boy, aksi bir surat, velfecri okuyan Allah muhafaza gözler!"

Karasu efendi, bu söylediklerini aktarmadı, sa-

dece iki çocuğun aşırı yakınlaşmasından, ismail bey'in de hoşnut olmayacağını, 'Müsü' Barzilai'nın 'tahmin ettiğini' araya sokuşturdu. Hoşnut olmak mı? Karasu'nun 'imâları', 'Köse' ismail bey'in küplere binmesine, fazlasıyla yetmişti:

"— vay kerâta vay! A be, ne çabuk cin oldu da, adam çarpar bu piçkurusu? Başka aapaplar da ikaz ettiler, şurda burda kayığa binip, alanyarilerle safa yaparmış! Bu yaştan sonra düvemezsin ki teresi, traş olmasa bıyık kolverecek..."

Karasu efendi akıllı adamdır, 'beyhude lâf etmez', söylediklerinin bir hikmeti olmalı, kulak verse günaha mı girerdi:

"— ...ehven-i şer, Paris'e göndermektir, hem tahsilini ikmal eder, hem kurtlarını döker: dedikodu mevzuu edemezler, zira gözlerden irak olacaktır. Kaldı ki, oradaki şayan-ı itimad dostlarımız vasıtasıyla, hatt-ı hareketini murakabe altında bulundurabiliriz..."

Halıcızade 'Köse' İsmail bey, 'müddet-i ömründe harama uçkur çözmemiş, mazbut, dini bütün bir adamdı', yüreğinin törpüsü, oğlunun bücürlüğüdür sanırken, ortaya 'sefihliğinin' atılması, aklını başından aldı. Hele, 'bitişikteki et fukarası' o yahudi kıızıyla 'aşnafişnesini', hiç bağışlayamıyor. Mişon 'Çelebi'nin yüzüne nasıl bakacak? O hızla, Abdi'nin 'karıştırdığı altları' daha bir yakından izleyeyim dedi. Keşki demez olsaymış!...

Öyle 'tumsuzaklı' bir rezillik 'keşfediyor' ki, 'oğlanı' palaspandiras 'Avropa'ya göndermesin de, ne yapsın?

Aşağı Şehir'deki Halı İmalathanesi'nin, Kapalıçarşı'daki mağazanın hesaplarını oldum bittim Rafael efendi tutardı. Kafası fena halde dazlak, suratı fena halde 'matruş' kıranta bir zat; fare grisi gözlerini, nikel çerçeveli sıkma gözlüklerinden dışarı uğratarıp, defter-i kebirin her sayfasına, 'bilumum' fatura ve makbuzlara soluk bir damga gibi basan, bekâr yaşar, 'muntazam', akşamcılığından başka 'iptilâsı' görülmemiş, bir yahudi. Meğer Abdi 'keratası' adamın 'fikrine girmiş, suistimale teşvik ediyor':

besbelli işret meclislerine yetiştirebilmek için, 'masarif gösterip, zimmetlerine külliyetli miktarda para geçirmişler'. 'Köse' İsmail bey'e sırasız görünen bir 'tâmirat masrafı'nın dibini karıştırınca, rezalet olanca çıplaklığıyla meydana çıktı. İhtiyar kahrından ve öfkesinden, handiyse boğulacak! Sipsivri çenesi fitreye titreye, öyle bir parlayış parladı ki, şirretliğinden camlar zangırdıyor: Rafael efendi'ye derhal yol verilecektir. Abdi'ye, aklını başına devşirmeii, 'ulûm-u siyasiye' tahsiline, Paris'e gitmelidir. 'Etrafa karşı', elbette Makedonya'da, 'hassaten' Selânik'te, hüküm süren hercümerç yüzünden gittiği söylenecek. Böyle patırtılı bir ortamda, 'zihnini' derslerine verebilmiş mi ki?

Bir sonbahar öğlesi, Boulogne Korusu'nda, Armande'la ata biniyorlar. Yüksek ağaçların, yaprak yıcırak dağılan güneşli kızılığ, bütün görkemiyle göle vurmuş. Gölde kuğular, kuğu mu, yoğunlaşmış buğu öbekleri mi? Ağır bir ıslak beygir kokusu, üçüncü bir at gibi yanarısıra geliyor. Abdi bey, Paris'e yolculuğunu anlatırken diyecektir ki :

"— ...tahmin eder misiniz **ma chere** Armande, Paris bendenize biçilmiş bir cezadır: evet, ceza! Türkçemizde bir söz mevcut, denir ki körün duası bir tek gözeydi, Allah ona bir çift verdi. O hesap! En cüretkâr hayalim, Mekteb-i Hukuk bahanesiyle, **Constantinople**'da birkaç sene safa sürmekten **ileri** geçmiyordu. Paris? Bir hayal-i muhal! Bu itibarla, pederin tecziyesini beşaret müjdesi addettim, filhakika Paris'in bir zevk-u-safa payitahtı olduğuna, tettebbuatımla ittila kesbetmiştim."

Bu da yalan! Abdi bey, daha şehre ayak basmadan, Paris'e ilişkin bazı şeyler biliyordu ama, 'tettebbuati sayesinde değil, Rosa'dan. Çünkü o, Notre-Dame de Sion'dan arkadaşları ve Fransız Postahanesi aracılığıyla, çeşit çeşit dergiler, kitaplar getiriyor; geceleri, odasına kapanıp, idare lâmbasının titrek aydınlığında; Colette'in, Rachilde'in, Proust'un romanlarını; Baridelaire'in, Rimbaud'nun, Renee Vivien'in şiirlerini, sabahlara kadar 'hatmediyordu'. Yasak zevklerle dolu, garip bir evren çiz-

mişti okuduklarından. Kadın erkek ilişkilerindeki sayısız çeşitlemeyi, kadınlararası sevdaların 'mevcudiyetini ve şümulünü' öğrenmişti. Öğrenmekle kalıyor mu? "Derunundaki mel'ûn ihtiras, bir kısmını bendenizle, diğer kısmını ise, yalıya evlâtlık diye alınan yahudi kızı Rebeka'yla, mevki-i tatbika koymasına sebep oluyor".

(Mehtaplı bir geceyse, limonlukta, mavi kristal-den bir sùrahi aydınlığına gömülürlerdi. İçersi daima dışardan sıcak ve nemli, camları bu yüzden buğulu olur. Rosa 'pervasızlığı', kalın yün sabahlığına sarınıp, buluşmalara çıplak gelmeye kadar varırmış, ilk fırsatta sabahlığından sıyrılır, körük gibi soluyan kıpırtılı memelerini, birbiri ardınca onun ağzına tıkar. Ona bakılırsa, Abdi de soyunmalıymış, 'marazi' bir inatla bunda diretiyor, nedeni belli: Rosa'mn hayatı vücudu, aşkı da. Bir erkeğin, bir kadının, gözü kaşı, yüz güzelliği, 'ruh asaleti' onu ilgilendirmez; ilgisini çeken kalçaları, göğsü, cinsel organları. Hele bunlara düşkünlüğü, tutku derecesine varıyor; Abdi'nin ayaklanmış erkekliğini, dakikalarca seyrederek, sanki dikilmiş Kobra seyrediyor: gözlerini bir türlü alamaz, uzun ve kemikli parmaklarını uzatıp uzatıp, başını eller. Burun deliklerinde, garip titreşimlerle...

Kadınlarla da böyle oluyormuş. Söyledikleri doğruysa, yalının özel hamamına Riri'yle kapanıyorlar, sözde 'küçük hanım' yıkanıyor, evin evlâtlığı yardım edecek! Riri, adını beğenmeyip, Rebeka'ya yakıştırdığı yeni ad. Giyimini kuşamını da değiştirdi kızın, gardrobunda ne kaddr giymediği kılık varsa, artık Riri'nin sırtıridadır, genç irisi olduğundan üstüne uyuyor, pek uymadı mı bir iki büzgü, şurasına burasına bir iki makas, tamam. 'Hamam faslı', bilmem hangi kitabı karıştırırken, Rosa'nın aklına gelmiş. Mermer duvarların, oymalı kurnanın aralıksız terlediği buharlı sığağa dalar dalmaz, kapıyı arkasından sürgüileyip peştemalları atıyorlar, ikisi de anadan doğma : Riri'nin teni, buğular arasından, palûze beyazı ağıyor. Rosa, dalmış gitmiş : kısıldıkça kısılan havagazı alevi gözlerini, kızın yaşına göre fazla büyük, aklığı damar damar mavi göğüs-

lerinden ayıramaz; zaman zaman, irileşmiş ve morarmış uçlarını; kalın, yassı ve keskin dişleri arasına alıp, usulca ısırır. Arkasından, kendi göğüslerini ova ova sabunlatıp yıkatır, onun ağzına doldurmuş, yesin diye!

Limonluk'ta sevişirken, turuncgillerin baygın kokusu, soludukları havaya, baharlı bir meyva 'usaresi' yoğunluğu verirdi. Yüreklerinde par par bir korku : Büyük Valde çıkagelir mi? Limonluk, onun. Hemen hergün, bir kaç saatini orada geçiren, o. Çocuğu olmayınca, soyunu sürdürebilmesi için, ismail bey'e elceğiziyle Abdi'nin annesini buldu, 'şeriat üzere' evlenmesini sağladı. O gün bugün, ağırbaşlı bir sessizliğe kilitlenmiş; şehrin dağdağasından da, evin gürültüsünden de, elini eteğini çekmiştir. Neredeyse, turuncgilleri yetiştirmeye merak sarıyor.- yalının geniş arka bahçesine bu serayı yaptırdılar, limon, portakal, turunç, her türünü yetiştirdi. Vaktinin büyük kısmı, onların, ya diplerini çapalar, ya ilaçlar; ya da kenardaki divana oturup, yorgun bir çocuğu severcesine, cilalı nefti yapraklarını, kokulu tomurcuklarını, uzaktan gözleriyle okşar. Abdi'nin Büyük Valde'den ödü patlıyor. Yalnızlığını, belki de hicranını yaşadığı bu 'kutsal' yerde; Rosa'yı onu, 'böyle envai rezillik icra ederken' yakalarsa, füc'eten' gider, Abdi'nin anasından emdiği süt burundan gelir. Sık sık kaygısını Rosa'ya duyuruyor, onun umurunda mı, omuz silkiyor; ya da, arzudan titreyen dudaklarıyla ağzına eğilip, der ki:

"— Gece geldiği vâki mi? Saatini dikkatle tesbit ettim : **dejeuner**'yi müteakip geliyor, gurub vaktine kadar kalıyor. Nâdiren de, sabahları. Endişe etmen, bence **absürde**!"

Ardisıra, bilmem hangi eserde okuduğu sevişme biçimini tanımlamaya koyulur, uygulamasına geçmeden 'inzal' hazlarıyla, râşeler geçirirdi:

"— ...ağzın **erotique fonction'u** **öpüşmeye** inhisar etmiyor, bâhusus dudaklar çok daha faal ve müessir olabilir, şimdi bak, **si je te suce le penis, oh lâ lâ, ça te procure un plaisir immense***, bittabi bana da!"

Nedense yapacağı şeyin Türkçesini söylemekten utanır, en duyarlı noktada sözü Fransızcaya dökerdi ama, bu o dakika harekete geçmesini engellemezdi hiç. Çokluk, 'nihai' birleşmeye geçmeden, böyle 'fantazilerle' oyalanıyorlar. Rosa korkunç obur, ağzıyla erkekliğini bir kavradı mı, yalnız cinsel iştahını, 'behimi' arzularını ve hayallerini değil; ağır ağır, sanki bütün ruhunu, içinden süzüp alıyor. Gözlerini görmeli o zaman, havagazı alevi mavilerine çingene pembeleri mi karışmaz, ebrûli menekşe morlarına mı dönmez, diplerinde biryerlerinde kükürt sarısı şimşekler mi parıldamaz? Aklı fikri bunda, hayal gücü tamamiyle bunlara çalışıyor. Bir gece sevişiyorlar, telâşlı bir yağmur limonluk'un camlarında tüterken, Abdi'nin erkekliği üzerine oturmuş; bir yandan soluk soluğa, yakalayıp elinin birini göğsüne, ötekini apışarasına çekiyor; bir yandan fısıldıyor :

"— ... bir keresinde Riri'yi getireyim mi? Ha? Üç kişi sevişmek, kimbilir ne müthiş olur?..."

Böyle bir olasılığı tasarlamak Abdi'yi çılgına çevirdi ama, korkudan mı, kıskançlıktan mı, toyluktan mı nedense, şiddetle karşı çıktı. Yağmur camları şakır şakır yıkıyor; limonluğun kadife karanlığında, turunç, portakal, limon ağaçları usul usul kımıldıyor : sanki 'esrarengiz, kablettarih hayvanları!'. Rosa vücudunun çalkantılı ağırlığıyla, Abdi'nin baldırlarını güzelce ezerek, orgazma varmıştı. Herzaman nasıl atıyorsa, öyle, inlemeye hıçkırmaya benzer kısa bir çığlık attı. Sonra hiç durmadan, sonraki 'inzal' için çalkalanmasını sürdürdü.)

Abdi bey Paris'e geldiğinde, ilk 'Muhallifin Kongresi'nin çalkantıları, hâlâ dinmemişti. Herkes birşey söylüyor, birinin söylediği öbürünün dediğini tutmuyor. O sıralar sorunla ilgilenmez, ilgilendiği daha çok, 'şaşaası ve debdebesiyle' onu büyüleyen Paris; 'ziyâdâr' bir atlıkarınca gibi, Montmartre ve Montpar-

* «...şeyini ağzıma alırsam, aman Allah, bu sana muazzam zevk verir,»

nasse yöresinde pırıl pırıl dönen, gece yaşantısı; ne yapıp yapıp, bu yaşantıya katılabilmek! Birinci Jöntürk Kongresi'nin 'teferrüatını' çok sonraları, Gülistan Satvet'ten öğrenecektir. "Maşallah, Jönti'rk mehafiline taallük eden her hususta, fevkalâde vâsi malûmat sahibi; pederi, ne de olsa Sefaret Müsteşarı, onun olmayacak da benim mi malûmatım olacak a canım?"

O gece, Madam Nhung'un evinde tanışalı, Gülistanla 'ekseriya' buluşuyor, gezip tozuyorlar. Anlaşılmaz bir kız : rimelden ağırlaşmış kalın kirpikleri, içi buğulu limonküfü gözleriyle şu an baygın baygın kollarına düşmek üzeredir; şu an hiç yokmuşçasına onu unutup, randevularına gelmez, Abdi bey'i Closserie des Lilas'da, miskin bir aperatif kadehi ve illustrations dergisiyle başbaşa bırakır. 'Fütursuzluğu' evlere şenlik! Bir akşam buluşmaya, başka erkeklerin otomobiliyle geldi; bir gün Auteuil'e at yarışlarına gitmişlerdi, orada rastladığı yüksek şapkalı, eldivenli birtakım ingilizlere takılarak, vedaya bile lüzum görmeden onu, dımdızlak ortada bıraktı, çekti gitti.

Peki, Gülistan'ı bu kadar vazgeçilmez kılan ne? Kışkırtıcı bir sesle, dolu dolu gülüşü mü? Kızıla boyanmış yürek biçimi dudaklarının boşluğundan, sedif pembesi görünen, iki ön dişi mi? Yoksa, öteki kadınları irkilten ve ürküten ne varsa, gözünü bile kırpmadan üzerine gidişi mi? Abdi bey'in atlatılsa da, küçük de düşürülse, onunla 'rabitasını' koparmayı, belki bu yüzden. Yeni bir randevu alır almaz, elinde çiçek, gözünde yeni yeni heveslendiği tek-gözlüğü, buluşma 'mahallindedir'. Gülistan Satvet, gönlü olur da gelirse, en pahalısından bir içki söyler; kibrinin alevini masmavi ciğerlerine çekerek, bir ingiliz cıgarası yakar, sonra da sözgelişi ilk 'Muhallifin Kongrası'nı anlatır.

Kongrenin toplanmasına Prens Sabahaddin bey öncülük etmiş, amacı yurt dışında dağınık sürdürülen 'hürriyet mücadelesinin' birleştirilmesi, bu 'itibarla' Ahmet Rıza bey ve çevresine olduğu kadar, Ermeni ve Rum örgütlerine de çağrı çıkarıyor. Gel gör ki İstanbul istinâf Mahkemesi, Damat Mahmut

Paşa, Hoca Kadri ve Hüseyin Siyret beyler 'hakkında, canı ve fesat erbabı oldukları' iddiasıyla, 'ahz-ü-girift müzekkeresi' kestiğinden, kongreyi Paris'te dahi 'alenen' toplayamıyorlar. Fransız Ayan Meclisi üyelerinden Mösyö Lefevre Coritalis'in 'lütfuyla' onun 'malikânesinde' yapılabiliyor: 'özel toplantı' olarak : tarih, 4 Şubcıt 1902. Ermenilerden Sisliyan efendi, Rumlardan Posta Telgraf Nazır-ı esbaki Muziris efendi katılmış; Türklerden ise, Ahmet Rıza bey, Damat Mahmut Paşacı, Kanun-u Esasi gazetesi sahiplerinden Hoca Kadri, Halil Ganem, Esbak Ankara Meb'usu Mahir Said, İstanbul Meb'usu Yusuf Akçora, Babanzade Hikmet, Doktor Nazım, Doktor Refik Nevzat, İbrahim Temo vs...

Gülistan Satvet'in pırlanta tektaşlı dolgunca ellerinde, Calvados kadehi yükseliyor. Champs Elysee'nin gözde bir lokantasında, yemek yemişler. Görkemli Çıgan çalgıcıları, macun gibi iç bayıltan duygusal kemanlarıyla köşeleri tutmuş. Abdi bey, Gülistan Satvet'in açık bir küçümsemeyle, dudaklarını büze büze anlattıklarını dinliyor. Onun için yeni şeyler bunlar, önemli şeyler:

"— ...bu zevatın muhalefeti, **chose curieuse**,* Yıldız'dan ziyade, yekdiğerinedir: suret-i mutlakada geçinemiyorlar, par exemple, kongrelerinde ittihat arar iken, ihtilâfa düştüler. Hangisiyle temas etse-niz, ötekisinin kuyusunu kazar. Prens Sabahaddin bey hâriç, quel charmant type, je l'adore..."**

"— İhtilâfın sebebi, ma chere, onu rica etsem?"

"— ...zevahirde siyaset, hakikatte şahsiyât: Ahmet Rıza bey, hodbin, mağrur, riyaset iddiasında bir zattır, Sabahaddin bey'in Hanedana mensubiyyetinden ziyadesiyle rahatsız, kongrede bu rahatsızlığını müdahale mevzuundaki muhalefetiyle izhar etti, şüphesiz ekaliyyette kaldı..."

Abdi bey, soruları birbiri ardınca sıralayadursun, bir yandan hayal kuruyordu : Güiistan'ın etek-

* «Garip şey.»

** «Ne sevimli adam, ona bayılıyorum.»

ligini cart diye yırtıp atmış, **guepiere**'ini parçalamış, kalçalarının dolgun yuvarlaklığını, erkekliğine doğru çekiyor, havada yine o meyvalı süt 'rayihası'.

"— ...müdahale mevzuunda mı demiştiniz?"

Gülistan Satvet, ağız dolusu cigara dumanını, suratına savurdu :

"— **...je vous en prie**, Abdi bey, lâtife etmekten vazgeçiniz! Uîûm-u Siyasiye tahsiline gelmiş bir münevver, keyfiyeti bilmez olur mu? Osmanlı ıslahatının, Düvel-i Muazzama müdahalesiyle müeyyideye bağlanması, münakaşa edildi. Ahmet Rıza Grubu, buna muhaiif; ekseriyet ise, taraftar. Husu- siyle Ermeniler, Berlin Konferansı kararlarına atıfta bulunuyorlar..."

Bir başka sefer, buz tozu Paris ayazının suratları ustura gibi kazıdığı 'kasvetli' bir akşam; Montparnasse'da; ölü balık gözlü ressamların, yorgun ellerini masa örtülerinde dinlendiren aç heykeltraşların, her türden, her boyadan 'model' kızların, haldır haldır çene çalıp; kaba kırmızı şarap, gizlice absent, sarışın Alsace birası ve siyah tütün içtiği bir kahvede; konuyu biraz daha açıyorlar.

Gülistan Satvet, üstünden hiç atmadığı, o her an, herkesle yatıp kalkmaya hazır 'sosyete yosması' halleriyle, diyor ki:

"— ...binnetice, iki ayrı cemiyet hâsıl oldu : Ahmet Rıza bey ve muhipleri, Terakki ve İttihat Cemiyeti'ni tesis ettiler, Prens Sabahaddin bey ve muhipleri, Teşebbüs-ü Şahsi Cemiyeti'ni..."

Bunlardan ilki Paris'te Fransızca Meşveret'i, Kahire'de Türkçe Şûra-yı Ümmet'i yayınlamaktaymış, ikincisi Folkstone'da Osmanlı gazetesini. Her iki taraf, 'ihtilâl' hazırlığına kalkıştığı sırada, Sabahaddin bey'in 'peder-i muhteremi' 'Damat' Mahmut Paşa, hastalanmasın mı? Kışı geçirsin diye Brüksel'e götürmüşlermiş, orcıda rahatsızlanıyor. Gülistan'ın, babası Satvet Refîi bey'den öğrendiğine göre, Paris Sefir-i Kebiri Salih Münir bey, gerektiği takdirde 'Dersaadet'e avdetini teshil maksadıyla', bugünlerde Brüksel'e gidiyormuş; koskoca bir 'damat paşa'nın, 'ecnebi' ülkelerinde 'perişan olması'

yakışık alır mı? Hele bu paşa, Zâtı Şahane'nin eniştesi olursa?...

Bir başka gece, Mösyö Saint-Denis'nin konağındalar: Armande'ın, Madam Nhung'la 'haşırneşir' olmasından yararlanıp, Abdi bey, nihayet Gülistan'ı 'teslim alacağını' sanıyor. Ne gaflet! O, iştahlı dudaklarını, afyon çubuğundan ayırmaksızın :

"— Haberiniz oldu mu?" diye sordu : "...Sefir bey, Damat Paşa'yı avdete ikna etti: Brüksel'e gitmişti ya, kendilerini bedbin bulmuş biraz, üsteleynce muvaffak oluyor. Ah ah, görmelisiniz: Zât-ı Şahane'ye telgraflar çekildi, Münir bey matbuata mütemmim malûmat verdi. Haklıdır, jöntürk **cause**'una,* bu suretle esaslı bir* darbe indirmiş oluyor..."

Mösyö Saint-Denis, kişisel 'dalgasını' geliştiriyordu : çoktan o büyülü bulut denizine dalmış; çevresinde, sarı harmaniyeli dazlak Budha rahipleri; çekik gözleri yakut bir çift küpe, Koşinşin'li fahişeler; damla damla kauçuk ağlayan hevea ağaçları. Abdi bey, loşluğu ipek hisiltılı 'özel' afyon tekkesinde, tuhaf bir yanlılığı yaşıyor. Fânuslarda titreyen kandilleri, meme uçlarını sürte sürte kıvılcımlar çıkaran, Armande'la Madam Nhung'un terli vücutlarını görüyor mu, görmüyor mu, belirsiz. Belirleyebildiği tek şey, yakınlığı arttıkça, Gülistan Satvet'in ondan uzaklaştığı: Afyon mahmurluğuyla 'vuslatın' gerçekleşeceğini ummuştu, nasıl da yanılmış! Git git peltekleşen diliyle, daha bir süre 'Damat' Mahmut Paşa dedikodusunu ettikten sonra, genç kadın afyon dumanlarının karanlık lâbirentinde sırta kadem bastı: gerçi 'ten', çıplak omuzlarına dökülen 'ondüleli' saçları, akları fildişi sarısına kaymış baygın gözleri, ansızın koyu bir 'melale' bürünen 'beyzi' yüzüyle, orada duruyor; fakat 'ruhunu', koydunsa bul!

O gece, sabaha karşı evine götürürken, Armande arabada onu uyarıyor:

«Davasına»

"— ...gayretleriniz beyhude azizim, o kızı fet-hedemezsiniz, allumeuse'ün biridir, zevahirde kolay hakikatte zor bir kadın : böyleleri i alelittlak frigide olurlar, cinsî zevklerden kâmilten mahrum!"

Gülistan Satvet'in uçarı kişiliğinden, baştan çıkarıcı davranışlarından öylesine etkilenmişti ki, Abdi bey, Armande'in sözlerine inanmadı, kıskançlığına verdi. Fırsat buldukça, genç kızla buluşmayı sürdürüyor: bazan Closerie des Lilas'da, bazan Montparnasse'daki Cafe des Artistes'de buluşuyorlar, ya tiyatroya gidiliyor, ya operaya, sonra sabahlara kadar o gazino senin, bu müzikhol benim. Gülistan Satvet 'siyasete' düşkün, Abdi bey'e göre 'alâkası, hadd-i makûl çerçevesini tecavüz etmektedir', nedenini açıklayamıyor, üstelik ucundan kıyısından o da bulaşıyor: istese de, istemese de! Değil mi ki aynı çevrelerde dolaşılıyor, aynı kişilerle dostluk ediyorlar.

Bunlardan birisi, Şefkati bey'di : içkiye zaafı 'ayyaşlık' mertebesinde, sözde Paris Üniversitesi'nde Tıp eğitimi gören, gerçekte düpedüz aylak, Selânikli bir 'dönme': Abdi bey onu Garaıd Koleji'nden hatırlıyor: üç sınıf mı ne öndeydi, 'parlak' bir öğrenci, sınıflarını daima 'aliyülâlâ' geçer; hekimliği o zamandan kafasına koymuş, tatillerde Baron Hirsch Hastahanesi'nde Doktor Hayim Gabay'a çıraklık ediyor. Mezun olduktan sonra Selânik'ten gitmişti. Paris'e gelmiş demek; bir yanıyla gırtlığına kadar içkiye, öteki yanıyla jöntürkler'e bulaşmış; vaktini öğrenci kahvelerinde siyaset tartışmaları yapmak, 'yolunun üstündeki her bistro'da en az bir tek atmakla' geçiriyor: ilginç adam.

Tanıştıkları sabah, Abdi bey'i kahvenin en kuytu köşesine çekmiş, görünmez hafiyelerle sarılmış gibi, sağına soluna kuşkuyla bakarak, sırrını açığa vurmuştu :

"— Karasu bana yazdı, hassaten meşgul olmamı tavsiye ediyor, jöntürk davasının genç münevverlere ihtiyacı ziyadedir, şimdilik benimle teması muhafaza et, bilâhare Cemiyet'e kaydını yaparız".

Abdi bey, 'itiraf etmeli ki, o sabah, derin bir su-

kut-u hayale uğramış bulunmaktadır', hürriyet mücadelesini örgütleyip sürdüren kişileri çok daha başka türlü tasarlamıştı : çıka çıka karşısına, iri yahudi bur-nu şaraptan mosmor, pis kokulu cıgarası 'gagasından' düşmez, bir 'sarhoş' çıkıyor. Vah vah vah! Giymi hayli şık, gözlükleri altın çerçeveli, alnı epeyce açılmış filân ya, Şefkati bey'de, sürekli sarhoşluktan mı, bacaklarının bedenine oranla kısıllığından mı ileri geldiği anlaşılmayan bir hal vardı ki, onu 'şayan-ı itimad' olmaktan uzaklaştırıyordu.

Abdi bey, Gülistan Satvet'ten 'Damat' Mahmut Paşa'nın 'dehâletini' öğrenince, yemeyip içmeyi yine de ona yetiştiriyor. Amacı, doğru olup olmadığını öğrenebilmek! Şefkati bey, şarap bardağına gözlerini kısarak bakıyordu; ancak okyanus ufkuna böyle bakılır. Haberi yarı yarıya doğruladı:

"— ...vakıa rivâyet mevcut! Buradaki Sefaret'in, hafiyeleri vasıtasıyla, kasden yaydığını tahmin ediyoruz. Mamafih, Prens Sabahaddin bey Brüksel'e, pederi nezdinde hareket etmiştir. Sen, o âlüfteyle seyran sekeceğine, Meşvereti oku, havadisın en sıhhatlisini orada bulacaksın..."

Şarap içişi, ömür: ağzına birkaç yudum alıp, gözlerini yumuyor. İçkinin sesini dinliyor sanki. Yutuktan sonra, gözlerini açarak diyor ki:

"— ...hem ikaz etmiş olayım, Gülistan Satvet de Sefaretin hafiyesi meyanındadır, pederi hesabına istihbarat yapar! Hamsalaklığın âlemi yok, tedbirli buiın!"

Abdi bey'in beti benzi uçtu : "— Münasebatı derhal keserim".

Şefkati bey fikrini paylaşmıyor, önerdiği başka birşey: "— ...yooo acûl olmayalım, bilâkis münasebatın inkişafında faide görmekteyim, hâtûn vasıtasıyla Sefaret'te olup bitenleri istihbar edebiliriz. Cemiyetle alâkanı katıyyen bilmemeli, seni akli fikri işrette bir paşazade zannetsin, mirasyedi felân..."

Abdi bey rolünü seviyor. Benimsiyor da : Armande'la düşüp kalksa, Gülistanla seyran sekse de, Paris'teki yaşantısını, artık başka türlü yorumlar : toplumsal ülküler, bireysel 'ihmailer' için, 'mu-

teber' gerekçeler oluşturmaz mı? 'Ulûm-u Siyasiye' öğrenimini 'zevk-u-safa' uğruna gevşetirse ayıptır da, 'hürriyet davası' uğruna boşlarsa, vicdanına karşı aklanır. Yalnız vicdanına karşı mı? 1903'den başlayarak, Abdi bey böyle böyle jöntürkler'e katılacak; 'indinde' Paris, 'sefahet' başkenti özelliklerini yitirmese de, fazladan siyasal sürgün yeri niteliği kazanacaktır.

Bu elbet, şehirle ilişkisinin içeriğini değiştiriyor : önceleri çevresine bakınca gördüğü nelerdi, dudakları tutuşmuş yosmalar, şakır şakır ışıkla yıkanan eğlence yerleri, biçimli kıçları yaldızlı oğlanlar mı? Şimdi 'bizatihi' Paris'e, Paris'in sorunlarına eğiliyor.

Gülistan Satvet'in bildiklerinden çok yararlandı : "— ...ah **mon cher**, 3. Napoleon'un devr-i saltanatına kadar, Paris bir çöplük imiş, şehre bu ihtişamı veren Baron Haussmann: Luxembourg, Monceau, Montsouris parklarını yaptıran, merkezden muhite bu canım bulvarları açtıran, hep o! Haa, Boulogne ve Vincennes korularını da, ona medyunuz. Eski Lutece Paris olalı, böyle vali görmemiş derler.

İkiye bölünmüş bir şehir, Paris: bir bölümünde aşırı servet ve refaha ulaşmış ticaret ve sanayi burjuvazisi oturuyor, tepeden tırnağa lüks, sofrasında kuş südünden başka ne ararsan bulunur; bir bölümünde, sanayileşmenin toprağından sökülüp fabrika tezgâhlarına attığı, eski köylüler yeni işçiler Aralarında çekişme eksik olmuyor: Paris Komünü unutulmamış, sık sık General Boulanger'nin adını anıyorlar; 'Dreyfus Olayı', bulvar kahvelerinden 'Meclis-i Millî' salonlarına kadar, her yerde tartışma konusu : cumhuriyetçiler, radikaller, sosyalistler, Dreyfus'ün 'masumiyetini' savunuyor; Action Française yandaşları, Barres, Derouldde, Coppee, 'yahudi yüzbaşının' suçluluğunu!

Üçüncü Cumhuriyet, yüzyılın başlarında, en görkemli çağını yaşamaktadır: Sömürgelere, Afrika'da, Asya'da yeni yeni sömürgeler katılmış. Kongo'da tamamlar cöngül karanlıklarına, hant hant, Paris Menkul Kıymetler Borsası'ndaki değer değişmelerini

duyuruyorlar; Hindicini'de Budha tapınaklarının gongları, kauçuk şirketlerine ilişkin hisse senetlerinin, kâr payını. Saygon'da, Dakar'da, Merakeş'te, Yabancılar Lejyonu'nun ağır ayaklı, vahşi suratlı askerleriyle birlikte, elleri çantalı, başları **coïonial** şapkalı Fransız tüccarları peydahlanıyor. Oysa ülkenin içine, Marsilya, Bordeaux, Brest ve Cherbourg limanlarından, derileri siyah, dişleri beyaz, kokuları baharlı sömürge işçileri duman duman akmaktadır.

Üçüncü Cumhuriyet'in siyasal gerilimi, sömürgecilik politikasındaki karşıtlıklardan mı kaynaklanıyordu? Hayır! Sosyalistler bile sömürgeciliğe değil, uygulanmasındaki kaba kuvvete karşıydılar. Asıl gerginlik Dreyfus Olayı'ndan, ülkeyi bir boydan bir boya kaplamış laiklik savaşımından kaynaklanıyor: iktidardaki VValdeck - Roisseau, sosyalist Millerand'ı bu nedenden kabinesine almış, ilericiler aynı cep hede buluşmuşlar: Jean Jaures 'namında' sosyalist bir 'hatip' var ki, 'hitabeleriyle' olduğu kadar, Petit Republicain gazetesindeki 'makaleleriyle' de, 'hasımlarına' kök söktürmektedir.

Abdi bey, anlasın anlamasın, Fransız siyasal yaşantısındaki dalgalanmaları izliyor. Birkaç gazete almaya başladı. Jöntürk yayınlarını, hele Meşveret'i, kaçırmıyor hiç. 'Damat' Mahmut Paşa'nın, oğlu Prens Sabahaddin bey 'delaletiyle' yayınladığı demece, böyle 'muttali' olmadı mı? Aşk olsun! Paris'teki Osmanlı 'sefir-i kebirî' Münir bey'in ortalığa yaydığı söylentiler, en 'selâhiyetli bir ağızdan' bu kadar yalanlanabilir. 'Damat' Mahmut Paşa, demiş ki:

"— ...bu devr-i istibdat ve zulüm devam ettiği müddetçe, vatanımdan, ailemden uzak olarak ölmeyi; memlekette, refah ve saadet içinde yaşamaya tercihte, firâş-ı ihtizarda bile, tereddüt etmem".

Ne 'asil' bir jest! Abdi bey en çok, 'firâş-ı ihtizarda bile' deyiminden etkilenmişti. Yoksa gümbürdeyecek mi adamcağız? Şefkati bey, bir akşam, yine boşalmış bardağına kederle bakıp, 'mumaleylehin elli yaşlarında kadar göründüğünü' söyledi. O görmüş, 'ihtimal' görüşmüş de : "Muhalefin Kongrası'na Paşa 'riyaset' etmiyor muydu **mon cher**?".

Ouarter Latinde, havagazı lâmbaları pır pır eden, cıgara dumanından göz gözü görmez, bir öğrenci kahvesindeler. Meleklerle sırtan kör akordeoncu, birbiri ardınca java'lar çalıyor. Dışarda, kar. Ahmet Rıza'yla Prens Sabahaddin'i, 'ihtilâfa düşüren' konular nelerdir? Abdi bey, fırsat bu fırsat öğrenmeyi denedi. Şefkati bey, neler söylüyor öyle ; 'ziyadesiyle ilmi', ürkütücü lâflar: efendim, biri Auguste Comte'un 'tiimiziymiş' de bunların, öbürü Le Play 'mektebine mensubiyetiyle iftihar edermiş'. Uyuşmazlığın 'şumulünü' rnu kavramak istiyor, haaa, öyleyse Elisee Reclus'ü, Edmond Demolins'i okuyacak. Comte'un kitapları, elinden düşmemeli : 'merkeziyet, adem-i merkeziyet' kavramlarını '**min el evvel**-îîâhrihi*' incelemesi: 'bilhassa Teşkilât-ı Esasiye'yi, ayrıntılarıyla bilmesi gerekiyor.

"— ...ne buyrılır beyim, birer tek daha atar mıyız? Garson, iki şarap s'ıl vous plait!** Müdahale mevzuunda çare-i hal bulunamıyor, lâkin bunun künhüne ancak Şark Meselesi denilen belâ-yı azîm öğrenilmekle varılabilir. Esasen, tıp tahsilimizi ihmal eyledik, niye, en hâzık hekimin kudreti, etse etse, fertieri tek tek tedaviye kifayet ediyor; halbuki Osmanlı münevverine terettüp eden vazife, bir devleti, hatta bir cemiyeti tedavi eylemektir, binaenaleyh..."

'Damat' Mahmut Paşa, demecinden iki hafta sonra, Brüksel'de öldü. Cenazesi Paris'e getiriliyor. İnanılmaz soğuk. Sokaklarda kar çiçekleri, saçaklarda buzdan sakallar. Abdi bey, aldığı 'talimat' uyarınca gömme törenine gitmemişti. Nasıl olduğunu Şefkati bey'den dinledi : 'Paşa'nın ölümü, geçici de olsa, jöntürkler arasında birliği sağlamış. Peder Lachaise Mezarlığının 'müslümanlara mahsus kısmı', o gün hayli kalabalık. Ahmet Rıza bey de orada. Ölünün başında konuşmuş, demiş ki:

"— ...memleketimizde birleşmeyi ümid ederken, bir gün kabristanda toplanacağımız, bu nâ's-ı hür-

* «öncesinden sonrasına değin...»

** «lütfen»

riyetnakşın karşısında kemal-i huzur ve ihtiramla saf bağlayacağımız, hatırıma gelmezdi".

Abdi bey, Paris'e alıştıkça, kurnazlaşıyordu: derslerini sermekte, 'hürriyet davasını', nasıl gerekçe diye kullandıysa; jöntürklüğe gereğinden fazla bulaşmamak için, 'fakülte'deki meşguliyetini' öyle kullandı. Dünya bu, ne olur ne olmaz! Aradan aylar geçtiği halde, Şefkati bey'in onu Place Monge'daki Meşveret İdarehanesi'ne götürmek ısrarları, hâlâ ders bahaneleriyle savuşturuluyordu : tüh tüh tüh, o gece, işe bak, arkadaşlarla sınava çalışılacaktır; ya da, 'âriyeten' eline geçirebildiği 'tarih-i siyasi' notlarını sabaha kadar mutlaka 'istinsah etmesi' lâzım!

Oysa, Armande'in kışına takılıp, Madam Nhung'un gizemli evine değilse, yeni tanışılmış birtakım 'taşralı' hovardaların davetine gidiyor; ya da Gülistan Satvet'le gazino gazino geziyor. Para bol. Hele Rosa Barzilaiy evlenip, kocası Leon Mizrahi 'Köse' İsmail bey'i Paris'teki Yahudi halıcılarla 'irtibata' geçireli, 'tedariki' büsbütün kolaylaştı: "İhtiyaç hâsıl olur olmaz, Bouievard Haussmann'daki 'Benyasef ve Mahdumu' mağazasını teşrifimiz kâfi ve vâfidir, mon cher!", istediği 'miktarda' alıyor. Arada sırada, önemli sayılabilecek 'meblâğları', Şefkati bey aracılığıyla, Terakki ve İttihat Cemiyeti'ne bağışladığından, ayağını atmamış olsa da, Place Monge'da 'itibarı' yerinde! Vefik Âli takma adıyla anıyorlar, 'münhasıran' Ahmet Rıza bey'in öngöreceği 'son derece hafi ve ehemmiyetli' courier'lik görevlerine çağrılıyor : 'faraza', İsviçre'deki 'teşkilâtla' bağlantıyı yenilemek, Almanya'daki 'teşkilâta' para gönderilmek gerekince...

'Bacaksız' Abdi bey, İttihat ve Terakki listesinden Selânik Meb'usu seçilmesini, kuşkusuz, Şefkati bey'in 'rahle-i tedrisinde' geçirdiği bu çiraklık döneminden çok; sonraları, çok sonraları, Paris'teki ; ""şveret Gurıbu'yla, Selânik'teki Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'nin, önce 'temasa geçmesi', sonra 'birleşmesi' yolundaki 'hizmetlerine' borçludur.

Çünkü, yurt içinde de bazı 'fedakâran', özgürlük

savaşını sürdürmekteymiş : 'Vilâyet-i Selâse'de, yabancı subaylarına denetim yetkisi veren Morzteg Projesi'nin uygulamaya geçirilmesi, Üçüncü Ordu'nun 'genç zabitlerini' çileden çıkarıyor: Dersaadet'te, 'Mekteb-i Tıbbiye ve Harbiye'de faaliyete geçip', -- Yıldız'ın dağıttığı ittihat ve Terakki Komitesi'nin, yer yer, Rumeli'de şubelerini kuruyorlar. Paris'te, Bonaparte Sokağı 25 numarada 'kâin' Terakki ve ittihat örgütünün (Comite Ottoman d'Union et Progres) 'umur-u dahiliye' müdürü Doktor Bahaddin Şakir onlardan, 'Selânik'li Doktor Nâzım 'hâkeza', içerdeki 'kardaşlarla' bağlantılarını eksik etmemişler. Abdi bey durumu, iki yıl sonra mı ne, yaz tatiline Selânik'e dönünce kavrayabildi: o da, şöyle üstünkörü, ayrıntısına yeterince inmeksiz.

"Hakikati itiraf etmek icabederse, bütün vüs'atıyla meseleye ıtıla kesbedişimiz, Balkan Harbi'ni müteakip, Birlik Sermuharriri Hüsnü Faik bey sayesinde olmuştur: mumaileyh o tarihte henüz müptedi bir gazetacıydı, Tanin heyet-i tahririyesinde zannedirim, Cemiyet'in tarz-ı teşekkülünü, hürriyet mücadelesinin tarz-ı cereyanını, gazetasında tefrika edecekti, bu münasebetle, hadiseye bidayetden beri methaldar şahıslarla mülâkatlar yapıyor, bunlardan birisinde hasbelkader hazır bulunduk...".

O akşam, Tokatlıyan Oteli'nin Cadde-i Kebir'e bakan camlı salonunda buluşmuşlardı: Kâzım Nâmi, Hüsnü Faik ve o. Çirkin bir akşam! Yenilgi utancından, herkesin eli yüzü kirli, yapış yapış. Dersaadet, kaldırımlara taşan Rumeli 'muhacirlerinin' ağırlığı altında çatırdıyor. Hüsnü Faik, kaşları alnında yükselip gitmiş, Kâzım Nâmi'nin anlattıklarını, kaba tashih kâğıtlarına not etmektedir: zira, Kâzım Nâmi, Selânik'teki Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'ni nasıl kurduklarını anlatıyor: 'zabit' çıkınca, ilkin Tiran'a, Redif Taburu'na atanmış, orada Talât bey'e Edirne'den 'âşinâ' bir subayla tanışıyor, Fransızca öğretmeni, 'hürriyetperveran'dan, daha sonra :

"— ...işkodra'da, ittihat ve Terakki Cemiyeti'nin 3. Şubesi'ne, 31. aza olarak kaydolundum. Buna delâlet eden, Ordu Kumandanı Müşir Şakir Paşa'nın,

Girit'li ismet bey namındaki muhasebecisi idi. 1322 de, Arnavut Cercis çetesi hakkında malûmat toplamak için, Delvina'dan, işkodra ve Drac'a kadar olan havalıyı gezdim. Eski Cemiyet arkadaşlarımdan Refik Toptani'den, Ahmet Rıza bey'in Paris'teki adresini edindim. Selânik'e avdet edince, Fransız Postahanesi vasıtasıyla evrak-ı muzırre celbine başladım. Bunlar benim hürriyet maksadına hizmet etmemi temin etti."

"— ...evvelâ mektep arkadaşım ismail Canbulat'a açıldım. Sonra, galiba 1322 Temmuz'unun bir Cuma günü, Canbulat'ın Selânik'te, Yalılar'da, Baron Hirsch Hastahanesi civarındaki evinde, on arkadaş toplandık. Bunlardan ikisi hocam, dördü asker, üçü de tanıdığım sivil arkadaşlardı: Kimler mi? Arzedeyim. Selânik Askerî Rüştîyesi Müdürü, Bursa'lı Tahir bey; Selânik Askerî Rüştîyesi'nde, Fransızca Muallimi Yüzbaşı Nâki bey; Posta Telgraf Tahrirat Kalemi Başkâtibi Talât bey; Selânik Maarif Müdürü'ğünde Muhasebeci Mithat Şükrü bey; Mülâzim İsmail Canbulat, bir de Müşiriyet Yaveri berideniz..."

"— ...bu ev, Canbulad'ın pederinin ve kardeşlerinin üzerimize gelmesi ihtimaline binaen, bırakıldı. Bilâhare Mithat Şükrü'nün, gene Yalılar'da, Defterdar semtindeki evinin selâmlık kısmında, günâşırı toplanmaya başladık. Konuşa konuşa, Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'ni tesis etmeye muvaffak olduk. Muhtemelen Eylül'de. Fakat on kişinin aynı yerde içtimai tehlikeli addedildiğinden, Talât, Canbulat ve Rahmi beyleri, bir hey'et-i âliye olarak intihap ettik. Zamanla hey'etin adı, Merkez-i Umumi'ye tahvil edildi..."

'Efrenç' 1907 Mart'ının ilk haftalarında, Selânik'teki örgütün iki militanı, palas pandıras Paris'e kaçmak zoruna düşmüştü: Ömer Naci'yle Hüseyin Sami! Kaçmasalar, tutuklanacaklar: Posta Telgraf Başkâtibi Talât bey, şifreli tutuklama telgrafını zamanında farkedip, bunları uyarmış. Abdi bey, Selânik yolculuklarının birinde, Talât bey'e, Karasu'nun yazıhanesinde rastlamış, tanışmıştı: geniş alnı, akıllı

gözlerinin yaldızlı kadifesiyle insanı etkisine alan 'müdebbir bir zat': Edirne'de hapis yatmış, Selânik'te sürgün, Avukat Karasu'yla aralarından su sızıyor. Hüsrev Sami'yle Ömer Naci, dediklerine bakılırsa, 'firarlarından' yalnızca Talât bey'i 'haberdar' etmişler; ondan, Paris'teki jöntürk 'mehafilini' iyice elekten geçirmek, 'hiziplerden' hangisinin Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'nin 'fikriyatına' yakın olduğunu saptayıp, bildirmek 'talimatını' almışlar. Meşveret'çilerle işbirliğini seçtiler: imzasız mimzası, yazıları Şura-yı Ümmet'te çıkıyor; üstelik iki örgütün 'tevhidî istikametinde, sarf-ı mesai' etmektedirler.

Abdi bey işi, neden sonra, ucu ona dokununca anladı. Meğerse, Paris örgütü, birleşmeyi görüşmek amacıyla, Selânik'e 'murahhas' gönderilmesini karara bağlamış, 'murahhaslığa' Doktor Nâzım bey'i 'muvafık' görmüştü. Önceden, Saray hâfiyelerinin dikkatini çekmeyecek bir 'fedakârın' Selânik'te zorunlu 'temasları' yapması, 'zemini' yoklaması gerekiyor. Abdi bey'den elverişlisi akla g'elir mi? 'Mütenekkiren seyahat edecek', buluşmanın tarihini, yerini, birleşme gündeminin taslağını, oradakilerle başbaşa, hazırlayacaktı. Şefkati bey ne yapacağını ona, nenden se abartarak anlatmayı yeğliyor, iri Yahudi burnunda, eflâtun iğnebaşı bencikler; dudağından düşmez agorasının dumanı, sağ gözünü yarı kör etmiş; önündeki şarab bardağı, **'inevitablement'*** boş, diyor ki:

"— ...böyle mühim bir vazife her kula, —meselâ bana—, müyesser olmaz ki beyim, **c'est une mission historique;**** Nah şuraya yazıyorum, Meşrutiyetin ilânı mukadderse, bunda Vefik Âli bey'in dahlini, kimse inkâra cür'et edemiyecektir..."

Abdi bey şişiniyor, övünmezse çatlayabilir: GLİ-listan'a olmaz, tehlikeli; akla yakını, Armande. Oyundan sonra gidecekleri, kemanların şurup gibi aktığı, rom kâselerinin alev alev masaları dolaştığı, yarı

aydınlık gece kulübünde, tekgözlüğünü yerine yerleştirip, sesini bileyerek:

"— Bir müddet gaybubet zarureti hâsıl oldu, ma chere" diyecektir, "...vakıa mahrumiyetiniz, benim için gayr-ı kaabil-i teselli bir hicran; lâkin bu gaybubet, Memalik-i Osmaniye'de bir ihtilâle müncer olursa, katiyyen taaccüp etmeyiniz!"

Armande Biraud, dediklerini önemser mi, kuşukulu: 'La Brioches'la sızıltısız süregiden ilişkilerine, son aylarda gölge düştü; kimin aklına gelir, Alsace kökenli bir sanayici, silâh fabrikatörü mü ne, kadının ardını bırakmıyor, soyluluğa düşkünmüş; işin kötüsü, La Brioches'un 'herifi' silkip atamayı, buluşmalarını gizliyor ondan, sevişmelerinde eski ateş kalmadı; iyi ama, Armande bu 'cüce Şarklının' sınırlı harcama yeteneğiyle yetinemez ki, Madam Nhung elerseniz, Mösyö Saint-Denis öleli ondan hayır yok, eli bir sıkı, bir sıkı, metelik koklatmaz.

O yaz PLM Ekspresi'nin penceresinde, Lyon Garı'ndan Marsilya'ya uzaklaşan Abdi bey, Selânik'te onu nelerin beklediğini bilemezdi elbet. Paris'e vuran eğri güneş, çabuk ve saydam Haziran yağmurunu, cam ipliklerinden dokunmuşçasına, ışıltıyordu. Tekgözlüğünün aynasında, sırtı sıra geçen ağaçlar. Makasçıları, salkım saçak bıyıklarıyla selâm durmuş, banliyö istasyonları. Kompartımanında yalnızdı. Bir süre gazeteleri gözden geçirerek oyalanıyor, geceden uykusuz ya, içi geçivermiş. Ne rüyalar, ne rüyalar! Dersaadet'e ayak basar basmaz, 'kanun neferleri' onu tuttukları gibi götürüyorlar, 'isticvap edilecekmiş': Taşkılla'da, yosunlu duvarları su terleyen bir hücre, bun karanlığı, kedi iriliğinde fareler, Tıbbiye öğrencileri gibi 'bir çuvala doldurulup, Sarayburnu'ndan denize atılmak' olasılıkları...

Yoo hayır, bunların hiçbiri olmadı; tam tersine, iki örgüt arasındaki görüşmeleri başarıyla sonuca götürdü; öyle ki, yaz nihayetinde Paris örgütünün Merkez Heyeti'nden Doktor Nâzım bey, sırtında cübbe başında sarık, Hoca Mehmet efendi kimliğiyle, anlaşılmayı müzakereye ve imzaya geliyor. İmza-

* 'kaçınılmaz bir biçimde'

* 'Tarihsel bir görevdir, bul'

lıyor da. Yılı dolmadan, 'Meşrutiyet inkılâbını kuvveden fiile çıkaracak' birlik, gerçekleşmiştir. Aylardan Eylül: Yalılar'ın 'hususî' banyolarında, seyrek de olsa, denize girenlere rastlanıyor. Geceleri, sonbahar yıldızları gündüzden ılık sulara patır kütür düşerken, unutulmaz sandal sofaları : 'nazenin' udlar, 'teselliye muhtaç kalbini nağmelere dökmüş, bedbaht gazelhan', havai fişek gibi çevresini aydınlatan genç kız kâhkahası! Abdi bey'in bunların tadını çıkarması gerekir, öyle mi? Ne gezer! Son Selanik yolculuğu, siyasal düzeyde tartışılmaz bir başarı, gerçekteyse 'sebeb-i felâketi' olmuştur.

İster babasının iddia ettiği üzere, Paris'teki 'resmî bayii' Benyasef'in mahdumundan; ister Abdi bey'in tahmin ettiği üzere, sık sık gelip giden Leon Mizrahi'den olsun; 'Köse' ismail bey, yıllardır dünyanın parasını sarfeden oğlunun, 'Ulum-u Siyasiye Mektebinde' hepi topu dört sömestre okuduğunu, sonra 'devamsızlıktan ihraç edildiğini' saptamış! Kıyametleri koparıyor: 'angi birine yansınmış be, ittiği bunca mesarife mi, isminin keferi memleketinde pây-mâl olmasına mı, biile ayırsız bir evlât yitiştirdiğine mi?'. Paris serüveninin pahalıya patladığından ol dıım olası yakındı. Abdi bey, uydurma başarı haberleriyle onu yatıştırdığından, öfkesi somut bir tepkiye dönüşemiyordu. Bu defa, dönüştü : Kapalıçarşı'daki eşidostu, sarraf Hamparsuırı efendi, kuyumcu Abravaya 'biraderler', günlerce çay, kahve, nargile tartışıp, bu delişmen 'uulanı' uslandırmının tek çaresi olduğuna hükmediyorlar: başgöz etmek!

«...ihtilâl, Paris ya da Londra'U jöntürkler tarafından değil, ordu tarafından, ve de 'Alman subaylar' olarak bilinen, Almanya'da eğitim görmüş Türk askerleri tarafından yapılmıştır. Bütünüyle askeri bir ihtilâldir. Herşeyi denetimleri altına almış subaylar, kesinlikle Alman dostudurlar...»

Kaiser II. Wilhelm
(Kont Von Metternich'in olaya deyin
raporu altına düştüğü not,
14 Ağustos 1908)

«...Alman finans kapitali açısından, istanbul'daki durum, daha 1909 yazında önemli ölçüde düzelmeye başlamıştı. İngiliz kapitalistleri ve Osmanlı hükümetindeki adamları, istanbul'daki iktidar değişikliğinden beri, Osmanlı İmparatorluğu'nun, tam anlamıyla insafsızca bağımlı kılınması ve Mezopotamya'nın Büyük Britanya tarafından ele geçirilmesi için çalışıyordu. Bu kaba atılımlar jöntürk burjuvazisi içinde büyük bir güvensizlik uyandırdı. Abdülhamid'in tahttan indirilmesine yol açan başarısız 1909 darbesinde (31 Mart olayı) İngiltere'nin parmağının bulunduğunun anlaşılması ve İngilizlerin Girit sorununda Osmanlılar'a karşı Yunanistan'ı kışkırtması bu güvensizliği daha da artırdı. Büyük Britanya'nın önderliğindeki üçlü İttifak'ın bu eşkiyaca politikası, İttihat ve Terakki Komitesi içinde değişime yol açtı. Daha önceleri ön planda yer alan Paris'li ve Londra'lı jöntürk mülteciler saf dışı edildiler. Saldrazam Kâmil Paşa görevden çekilmek zorunda bırakıldı. Artık yönetici duruma jöntürklerin askeri önderleri geçmişti. Bunların büyük çoğunluğu Prusya türü eğitim görmüş, harbiye nazırlığı, harbiye nazırlığı müsteşarlı-

ğı, genelkurmay başkanlığı, muhafız komutanlığı gibi mevkilere ve diğer önemli komutanlıklara getirilen Mahmut Şevket Paşa, Enver bey türünden kişilerdi. Prusya kafasıyla yetiştirilmiş bu kişiler, devrimci antiemperyalist bir halk hareketinin başında, egemenlik haklarına sahip, sömürge bağlarından kurtulmuş bir Türk devleti uğruna verilecek kavgayı yönetecek yerde, ülkelerini yeniden Alman emperyalizmine bağımlı kıldılar...»

Lothar Rathmann
(Alman Emperyalizminin Türkiye'ye
Girişi, 1076)

«...Yalnız kalmamalı, tersine Türkleri askeri, politik ve ekonomik bakımdan, bizim yanımıza çekmeli, kazanmalı ve bize bağlamalıyız...»

Şansölye Bülow
(Türkiye'de görevlendirilen General
Von der Goltz'a direktif, 1909)

Selânik Merkez Komutanı Miralay Nâzım bey'in vurulduğu gün, Schvvester Magda'yla Neveser, (halkın Orozdibak dediği) Oradze et Back Mağazasına alışverişe çıkmışlardı. Aylardan, Haziran.

Düğün telâşları sürüyor, göz kararı sekiz arşın kestirdikleri Crepe de Chine yetmedi işte, üç arşın daha alacaklar; bir de, geçen gelişlerinde, Neveser'in başından kopmadığı o fânuslu saati. Ne 'cici' şeydi: menevişli Osmanlı rakamlarını içeren kadrânını, yaldızlı dört melek kanatlarıyla tutuyor; akreple yelkovan öylesine narin ve zarif ki, dikkatsiz bir göz, ta'lik lâmeliftten ayırdedemez; tabanında, çalıştığını belli eden bir disk, ağır ağır bir sağa dönüyor, bir sola. Neyse, satılmamış.

Schvvester Magda, 'hazır çarşıya çıkmışken', yeni öreceği bluzaya floş aldı : filizî, yer yer kanarya sarısı, yanardöner birşey; dahası, 'korselere bakalım, gözlüğümün de camı değişecekti' diyor: insanı öldürür. Alışverişe birlikte çıktılar mı, hava uygunsa Beyaz Kule'ye uzanır, gazinolardan birisinde (Olim pos'ta mı?) biraz 'hava' alırlar: Schvvester Magda, ne olsa Alman, biraya düşkündür; Neveser dondurma seviyor, hele yeşil fıstıklısını...

Paketleri sonradan aldıracaklardı, tam arabaya biniyorlar, aaa, mağazanın önü birden karışmasın mı? Birbiri ardınca, ünlemler: neymiş, n'olmuş, kim kimi vurmuş? Seyrek sakallı, solgun bir Yahudi, soran eden cımadığı halde, siyah melon şapkasını elinde evire çevire, açıklama yapıyor: ya ya, Selânik Merkez Kumandanı'nı vurmuşlar, al sana siyasi bir suikast daha, 'elbetta' komitacıların işidir, yok, şükürler olsun ölmedi, sağ, yarası hafif! Söylediklerini Schvvester Magda anlamadı, Neveser önemsemedi : günlerdir, yerde mi yaşıyor gökte mi, belirsiz :

kolay mı canım, iki hafta sonra duıya evine girecek, hem de Halıcızade'lerin 'yegâne' oğluyla : Abdi bey, beş senedir Paris'te 'âli tahsilini ikmal etmekte idi, henüz avdet etmiş, izdivacı mevzubahs olunca' Neveser akla geliyor, şu işe bakın!

Hersey ne kadar ani oldu? Zaman zaman, hayal kurduğunu sanıyor. Çocukluğundan beri, yapmaz mı? Uzun yaz ikindileri, cırcırböcekleri kızgın bir gümüş aydınlığında erirken, en üst kattaki odasına çekilir; elinde bazan bir roman, bazan bjr şiir kitabı, boyluboyunca yatağına uzanıp hayallere daldı. Neler neler. Odasını aramayacak mı? Onbeş gün sonra, havai maviden koyu laciverde bütün mavi perdelerinin kaynaştığı, bu 'semavî bahçeyi', ilelebet terk ediyor. Artık ne porselen lâmbanın titrek turuncu ışığında Almanca ders kitaplarına eğilmek, ne Halit Ziya bey'in romanlarını okurken çektiği 'helecan', ne çoğu sayfalarını 'ezberine aldığı' yıpranmış Servet-i Fünun cildlerinin tozlu kokusu! Onlar gibi, uzun yaz ikindilerinin, uykuyla uyanıklık arası o genç kız dalgınlıkları da birer tatlı 'hatıra' olacak : kulaklarında su çeken rüzgâr değirmeninin harlıtı, halıda kafesten sızan güneş benekleri, kafasında 'hayatî' sorular:

"— Kiminle evleneceğim? Ne zaman? Nerede?"

Neveser, 'kader' sorularının açık cevaplarını, kısa sürede buldu; bunda, kardeşi Ahmed'in 'dahli' olduğunu bilir mi? Nereden bilecek, babası 'Alaman' Ziya bey söylemiyor ki! Karısına bile açmadı : 'hâne halkını nâhak yere endişeye sevketmenin ne lüzumu var'mış, başlangıç ürkütücü olsa da, sonu tatlıya bağlanmış ya!

"— ...anhası minhası, Neveser 'sultanı', Halıcızadeler'in mahdumu Abdi bey'le evlendiriyoruz. Mühim olan budur."

'Rumî Martin üç dokuzunu halk kötü bellemiştir: dokuzu, ondokuzu, yirmidokuzu; o günler, ya fırtına bekler, ya soğuk; bu yıl 9'u nasıl geçmişti hatırlamıyor ama, 19'unun 'her cihetten' kötü başladığını, Ziya bey ölse de unutamaz : daha sabah karanlığı, sulu bir kar; çamur bulaşığı bulutlar, sanki

pelte pelte sokaklara dökülüyor; bir de soğuk, aman Allah, ayazın elinde maharetli bir ustura, her esişinde kafasının derisini bir daha yüzüp, aliveriyor adamın. Kuşluk vakti, bir ara, mali sene bilâncoları için Istasyon'a, Fransız İşletme Müdürü Mösyö Perdrier'yi görmeye gitmişti; o yokken, Feyziye idadisi Müdürü Cavit bey'in, bir 'pusulasını' getirmişler: 'mahdum beyle alâkalı mühim bir hususu tezekkür etmek üzere' onu okula çağırıyor. 'Hayırdır inşallah!'

Ahmet, (okulda, '317 Ahmet efendi'), mazbut çocuktur, evde olmadık haşarılıklarıyla herkesi canından bezdirmiş olsa da, okuldaki 'hatt-ı harekete' söz söylenemez : ne 'ikmal' kaldı, ne 'ipka', çoğu derslerinden 'uç yıldızlı 10'iar' alıp, sınıflarını 'âliyülâlâ', geçiyor. Mehmet Cavit bey gibi 'ciddiye-tiyle mâruf bir müdürün', babasını çağırması gerçekten 'mühim bir sebebe mebni olmalı'. Öğleden sonra, gittikçe hızını artıran sulu sepkenin altında, bir arabaya atlayıp, idadi'ye gidince, 'Alman' Ziya bey 'tevahhuşla' öğrendi ki sebep adamakıllı önemlidir.

Cavit bey'le azçok 'aşinalığı' olmuştu : okulda söyleşirler, Şehir Kulübü'nde rastlaştıkça selâmlaşırlar. Ünlü bir kişi, Selânik'in 'medar-ı iftiharı'. Feyziye idadisi'ndeki müdürlüğünün dışında, yeni açılan Mekteb-i Hukuk'ta 'İlm-i Servet' okutuyor, 'takrirlerini' öve öve bitiremezler. Dahası 'muharrire', dört ciltlik koskoca 'İlm-i İktisat'ın 'müellifi'. Biraz 'hot-pesent' deniyor, çevresindekilere yukardan bakar, böbürlenmeyi severmiş. Olabilir. Ziya bey'e o gün, böyle davranmadı: kapıdan girdiğini görür görmez, elini sıkımayı 'şitap ediyor', ince yüzüne bol gelen bıyıkların altından nezaketle gülümseyerek, 'zahmet verdiğinden dolayı' özürler diliyor. Önce 'istifsar-/hatır', cıgara ikramı, arkadan birer orta şekerli kahve. Camlarda kar değdiği her yeri çamura bulayadursun, içerde canayakın çini soba sıcaklığı, hafif bir ısınmış maroken kokusu, koridorlardan 'tenef-füsün' bittiğini duyuran ziller.

Cavit bey soruna sakınarak yaklaşmıştı. Bir zaman Ahmed'i göklere çıkardı: çalışkanlığını, zekâ-

sini, 'sür'at-i intikalini'. Az sonra 'refiki, 413 Münif efendiye' geçiyor: yaşına göre 'mütekâmil' çocuk, 'münhasıran dersleriyle iktifa etmez', gözü dünyaya açık, 'Memalik-i Mahruse-i Şahane'nin hâl-i pür-melâli bağrını hûn ediyor', iki ahbap çavuş, bunları aralarında söyleşmekle yetinseler sorun morun çıkmayacak, gel gör ki, Mekteb-i Hukuk'taki ağabeylerinin 'güyâ teşkil eylemiş olduğu bir cemiyet-i hafiye intisabı düşünmüşler, vaziyet burada vehamet kesbetmektedir'.

Ziya bey, o dakika 'füc'eten' ölebilirdi, nasıl ölmedi, hâlâ şaşar. Esmer suratı büsbütün karardı, şakaklarında o 'muannit' zonklama, alnında belirveren mavi damar, tıp tıp atıyor. Son yıllarda, Abdülhamid-i Sani'ye karşı birtakım gizli örgütlerin kurulmuş olduğu, onun da kulağına gelmişti; 'ecnebi' memleketlerde 'jöntürklerin' tek durmadıklarını, o da biliyor; zaman zaman, onun postasından da, gazete, dergi, bildiri, çıkmıştır ama, bunları bilmek başka, 'idadi talebesi' oğlunun böyle bir belâya bulaştığını duymak başka!

Hem de kimin ağzından duyuyor, 'bizzat' İdadi Müdürü'nün :

"— ...efendim vak'a Manastır'a irsal olunan bir mektup üzerine, evvelâ polis Müdüriyeti'ne, bilâhare Cihet-i Askeriye'ye intikal etmiş! Bir hukuk talebesi, Manastır'daki akrabasına, bir cemiyet-i hafiye aza olacağını yazıyor. Ne gaffet Yarabbi! Akrabası olan zat —ki Adliye'de memur imiş—, keyfiyeti derakap makam-ı aidine ihbar etmiş. Mabadını tahmin edersiniz : tahkikat, tahkikat... Neticede Mekteb-i Hukuk'tan on, onbeş kadar efendi, 13. Kolordu zabitanından, yüzbaşı mülâzım seviyesinde bir o kıcdar zabıt, taht-ı nezarete alındılar. Tahkikat seyrinde, Hukuk talebelerinden birisi, güya bizim idadiden iki efendiyle rabıtalı olduğunu itiraf etmiş, 413 Münif'le 317 Ahmet! Ben vaziyete bu mertebede müdahale ettim..."

Cavit bey, açık açık söylemese de, iki şeyi us-talıkla belli ediyor; 'kalben' çocuklardan yanadır, bir; çok' ciddi bir felâket, hocaların zamanında işe

karışmasıyla önlenmiştir, iki! Gerçekten, başta Mekteb-i Hukuk Müdürü Azmi bey, Müderris Manyasizade Refik bey, Müderris Gümrük Müdürü Hacı Adil bey, ayrıca hem Feyziye idadisi Müdürü, hem de ilm-i Servet Müderrisi olarak o, gerekli her girişimi yapmayı görev bilmişler. Olay örtbas edilmiş, öğrenciler serbest, Münif'le Ahmed 'istintaka dahi' çağrılmadılar. Merkez Komutanı Miralay Nâzım bey, bazı subayları gözaltında tutmaktaymış ama, bir zarar gelmesi 'melhuz değilmiş'. Ziya bey, bilgi edinmesi için çağırılmış oluyor, bir de Ahmed'in denetiminde daha 'müteyakkız' davransın diye! Bir dahaki sefer, kimin eline düşeceği belli mi, maazallah çocuk da 'perişan olur', ailesi de...

Sözün ucu aileye dokununca, bilinmez hangi çağrışım, Cavit bey'i belli belirsiz gülümsetmişti : görünmesiyle kaybolması bir olan, sevinçten çok konunun değişeceğine, daha rahat, daha hafif bir konuya geçileceğine işaret soylu bir gülümsemeydi bu. Düşündüğünü, bekletmeden söze döktü :

"— ...efendim nerden nereye, ihtimal 'aile' kelimesi tedai ettiriyor: aileniz, Selânik'in güzide aileleri meyanındadır, geniş muhitiniz olmak iktiza eder, acaba yakinen tanıdığınız asri terbiye görmüş, elfazı düzgün bir hanım kız mevcut mu? Malûm-u âliniz, Halıcızadeler'in mahdumu yakınlarda Paris'ten avdet etmişti, tehhülû mevzubahis imiş, eşdost arasında bana da söylediler, lâkin Dersaadet'te geçirdiğim seneler, beni Selânik'e adeta yabancı eylemiş, kimseyi bulamıyorum, bu itibarla himmetinize sığınmayı muvafık gördüm, tavassutunuzu rica edebilir miyim?"

Tanrı biliyor: sözün döküldüğü 'mecra'dan' Ziya bey hayrete düştüyse de, kızına ilişkin bir sorun olabileceğini aklına getirmemişti. Çıkardığı ilk anlam, söyleşinin sona erdiğini, Cavit bey'in 'kendisine mahsus nezaketiyle' ima ettiği oldu. Bu yüzden, gelişigüzel vaadlerle İdadi'den ayrılıyor. Konunun dallanıp budaklanması, çeşitli doğrultularda ilginç gelişmeler göstermesi, daha sonradır: iyice alçalmış bulutların içinde sanki yüzerek, arabayla Şirket'e dö-

nerken başlayıp; kademe kademe, 'vuzuha' kavuşuncaya dek sürer gider.

Cavit bey, 'izdivaç tavassutunda' bulunacak adam olmadığını, kestiremez mi? Kestiremez olur mu, kestirir elbet. Üstelik, onun kişiliği de bu tür aracılıklara elverişli sayılamaz. Öyleyse sözü buraya getirmesinin bir 'evveliyatı' olmalı: Ziya bey'in aranılan 'evsafta' asrî terbiye görmüş, elfazı düzgün bir kızı olduğunu, dünya âlem biliyor. Halıcızade 'Köse' İsmail bey, haydi haydi bilir. İster misin bunlar, Cavit bey'i araya koyarak, 'zemini' yoklamış olsunlar? Çünkü Cavit bey, Avukat Karasu efendi'nin, yakın dostudur; Avukat Emanuel Karasu ise, yıllardır 'Köse' İsmail bey'in vekili. Allah Allah! Neveser'in başına talih kuşu mu konuyor? Ziya bey, kızının Halıcızadeler'e gelin gitmesini, ister istemez talihi'nin açık olmasına bağlayacaktır. Onun gibi, 'bulunduğu mevkie binbir müşkilâtla pençeleşerek ulaşmış bir kasaba çocuğunun gözünde', Halıcızadeler'e 'dünür olmak' ne demek? Hayalini bile kuramazdı böyle bir şeyin, başkaları hatırlamasa da, 'Köse' İsmail bey, onun Baron Hirsch'in el ulağı Serfice'li Ziya olduğunu hatırlamaz mı?

Ziya bey'in kaderi, tuhaf ama, Rumeli şimendiferlerinin kaderine, koşut: Avusturya'nın, **Doğuya açılış/Drang nach osten** politikasını benimsediği günler! Balkanlar'a Rusya'dan önce dalmak istiyor; bu amaçla bölgeyi, demiryolu döşeyerek, Viyana'ya bağlamayı öngörmüşler. Baron Hirsch, salkım salkım kır favorileriyle, tam o sırada ortaya çıkıp, Saray'dan hattın imtiyazını koparır. Hem de ne kilometre güvenceleri, ne ödeme kolaylıkları, ne elverişli koşullarla! Serfice'li Ziya o tarihte, eli ayağı buz kesmiş, parmak uçlarına hohlaya hohlaya, geceleri Arabacılar Kâhyası'nın yanında çalışıp; gündüzleri okula giderek, Selânik İdadisi'ni bitirmeye çabalıyordu. Babası '93 Harbi' şehitlerinden. Annesine kalan arazi, geçimlerine yetmez; 'çocuk' gelmiş, Selânik'te 'istikbal' arıyor. Baron Hirsch'in Rumeli Demiryolları Kumpanyası'na, bu yüzden mi gözü kapalı girmişti: Almanlara, 'adeta fitraten' kanının kaynamasından

mı? Allah bilir! Ciddiliği, görevini benimsemesi dikkati çektiğinden, onu Baron Hirsch'in hizmetine veriyorlar. O da, tasarı uygulama aşamasına varınca, Serfice'li Ziya'yı önce Viyana'ya, sonra Berlin'e kursa gönderilecek, 'müstait' elemanlar arasına katıyor.

Avrupa'ya Serfice'li Ziya gidecek, Selânik'e 'Alman' Ziya bey dönecektir. Ona demiryolu işletmeciliği ve muhasebesi öğretiyorlar; ama o, bu kadarıyla yetinmeyip, başka şeyler de öğreniyor: Viyana'da, Avrupa 'âdâb-ı muâşeretini', vals 'oynamayı', Viyana kahvesi içmeyi; Berlin'deyse, Viyana Almancasıyla Berlin Almancası arasındaki farkı ve neden dolayı Almanya'nın XX. yüzyıla damgasını basacak ülke olduğunu!... O dönem, Almanların 1871 savaşında Fransızları ezdiği dönemdi, aradan epeyce yıl geçmiş olsa da, onun gururuyla yaşıyorlar. Batı Avrupa'da, İngiltere ve Fransa'nın yanısıra, genç, atılgan ve korkutucu bir güç belirmişti: Almanya! Yer yüzünün sömürgeleştirilmesinden, daha fazla pay istiyor; sanayileşmedeki atılımlarıyla, oldum olası tekniğe ve makinelere meraklı Serfice'li Ziya'nın, aklını başından alıyordu. "Muazzam sanayi-i harbiye fabrikaları, devâsâ tersâneler ki inşa ettikleri her sefine ancak esâtiri mahlûklarla kaabil-i mukayesedir; ayrıyeten demir ve çelik istihsalatında, muhayyer-ül-ukûl bir inkişâf!"

İçini kıvanca boğan bir başka neden de, öteki Düvel-i Muazzama'nın esirgediği yakınlığı, Almanya'nın Osmanlı'ya cömertçe göstermesi: hangi dumanlı birahanede, hangi domuz pembesi ustabaşıyla; hangi 'umuma mahsus bahçede' hangi fraulein'la söyleşecek olsa, ağızlarında aynı lâkırdı: "Osmanlı mülkü yekpâre muhafaza edilmelidir". Bu fikri, Kaiser ve Wilhelmstrasse de (Hariciye Nezareti'ni böyle anıyorlar) paylaşıyor olmalı ki, Hünkâr Abdülhamid-i Sâni'nin saltanatını pekiştirmek amacıyla, onlar da ellerinden geleni ardına koymuyorlar. 'Hassaten askerlik sahasında': Ziya bey, masalarından yerlere sarışın kadın akan, Unter der Linden kahvelerinde, bazı Osmanlı 'zabitlerine' rastlayınca, nasıl sevinmiş, ne kadar şaşırmıştı. Meğer, kurs görmektey-

mişler. Olur a, Dersaadet'e Alman askeri heyetlerinin biri gidiyor, biri geliyor: Zât-ı Şâhâne, 'Fransızları düçar ettikleri o kahhar mağlubiyeti müteakip', Kaiser'den, 'orduyu ıslah ve tensik etmek üzere', yetenekli komutanlar göndermesini istemiş : önce Von Kaehler'i göndermişler, arkasından Binbaşı Colmar von der Goitz'u; bu ikisi, daha evvel Osmanlı Ordusunda eğitimlik etmiş, Helmuth von Moltke'nin attığı temeller üstüne, yepyeni bir Prusya düzeni kuruyorlar! Osmanlı subayları, bu düzeni yürütmeyi öğrensinler diye Berlin'e çağırılmış. Az buz da değiller hani, Ziya bey birkaçıyla canciğer arkadaş olmuştu, 'bilâhare yüksek mevkilerde bulundular', birisi, o zamanki Binbaşı Settar Manastır, 'el-yevm Erkân-ı Harbiye-i Umumiye'de istihbarat Dairesinaedir...'

Ya Ruhr Havzası'na yaptığı 'seyahat', onu unuttabilir mi? 'İklim râtıp', kömür kokan ağır sis, fabrika bacalarının 'muazzam' ormanını gözden siliyor, böyle bir manzaranın etkisinde kalmamak olası mı? Merak bu ya, bölgedeki ünlü Krupp 'sanayi-i haibiye' fabrikalarının, Devlet-i Aliyye'ye beşyüzü 'mütecâviz' ağır top 'imal ettiğini' öğrendi, buna 'ilâveten' beşyüz kadar sahra topu, elli 'adet' havan. Bu kadar mı, hayır: Elbing'te 'kâin' Schichau Tersâneleri'ne, sayısı belirsiz torpido; Mauser und Loewe silâh firmasına da, yarım milyon tüfek ve elli bin karabina sipariş edilmiş, öyle ki, Devlet-i Aliyye bir yılda haniyse iki buçuk milyar marklık 'esliha ve teçhizat' satın almış oluyor.

Neyi kanıtlar bu? Elbette, 'Padişahımız efendimizin' Almanya'ya güvenini! Ziya bey, sararmış yaprakları soğuk 'Teşrin' rüzgârlarıyla savrulan ıhlamurların, ulu karaağaçların altında, 'münzevi münzevi', dolaşırken; Zât-ı Şâhâne'yle aynı güveni taşıdığından 'sürür' duyuyordu. Hele Kaiser II. Wilhelm ve 'maiyeti erkânının' Dersaadet'i 'teşrif buyurduklarını' gazetede okuduğu gün, 'fart-ı saadetten' ölecekti. Her rastladığı Alman'a, önüne gelen ilk birahane-de köpüklü dubleler ısmarlıyor; Mancini piroları sunup, memleketinde Almanların ne kadar sevildiğine

deygin söylevler çekiyor. Yanılıp yakılıp Almancasını 'mükemmeliyetini' övmesinler, ikinci, üçüncü dubleler, ufukta hazır.

Selânik'e dönünce, Kumpanya onu Muhasebe Müdiiriyeti'nde 'muavinliğe' atadı; git git, 'müselleme' dürüstlüğü ve 'malûm' çalışkanlığıyla 'temayüz' edecek, hatta 'enspektörlüğe' kadar yükselecektir. Hatı Fransızlar işletiyor ya, müfettiş yerine 'enspektör' demeyi benimsemişler: enspektör aşağı, enspektör yukarı! Yapılan işin niteliği aynı da olsa, Fransızca söylenişi daha etkileyicidir, bunu 'tecrübesiyle' biliyor :

"— ...meşguliyet rnevziunuzu kerem buyursaydınız, mîrim?"

"— Bendenizin mi efendim? Estağfirullah! Demiryolu Kumpanyası'nda enspektörüm."

"— Demiryolu Kumpanyası'nda enspektör ha? Fevkalâde, fevkalâde! Allah daha büyük muvaffakiyetler ihsan etsin!..."

Kelime sanki sihirli, yeni tanışıklarının davranışı duyar duymaz değişir, 'nazarlarında şahsiyetinin bambaşka bir ehemmiyet iktisap ettiği' besbelli olur. Kolay mı canım, ömürlerinde ilk defa bir enspektör görüyorlar. Ne saklamalı, Ziya bey içisi bundan memnundu. Hayatından da! Maaşı dolgun, saygınlığı yerinde, 'istikbali müemmen', şu bekârlığın sefaletinden de yakayı bir sıyrabilse!...

Hayır hasenat sahibi dostlar araya girip, o müşkülü de çözüverdiler: Azrail de yardım etti : 'sâbık' Gümülcine Kadısı Drama'lı Agâh bey, ansızın sizlere ömür: mübarek adam, sabah karanlığında namaza kalkmış, abdestini alacak, gusülhaneye yığıliveriyor. 'Sekte-i kalp' imiş! 'Ecel gelmiş cihane, baş ağrısı bahane!' Allah rahmet eylesin, 'nekre' bir zattı, 'melâmî' denilmiştir. Namazında niyazında, nur yüzlü bir dul bırakıyor, 'namusu mücessem' gelinlik bir kız, epeyce mal mülk! Başka çözüm aranır mı? Akıl i'n 'tarik' bir: 'helâl süt emmiş bir bey, kerimesi Seher hanımla başgöz edilip, içgüveysi alınacak'. Ziya bey bir sabah uyanıyor ki, o ne, 'sâbık' Gümülcine kadısı Agâh bey'in konak yavrusunda, yan ge-

lip yatmış; Seher hanım'ın 'helâli', sonradan kızının da oğlunun da 'Haminne' diye yere göğe koyamayacağı Zerefşan hanım'ın damadı ve 'vekil-i umumisidir'.

Selânik Arabacılar Kahyası'nın 'gelberisi' Serficeli Ziya, uykusuz geceyarıları, sıcak sıcak fışkı ve saman kokan 'beylik' ahırlarında, soğuktan dumanı tüten beygirlerin koşumlarını indirirken, ne hayaller kurmuş, ne 'emeller' beslemişse, gerçekleşmişti : Selânik'in 'marûf simâlarından, 'Alaman' Ziya bey, Rumeli Demiryolu Kumpanyası'nda enspektör. Şehir Kulübü azası'; ailesine düşkünlüğü dillere destan, yazları çoluk çocuk Dersaadet gezmesine giderler, evlerinden misafir eksik olmaz, daha iyisi can sağlığı! Neveser'in iki yaşına bastığı yıl mı ne, Münich'lerden Schvvester Magda getirilmiş; onun, ondan sonra dünyaya gelecek Ahmed'in, hem sağlığı, hem 'tahsil ve terbiyesi'; lâhana kalçalı, lâhana beyazı bu 'tendürüst' kadına, emanet edilmişti, iki çocuk da, ana dilleriyle birlikte, çatır çatır Almanca öğrendiler. Mahalle komşularına bakılırsa, evin içi, zaten 'Almanya': elmalı Alman çörekleri, Bavyera şarapları, cilt cilt kitaplar vs. Bunlara Ziya bey'in, elinde olmaksızın 'muhaberelerine' kattığı, Almanya anıları eklenirse; Selâniklilerin ona, 'Alaman' Ziya bey adını takması, yadırganır mı?

"— ...efendime arzedeyim, Alamanya'da zapt-ürapt esastır, herşey onunla kaim, mülkün servet ve kudreti zapt-ürapt üstüne müesses, binaenaleyh bendenizin o gece Berlin'de tesadüfen şahit olduğum vaka..."

Ya da, daha ciddi ve kararlı: "— ...koca Reşit Paşa merhum, Devlet-i Aliyye'nin kaderini, İngiltere devlet-i fehimesinin avuçlarına terkeylemiştir; halbuki devletin bekâsı, muhkem bir Almanya ittifakıyla teminat altına alınabilir, gerek İngiltere'ye, gerekse Rusya'ya karşı..."

Bunları söylerken, sanki Abdülhamid-i Sâni'nin 'hislerine tercüman oluyor': Devlet-i Aliyye, Kaiser'in Almanyasıyla, her gün biraz daha, içiçe girmektedir: Rumeli Demiryolları'nın ardından, aa, bir de ba-

Kıyorsun Anadolu Demiryolları Şirketi kurulmuş! Saray'dan 'imtiyazı' alır almaz, döşedikleri raylarla Almanlar, Dersaadet'i Anadolu bozkırının taa içlerine bağlıyorlar: İzmit, Adapazarı kapı komşusu oluveriyor, Eskişehir'se yakında bir şehir. 'Himmatleri var olsun!' Derken, Düvel-i Muazzama'yı birbirine katan, o 'devâsâ' Bağdâd Demiryolu Projesi! "Harkulade bir tasavvur! Ordu-yu Hümâyûn, Dersaadetten şimendifere bindi mi, o cehennem sıcaklığı Arabistan çöllerinde kırılmadan, icab-ı hâlinde, şehir-i dil ârâ-yı Bağdâd'a vasil olabilecek".

Bu arada Ziya bey'in bir 'temennisi' gerçekleşmiş, Deutsche Bank'ın 'ağabeylik ettiği' bir Alman bankaları gurubu, yüzbin hissesinden seksensekiz binini Baron Hirsch'ten satın alarak, Rumeli Demiryolu Kumpanyası'nı Alman denetimine geçirmişti. Bu kadarla kalsa, iyi, 'bu Alamanlar öyle gayyûr bir kavimdir ki, suret-i mutlakada tuttuğunu koparıp'. Deutsche Bank, perde arkasında Krupp Konzern, Alman metal endüstrisi mamullerini, Osmanlı pazarına sürebilsinler diye, sırtı sıra şirket örgütlüyor. Gün geçmiyor ki bunlardan birinin 'yazıhanesi', camlarında gotik yazıları, masalarında kuzey sarışını kâtipleriyle, Osmanlı limanlarının dağdağalı rihtimlerinde, 'arz-ı endam' etmesin! En önemlisi, İttihad-ı İhracat Şirketi, 'beynelmilel tescili' Export - Verband, merkezi Hamburg, şubeleri İzmir, Mersin, Halep, Beyrut, şam vs. Ayrıca Âsitâne'de sürekli bir sanayi sergisi var, koca koca da depolan. Bir başkası, Memalik-i Şarkıyye Alaman İhracat Şirketi oluyor, 'beynelmilel tescili' Deutsch - Orientalische Exportgesellschaft, merkezi Berlin, başlıca şubeleri, Asitâne, İzmir ve Kahire...

Otedenberi, Osmanlı ülkesinde İngiliz, Belçika ya da Fransız malı makina ve 'makina aksamı' kullanılırken, sağlamlıklarıyla kısa sürede ün yapan 'Alaman' makinaları 'piyasada' üstünlük sağlıyorlar. Nasıl sağlamaz, 'bilumum' Ege ve Doğu Akdeniz limanlarında, yeni kurulmuş, gittikçe büyüyen Alman deniz taşımacılığı şirketinin şilepleri, ha bre mal boşaltıyor: daha ucuz, daha dayanıklı. Taşıma nav-

lunu da Almanya'ya kalsın diye örgütlenmiş olan bu şirket, Alaman Seyrisefain İdaresi'dir, 'beynelmîl tescilli' Deutsche Levant Linie, merkezi Hamburg, şubeleri Âsitâne, Selânik, izmir, Mersin, Beyrut, vb...

Zamanla Selânik'te bir Alman çevresi oluşmuştu : konsolosluk 'mensubîni', Baron Hirsch okulu ve hastahanesinin öğretmen ve hekimleri çekirdeği oldu bu çevrenin; Alman bankaları, demir ve deniz yolları kuruldukça çekirdek kök sürdü, filizlendi, enikonu dallanıp budaklandı. Neveser'le Ahmed'in çocukları; 'beyzî' gözlüklü, saçak favorili 'unkel'ler; korselerine sığamayan, tombul, eteklikleri hışırtılı 'tante'ler arasında geçmemiş midir? Ziya bey sağ olsun, şehirdeki olanca Almanı sık sık Selâmlık'ta toplar, 'medeniyet öğrenirler' diye, karısını ve çocuklarını, bu toplantılarda bulunmaya zorlardı. Doğru dürüst dil bilmeseler de, 'ecnebiler' arasında bunalsalar da! 'Ev sahibeliği', ister istemez, Schvvester Magda'ya düşüyor; o da —'Haminne'nin deyi miyle— kıl pranga kızıl çengi ortalarında salınıp, doğrusu bu rolü fazlaca benimsiyordu :

"— ...herr doktor Braun, bir parça strudel daha cılır mıydınız?"

"— ...Schubert, ah Schubert! Onu hiç kimse sizin kıcıdar anlayarak çalamaz Frau Schlosser, her notasının hakkını veriyorsunuz..."

"— ...Neveser mein liefoer,* Tante Ulrike'ye guten morgen^{v*} desene!"

Kaba lodos, cihannüma'da açık unutulmuş pancurları çat çat çarpar, su değirmeninin fırıldağını çığına çevirirdi. Selâmlık'ın camlarında, bir tülül boşanamayan bereketli sağanağın ilk damlaları. İçerde yoğun pipo dumanı, demli çay ve Schubert. Neveser, Tante Ulrike'nin toz pudra kokulu kalın kucağında, biri şehlâ çocuk gözlerini dört açar; babasının, 'unkel' VVilly'yle, Tinkel' Leo'yla böyle niye öfkeli öfkeli söyleştiğini kestirmeye çabalar. An-

* "Sevgilim"

** "Günaydın"

layamaz ki! Onun ilgi alanına henüz, saçları mısır püskülü Baviera bez bebeklerinden, şapkaları tüylü Tyroll çobanı biblolarından, 'Haminne'sinin doksan-dokuzluk teşbihinden başka birşey girmiyor. Ha bir de kedisi, annesinin Zerişte adını taktığı kınalı sarı : bütün gün çini sobanın yamacında uyur, çok tembel, hiç fare tutmuyor.

Oysa 'Alaman' Ziya bey, 'hassaten şehrin musevî mehafilinde' etkisini duyuran, 'farmasonluk'tan tedirgindi. Tedirginliği kuruntudan doğmuyor, çok şükür ne 'evhamlıdır', ne de 'müvesvis', kanıtlarıysa sağlam : 'hafiyen' kurulan Mason locaları, 'aleleker' İtalyan ya da Fransız 'nüfuzu' altındadır; aynı zamanda, Zât-ı Şahane'ye 'müteveccih bazı fesat hareketlerine', (tövbe, tövbe!) yataklık ediyorlar; bu demektir ki, fesat 'maazallah muvaffak olursa', Deviet-i Aliyye Almanya'dan uzaklaşıp, Fransa, ingiltere, İtalya 'müsellesinin' yörüngesine girecektir.

Bazı akşamlar herkes gider. Konsolos Yardımcısı Dr. Schlosser yemeğe kalırdı. Ziya bey'le söyleşileri hiç bitmez. Ne kadar çok bira içiyor. Beyaz porselenden, üstünde çivit mavisi gotik harflerle 'prosit' yazılı Alman dublesini diktikçe, sarkık sarı bıyıklarına köpükler bulaşır; yayvan, pancur kırmızısı kılcal damarlarla örülü suratında, cin mavisi minnacık gözleri, ışığa tutulmuş cam bilyalar gibi parıldar. Kaiser'in, gizli haber alma örgütünden olduğu, boşuna fısıldanmıyor; onun saptamaları da ilginç : Selânik'te iki loca, Türk ve Musevi ileri gelenlerini 'sinesinde' toplamaktaymış; birisi Macedonia Risorta locası bunların, İtalyan 'obediyanından', üyeleri arasında Mithat Şükrü, Manyasizade Refik, Kâzım Nâmi ve Ferit Aseo beylerin bulunması, 'kuvvetle muhtemel'; ikincisi, 'Fransız obediyanından' Veritas locası, ki Maşrık-ı Azamı Davavekili Karasu'ymuş, Posta Telgraf Başkâtibi Talât, İsmail Canbulat, Mustafa Necip, Cemal beylerle, Hoca Fehmi efendiye, üyeleri. Bu 'zevâtın', Memcılık-i Şahcine'nin gerek içindeki, gerek dışındaki, jöntürk çevreleriyle ilişkisi göz önünde tutulursa; mason localarının da, jöntürklerin de, hem Zât-ı Şahane'ye, hem

de Almanya'ya karşı kullanılmakta oldukları, kesinleşir Buna etkili bir 'çare-yi hâl' bulmak gerekmez mi?

Doktor Schlosser'in düşüncelerine katılsa da, 'Alaman' Ziya bey, şehirdeki kaynaşmaya karşı çıkmanın, onu soyutlayacağını seziyordu. Selânik, eski Selânik mi? Beş on yıldır, Avrupa şehri oldu çıktı. Hele liman yapılıp demiryolu bağlanalı, şaşırtıcı gelişmeler gösteriyor. Ortalık 'ateş pahası' ama, 'cemiyet hayatında' alışılmamış bir canlılık; 'piyasada şayan-ı dikkat' bir hareket. Adım başı 'Avrupalı ticarethaneler', 'bonmarşe' mağazaları, birahane truplarının temsilleri seyrediliyor, 'Cavallaria Rusticana' ya da 'Don Giovanni' operası; bazan, Viyana Yaylısazlar Topluluğu, Vivaldi, Bach, vs. Avrupa ve Balkan dillerinde, sürüyle gazete ve mecmua; yeni yeni Fransız, Alman, Musevî okulları.

Bu kaynaşmanın, sonunda 'başka' bir yere ulaşacağı ne kadar belliyse, ulaştırılacak olanların jöntürklerle masonlar olacağı, o kadar belli; 'bu itibarla' davranışlarını onaylamasa da, 'ailesinin selâmeti için' o çevrelerle 'karâbet' sağlaması acaba yanlış mı olur? Belki tehlikeli, ama yanlış, asla! Feyziye idadisi Müdürü Cavit bey'in, Halıcızadeler'in 'mahdumu' Abdi bey'e 'kız bulma' önerisi, 'Alaman' Ziya bey, işte bu kaygılar ve kararsızlıklar arasındayken geldi, soruna çözüm getirmiş oldu : Neveser'in Abdi bey ile 'teehhülii', ne yanından bakılırsa bakılsın, hem onun geleceğini güvenceye alıyordu, hem ailenin. Cüceye yakın kısa, uslanmaz çapkın, şu bu, Abdi bey Selânik eşrafından Halıcızadeler'in 'yegâne' varisi; 'jöntürk' çevrelerinin 'gözdesi' idi. Az şey mi? Halıcızadeler'in 'dünürü' olmakla kalmayacak; maazallah, 'Devlet-i Aliyye'nin mahrek tebeddülü hâlinde', eski siyaset yandaşlarının '**bökiyet-üs-süyûfu**'* arasında, süprülüp gitmekten kurtulacaklardı.

Peki ama, Neveser?

* "Kılıç artıkları".

Neveser, taban tabanu zıt iki etkinin kavşağında büyümüştü : Haminnesi'yle Schvvester Mngdanın! Haminnesi, Arnavutluk içlerinden nal şakırtıları, piştov gümbürtüleriyle yüklü eşkıya masalları anlatırdı. Drama dolaylarında geçen genç kızlığından kulağında kalmış, yarısı gerçek olaylar: kapı gibi Arnavut delikanlıları, elde Martin, yalçın patikalarda yer yer parıldar; 'bey' konaklarından at terkisinde kaçırılmış genç kızlar, ipek mendillerini korkuyla didikleyerek, dumana gömülmüş eski değirmenlerde, sessiz ağlaşırlardı. Haminnesi kucağına alır almaz, sanki Neveser hafif karanfil kokulu (biraz da süt mü?) bir rüya iklimine göçediordu. Artık çevresinde neler neler: Kısas-ı Eribiya'dan Ashab-ı Keyif, Hüdhüd kuşu, Hazret-i Süleyman, Saba Melikesi Belkis. Tadına doyulmaz Rumeli börekleri, hele prasa böreği. Dedesinin kadılık döneminden zihinlerde yer etmiş, anılar ve kişiler: sevdiği adama vermedi diye, babasını baltayla doğrayan Draç'lı köylü kızı. Karaferiye'de, Rum bezirgânlarının rüşvet diye getirdiği, heybe dolusu altın, vb..

Kış sabahları, yağmur kuşları konak yavrusunun ulu ağaçlarında ıslak ıslak titreşirken, Hamza-bey Camiinden ezan 'semavî' bir bulut halinde dağılır, Neveser'in pencere kafeslerinden odasına süzülürdü :

**"Hayye alelfelah! Hayye alelfelah!
Esselât-ü hayrun mennennevm!"**

Bazı yaz akşamları, olur a, cihannümadan yıldızların doğuşunu seyre dalmıştır, nasıl **kıpır** kıpır mavi, ne kadar çokturlar, aralarında mahcup bir dilim hilâl nasıl gülümser? Haminnesi, **Acem seccadesinin** çiçek bahçesinde yatsı'yı kılıyor. **Gece** durgunluğunda dua fısıltıları, sihirli itiraflar gibi büyüyorlar: **"...izâ câe nasrullahi velfethü — ve reeytenasi yedhulüne fı dahillahi efrâcın..."**. Ya da yıllar geçmiş, artık oruç tutmaya başlamıştır. Ramazan kışa geliyormuş demek. Geceler boyunca sivri bir poyraz, camlarda ılık çalar: Ramazan davulunun

kalabalık yankılarını iç mahallelerden paldır küldür bahçeye yığarken, o, genç kızlık odasında, Haminnesi'nin Teravîh'ten uzayıp gelen dualarıyla Sahur'u beklerdi. Söylese de, söylemese de, içindeki müslümanlıkla dışındaki frenkliğin tedirginliğini yaşıyor. Haminnesi'nin. günah saydığı ne varsa, Schvvester Magda, 'kibar yetiştirilmiş hanımların görgüsü gereği olduğunu' söylemiyor mu? Schwester Magda'nın yap dedikleriye Haminnesi'nin, omuzlarına bembeyaz dökülen bürümcük tûlbentini uçura uçura, ayıpladığı şeyler.

Aklı erip, içinde çırpındığı huzursuzluğa annesinden çare sorunca, Seher hanım, renksiz yüzünde büsbütün belirsizleşen ince sarı kaşlarını hafifçe çatarak demiştir ki:

"— ...Haminnene hörmette kusur etme, Schvvester Magda'nın dediklerini yap! Haminnen mazidir, Schvvester Magda, âti: yoksa baban Selâmlıktaki nâmahrem sohbetlere iştirakimizi o kadar arzu eder miydi?"

Seher hanım onu fazladan, düzenle izlediği Ser-vetifûnun dergilerini okumaya alıştırmıştı. Cenab'ın ve Fikret'in şiirlerini; Halit Ziya'nın romanlarını. Öyle ki, daha on onbir yaşlarında Neveser, annesinin Harem'deki misafirlerine, Rûbab ı Şikeste'den, Yakazat-ı Leyliye'den şiirler okurdu. Böylece Haminnesi'nden edindiği rüyalara, annesinden edindikleri ekleniyor: 'hazan yapraklarının' uçuştığı, 'müteverrim' sevdalıların hıçkırığı, karanlıkta 'hicranlı' piyanoların —ki 'bî-şûphe onu bir kadın çalıyor'— belirip kaybolduğu bir 'edebiyat-ı cedide' rüyası, yazılmamış "bir roman!

Ahmed'in 'iptidai'den beri sıra arkadaşı Münif de günün birinde, şiire merakı yüzünden Neveser'in ilgisini çekecektir. Gerçi bu hardal sarısı oğlanı epeydir tanıyor, Ahmed'le sıkıfıkıdırlar, yazları çardağın altından iri lâkırdıları eksik olmaz, kışları Selâmlık'ta beraber ders çalışırlar; ilk yıllar boyunca sapanla kuş, kira sandalıyla balık avına çıkarlardı,¹ git git, Feyziye öğrenciliğinden midir nedir, üstlerine

bir kalem efendisi ağırbaşlılığı sindi. Acaba 'üstlerine' demek doğru mu? Çünkü başı ağırlaşan, Ahmed'den ziyade Münif'tir; Ahmed fırsat buldu mu, yine evin 'nazenin' kedisi Zerişte'yi, değirmenin tepesinde kovalar; Haminne'nin teşbihini, havanın içine saklayıp aratır; daha akla hayale gelmedik, türlü 'paskallık' yapar. Münif öyle mi? Hanidir koltuğunun altında kitapsız dolaşmıyor. Dengini düşürdü mü, lâfı döndürüp dolaştırıp son okuduğu şaire getirecektir: ya ezberden bir iki mısraı akıllıca araya so-kuşturacak, ya da Neveser'e hoşgörülü bir dalgınlıkla bakıp, istiyorsa kitabı ona verebileceğini söylemeyi unutmaksızın. Neveser'in 'Hatıra Defteri'nae Münif'in adını, iik defa o tarihte rastlanır. Biraz hayret, epeyce şefkat, daha çok 'istihzayla' sözünü ediyor: daha dün Ahmed'le koşmaca oynayan çocuk, bugün Cenab'ın şiirlerinin nasıl tadına varabilirmiş diye. Tuhaf! Mehtaplı Haziran geceleri, ayışığı bahçede masmavi bir çanı gibi^ çmlar^^orunmez kuşlar, şamatalSriylâ tedirgin, kıpır kıpır ağaçlarda kıpırdarken,,saoki o da onlıcırlı birlikte saklambaç oynamamış!

Yaşça büyük olması 'ablalık' taslamasına yetiyordu. Münif'in katlanamadığı, mutlaka bu. Durup dururken bir 'resmiyet' çıkardı, cırtık 'siz' aşağı, 'siz' yukarı : Sizce bir mahzur mevcut değilse, o şiiri tebyiz edebilir miyim? Sizin şiir telâkkiniz nedir? Sizce hayatta muvaffakiyet neye vâbestedir? Siz. Siz. Siz... Neveser kızsın mı, gülsün mü kestiremiyor. Bu iki 'çocukla' ilişkisi, 'yeknesak' hayatında eğlenceli tek oyun; Münif'in ansızın 'münevver' ciddiliğine bürünmesi oyunu bozmuyor ama, ne de olsa şey...

Bir akşam üstü, yaz, çardağın altında çay içmişler. Uzun uzun edebiyat söyleşilmiş. Münif, Abdülhak Hamid'in Tarık bin Zeyad'ından ünlü tiradı, bir solukta ezbere okuyor: "— Endülüs hükümdarının hazineleri içindesin Tarık!..." Sesinde garip bir vekar, çehresinde yakıcı sarı bir ışık ; sanki pirince güneş vurmuş. Neveser o gittikten sonra kardeşine, tavrını yadırgadığını söyleyecek oldu, niye

böyle yaptığını anlayamıyormuş filân. Ahmed, o güne kadar onda görmediği bir ağabey edasıyla, şaşırtıcı bir karşılık veriyor :

“— ...ilâhi abla, anlayamayacak ne var bunda, Münif sana âşık, ne **sonnet**’ler yazdığını bir bilsen...”

Neveser hafife almış göründü, ‘o benim kardeşimdir’ dedi, güldü müldü ama, olayı ayrıntılarıyla defterine geçirmeyi unutmadı. Münif ‘fevkalâde’ iyi bir çocukmuş gerçi, ona bir ‘erkek’, hele ‘hayatının erkeği’ gözüyle hiç bakmamış ki, ‘bâhusus’ yaşça ondan büyük olması böyle bir ‘muâşşaka’nın daha doğmadan ölmesini ‘vâcib’ oluyormuş... Daha ne çocukluklar!

İlk gençlikte olur ya, karşılık görmeyince Münif’in aşkı, sarsıcı bir tutkuya dönüştü. Neveser’siz edemiyor. Haftada iki üç kere, onu mutlaka görmeli; göremezse, lâfını etmeli; lâfını edemezse, hayalini kurmalı! şiirler bile yazmadı mı? Tek meziyetleri içtenlikleri olan, kafiyeleli, vezinli, düşük aşk şiirleri! Daha da ileriye gidiyor, aralarındaki kitap değiş tokuşundan yararlanıp, şiirlerinden bazılarını Neveser’e ulaştırıyor. Gecedir, Selânik gökleri krom yeşili yıldızlarla donatılmıştır; durgunlukta irileşen fısıltılarla, Haminne cihannümada namaz kılar : “...fesebbih bihamdi rabbike vestağfirhü innehû kâne tevvabâ!”. Neveser’in elinde, Münif’in ona yazdığı şiir, belki yüzüncü okuyuşu. İçinde sarmal bir ışık dönüyor, halka halka bir nur! Genç bir kızın, bir aşk şiirine konu olması ne demek? Müthiş bir şey bu! Şiiri yazan toy bir İdadi talebesi, yazdığı şiir Cenab’ın beceriksizce taklidi olsa da!

Münif’in geleceğini umduğu akşamüstleri saçına başına ‘mutaddan ziyade’ özen göstermesi; onunla söyleşirken, açık camların içlerinde, masalarda unutulmuş gümüş tepsilerin yüzlerinde, güzelliğini araması yoksa bundan mı? Dudaklarında sürekli bir soru, yüreğinde itirafı müşkül bir azap : “Ona ümid mi veriyorum?”. Sadece söylediklerine itiraz etmeyişi, şiirlerini geri vermeyişi bile umutlandırmak sayılmaz mı? Üstelik Ahmed’in —bilerek bilmeyerek— onları yalnız bıraktığı anlarda; hasta bir çocukla,

ölüme çok yakın bir ihtiyarla konuşur gibi; Münif’le, yaptığı herşeyi hoşgörmeye, en vahim hatalarını bağışlamaya hazır bir yumuşaklıkla konuşuyor. Yakia: san jguruty bahçedeki ulu ağaçları bakır kızılina boyamıştır. Dallardan hiç eksik olmayan kuşlar, bir civıltı çarkı halinde pırl pırl dönüyorlar. Münif, ne yapacağını bilmeksizin, olduğu yerde eriyor: sanki varlığı sadece gün ışığına bağlıdır da, güneşin kaybolmasıyla birlikte, o cici bıkır kızılı bir toza ‘munkalip olarak’ havaya dağılacaktır.

Ahmed. arkadaşının ablasına tutkunluğunu yadırgamıyor. Tam tersine bunu çok önemseydiği ıki insanı ‘ilelebet’ birleştirebilecek ‘ilâhi’ bir ‘lütuf’ sağlıyor. Neveser’in olur olmaz güçlükler çıkarıp, yorgunu yokuşa sürmesini hiç anlamadı. Sık sık eleştirdi. ‘Asri olmakla her dakika övünen bir kız, böyle mi davranmalıymış? Yaş farkı diye ‘mesele ettiği’ neymiş ki? ‘Görücü usulüyle’ varacağı ‘zat-ı muhteremin ne mene bir şey olacağını’, nereden biliyormuş? Hele Halıcızadeler’in oğlu Abdi bey’in adı ortaya atılınca, düpedüz baş kaldırdı. Yorulmak bilmiyor, Neveser’in odasında olmazsa bahçede, bahçede olmazsa haremde, neden dolayı bu ‘Bebe Ruhi’ kılıklı ‘züppeyle’ evlenmemesi gerektiğini, kanıtlamaya çabalıyordu: ‘fazilet’ nedir bilmez ‘hayâsız’ bir ‘zendost’, ‘vâriyetine’ güvenen bir ‘iffet düşmanı’, ‘sefahet düşkünüymüş’! Oysa, Münif...

O günler, ‘müstakbel zevcinin hovardameşrep olması’, Neveser’e, ‘mümtaziyet’ gibi mi görünmüştü? Jöntürk ‘mehafililiyle’ gizli ilişkilerine deyin duydukları, gururunu mu okşamış; Halıcızade Abdi bey’i, farkında olmadan bir ‘hürriyet mücahidi mertebesine’ mi çıkarmıştı? Buna elbet, babasının olayı önemsemesi kadar, annesinin sessiz ‘muvafakati’ da neden oluyordu. Schvvester Magda dersiniz, bu evlenmeyi ‘hararetle tasvip etmektedir’. Saygın bir ‘famiyadan’, Avrupa’da yıllarca ‘bulunmuş bir zcıt’; yol bilir, yordam bilir, üstelik varlıklı! Yetmez mi Allah aşkına? Boy fukarasıymış, ‘Beyaz Kule’ gazinolarından çıkmıyor, o kadın senin, bu kadın benim, gönül eğliyormuş! Bunlar hep çekemeyenlerin uydurmala-

rı. Asılsız astarsız kara çalmalar. Neveser hele damat 'namzedini' gözleriyle görsün, böyle olduğunu şıp diye anlayacak...

Bu amaçla, bir tesadüf 'ihdas' ediliyor, ittihat ve Terakki Komitasfının, bölgedeki yabancı konsolosluklara gizlice bildiri dağıttığı günler mi, onun hemen ertesi mi ne, nemli bir öğle sonu, 'Apotiker' Petridis'in Sabribey caddesindeki eczanesinde 'rastlaşmış' oluyorlar. Haminne'nin romatizmalarına Sloan's yağı (halkın çoğunluğu gibi Zerefşan hanım 'Palabıyık yağı' demiyor da, nedense 'islivan yağı' diyor buna) alacaklarmış, Schvvester Magda'ya da Cordial. Bahane bu. İçeriye bir giriyorlar, Allah muhafaza bir ecza kokusu sağı solu kuşatmış, yağmur yüklü bulutların dehşetinden camlar silme buğu. Yaşlı yahudi kalfa Yasef efendi 'tembihli' olmalı, iyice ağırdan alıyor; 'matruş' suratında 'manidar bir tebessüm', çevresinde dalgalanan yoğun teinture d'iode kokusu. Neveser, o aralıkta Abdi bey'i yarım yamalak görebildi : Petridis'in yanbaşı, kısa boylu bir 'bey'. Katran siyahı saçları, parıl parıl arkaya taranmış. Kalıplı fesi, tekgözlüğü, alafranga bıyıkları, ilk bakışta dikkati çekiyor. Hele giyimi, kusura : tam 'Paris şıklığı'. İki erkek, aralarında konuşuyorlar ; Petridis, telkadayf bıyıklarının altından, kocaman kocaman gülümsüyor. Abdi bey'in sesi yüksek, asidli, Fransızcası havalı, bcıkışlarıysa 'felâket'.

Akşam, duaların gizemli yaşantılarını fısır fısır sürdürdükleri cihannümada, 'intibalarını' Haminne-si'ne anlatırken Neveser diyor ki :

"— ...göz göze geldiğimiz lâhza, ziyadar bir aynaya bakmış gibi oldum : gözlerim kamaştı, etrafı görmek imkânsız!..."

Haminne sorunu, hiç ummadığı bir yanından cildi; sedef teşbihini, uzun parmaklarından su gibi akıtarak, dedi ki :

"— ...bir kere Halıcızadeler'in zadegânlığı lâfta, bunların yedi sülâlesi halıcıdır, yâni esnaf! Sen, bugüne bugün, kişizadesin, soyyerden : deden kadı,

dedenin pederi, Şeyh Nureddin Receb efendi hazretleri, —nur içinde yatsın—, Drama Mevlevihanesi'nde postnişin imiş! Davul bile dengi dengine vuruyor, birbirinizin küvfü değilsiniz..."

Damadı da gözü tutmuyor; "— ...bu Abdi bey'i, Kadı deden bab adam saymazdı. Allâk, işret düşkünü diye vasfettiğini hatırlarım. Hem dinimizde, '**kuûî** kassîr-ün fitne' denilmiştir ki, kısıların fesadından hazer et manasınadır".

Neveser, Petridis'in eczanesiyle ev arasında, nemli ve kaba rüzgârı, tenindeki gözeneklerden, damarlarına mı almıştı? Vücudunun derinliklerinde, gizli gizli vınıldadığını duyumsuyor; bundan mıdır nedir, gittikçe hafiflediği, insanların günlük kaygılarından, yersiz kuruntularından sıyrılıp, tüy gibi havalandığı "zehabına" kapılıyordu.

Haminnesi'ne, baştan savma bir cevap verdi:

"— ...boyca kısıdır filhakika, lakin etvarındaki vekâr, sesinin mehâbeti, bunu ziyadesiyle telâfi ediyor".

Bir an durumu annesine açmayı düşündü, daha önce konuştukları aklına gelince, vazgeçti. Ne demişti ona, Seher hanım : "— ...haminne'ne hürmette kusur etme, Schvvester Magda'nın dediğini yap : haminnen mâzidir, Schvvester Magda âti...". Babası da, geleceğini güvenceye almak amacıyla, 'alelacele' söz kesmedi mi? Bir telâş, düşün hazırlıklarına başladılar. Memleketin ne olacağı 'meçhul'. Makedonya kayıyor. Neler işitiyorlar, neler: Jöntürkler'in İttihat ve Terakki Cemiyeti, Selânik merkezinden başka, Manastır, İşkodra ve Yanya'da 'alenen' faaliyete geçmiş. Üyelerinin 'kısım-ı küllisi' Üçüncü Ordunun genç subayları. Bulgar komitacıları da onları destekliyormuş. Daha kimler canım, mason locaları, 'amele makulesi', ecnebiler!

Halıcızade Abdi bey, 'cemiyet'in yoğunlaşan işleriyle öylesine 'mahmul', çevre il ve ilçelerde öylesine mekik dokuyor ki, doğru dürüst bir araya gelmiyorlar. Yerine, armağanları geliyor. Akıl almaz şeyler! Nohut iriliğinde incilerden, üç dizi gerdanlık

mı? Ortallığı 'alâim-i semâ' renklerine boğan, iri tektaş pırlanta yüzük mü? Neveser'i asıl, Abdi bey'in Paris'te kullandığı Fransızca kartvizitlerle gelen, 'muazzam' gül buketleri fethediyor: koyu al, canfes mi demeli, elini sürsen, boyayacak; ya da, damar damar turuncuya çalan, çarpılmış yumurta sarısı. Fransızca öğrenmediğine nasıl da hayıflanıyor! Elde lügat, Schvvester Magda'yla, kartvizitin arkasına çiziktirilmiş mısraları, zarzor çözüyorlar. Alfred de Musset'nin galiba.

Birbirlerini hiç mi görmüyorlar? Görmemeleri lâzım. 'Köse' İsmail bey, nikâhtan önce görüşmelerini istemedi, uğursuz sayarmış! 'İtikat işte'. Neveser'in babası, ileri fikirli filan ya, ses çıkarmıyor: hele bir evlensinler, görüşecek dünya kadar vakitleri olacaktı! Yalnız, 'söz kesildikten' sonra, 'dünürlerin' 'günübirlik' ziyaretleri başladı. Haremden hareme ziyaretler. Bir sefer, Büyük ve Küçük Valde-ler, yalının saltanatlı 'landosuyia' Neveser'lere gelirse; öbür sefer, aynı debdebeyle Seher hanım, Schvvester Magda ve Neveser, Halıcızade yalısına gidiyorlar. Aman ne büyük yalı. Neveser görür görmez Hamınnesi'nin Halıcızadeler'e 'asalet' taslamasındaki yakışıklılığı, daha iyi anlıyor. Belleğinde kadıncağızın hayali ufaldı sanki, rengi soldu, gerilere biryerlere kayd. Küçük Valde, 'geline' yalıyı 'bizzat' gezdirecektir: limonluk'tan, taa deniz banyosuna! Haziran 'iptidası', camlarda sakız pırıltılı güneş, pencerelerde sim işlemeli perdeler, koridorlar halayıktan geçilmiyor. Neveser bu evde mi yaşayacak? Herkesin yüzünde 'hayırhah' bir gülümseme, 'gelini' pek beğendikleri belli: tu tu tu kırkbir kere maşallah, Allah nazardan saklasın! Elemtene fiş, kem gözlere şiş! Hele mutfakta, gözleri iğne topuzu ufak tefek Mercimek Nine, işi 'tütsülemeye' kadar vardırmasın mı? Vallahi zor önlediler.

Bu ziyaretlerin birinde, Neveser, 'müstakbel zevciyle' görüşüyor: 'mahfice' bir görüşme bu. Herşeyi Küçük Valide hazırladı, ne de olsa asıl kayınvalde o, oğlunun ısrarlarına dayanamamış! Selânik Merkez 'Kumandanı' Miralay Nâzım bey'i, vurdukları

rının haftası mıydı ne; ikinci üstü, yalının haremindedeyiş iyice koyulaşmış, halayıklar harıl harıl misafirlere. Mercimek Nine'nin mürdüm eriği 'murabbasını' ikram ediyorlar. Pek ünlüdür! Küçük Valde, gümüş zarflı yeni fincan takımlarını göstermek bahanesiyle, Neveser'i dışarıya çağırdı. Elinden tuttuğu gibi, doğru denizüstü odaya. Heyecandan ölecek. Hem gülümsüyor, hem işaret parmağı dudığında, 'sus' diyor, 'sus'. Küçük Valde, sevimli sakarlıkları, uçmasın diye tülbendini ısırsı, her işe koşuşuyla, Serfice'li Haia'ya benzemiyor mu? Bak, sen! Nereden nereye! Neveser birşeyler sezmedi değil, bir ara Abdi bey'le buluşma olasılığı da aklından şöyle geçti ama, emin olabilir mi? Merakından çatlayacak. Küçük Valde'nin dili, kapıyı açarken çözüldü :

"— ...Abdi'ciğime seni öyie medhüsenâ ettik ki kızım, dayanamadı çocuk, içerde görmeyi bekler. Vakit azdır, sakın lâfı uzatmayasınız, ben kapıda duracağım..."

Neveser, yoğun bir sırça aydınlığına dalmıştı: kıpır kıpır denizin, açık pencerelerden yansıttığı güneş, odayı ışık sellerine boğmuş. İlk bakışta hiçbir şeyi ayırmısayamadı. Hantal, kadife yumuşağı bir 'esans' kokusu, görünmez bir duman gibi, ağır ağır ortalıkta dolaşıyordu. Nereden işitmişse, Ahmed, 'Damat beyin' pudra ve esans sürdüğünü yetiştirmemiş miydi, doğruymuş! Abdi bey, kokunun içinden şaşırtıcı bir çabukluk, tuhaf bir kılıkla belirdi: sırtında avcı ceket, kışında külot pantolon, ayaklarında getrler. Odadaki ışık cümbüşü, bakışlarını derinlemesine kalaylamış: iki 'ziyâdâr ayna', gözleri kamaştırıyor.

Söze özür dileyerek girdi: "— ...kıyafetimden dolayı beyân-ı itizar ederim. Fevkalâde günler arefesindeyiz, mühimce bir vazife deruhte ettim, **une mission** secrete*, az sonra Serez'e hareketimiz mu-karrerdir..."

* "Gizli bir görev"

Yüksek sesle konuşuyordu. Yalnız yüksek mi, epeyce 'tannan', biraz asabi. Sanki, orada bulunmayan birisiyle hesaplaşıyor. Hafifçe eğilerek, pencereye yakın büyük koltukta, yer gösterdi:

"— Bir lahza buyurmaz mısınız? İhya ederiniz!"

Neveser, daha içeriye adımını atarken, o fikre saplanmıştı: "— Schvvester Magda'nın ikazını niye ciddiye almadım? Mavi ipeklimi giymeliydim. Üşenmeyip, muhkem bir topuz yapmalıyım. Düştü düşecek, mühmel topuzumla kimbilir ne kadar rüküşüm?". Eli ayağı dolaşarak oturuyor. Bir eli topuzunda, camlarda yüzünü görmeye savaştı, bu güneşte olası mı? Gördüğü: ışıık zenginliğinden, telkâri gümüş bir Rum yelkenli; kıyıda, şarkı söyleyerek balık tutan, hasır şapkalı yahudi:

**"Ande... Ande...
Namus parakl..."**

Abdi bey, kaşla göz arasında cebinden altın bir tabaka çıkarmış, cıgara tutuyordu, "Aman Allahım! Böyle bir şeye, Paris'te senelerce safa sürmüş, Abdi bey'den başka kim cür'et edebilir?". Yalnız bu davranışı bile, Neveser'e, ne 'asri' bir hayat vaadettiğinin elle tutulur kanıtı.

"— Kullanmıyorum, efendim!"

O, cıgarasını yakarken diyor ki : "— ...Avropa'-da ziyadesiyle revaç bulmaktadır. Paris'te mukîm Osmanlı hanımları, hayli rağbet ediyorlar".

Eliyle yelpazeleyip, dumanları Neveser'den uzaklaştırdı :

"— ...benim içmemde beis yok ya?"

"— Rica ederim."

Nedense, yapacağı yolculuğun sebebini, açıklamaya özen gösteriyor:

"— ...malûmunuz Morzteg Projesi, vilâyât-ı selâse'de ecnebi murakabesini ihdas etmişti. Netice alamadılar. Vaziyet eskisinden çok daha vahim. 'Cemiyet", bu münasebetle, düvel-i muazzama konsolosluklarına, bir lâyiha tevdi etmiş bulunuyor. Ma-

kedonya'da hakiki ıslahatın, ancak teşkilât-ı esasiye'nin mevki-i tatbiki konulmasıyla tahakkuk edebileceğine işaret ettik. Abdülhamid'e karşı, bize arka çıksınlar diye..."

Getrlerin daha da çelimsizleştirdiği, sıska bacaklarının üzerinde yaylanarak, gidip geliyordu. Durdu, cıgarasının külünü havaya silkeledi.

"— ...keyfiyeti Serez'deki fedakârların ıttılâna arz etmek iktiza etmez mi? Hey'et-i Merkeziye bu işle beni tavzif etti..."

Dişlerinin arasından Fransızca ekliyor:

"— ...c'est un faveur quardt meme!"*

Neveser adeta büyülenmişti. Abdi bey gözünde büyüdükçe büyüyordu. Şimdiden, devletin kaderiyle uğraşan böyle bir adamın hayatında, nasıl yer tutabileceğinin derdine düştü, Morzteg Projesi mi? Sahi, bir gece Selâmlık'ta uzun uzun tartışılmıştı. Babasının dediklerini cankulağıyla dinleseymiş, şu dakika **dut** yemiş bülbül gibi susmaz, yerini düşürüp iki çift lâf edebilirmiş! Ağzını açamıyor ki! Ya önemli bir pot kırarsa?...

Başını eğmişti, esans kokusu sihirli bir ağ gibi çevresini sarınca, kaldırdı. Aaa, Abdi bey elini uzatmıyor mu? Niyeti nedir demeye kalmadı, o, iki parmağının sırtıyla çenesini usulca okşayıp, yumuşak ve içten olmasına çabaladığı bir sesle :

"— ...birlikte, dedi, osmanlı taşrasının tahammülferse hayatını yaşamayacağız. Bunu, bilhassa tebarüz ettirmek arzusundayım. Vaziyet tavazzuh etsin, ağleb-i ihtimal Paris'e yerleşiriz, hiç olmazsa Dersaadet'e..."

Gülümsedi, tekgözlüğü olanca güneşi toplamıştı :

"— ...her veçhile asri bir kadın olmanız, şâyân-r temennidir".

Dişlerinin orasından Fransızca tekrarlıyor:

* "Ne de olsa, bir lütüftur bu"

"— ...une femme tout à fait moderne!""

Neveser derhal cevap verdi ama, sesi kulağına yabancı:

"— Gayret ederim efendim".

"— Muvaffak olacağınızdan eminim. Esasen, Avrupaî bir terbiye almadınız mı? Ziya bey'in bu husustaki dikkati, her türlü takdirin fevkindedir".

Tekrar, belirsiz bir hırçınlıkla, politikaya döndü. Kafasını kurcalayan, herhalde o. Ya da siyasal 'meşguliyetlerinin', Neveser'in 'indinde' önemini artıracığını kurnazca hesaplamış. Olamaz mı?

"— Rusiya, Balkanlar'da İslav Konfederasyonu fikrini telkin ettikçe, bizim için sulh ve selâmet hayal-i muhal! Bu itibarla, lâyhâmızı Rus Konsoloshanesine tevdi etmedik. Haksız mıyız? Aldığımız istihbarat hakikatsa, Çar'la İngiliz Kralı fevkalâde aleyhimize bazı teşebbüsât-ı siyasiye içindeler, bunun âmili Yıldız'ın müfrit Alaman siyasetidir, zannetmem ki..."

Cümlesini askıda bırakıp sustu. Pencereden dışarıya baktı. Neveser de bakıyor. Telkâri gümüş Rum yelkenlisi kaybolmuş. Bahçe kapısının önünde, atları huysuzlanan bir fayton. Kıyıda balıkçı, insanı rahatsız eden kof sesiyle, acayip şarkısını sürdürüyor :

**"Vardar kapısında
ben gördüm oni
mavidir şalvarı
kırmızı doni
davi davi
namus paraki..."**

O sırada Küçük Valde kapıyı önce tıklatmış, sonra aralamıştı. Başını uzatıp, oğluna sesleniyor: "— ...Abdi, Abdi bak, Hayri bey'le Kâmil efendi gelmişler. Faytonları kapıda, Karasu'nun yazıhanesine gidecekmişsin..."

Abdi bey, küstah ve şirret, birden parladı:

* "Tamamiyle modern bir kadın"

"— Beklesinler efendim! Patlamadılar ya!..."

Öfkelenince sesi, yırtılmış metal keskinliğini kazanıyor; değirse, insanın elini yüzünü doğrur, kan içinde bırakır. Göz açıp kapayısıya pencereden kopup, bir iskemlenin arkılığına ağaçkakan gibi tünemişti. Durumu kavrayınca, mahcup ve şaşkın, soruyor :

"— ...Serez'e gitmiyor muyduk? Nereden icap etmiş, acaba?..."

Küçük Valde, tûlbendinin ucunu dişleriyle tuttuğundan, söylediklerini zor anlıyorlar: "— ...bilir miyim evlâdım? Kâmil efendi burada, o anlatsın!..."

Bu defa, kapının ardından, Kâmil efendi'nin tahata gibi sesi:

"— ...a be beyzadem, epsi urdadır, bütün beyler : Cavit bey, Tâlat bey. Acı Adil bey! Epsi zâtınızı bekler. Ayri beylen beni gönderdiler, tez alıp gelesin diyerek! pindik paytona, bi koşu geldik."

Abdi bey Neveser'e döndü. Kaşları çatılınca, simsiyah düz bir çizgi.

"— Bir fevkalâdelik olmalı! Ruhsat rica etsem..."

Neveser ayağa kalkmıştı: zihninde o saplantı, ("Ah ah, mavi ipeklimi giymeliydim"); bir eli, dağıldı dağılacak topuzunda, Abdi bey'e doğru iki adım atıp, ışık çemberine giriyor: sanki o an gümüşsuyuna batırılmıştır: pencereden boşalan ışık, çikolata teli gibi her tarafını kaplayıverdi. Abdi bey de aşağı kalmıyor, adeta tenekeden oyulmuş bir insan 'sureti', öyle parıl parıl. Kibarca eğilip, eline uzanacak oldu. Eyvah! 'Frenk usulü' öpecek. Vermemek olmaz. Dudakları bu kadar ince miymiş? Hayret! Nasıl kıpkırmızı. Islak da.

"— ...bana dünyaları bahşetmiş oldunuz. Vakıa sohbetimizi ikmal edemedik, size hissiyatımdan bahsedemedim, olsun, mevcudiyetiniz kâfi! **Votre beaute fragile m'a fascine!...*** Tekrar görüşebilmek ümid ve temennisiyle, şimdilik **au revolr**".**

* "İnce güzelliğiniz beni büyüledi."

** "Hoşçakalın."

Neveser, ellerinin titrediğini, o gittikten sonra farketti. Hayalleri gerçek mi oluyor? Böyle ciddi böyle vakûr bir koca. Osmanlı taşrasının katlanılmaz hayatını bırakıp, Paris'e yerleşmek. Onun, her veçhile asrî bir kadın hüviyeti kazanması. Neveser kanatlanmış, bulutlarda uçuyordu. Nasıl uçmasın? Onsekiz yaşına Hıdrellez'de bastı, henüz bir ay oluyor.

Münif'le o 'talihsiz' konuşmayı, işte o günlerde yaptılar.

«...bizi bu lâiyhayı takdime sevkeden, evvelâ üzerinde bulunduğumuz toprağımıza olan aşkımız ve onun saadetine hizmet kaygımızdır. Sonra, da içinde bulunulan hakikî hastalığı göstererek, buna çare arayanlara yardım etmektir.

Avrupa'nın, Makedonya'daki son dört senelik ıslahat tecrübeleri, hiçbir müsbet netice vermemiştir. Bunu büyük devletler dahi itiraf etmektedirler. Lâkin, yine faidesiz kalacağına kaani olduğumuz yeni tedbirler peşinde koşuyorlar.

Cemiyetimiz ise, faidesinden ziyade zammı doku-nacak olan müdahalelerle değil, İslâm ve Hristiyan bütün tebaanın elbirliğiyle, ve bunların, kendi vatanlarını ecnebi müdahalelerinden muhafaza ederek, hepsinin siyâsî ve şahsî hürriyetini, hâl-i hazır idarenin istibdadından, zulmünden kurtarmak davasıdır. Bunun için tesis olunmuştur. Bu beyanlarımızda ne dinî taassup vardır, ne de milli taassup!

Avrupa, muhtar veya müstakil bir Makedonya yaratmak arzusundadır. Halbuki Makedonya Osmanlı Devleti'nden ayrılamaz. Avrupa'nın Makedonya diye ayırmak istediği üç vilâyetin talihi, devletin diğer 27 vilâyetinin talihinden ayrı olamaz. Makedon, ya'ya ait olmak üzere alınan tedbirlerin hepsi, ölü doğmuş birer çocuk gibidir.

...Avrupa devletleri, Makedonya'ya müdahale işlerinden vaz geçmelidirler. Avrupalılar, Makedonyalıları tahrikten vazgeçerlerse, Makedonya halkları kendi aralarında daha iyi anlaşarak, kendi işlerini elbirliğiyle kendilerini ıslah edebileceklerdir. Yani herşeyden evvel, millet ve ırk farkı gözetilmeksizin, hepsini ezen Abdülhamid istibdadını elbirliğiyle yıla-caklardır. Sonra memlekete daha âdil bir hayat nizamı, kendileri getireceklerdir. Hülâsa, gerek Ma-

kedonya'da, gerek Osmanlı mülkünün diğer kısımlarında, cins ve mezhep farkı gözetilmeksizin, bütün Osmanlılar, ihdas edilecek Meşrutiyet idaresi altında, kardeş olarak yaşamaya devam edebileceklerdir. İşte Cemiyet'in programı budur. Mevcut istibdad idaresini devirip, kendi memleketlerinin nizamını hürriyet ve müsavat esasında kurmaktır. Ne müslüman vardır, ne de Hristiyan! Yalnız Osmanlı vardır..."

İttihat ve Terakki Cemiyeti
Manastır Hey'et-i Merkeziyesi
Mayıs, 1324

(1908 Mayıs'ında, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Manastır'daki yabancı devlet konsolosluklarına —Rusya hariç—, gizlice dağıttığı 'lâyiha'.)

O sır çözülememiştir: Reval Mülâkatı'nın kötü sonuçlarına dikkati çekerek, ittihat ve Terakki'yi eyleme kim geçirdi? Hangi örgüt? Alman Teşkilât-ı Mahsusası mı? Avusturya'nın mı? Belki de, İngilizler. Niye olmasın?

Haziran başı, İngiltere Kralı VII. Edvvard'la Rusya Çarı II. Nikola, yukarı Baltık'ta, yazın bile soğuk ve siyah bir limanda buluşup, çarın kuğu beyazı yatında, Osmanlı'yı dağıtmayı kararlaştırıyorlar. Haf-tasına, yurt içindeki ve dışındaki, olanca İttihat ve Terakki Komitesi, mektupla uyarılıyor. Sadece onlar mı? Rumeli garnizonlarındaki genç subayların çoğu, bazı kaymakam ve mutasarrıflar, bir iki vali.

Abdi bey'i, o unutulmaz Haziran günü Neveser'den koparıp, Davavekili Karasu efendi'nin yazıhanesine dörtlüğe götürüp de, zaten o : hazır yola çıkmıyor mu, Serez ve havalisindeki 'fedakârlar'ın nabzını bir yoklasaymış, Reval Mülâkatı'na ne tepki gösteriyorlar? Lâf nasıl da uzayıp ağdalanıyor, trene zor yetişti.

(Tuhaftır ama, herşey olup bittikten sonra, sırrı çözebilirim ümidiyle Abdi bey, Ahmet Rıza'ya başvuracak, 'maalesef', ondan da 'sadre şifa' bir cevap alamayacaktır. Herşeyin olup bitmesi ne demek? Hürriyet ilân olunmuş, seçimler yapılmış, Meclis-i Meb'usan toplanıyor.

Rüzgârlı bir karanlıkta, ince kar tozlarının uçuştuğu bir Aralık akşamı, Abdülhamid-i Sâni 'meb'us-iara' yemek vermektedir: 'Meclisin küşadı şerefine', müthiş bir ziyafet! Yıldız Sarayı'nın, Merasim Köşkü'ndeler. Büyük salonda, görkemli çini sobalar yakılmış. Avizeler, sütlü ışık salkımları, omuzlarına sarkıyor. Herkeste, padişahın varlığından ileri gelen, kibar bir çekingenlik.

Abdi bey, çiçeği burnunda Selânik meb'usu, kalabalığı gözleriyle tarayıp, Meclis-i Meb'usan Reisi'ni buldu : Ahîned Rıza bey, —kabineye Adliye Nâzırı olarak girdiğinden mi acaba—, ziyafete siyah redingotla gelen, Manyasizade Refik bey'le 'hasbıhal' ediyor. İyice dalmışlar. Kır düşmüş düzgün sakalında, ışık kırıntıları. Bakışlarında, gururlu bir yorgunluk. Boyluboslu olduğundan, bilmeyen, Nâzır'ın saçlarında ak tel aradığını sanır. Cavit bey, yanlarındaymış. Çok geçmeden, Tanin Başmuharriri Hüseyin Cahid bey de, 'iltihak' etti. "Ne mes'ut bir tesadüf! Hürriyet'in ilânına tekaddüm eden günleri konuşuyorlar. Böyle bir fırsatı bir daha ele geçiremem". Abdi bey, kafasını hanidir kurcalayan soruyu, bir dengine getirip sordu.

Ahmet Rıza bey gülümsüyor. Gülümsemesi, 'vakûr ve mütekebbir', gurbette çekilmiş mihnetlerin, kısa özeti. Hepsinin yüzüne ayrı ayrı bakıp, diyor ki:

"— ...bu husus benim de merakımı mucib olmuştur. Mülâkatın akabinde, Paris merkezimize, hepinizin bildiği metni ihtiva eden mektup vürud etti. İtiraf etmeliyim ki, hayrete düçar oldum. Alelacele Londra'yı, Brüksel'i, Roma'yı haberdar eyledik. Aynı metin, onlara da gönderilmemiş mi? Bizim gönderdiğimizizi zannetmişler..."

Cavit bey, araya girip : "— ...biz de öyle zannetmiştik!" diyor.

"— ...evet! Hakikat şu ki, intibaha davet ediliyorduk. Tehlikenin mahiyetini şumuluyla izah ederek, harekete geçmemiz isteniyordu. Bunun üzerine, Seiânîk'e, Manastıra, İşkodra'ya, Yanya'ya yazdık. Meğer, aynı meçhul dostlar, aynı şekilde, onları da ikaz etmiş! Meçhul dostlar, ama kimler? Bir hayli gayret sarfettikse de, bunu öğrenmek mümkün olmadı..."

Abdi bey, Reval Mülâkatı'nın tepkileri üzerine, Hey'et-i Merkeziye'ye 'mufasssal' bir rapor düzenlemişti : yalnızca Kılış, Serez ve Drama gözlemleriyle yetinmeyen, daha sonraki Cumayıbâlâ ve Köprülû izlenimlerini de içeren, 'efradını câmi, ağyarını mâni'

bir rapor. Abdi bey, Rumeli taşrasını sevmez. İsteddiği kadar mevsim yaz, gök elma yeşili, kasabalar bağlık bahçelik olsun; o, köhne Bulgar hanlarından bozma meyhaneleri yine 'mağmum', yakası karanfilli Rum 'palikaryaları'nın işlettiği otelleri 'mülevves', askerî 'mahfelleri'yse 'perişan' bulacaktır. Hangi pencereden eğilse, ne göreceğini ezbere biliyor: ağaçlardan püskürtülmüşcesine fırlayıp, çami kebelerini simsiyah saran ^kargalar; erkek gibi adaleli, mavi tüylü Bulgar kızları; Hükümet Konağı'nın avlusunda bekleyen, poturlu, kırmızı kuşaklı köylüler; bilmem hangi çetenin, kimbilir hangi köyü, ateşe verdiğini iştir iştirmez karışan çarşı: Rum berber, Yahudi manifaturacı, Bulgar sütçü, Arnavut köfteci!

Tartıştığı 'Cemiyet' üyeleri, Reval Mülâkatı'nı, aşağı yukarı aynı yorumluyorlardı: İngiltere'yle Rusya, Makedonya'yı paylaşacak! Düne kadar Balkanlar'da, Yakın ve Uzakdoğu'da birbirinin ayağını çelen bu iki dev, Abdülhamid Osmanlı Mülküne Kayzer'i buyur edince, elele veriyor. Serez'de, adı 'sarhoş' bir Tabib Binbaşı, iki günlük sakalını hart hart kaşıyıp, inanılmaz kalınlıkta agoralar sararken, ne güzel anlattı bunu:

"— Balkanlar'ın çivisi doksanüç harbinda çıktı, kardaşım. Bunda şek şüphe yok! İngiltere, Ayastefanos Muahdesi'ni, Berlin'de tådile tevessül ederken zannediyordu ki, slavlar'ın Akdeniz'e inmesine mâni olmuştur. Halbuki meydana gelen boşluğu, Bismarck doldurdu. Demek ki İngiliz Krah'yla Çar, Alaman tehlikesine karşı sarf-ı gayret etmektedir. Ben işin sonunda harb görüyorum".

Bir ara susup, cıgara kâğıtlarını yalıyor: dili, eflâtuna çalar koyu pembe, yassı ve şiş. İslattığı kâğıtları, sonra, aşırı bir dikkat ve özenle yapıştırdı.

"— ...ismimiz, dedi, şiârımız olmalıdır. Evvelmirde, Bcılkanlar'daki. bütün unsurların ittihadı; bilâhare, bu ittihadın medeniyet vaadinde sûratle terrakkisi! Başka çare-i hâl göremiyorum. Bu da ancak Kanun-u Esasi'nin tekrar mevki-i tatbike konulmasıyla mümkündür: müslim, gayr-ı müslim, bilumum

jnasır-ı muhtelif, müsavat dairesinde hürriyete kavuşursa..."

Yine sustu, gittikçe yakınlaşan bir uğultuya kulak kabarttı. Hükümet Konağı'nın karşısına düşen, Merkez Kumandanlığının Kalemi'nde konuşuyorlar, içerde keskin bir palaska, kurumuş mürekkep ve soğuk cigara kokusu. Dışarda, düzenli ayak sesleri; akşam sakinliğinde, yorgun, epeyce umutsuz bir yankınma gibi uzayan, bildik marş :

**"Ordumuz etti yemin
titredi arş-ü-zemîn..."**

'Sarhoş' Binbaşı, sardığı cigaralardan birini yakıyor. O kadar bol, o kadar yoğun bir dumanla kuşatılıyor ki, omuzlarının üzerinde başı kayboldu. Pencerede uzaklaşan askerleri, eliyle işaret ederek :

"— ...aksi takdirde, diyor, bu çeteci takibleri rûz-u mahşere kadar devam edecektir. Kolağası Ömer bey'in bölüğü dün avdet etmişti, Yüzbaşı Lütri bey bu akşam gidiyor. Bulgarların hedef-i aslisi, sizce nedir? Bence, Ayastefanos Muahedesi'nin derpiş ettiği, Büyük Bulgaristan! Civardaki Bulgar köylerinin birinde, Daskal'ın biri, yüzüme karşı ne dedi bilir misiniz? Bulgaristan, Tuna'dan Korent'e, Draç'tan Çarigrad'a uzanan bir devlet imiş! Evet, hilâfım varsa gözüm çıksın, aynen böyle dedi. Nazar-ı dikkatinizi celbederim, Bulgar muallimin Çarigrad tesmiye ettiği şehir, İstanbul'dan başka bir şehir değildir, yâni bizim payitaht!".

Dışarı bir çıkıyorlar, Serez'de akşam. Batının yangın kıvılcığına, Gazi Evrenos Cami-i Şerifi, bulut moru çizilmiş. Kırılma, vızır vızır. Cumbalı evlerden birinde, kederli bir ud sesi. Komşu avluda, ısrarla havlayan köpek. Akşam ezanı, o sırada işitildi. ilkin Sultan Camiinden, sonra Gazi Evrenos, Halil Paşa ve öbür camilerden. Sanki her minarede ayrı bir müezzin ezan okumuyor, okuyan tek bir şerefede inanılmayacak kadar güçlü tek bir müezzin, ulu sesi dalga dalga devrilip, şahlanarak, öbürlerinden yankılanıyor.

Tabib Binbaşı bir süre ezanı dinledi, tekrar iki günlük sakalını hart hart kaşıyarak, dedi ki:

"— ...esasen, hangi Bulgar köyüne adım atsanız, çocuk malûm türküyü çağırılmaktadır. Hiç işitmediniz mi, çok taaccüp ettim : 'ncş, naş, çarigrad naş!' İstanbul bizim olacak manasına! Bu itibarla, muhtelif anasırı ittihad fikrine imâle ettik, ettik; edemezsek, hâlimize köpekler güler..."

Düzgün ve beyaz, genç kız dişlerini gösterip, ekliyor:

"— ...vakt-i kerahet geldi, iki kadeh birşev içer miydik?..."

Cumayibâlâ'da, 'Yahudi'nin 'Kızlı Kahve'sinde söyleştiği Muallim Rıdvân bey, soruna başka türlü yanaşmıştı. Veremli yüzü solgun; sakalı kuru üzüm rengi, seyrek ama kıvrık; 'beyzi' gözlüklerinin arkasında, çakır gözleri ateş saçan bir 'münevverdi' bu. iki eliyle, dizlerinin arasına sıkıştırdığı bastonun, fildişi topuzunu avuçlamış, 'mütehevvir' bakışlarına iyice ters düşen tatlı bir sesle :

"— ...hâni Morzteg Projesi'nin tatbikatı, sulh-u sükûnu temin edecekti?" diyordu, "...malûm a, Makedonya lebâlep 'siyasî komiser' dolu : Avusturyalı var, Rus'u var, ingiliz'i var, İtalyan'ı var. Dört ecnebi devletin jandarması hükümfermâ. Buna rağmen, can, mal ve ırz emniyeti tesis edilememiştir, İtalyan jandarma paşası di Robilani bile, geçen gün, bin kusur siyasî cinayet işlendiğini itiraf mecburiyetinde kalmadı mı? Ekseriyetinin faili meçhul..."

Geç vakit, Abdi bey'i kahvenin yakınındaki otele bırakırken, elini, ateş gibi yanan avuçlarında bir süre tutuyor. Fısıltıya yakın bir sesle diyor ki:

"— ...ne mi yapmalı? Arzedeyim : İdare'de, ecnebi teveffukuna nihayet vermek, şart-ı evvel! Pağışah'ın maiyetinde Alaman Erkânıharpleri, Mabeyn'-de İtalyan yâverler; en ücra kasabalarımızda, düvel-i muazzama'nın zabitanı. Yakında muttali oldum, Selânik'teki Polis Mekteb-i Alisi dahi, bir Alaman binbaşısının taht-ı idaresindeymiş! Artık bu kadarı fazla. Bu vaziyette, Rum'u, Bulgar'ı, Sırb'ı, Arnavut'u, zapt-ü-rapta almak, tasavvur edilemez. Herbiri,

düvel-i muazzama'dan birini istinatgâh edinecek, imtiyaz iddiasında bulunacaktır..."

Abdi bey, ne de olsa Alliance israelite Üniver-se[le'den jyetiştirme, M. Garaud'nun kolejinde öğren-ciyken" Josef Nehama'nın yazılarını okumuş; belki bundan, belki Paris yıllarının aşladığı alışkanlıklar-dan, daha '**cosmopoiite**', daha 'insaniyetçi' düşünü-yor : muallim Rıdvan bey'in 'nokta-i nazarını' yadır-gadıysa da, belli etmedi; fakat iki gün sonra mı ne, Köprülü'de konuştuğu 'erkâniharp' subayıyla, han-diye atıştılar: ne **chauvin** bir subaydı a, nereden bellemişse, bir 'Türklük'tür bellemiş, iki lâfinin biri bu : "— Türk, Türklüğüne sarılmalı". 'Jöntürklere' böyle medeniyet düşmanı tavırlar yakışır mı? "Ma-azallah **mon cher**, herifin elinde selâhiyet olsa, gayr-ı müslim ahaliyi, ktır ktır kesecek!"

Yüzbaşı Mahir Receb, iğde çekirdeğine benzer, kuru, omzu kalçası daracık, genç bir subay. Tozlu sarı kirpiklerini, sık sık kırıştırıyor. Dudaklarını ısı-rıp durmasından, 'fevkalâde asabi' olduğu belli. Burnu hürmetlice, iki yanı bütün kerkenez çili. Sol kolu, sargıyla boynuna asılmış : Rum çetecisi Mav-ros Kaptan'la, Tikveş dolaylarında fena çatışmışlar: yağmur bardaktan boşanırcasına, çamur dizboyu, herifler kalabalık; 'iki şehid, yedi mecruh' diyor, 'ta-burcu' edileli bir hafta kadar oluyormuş. Rumeli bal-kanlarını avucunun içi gibi biliyor, yıllardır gönüllü olarak çeteci izlermiş. Abdi bey'in, biraz da 'münev-verce' tartışmaya heveslendiği, Reval Mülâkatı'nın olası sonuçlarını, Kanun-u Esasi'nin 'behemehal' uygulanması gereğini, ciddiye almayışı galiba bun-dan. Durup durup, sağlam elinin sıkılı yumruğunu çenesi hizasına kaldırarak, diyor ki:

"— ...bunların hepsi nazariyat beyim. Bendeniz amelî bir adamım, neticeye bakarım. Kanaat-ı âcizu-nem odur ki, Makedonya ahalisinden müttehit bir Osmanlı milleti çıkarmak, abesle iştigaldir. O kadar. Bulgar nasıl domuz gibi Bulgarlığını, Rum nasıl do-muz gibi Rumluğunu biliyor, 'milliyetine' dört elle sarılıyorsa, Türk de öyle Türklüğünü bilmeli, Türk-lüğüne dört elle sarılmalı!..."

Şehir saati, ağır ağır 'alaturka' ikiye çalıyordu. Sustu. Her vuruşta, sanki saatin çanı, yaldızlı zer-reler halinde, geceye dağılıyor. Ses kesilince, belir-gin bir hınçla ekledi;

"— ...ya onlar bizi imha edecekler, ya biz on-ları. Gerisi lâf-u-güzaftır beyim!"

Abdi bey, sonraki yıllarda bol bol tartışacağı 'Türkçü' fikirlerle, ilk defa karşılaşılıyor, bayağı ır-kildi. İstasyon'daki kahvede, birlikte şarab içmişler-di : koyu fesrengi, bıçakla kesilebilecek yoğunluk-ta, bir Trakya şarabı: 'kafaları biraz yüksek'. Var-dar boyunca, yürüye yürüye, otele dönüyorlar. Meh-taplı bir gece. Kocaman bir ay, dövülmüş bakırdan 'devâsâ' bir gong gibi ufka asılmış. Nehir, öfkeii bir harıltıyla akıyor. Rüzgâr estikçe, Bulgar mahal-lelerinden kadın kahkahaları, gayda ve armonik ses-leri : düşün filan olmalı, belki de 'yortu'larıdır.

Abdi bey, 'Cemiyet'in gerçek Köprülü 'mesulüy-le' görüşemediğine, için için hayıflanıyordu: Bin-başı Refik bey'le Selânik'ten tanışılar: "ehl-i keyif, son derece mâkûl bir zattır". Yeni ordu komutanı çağdırtmış, gitmese olmaz, yerine 'vekil' bu genç er-kâniharbi bırakıyor, 'mecburen'. 'Kumandan Paşa' değişti: Yıldız, Makedonya'daki subayların 'tek dur-madığını' bilmez mi; kaynaşmayı hoşgörüyü karşı-ladığını sezince, komutanları bir dakika tutmuyor, derhal 'bendegândan' bir komutanla değiştiriyor: Esad Paşa, 3. Ordu Komutanlığından bu amaçla alındı; İbrahim Paşa, aynı komutanlığa bu amaçla atandı. Fakat, Selânik'te Abdi bey'in kulağına çalı-nanlar doğruysa, İbrahim Paşa, Makedonya Umumi Müfettişi Hüseyin Hilmi Paşa üzerinde 'gayet müs-bet bir intiba' bırakmış; eh, Hüseyin Hilmi Paşa 'hür-riyet davasına mütemayil' olduğuna göre, denebilir ki...

Yüzbaşı Mahir Receb birden durdu. Kemikli yü-zü, ayışığında pas rengini almıştı. Bağdırmamak için kendini zor zaptederek, dedi ki:

"— ...beyim, Selânik'de, Manastır'da, siz münev-verler lâklâkiyatla vakit zâyı ediyorsunuz. Hakikat , budur, kusura bakmayın. Biz aramızda teemmül

ettik, kat'i netice istihsalı için askeri alıp dağa çıkacağız : evet, çeteyse çete, isyunsu isyan! Hey'et-i Merkeziye'ye bunu tarafımdan böylece ifade ediniz..."

Yüzbaşı Mahir Receb'in önerdiği çözüm, Köprülü'de o akşam, Abdi bey'e 'muhatıralı bir sergüzeşt' gibi görünüyor: biraz şarabın, daha ;ok delikanlılık coşkusunun akla düştürdüğü, tutkusal bir öneri. Oysa Selânik'e dönüp, 'mufassal' raporunu Talât bey'e verdiği gün, neyi öğrenecektir: Binbaşı Enver bey'in, Yüzbaşı Mahir'in tasarısını gerçekleştirdiğini!

Talât bey'le Karasu'nun yazıhanesinde görüşüyorlar. Hey'et-i Merkeziye 'içtimai' az önce sona ermiş. Yoğun cigara dumanı, içerdeki dağınıklığa bir rüya belirsizliği katıyor. Tıknaz maroken koltuklar, tıkabasa dolu kütblaları, Talât beyin iri kestaneye rengi gözleri, sanki havai mavi bir tülün arkasındadır. Talât bey, ağır ağır raporu gözden geçiriyor, bir yandan da diyor ki:

"— ...hâdisatın fikriyâta tekaddümü, Abdi beyciğim, mühim bir işarettir: beşâret işareti! Enver o sabah Hafız Hakkı'yla buluşmuş, bilâhare Müfettiş Paşa'ya uğrayıp vedalaşıyor. Akşam Olimpos'ta Ali Fethi bey'leydi, sonra bana mülâki oldu : Cerniyet'in kasasından, çıkarıp on lira verdim. Geceyi bir 'fedakâr'ın evinde geçirecek, sabaha karşı Vardar Kapısı'ndan şehri terkedecekti. Hâlen, zannımca, Yenice havalisindedir: ahaliyi meşrutiyet mevzuunda tenvir, telgraf vesaireyle Yıldız'a müracaata teşvik ediyor..."

Abdi bey, korktu mu? Kanı, parmak uçlarından çekiliyor: tırnakları açık mor, soğuk beyaz. Paris'ten bu yana, başını pek derde sokmadan, epeyce bulaştığı 'jöntürlük', tehlikeli bir 'mecraya' girmektedir: askerin, padişaha karşı dağa çıkması ha? Abdülhamid başışlar mı bunu? Başışlamayacağını, otuz yıldır yaptıkları yeterince gösterir: Mithat Paşa'nın boğdurulmasından, 'Tıbbiye-i Şâhâne' öğrencilerinin sürülmesine kadar! Abdi bey, hele 'dünya evine gireceği şu sıra, hayatıyla kumar oynama-

yı aklına getirmiyor, getirmiyor ya; Talât bey'le vedalaşıp, Karasu'nun duman mavisi yazıhanesini terkederken, için için, geri dönemeyecek kadar ileri gitmiş olduğunu da kabul ediyor. Bu yüzden mi ne, üzerine sinsi bir karamsarlık, korkunun taşıdığı bir yabancılık çöktü : Selânik sanki hiç bilmediği bir şehir, çok yakında, 'muazzam bir felâkete düçar olacak', ne zaman?, kimse bilmiyor, herkes önseziyle canını kurtarabilmek için çırpınıyor: oysa son tren kalkmış, son vapur gitmiş, telgraf hatları kesik! Böyle kederli dakikalarında, çareyi daima 'kafayı çekmekte' bulmuştur.

"— ...Beyaz Kule'ye uzanıp, biraz efkâr dağıtsam!..."

Şurup kırmızısı batı, Selânik'in sakızlı parıltısına yangın alevleri yansıtmıştı: camlar, birer kandamlası; minareler, kıpkızıl birer ünlem! Taşlıkları henüz sulanmış gazinolarda, kocaman kıçlarını koltuklara sığdıramayan, siyahlar giyinmiş, kır saçlı Rum 'madamlar'; Paris şıklıkları, güvercin kanadı yelpazeleri ve öldürücü Fransızcalarıyla dikkati çeken yahudi 'matmazeller', yaz akşamının tadını çıkarıyor : önlerinde sinalko şişeleri, çay fincanları, limonatalar; masalarının üzerinde, Le Journal de Salonique. Garsonlar, el kol hareketleriyle kovsa da, beyaz önlüklü taze bağdemciler, 'limonlu' turşucular, 'iki yumurta, bir tuzlu' satan yahudi ayak satıcıları, sık sık müşterilerin başına üşüşüyorlar. Nereden geliyorsa, bir lâterna sesi. Arasıra denizden, belli belirsiz sıcak zift, vapur dumanı, kızarmış balık kokusu.

Tüccar Kulübü'nden, inen bir gurup, Cafe Cristal'e dağıldı. Başlarındaki zatı, Abdi bey'in gözü ısırtıyor. 'Müstakbel kayınpederi' değil mi o, 'Alaman' Ziya bey? Evet evet, ta kendisi. Hepi topu üç kere görüştüklerinden, birden çıkaramadı. Yanındakiler, Rumeli Demiryolları Şirketi'nin ileri gelenleri olacak. Hararetti hararetti birşey konuşuyorlar. Tartışıyorlar da denebilir, hani. Bunun ne olduğunu Abdi bey, Kayınpederi onu farkedip, kollarını açarak masasına gelince, öğrenecektir:

"— ...ah damat bey, damat bey, bir oğlumuz oldu; ya, ya, hiç sormayın! Resne'de asker, Zât-ı Şâhâne'ye isyan etmiş! Başlarında bir Kolağası, dağa çıkmışlar! Evet, demiryolu telgrafından istihbar ettik, Müdür-ü Umumi makine başında tafsilat istedi, suret-i hususiyede arz-ı malûmat ettiler: ikiyüz kadamış deniyor, şehirde cemaat Cuma Namazı'nı edâ ederken, bunlar Resne Kışlası'ndan hareketle, dağlara çekilmişler! Başlarındaki, Kolağası Niyazi bey adında biri, Resne'iymiş! Lâkin, hâlimiz ne olacak Yarabbi?"

Selânik'ten Binbaşı Enver bey, Resne'den Kolağası Niyazi bey!... Besbelli arkası gelecek bunun, Köprülü'de konuştuğu iğde çekirdeği çipil Yüzbaşı, haklıymış : Abdi bey, zayıf pas rengi yüzünü, ayışığında görür gibi oldu : kanı, parmak uçlarından yine çekiliyor. Binbaşı Enver bey'in, Selânik'ten dağa çıktığını, Kayınpederi'ne söylese mi? "Cemiyet'in sırrını fâş etmiş olmayalım?". Dilini tutamadı, söyledi; söyler söylemez pişman oldu. 'Alaman' Ziya bey durumu öğrenince, esmer yüzü büsbütün karardı, bir an sessiz duruyor; ufaimiş agorasını, sonra kül tablasında ezip, karanlık bir sesle :

"— ...bu takdirde" aıyor, "...vaziyet, tahmin ettiğimizden de ciddi! Hemen Allah, encamımızı hayra tebdil etsin!"

Abdi bey 'kayınpederini' sevedemedi gitti. "Herif, bir nevi Alman, **mon** cher! Alman ırkının türlü mazarratını nefsinde cemetmiş!" Peki, Almanları neden sevimsiz buluyor? İlkokuldan beri Fransız eğitimi görmesinden mi; yoksa, Alman dendi mi, Armande'ın o güzel yüzünü buruşturup, sövüp saymasından mı? Belki Saray'dan orduya, oradan heryere yayılmış 'Alman hayranlığına' bir tepki bu! Ne olursa olsun, Almanlara 'husumeti', bir anlamda 'Alaman' Ziya bey'e yöneliyor. 'Söz kesileli', ya iki kere konuştular, ya üç. Ziyaretine filân gittiği yok. Ziya bey, 'damadın' soğukluğunu umursamaz görünüyor, ilişkisi daha çok Halıcızade 'Köse' İsmail bey'le, Kapa-ıçarşı'daki dükkânın yazıhanesinde başbaşa verip, 'çocukların istikbâlini' onunla kararlaştırmaktadır.

Tabii, Abdi bey'le karşılaşınca, yakınlık 'izharından' geri durmaz.

Bu defa da öyle yapmadı mı? 'Damadın' ona 'arz-ı tâzimât' etmesi gerektiği halde, kalkıp, o Abdi bey'in 'ayağına' gitti. Masasına, 'muzaffer*' bir gülümsemeyle dönüyor ama : şirket'teki dostlarına ulaştıracağı haberin, 'damadını' (elbet onu da) önemseteceği gün gibi ortada ;

"— ...beyler, bir oğlumuz daha oldu, tebşir ederim ; Selânik'ten de bir Erkânıharp binbaşı dağların yolunu tutmuş, Enver bey mi ne..."

Mütercim Vartan Kavafyan, heyecanla soruyor:

"— ...yok canım? nereden istihbar ettiniz?..."

"— Bizim güneyden: malûm-u âliniz, jöntürk mehafiline yakındır, aşinalığı Paris ikametinden!"

Kahve, cıgara, gazoz, daha bir süre tartışıp, durumunu değerlendirdiler: Mühendis Aristidi efendi, ağdalı Osmanlıcasıyla, Kanun-u Esasi'nin Rumeli'ndeki gerilimi yumuşatacağını savunuyordu; Kavafyan da o fikirde ama, silahlı isyanın birkaç yıl öncekine benzer kanlı bir baskıya yol açmasından korkuyor: "Avropa'da, Abdülhamid'e boşuna 'Kızıl Sultan' denilmemiştir?". Etrafları, çepçevre akşam müşterileri; inanılmaz çabuklukla kabak çekirdeği atıştıran, çilli yahudi bir 'kokona'; çoluk çomak bir Rum 'familyası'; İtalyan'a benzer, şapkalı dört 'ecnebi'; her geçene 'Dobra Veçer/İyi Akşamlar' diye sırttan yanakları elma şekeri bir Bulgar; mutlaka Kemeraltı'ndaki muhallebicinin hısımlı, benzemek bu kadar olur.

O akşam Ziya bey, eve 'mutaddan' geç döndü, Beyaz Kule'den ayrılırken, vişneçürüğüne çalar bir karanlık, denizin yüzüne ürpertilerle dağılıyordu. Ufukta, damak pambesinden incir moruna, katmerli bulutlar. Karaburun deniz feneri, sihirli duyurgasıyla, usu! usul enginleri yokluyor. Yo! boyunca Ziya bey, doluya koydu almadı, boşa koydu dolmadı: ne olacak bu işin sonu? Reva! Mülâkatı'ndan, subayların silâhlı isyanına ulaşan olaylar dizisini, nasıl bir 'zapt-ü-rapt' altına almalı da, gerçek anlamlarını bulmalı? Safra yeşili bir kuşku, zehirli bir böcek,

içisıra büyüyor; geleceğe olan güvenini, ürkütücü bir hızla kemirip, toz ediyordu :

"— Bosna ve Tuna vilâyetlerini kaybettik, Ma-kedonya'yı kurtarmak için sarfedilen mezbûhâne gayretler, vilâyât-ı selâse'nin elimizde kalmasına kifayet edecek mi? Tam aksi bir neticeye vasil olursa, maazallah ne yaparız?"

Şehirdeki Alman çevresi, Reval Mülâkatı'nı 'jöntürkler'den değişik yorumlamıştı. Konsolos Yardımcısı Doktor Schlosser, porselen piposuyla bir lo-komotif gibi ortalığı dumana boğarak, diyordu ki:

"— ...Avrupa'da iki kavmin mevcudiyetine ta-hammül edemiyorlar, hiç değilse hâkimiyetine: Al-manların ve Türklerin! Slavlar Balkanlar'a sarkıyor diye dehşete kapılan İngiltere, Türklerle Almanlar'ın ittifakını görünce, Çar'a el uzatmaktan içtinap et-medi : Mamafih, bu, Asya'daki siyasetin bir deva-mıdır : Japonlara karşı teşrik-i mesaide bulunmuş-lardı, Hindistan'da ve İran'da nüfuz mıntikası muahe-deleri imzaladılar..."

Doktor Schlosser ve karısı, o gece yemeğe kal-mışlardır. Yemekten sonra, bahçeye çıkıldı. Çarda-ğın altında, hasır koltuklara oturup, geç vakitlere kadar söyleşiyorlar. Başlarının üzerinde uyumuş kuş yüklü gece ağaçları, rüzgâr estikçe üflenmiş gibi parıltısı artan yıldızlar, kadife lâciverdi gök. Masanın üstündeki 'kayık' tabakta, çardağa asılı feneri yan-sıtan iri kirazlar, cilâlı gibi parıldıyor. Schvvester Magda, Neveser ve 'Tante' Ulrike, bir köşede giyim kuşam lâfına dalmış, mırıl mırıl, Neveser'in giyeceği gelinliği tartışıyorlar. Dr. Schlosser, yayvan yüzünde, patlıcan moru kılcal damarları ince kurtçuklar gibi kıpır kıpır, etkileyici sarı bıyıklarının altından, Reval Mülâkatı'nın Padişahı da kaygılandırıldığını, Ziyö bey'e haber veriyor:

"— ...akabinde Sadrazam Paşa'yı bizim Sefa-ret'e gönderip, malûmat talebinde bulunmuşlardır."

Ya da, tırnak uçları yukarı yukarı, kalın ve küt parmaklarıyla, tarazlanmış, favorilerini tarayarak. Reval'de alınmış kararlar şavullamaya çalışıyor.

Boncuk mavisi gözleri, sanki içinden aydınlatılmış, öyle hınzır pırıltılarla dolu ki, ciddi midir, alay mı ediyor, belirleyebilmek 'mesele'.

"— ...kat'i olarak hiçbir şey bilmemekteyiz. Ma-mafih, makûlât dairesinde fikir serdetmemize, bu bir mâni teşkil etmez. Fikrimce, bazı Osmanlı ara-zisinin, beynelmilel bir idareye tevdiî hususunda mu-tabık kalmış olabilirler..."

Çardağa asılı fenerin çevresinde, ışığın saydam kanatlarını gümüşlediği pervaneler, görünmez bir ağ dokuyor, iri bir kelebek belirdi: tozlu kahverengi, kanatlarının pırpır dikkatlerini dağıtan.

"— ...İngiltere, Bağdat Vilâyeti'nden vazgeçebi-lir mi? Hayır! Ruslar Çanakkale ve İstanbul berzah-larına, bâhusus İstanbul'a göz koymuşlardır. Bu da malûm. Çok mümkündür ki, mütekabil ta'vizlerle..."

Susup, kirazlara uzandı. Kadınların mırıltısı, bir-den önem kazanıyor. Uzak gece sesleri, gizemli var-lıklarını belli ediyorlar: Aşağı Şehir'den ağınlık kö-pek havlamaları, istasyon'dan bir yük treninin acı çığlığı.

"— ...ayrıyeten, gayr-ı müslîm Osmanlı ahalisi-nin muhtariyeti derpiş edilmiştir kanaatindeyim. Zi-ra..."

Söylediklerinin Ziya bey'i dehşete düşürdüğünü görünce, piposundan kalın duman ağaçları ürete-rek, ekledi:

"— ...endişe etmeyiniz azizim, endişe etmeyi-niz! Kaiser, böyle bir haksızlığa müsaade etmeye-cek. Asla! Asla! Hem kulağımıza gelen rivayetler hakikati ifade etmekteyse, biliyoruz ki, Reval Mülâ-katı'nın sadece vukuu bile Kaiser'in tehevvue ka-pılmasına kâfi gelmiştir."

Doktor Schlosser neleri bilmiyor ki? Sadrazam 'Avlonyalı' Ferid Paşa, şehir halkının 'galeyan ha-linde' olduğunu bildiren Manastır Valisine, şifre telg-rafiyla diyesiymiş ki, 'ahalinin siyasî mütalebatta bulunması gayr-ı mümkündür, siz müşevvikleri tesbite sarf-ı gayret ediniz', İzmir'den ilginç bir haber: 'bin

ikiyüz mevcutlu' bir Avcı Taburu, Selânik'e 'mütevccihen' yola çıkarılıyor, görevi Makedonya'deki kargaşalığın üstesinden gelmek, siyasal cinayetlerin önüne geçmek! Baksanıza, Priştine'de, Saray'ın 'hafiyesi' olduğundan kuşkulanan bir Bölük Emmini-ni Kışla'nın kapısında vurmuşlar, bu kaçınıcı...

Neveser, Schwester Magda'yla 'Tante' Ulrike'nin, boğuk boğuk, Almanca geliştirdikleri evlenme dedikodularından, fırsat buldukça kopup, Doktor Schlosser'in söylediklerine kulak kabartıyordu. Yüzünün yarısı karanlıkta, gülümsemesi yarım, 'gamzesi' tek. Halıcızade Yalısı'nda Abdi bey'le görüşeli, o da olayların anaforuna kapıldı: Cemiyetin herşeyi ile yakından ilgileniyor. Sanki Resne'de, Tikveşli'de dağda gezen Abdi bey'in ta kendisidir, çevredeki köy ve kasabaları tek tek dolaşıp halkı kıyama o çağırıyor, daha dün Priştine'de Bölük Emmini'ni o vurdu. Neveser'in imgelemi akla ziyan, babasından, olmadı mı Ahmed ya da Münif'den işittiklerini merceğinden geçiriveriyor, al sana insanın yüreğini heyecandan çatlatabilecek serüvenler: Abdi bey'le o, elde siiâh, Timyanik Köyü'ndeymişler, ılık yaz karanlığı iki yanlarından gürü! gürül akıyor, beyaz poturlu, kırmızı kuşaklı bir çoban peydahlandı, min-tanının üstüne fesrengi fermele giymiş, Bulgar çobanlarına benziyor ama değil, Erkâniharp Binbaşısı Enver böy'dir, onları 'istikbâle' gelmiş, yanbaşında Mülâzim Mustafa Necip, Mülâzim Halil...

Ahmed'le Münif'den öğrendikleri, babasından öğrendiklerinden hiç aşağı kalmaz: gün boyunca çekmedikleri kapı, bulaşmadıkları 'muhit' bırakmıyorlar! Bir kere, başlarını az kalsın derde sokacak ilişkileri kesmemişler. Mektebi Hukuk'tan bazı 'refikleriyle' gizli 'temasları' sürüyor, bu 'efendiler' Cemiyet'in üyesi. Miinif, her yaz olduğu gibi, yine bir basımevinde çalışmaya başladı, anlattıklarına bakılırsa matbaacı Bohor Almaleh, yaşlı maşlı ama çetin bir "hürriyet mücahidi", karanlık bir kuyuya iner gibi daracık bir merdivenle inilen bodrum katındaki köhne matbaasında, 'cemiyet'in beyannamelerini bası-

yor. Hele Ahmed, 'ihtiyar yahudi'yi, yere göğe koya-maz : nasıl 'âlim', ne kadar 'fâzıl' bir adammış da, yalnızca 'Memâlik-i Şâhâne'de değil, nasıl 'yedi düvelde'ki hürriyet kavgasının yılmaz savaşıymış! "Vallahilazim!", Bohor Almaleh dediler mi, orada dur: kamburumsu, dazlak kafasında dua takkesiyle dolaşır, seyrek keçi sakalı her an avcunda, bir 'pır-fânî': Selanik'teki otuzu aşkın musevi okulunun yarısında ders okutuyor, gençliğinde gezmedik yer bırakmamış : Odesa'da mı, Sivastopol'da mı nerde, üç yıl hapisliği, Trablusgarp'ta iki yıl kalebentliği var; hapseden Ruslar, sürgüne gönderen Abdülhamid, ikisinin de nedeni aynı: 'hürriyetperverlik'.

Münif'le o 'hicabâver' konuşmayı yaptığı akşam-üstü, iki arkadaş, yine matbaacı Almaleh'ten kap-tıkları irkiltici bir haberle gelmişlerdi : 'Zat-ı Şâhâne', Rumeli yakasında 'asayiş'i sağlamakla, asık 'bende-gânından' Şemsi Paşa'yı görevlendirmiş: ters, ce-berrut bir Arnavut paşası bu, Metroviça 'Fırkası' ko-mutanı, I. Ferik. Oysa Neveser arabadan ineli yarım saat oldu olmadı, üzerinde 'el'ân' Halıcızade Yalısı'nın izlenimleri, çocukların heyecanına tam katılamı-yor, akli başka yerde. Nasıl olmasın?

Bugün, Küçük Valde onu, kiminle tanıştırsa iyi? Abdi bey'in çocukluk arkadaşı Rosa Mlзраhi'yie (do-ğuşu Barzilay), bitişik yalının biricik evladı, birlikte büyümüşler. Neveser'den uzun, hareketleri köşeli, biraz da haşın bir kız; kirpiklerinin arasından, hava-gazı mavisini bir duman sızdırıyor; sahtiyan siyahı saçlarını toplayıp, başının üzerinde 'muazzam' bir topuz yapmış, elmas kakmalı fildişi tarağı ışı ışı! Neveser'i candan karşıladı, bilmeyen ötedenberi ta-nıştıklarını sanır, elini avcundan bırakmıyor, ikidebir saçlarını okşaması, eğilip eğilip kulağına 'Abdi'nin çocukluk sırlarını fısıldaması bir tuhaf: gülüşü ele, yassı ve kalın dişleriyle havada birşeyi ısırmaya sa-vaşıyor da, sanki başaramıyor. Beyrut eşrafından, zengin bir tüccarla evli, iki kız doğurmuş, Raşel ve Rosa. Neveser'le komşu oturacaklarına ne kadar sevindiğini anlata anlata bitiremedi: birlikte gezer

tozarlarmış canım, 'Abdi'ye güveni sonsuz, elbette 'eomme il faut** bir koca olacaktı, açık fikirli, 'asri'-. Yazlık Tiyatroda temsiller vermeye İtalyan Opera Heyeti geliyor, 'maaile' gidebilirler miymiş cıcaba?

Neveser, 'müstakbel zevcinin' huyunu suyunu öğrenebileceği bir 'sırdaş' edinmekten ne kadar sevinçliyse, Rosa Mizrahi'nin bakışlarındaki zehirli dumandan, lâübâlî bir tavırla 'sözlüsüne' kısaca 'Abdi' demesinden o kadar tedirgin. Hem evlilikten lâf açıldı mı, her cümlesini niye dolambaçlı 'yatak' imâları ile bitiriyor bu kız? Neveser ne de olsa tecrübesiz, hayat hakkında bilgisi kıt, 'cahii' bile sayılır: Rosa Mizrahi'nin, gerçekte, aile saadetinin 'sebeb-i inhidamı' olduğunu nereden kestirecek?

Metroviça 'Fırkası' komutanı Şemsi Paşa'nın gelişini, bu yüzden mi, doğru değerlendirememişti; yoksa, Münif'in kemküm ederek uzattığı 'mütevazı' nergis demeti 'nagihan' aklını karıştırdığı için mi? Münif, ince fikirli çocuk, nergis kokusuna düşkünlüğünü bilir; gittikçe seyrekleşen ziyaretlerine hiç boş gelmez zaten, ya koltuğunun altında yeni çıkmış bir şiir kitabı, ya elinde bir demet nergis. Ciddi mi ciddi, 'ağabeylik' taslıyor, evlilik hazırlıkları ilerledikçe, davranışlarındaki 'resmiyet' yoğunlaştı. Yakışıklı da! O vahşi sarışınlığı yok mu, adeta saldırıyor; hele gün ışığında, güneşte kalmış pirinç mangal yalazı saçıyor ki, gözlerini kısımadan yüzüne bakamazsın!

Neveser, nergis demetini 'insiyaki bir hareketle" burnuna götürürken, kırık dökük teşekkür etti:

"— Ne düşüncelisin Münif, çiçeklere —hassaten nergislere— zaafımı, senden başka ciddiye alan çıkıyor, ziyadesiyle teşekkür ederim".

O arada Ahmet sırı kadem basmış, farkına varmadı, neden sonra anlıyor: akşam kuşlarının ağaçlarda kıyameti kopardıkları bir yağmur hazırlığı ortasında yapayalnızlar, o ve Münif: bahçede, çardağın altında. Sağanak öncesi haşarı bir rüzgâr, du-

* 'gerektiği gibi'

rup durup afacan bir hızla yaprakları dolaşılıyor. Kuşlar, gittikçe kararan gökyüzüne top gibi fırlayıp dağılıyorlar, bir süre sağa sola uçuştuktan sonra, bir de bakıyorsun başka bir ağacın başına üşüşmüşler. Uzaktan gökgürültüleri: ağır, ilk anda anlaşılmaz tehditlerle yüklü, kibirli. Birbiri ardınca, bir iki şimşek.

Neveser, sağ gözü şehla, gökyüzüne baktı: "— ...öyle bir bastırarak kil..." dedi, "...sabahki bunaltıcı sıcak, bunaymış! Pek sâikalı bir hava, nereye kayboldu bu çocuk, bilmem ki?..."

Münif gülümsüyor; gülümsemesinde, zaptedilmiş bir öfke, askıda bir 'feveran'; yoksa, Neveser'e mi öyle geldi?

"— ...haddizatında sırrını fâş edeceğim, lâkin icabettiği kanaatındayım : Melissa'yla buluşacaklardı!"

"— Melissa'yla mı? O da kim? Rum ismi değil mi bu? Ahmed'in dili durmaz, sır mı sakılayamaz! Böyle bir şey olsa, mutlaka söylerdi."

Nemli yağmur karanlığı bahçeye çöktü. Durduğu yerde duramayan, telâşlı, telâşları kaba ve küstah bulutlar, homurdanarak etrafı sarıyor. Münif, hasır iskemlelerden birisinin arkalığını, gerisinden, iki eliyle kavramıştı. Sırtını, çardağın dış direklerinden sağdakine vermiş; yaldızlı sarı kaşları, 'kamilen' gözlerinin üzerine yıkık.

"— ...Petridis'in Eczanesi, malûm: şu Drahor Kıraathanesi'nin bitişiğindeki, evet! Melissa, Eczacı Petridis'in küçük kızı; müstesna güzel bir kız, vasfetmesi müşkül, esâtirî bir güzellik! Ahmet'le bir seneyi mütecaviz hâl-i münasebettedir, muntazam mektuplaşıyor, fırsat zuhur ettikçe buluşuyorlar: ikisi de, delice âşık!..."

Neveser isteyerek mi öyle 'müstezhi' gülmüştü, elinde olmayarak mı? Bunu sonradan yıllarca düşünecektir. Büyüklük tasladığı pek belirgin, açıkça açığıklayıcı, —garip ama, nedense biraz da şûh—, bir kahkaha :

"— İlâhi Münif, Ahmed büyüdü de âşık mı oldu?"

"— İstihzanızı celbeden nedir, anlayamamakta

mâzûrum : siz evleniyorsunuz, Ahmed âşık olamaz mı?"

"— ...canım, o çocuk!"

"— ...çocuk mu? Affınıza mağruren ifade edeyim, yaş farkınız bir seneden ibarettir, sadece bir sene, oniki ay..."

Neveser şaşırılmıştı: öyle ya, Ahmed'le, (tabii Münif'le de), aralarındaki fark bir yaş, gerçek bu; oysa ne zamandır o, nasıl da yaşlandığı izlenimine kapılmıştı. Hele Abdi bey'le buluşalı, yanılması daha da koyulaşıyor: nasıl olduysa, görünmez yıllar araya sığışıp, 'çocuklardan' onu ayıran 'mesafeyi' sanki açtılar: Neveser gelinlik koskoca bir kız, oysa onlar, kira sandalıyla hâlâ sıcak öğle sonlan balığa çıkan, akşam üstleri, sokak aralarında Rum 'kopilleriyle' kıka oynayan, tatilde iki 'idadi talebesi'.

Ansızın, Harem'den piyano : Schvvester Magda'nın Beethovven çalacağı tuttu. Arasına hasreti depreşir. ilk notalardan, Sonate Pathetique'i çıkarmaya çalıştığı anlaşılıyor. Tam da sırası ya! Münif, Neveser'in o ana kadar üstünde bile durmadığı, derin, kalın titreşimli, düpedüz erkek bir ses bulmuş, sözünü sürdürüyordu :

"— ...bana da aynı sebepten haksızlık etmediniz mi? Hissiyatıma, en ufak ehemmiyet atfetmediniz! Kalbimi, ayaklar altına aldınız! Halbuki, asgari sizin kadar, ben de ihtirasla sevmeye, binnetice ıstırap çekmeye muktedirim. Ahmet de muktedir..."

Konuşurken, iskemlenin arkallığını 'feci şekilde' sıkıttığı, bilek damarlarının masmavi kabarmasından seziliyor. Kaşları çatık. Ateş sarısı perçemleri akıllı alnına düşmüş. Gözlerini, aralıksız ondan kaçırıyor. Neveser, Münif'in 'bu minval üzerine' konuşmasına izin verebilir mi? Hayır, asla! Sesine, yaşını aşan bir heybet katarak, dedi ki:

"— ...seni, böyle konuşmaktan menederim, Münif!"

Cevap, asabi bir kahkaha: "— ...hah hah hah, menedermiş! Hayatta..."

Arkası anlaşılamadı, git git ağaçların ucuna degecek kadar alçalmış yağmur bulutlarından, üst-

lerine bir gökgürültüsü boşandı: ilkin, kulakları sağır edici bir çatlama, arkasından yuvarlak, birbirine zincirlenen irili ufaklı gümbürtüler. Şimşek de çakmış olmalı ya, farkına varmadılar. Münif, diyordu ki:

"— ...aylardır bu saati, bu dakikayı intizar ettim, size namütenahi hürmetime rağmen, susmaya-çağım Neveser. Vakıa vaziyet aleyhime dir: Halıcızade servetinin yegâne vârisi, Paris'ten şehadetnâ-meli Abdi bey kim; bendeniz, fukara idadi talebesi 413 Münif kim? Halıcızade'nin indinde, esamim okunur mu? Elbette, hayır! Hayır ama ısrar ediyorum, okunmalı; zira, vaziyet-i içtimâiyesi ne olursa olsun, cümle Selânik şahittir ki, Abdi bey denilen adam, şehvet düşkünü bir erzel, akıllı fikri kumar ve işrette olan müptezel bir sefihtir: ağaçlar dile gelse de, 'Rastıklı' Hrisûla'nın bahçesinde yediği haltları söylese, böyle birinin..."

— Kâfi! Kâfi Münif, kâfi rica ederim..."

Neveser bayağı bağırılmıştı, Münif onu dinliyor mu? Şimşek çaktıkça vahşi sarışınılığı elektrikli bir yeşile, şurasında burasında leylâk morlarının, sarı dünya pembelerinin tel tel açıldığı, çığlık çığlığa bir sarıya dönüşüyor. İskemlenin arkallığını bırakmış, iki eli iki yanına açık, bakışlarında, yaşıyla 'nâmûtenasip' bir vekar; incinmiş izzetinefsinin abarttığı, gururlu bir ıstırap! Birden, tozlara pat pat birkaç yağmur damlası düştü : iri ve ılık. Havada, nereden-se, bir yanmış kükürt kokusu.

"— ...hayır, kâfi değil! Vahim bir hata işlemek-tesin! Birisi seni mutlaka ikaz etmeli. Kimsenin buna cesaret edemediğini, haşyetle görmekteyim. Aşkımı feda etmek pahasına, ben teşebbüs ediyorum : O zatı sevmiyorsun, ilelebet sevmeyeceksin! Suret-i kafiye de eminim ki, o, hissiyattan kâmil mahrum bir zendost, pederinin servetiyle hovardallığı marifet addetmiş, alelâde bir şehvetperesttir..."

Bir solukta, bağıra çağıra konuşmuştu; sustu, bir çocuk gibi göğüs geçirerek, çok başka bir sesle ilâve etti:

"— ...nâdim olacaksın Neveser, ziyadesiyle nâdim olacaksın!"

Acele bir yere yetişmesi mi gerekiyor? Neveser'i, içisıra, nefes nefese koşturan nedir? Bulut kalabalığı, şimşek cümbüşü, gökgürültüsü mü? 'Hamınnesi'nin, ya da annesi Seher hanım'ın bahçeye çıkıvermesi, çardağın altında onu Münif'le 'başbaşa' buluvermesi korkusu mu? Ola ki Münif'in, ne diyecesse bir çırpıda diyebilmek telâşı, ona da bulaştı. Belli etmese de, eli ayağı tir tir titriyor. Ağzında turuncu andıran bir tad, acımsı mayhoş. Söze,

"— ...ikaz vazifesi size düşmezdi Münif bey!" diye dalıyor, "...size gelinceye kadar, bu vazifeyi bihakkın deruhte edebilecek kimler yoktu ki! Eğer lüzumlu addetmedilerse, bir sebab-i hikmeti olduğundandır..."

Sen demeyi bıraktı, o da siz diyor. Münif'in tersine, onu bakışlarının arasına kıştırıp, tutsak etmiş. Yüksek sesle konuşmuyor, hayır; sâkin, soğukça, iyice 'müstehti' o ilk sesini yeniden yakaladı; yer yer patlayıveren, ufacık, çok aşağılayıcı, —gariptir, biraz da şüh—, gülüşlerle pekiştiriyor. Böyle daha etkili olduğu kanısındadır:

"— ...farkında mısınız, izdivacımı herkes tasvip ediyor, münasip görmeyene rastlamadım. Siz, müstesna! Bilemem ihtirasınızın mı zebûnusunuz, kıskançlık mı gözünüzü kör etti; bedihî bir hakikat inkârdan gelmektesiniz. Hayır Münif bey, hayır! Buna asla müsaade edemem, zira hatt-ı hareketiniz, açıkça emniyet-i suistimâldir, daha kaba söyleyeyim : haddini tecavüzdür..."

Münif put kesilmişti. Dudaklarında 'müphem' bir gülümseme. Gülümseme mi? Cehresindeki derin acıyı, büsbütün dışarıya vuran bir gerilim bu. Sanki dudakları, az sonra, bir ustura yarası gibi açılıverecek, 'dehşetengiz' bir kanama başlayacak.

"— ...müstakbel zevcime, siz dünkü çocuk, ne hakla hakaret edersiniz? Bu ne cür'ettir, ne küstahlıktır? O, şu anda, mukaddes bir mücadele içindedir, vatan uğrunda sarf-ı hamiyet ediyor; halbuki siz, matbaacı Bohor'un çiraklığından artakalan vakitinizi, bir hürriyet mücahidini tezvil için istimal edi-

112
yorsunuz. Beni de tezvil ettiğinizin acaba farkında mısınız?"

Dut silkilmesini andırır bir patırtı, bir uçtan bir uca, bahçeyi sarıverdi: iri, dolgun, şaşılacak derecede ılık yağmur damlaları, patır kütür serpiliyor. Bir dakika sürdü mü? Hepsi o kadar. Gökgürültüleri, dargın dargın, Yalılara doğru uzaklaşıyor bile. Geride sadece o yanmış kükürt, bir de nemli toprak kokusu.

Neveser sözlerini akıl almaz bir yere bağladı :
"— infialinizi müsamahayla karşılamak, fevkalâde müşkil olmakla beraber, belki mümkündür; lâkin anlayabilmek, hele tasvip edebilmek, imkân harici! Ben, ablanız sayılırim, müsamahaya gayret edeceğim : geçirdiğiniz bu fecî ânı, bir cinnet-i muvakkata ânı telâkki eyleyelim, olur mu? Haydi elimi öpüp, bana tarziye veriniz; bir daha da, çok rica ederim, semtime uğramayınız!"

Münif nasıl davranacaktı, ne cevap verecekti? Hiçbir zaman öğrenilemeyecek : Neveser sözünü bitirmişti ki, nasıl kaybolduysa öyle ansızın, Ahmed meydana çıkıyor: üstübaşı enikonu ıslak, fesinde yağmur damlaları, yüzünde 'müteheyyiç' bir gülümseme. Damdan diişercesine, diyor ki:

"— ...amma iş yahu! Yüksekkahve'deydim, millet sırsıklam oldu; bizim buraya geldim ki, şöyle bir yalamış geçmiş!"

Sonra, ikisinin yüzüne ayrı ayrı bakıp, çingiraklı bir sesle müjdeledi: "— ...haberiniz olmadı mı? Manastır'da, Telgrafhane'den çıkarken, Şemsi Paşa'yı vurmuşlar. Hani şu Metroviça Fırkası Kumandanı..."

Neveser, ikisini 'suikastın' sonuçlarını tartışmaya bırakıp, içeriye kaçıyor. Yağmur karanlığı, haremın merdivenlerini eflatun gölgelerle doldurmuş, tenini ürperten incecik bir nem, yanlış bir sonbahar hüznü. Asıl hüznü, (hüznü mü? yüreğini mengene gibi sıkıştıran, dayanılmaz bir keder,) onun içindedir: yeterinden fazla sabrettiği, yeterinden az söylediği için! Belki bu yüzden, dudaklarını ısırıp duruyor, salıverse, hüngür hüngür ağlayacak. "Bu densiz oğlanı, hiç ko-

nuşturmamak icabederdi. Hele şuna, cürmüne bakmadan, ne lâflar eder?". Odasına canını dar attı, yatağının üzerine kapandı, içisıra, Münife söylenmeyi, harıl harıl sürdürüyor. Onu nasıl azarlıyor, şiddetli ithamlarla nasıl bunalıyor, görmeli. Bunları defterine geçirse mi? Niye geçirmeyecekmiş? Çardağın altında yaşadığı 'sahne', hayatının bir parçasını oluşturuyor mu? Kalktı. Gözyaşlarını kuruladı. Masasının başına oturdu. Defterin kilidini açtı, önüne çekti. Yazdığını göremeyeceği bir karanlık, çevresini kaplayınca kadar, yazabildiğini yazdı.

O akşam, 'Alaman' Ziya bey'in sofrasında, ne konuşulur? Kuşkusuz, 'Şemsi Paşa'nın Katli' yorumlanıyor. Bir kere, Ahmed'in duyup getirdiği haber noksanmış. Ziya bey 'teferrüatım' öğrenmiş olarak gelecektir : demiryolu telgrafı aracılığıyla, Manastır'dan hayli 'malûmat' sızdırmışlar. Evet, 'suikastın 'Kumandan Paşa'nın Telgrafhane'den çıktığı esnada vukubulduğu' doğru : orada ne arıyormuş denilirse, cevabı ilginç : sabahtan beri, 'makine başında' Yıldız'la muhabere etmekte imiş! Ziya bey, su bardağına uzanırken, boğukça sesiyle diyor ki:

"— ...efendim, Makedonya ahvaline dair arzı malûmat ediyor. Alaturka sekiz sularında, hareketi mukarrer. Fayton tam saatinde telgrafhaneye yanaşmış; mumaileyh görünür görünmez, kalabalığın arasından üç el ateş ediliyor, o dakika..."

Bardağını dudaklarına götürdü, iki yudum içti; 'kim ateş etmiş' diye sormuşlar gibi, kaşlarını çatarak :

"— ...iddia hakikatsa," dedi, "...ateş eden. Cemiyetin fedailerinden Mülâzım Atıf beydir, gencecik bir zabıt..."

(... birkaç hafta sonra, Neveser, Metroviça 'Fırkası' Komutanı Şemsi Paşa'nın nasıl öldürüldüğünü, 'bizzat' Mülâzım Atıf bey'in ağzından dinlemeyecek midir? Düşün geces. Tuzlu, yapışkan bir sıcak, macun gibi Selânik'in üzerine sıvanmış. Halıcızade Yalısı, ışıkla yıkanıyor. Hürriyet'in ilânıyla patlak veren kardeşlik havası, düşün evini de sarmış. Hem de ne sarış! Harem'de, Selâmlık'ta, Türk, Yahudi, Rum ve

Bulgar, sayısız konuk kaynaşmaktadır. Ön ve arka bahçede kurulu, bilinmez kac masa. Splendite Palace'ın Macar Çigan Orkestrası. Havai fişeklerin dalgalı aydınlığında, su gibi akan kemanlar. Ne de çok 'şeref misafiri' çağrıldı : başta tombul ve mahcup yüzü, dik bıyıklarıyla 'kahraman-ı hürriyet' Binbaşı Enver bey; sonra Talât, Cavit ve Hacı Adil beyler, Davavekili Karasu efendi; nihayet sarı kaytan bıyıkları, ağzının iki bitiminden hafifçe sarkan, o genç Mülâzım, Mülâzım Atıf bey. Gecenin bir saati, kalabalığın biraz aralandığı gelin odasında, Ziya bey'le Neveser'e anlatıyor:

"— ...meğer o gece, fırkasından eliyle seçtiği zabıtlar kumandasındaki üç tabur askerle ve hususi bir trenle, Şemsi Paşa Manastır'a gelmiş. Sabahleyin, hiçbir şeyden malûmatım yok. Gün 24 Haziran, salı. Saat üçte, Mülâzım Mehmet Ali eferidi, Paşanın muvasalatını haber verdi: cebel toplarıyla, Resne ve civar müslüman köyleri üzerine yürümek niyetinde olduğunu, Cemiyetin paşayı vurmak için fedai bulamadığını söyledi. Para mukabilinde bu işi yapabilecek başıbozuk fedai aramak zoruna düşmüşler..."

Neveser, beyaz gelinlik tüllerinin altında, sahid var mı; yoksa insanın aklına işitilmemiş mutluluklar getiren, zarif ve nahif bir çağrışım mı? Solgun yüzünde gamzeleri, sağ gözü hafif şehla, anlatılanları dinliyor. Harem'de el çırpıp şarkı söylüyorlar, Ohri'li Naciye'nin çengi kolu ortalığı kırıp geçiriyor olmalı. Camlarda çarkıfeleklerin arkası kesilmeyen 'rengârenk' dönüşü ; acı mor, cart sarı, çığlık yeşili vs...

"— ...kati kararı derhal verip, Mehmet Ali'ye söyledim. Hiçbir hazırlıksız, kimseye birşey yazmayarak, -hatta kuşluk yemeğini bile yukarda yemeksizin Drahor boyuna indim, bir aşçı dükkânına girip karnımı doyurdum. Bilâhare, Cemiyet azasından bir arkadaşına kahvenin birinde tesadüfle, iki revolver istedim. Acele bir nagant buldu..."

Abdi bey, sözün tam burasında gelip, Neveser'i götürmüştür: 'Hürriyet Kahramanı' Enver bey

ve 'diğer Cemiyet rüesası' ile tanıştıracak, aynalı saionda bekliyorlarmış! Terden parıldıyan ablak yüzlerin, sarhoş sarhoş sırttığı, koridorlardan geçiyorlar. Açık bir kapıdan, gök mavisi tuvaletiyle beliren Rosa Mizrahi, elindeki şampanya bardağını kaldırıp, Neveser'e çapkınca göz kırıyor. Acaba Neveser'e mi?)

Şemsi Paşa'nın öldürülmesi, olayların akışım öylesine hızlandırmıştı ki, Neveser, Münif'le aralarında geçen üzücü konuşmaya, bir daha dönemedi. İşlerin sarpa sarabileceği kaygısına düşen 'Köse' İsmail bey acele ediyor, düşün hazırlıkları bir an önce bitirilmeli diye tutturmuş! Uymayıp da ne yapacaksınız? Tam üç gün üstüste, konak yavrusunun haremünde, gündelikçi Rum terzi Katına ve kalfası, kesti, biçti, dikti: Neveser'in, her dakika ellerinin altında olması, zorunlu : ya ölçüsünü alıyorlar, ya prova yapıyorlar. Schvvester Magda, iri lahana kalçaları, tir tir titreyen palûze gerdaniyla, fil gibi ortalarda dolaşıyor: yarım Türkçesiyle, herşeye burnunu sokmasa olmaz : o etek darmış, şu bluzun yakası pot duruyor, bu geceliğin kenarlarını iyi bastıramamışlar. Atıp tutan o, terzi Katina'nın yanında eksiklenen Seher hanım, ellerini oğuştura oğuştura özürler diliyor: acaba ne dese de, 'kızın' gönlünü alsay?

Yorgun argın düştükleri her akşam sofrasında, Ziya bey'in, ya da Ahmed'in taşıdığı, önemli bir haber: Dersaadet korkuya kapılmış, Şemsi Paşa'nın yerine, 'alelacele' Müşir Osman Paşa'yı gönderiyor. Nasıl göndermesin ki? izmir'den kargaşalığı bastırmak amacıyla getirilen Avcı taburları, Selânik rıhtımında, 'Padişahım çok yaşa' diye bağıracağına, 'yaşasın hürriyet' diye bağırıp, gösteri yapmışlar: kimin işi olacak, 'zabitlerin'. Frizovik'te, yüzlerce Arnavut, Kanun-u Esasi uygulanıncaya kadar mücadele edeceklerine and içiyor. Arnavut 'besa'sı bu! Manastır ve çevresinde clağa çıkmış subayların silahlı eylemi, yayılarak sürmektedir: hergün bir köyde, bir kasaba meydanında, ahaliye söylev; arkasından, Saray'a ve Babiâli'ye telg-

raflar. Bu arada, bir alay müftüsü öldürüldü. Sadık Paşa da! Sidon vapuruna biniyormuş, Dersaadet'e gidecek, vuruyorlar: güvertenin ziftli tahtalarında, gelincik kırmızısı taze kan fıkır fıkır; paşanın fesi, küpeşteye kadar yuvarlanmış; havada, sinsi bir barut kokusu.

Ahmet ablasına küs, bir tuhaf küslük orıunkisi: konuşmasına konuşuyor, ufaktefek alışverişine filan koşturuyor ya, bakışları kırgın, hareketlerinde bir isteksizlik! Belli ki Münif olup bitenleri anlatmış, Ahmet ondan yana, 'hal-ü-etvarıyla' bunu hissettirmektedir. Neveser, bir iki kere hatırlayıp, ona 'Apotiker' Petridis'in kızı Melissa'yla ilişkisinin 'mahiyetini' soracak oldu, sormadı, her seferinde araya beklenmedik engeller giriyor: ya annesi ve Schvvester Magda'yla çarşılara 'taşınıyorlar'; ya 'dünürlerin' ziyarete geleceği tutuyor; ya da bakıyorsun, Hürriyet ilân olunmuş, her tarafta toplar atılmaktadır, şehrin üzerinde ürkmüş kargalar, çığlık çığlık!

Tesadüf, nikâhı 10 Temmuz'a düşünmüşlerdi; Seher hanım'ın yetişilemez korkusuyla on gün er-telediler, ne kadar isabet olmuş! O gün, ayrıca, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin 'kongrası' yapılacak : o da yapılamıyor. Sabah sabah, telgraf telleri, Makedonya içlerinden Selânik'e inanılmaz haberler taşıdı çünkü : Binbaşı Enver bey, Köprülü'de Hürriyeti ilân eylemiş! Sabah, alaturka saat üçte, o, Köprülü Kaymakamı Münif bey, Mevki ve Süvari Livası Komutanı Salih Paşa, Hükümet Konağı'nın kapısına iniyorlar. Ahali toplanmış, aralarında subaylar. Söylevler veriliyor, toplar atılıyor, alkış kıyamet! Manastır, Köprülü'den geri kalır mı? Oradaki daha görkemli bir tören, ne de olsa Ordu Kargâhı'dır, bando mızıkâ, tören kıtası vs, tamam! Cemiyet'in Manastır Şubesi adına. Binbaşı Vehbi bey, 60 numaralı top arabasına çıkarak, 'beyannamayı kıraat ediyor': ortalık bir anda, ana baba günü, marşlar, top atışları, silah sesleri. Mızıkâ'nın üflemeli çalgılarına güneş vurmuş, altın yeşili yansımaları nasıl da göz kamaştırıyor?

Demiryolu telgrafından olayı önce istasyon haber aldı, 'derakap' Şirket'e ulaştırıyorlar; Ziya bey orada 'muttali oldu', yüreği pır pır etti : beklemediği bir şey mi, hayır ama olsun, hürriyetin ilânı bu, şaka mı? Zihninde bir 'istifham' kıvrılıyor: "Bu emr-i vakiye, Zât-ı Şâhâne'nin aks-ül-ameli acaba ne olacaktır?". Neveser, ne olduğunu, Halıcızade Yalısı'nda işitiyor. O gün sabahtan gitmişti, birlikte yiyip içtiler, Mercimek Nine kayısı 'murabbası' yapmış, erimiş kehribar rengi, sanki cam, tadından yenmiyor! Limonluğa bakan arkadaki büyük odada, Küçük Valde'yle oturmuş, Abdi bey'in Paris albümünü gözden geçiriyorlar: Eiffel Kulesi'nin önünde 'Panama' şapkalı fotoğrafı, gözleri dışarı uğramış, elinde baston. Pencereler açık, dışarıda Selânik uğulduyor. Tak tak, kümesin kapısını onaran Kâmil efendi'nin, çekiç sesleri. O ara, Rosa Mizrahi bir koşu geldi, 'muazzam' topuzundaki taraklardan çevresine ışık saçarak, 'Padişah'ın Kanun-u Esasi'yi mer'iyete koyduğunu' müjdeledi. Bayram ettiler.

Yalnız o gece geç vakit, odalarına yatmaya ckarırken, merdivenlerde Ahmet, kötümser bir ciddilikle ablasına diyor ki ;

"— ...seninkisi bir suizan, tehlikeli ve vahim : bir 'kahraman-ı hürriyet' ile evlendiğini vehmediyorsun; halbuki vardığın, ahlâk düşkünü bir Bebe Ruhi'dir..."

Münif mi? Düşünden önce de, sonra da, bir daha Neveser'in 'semtine uğramadı' ki!...

"Mukaddes vatandaşlar, muazzez kardeşler!

... 'Lâtectemeiu ümmeti âleddalâie' hadis-i şerifi, rehber-i kavimizdir. Adalet, müsavat, hürriyet, uhuvvet, meslek-i esasimizdir. Cenab-i Hakka tıajTid-ü-sena-yı lâtuhsi olsun ki insan gibi yaşamak; Allah'ın emri, Peygamberin kavli ile âmil olmak zamanını idrâk eyledik. Artık cennetmekân Kanûnî Sultan Süleyman zamanından beri, Padişah ile millet arasına çekilen kafesi kıracağız. Padişahımızın etrafını alan, hain, rezil, bedtiynet, sefil, denî herifler kahrolsun! Sahih-ül-nesepten neşet etmiş, pak süt ile büyümüş, mekârim-i ahlâk ve mehâsin-i sıfât ile teselli eylemiş zevatı isteriz. Aç ve bi-iiâç olarak, San'a zindanlarında, Diyar-ı Bekir, Erzurum, Akkâ karalarında, Fizan'da, sefil ve sergerdan olan ahrâr-ı ümmedin, saaidet, hürriyet ve ikbâlini dileriz. Vatanımızı bârığırân-ı itLsâftan kurtaracak, yetimlerimizin gözyaşlarını dindirecek ve kimsenin hakkını kimseye kaptırmayacak, bizi insan gibi yaşatacak usul-ü meşrua-yı meşverettir ki, istediklerimizin cümlesini temîn eyleyen Kanun-u Esasidir.

Ey vatandaşlar!

Ya Kanun-u Esasi, ya ölüm!

Bir vatanın menabi-i umumiyesinlen müstefit olup, bir havayı teneffüs eden ve Osmanlı bayrağı altında ittihat eyleyen ecnas-ı muhtelif, bilâ tefrik-i cins-ü-mezhep birbirinin ruhu, nûr-u hadeke-i iftiharıdır. Birbirinin malını, canını, ırzını, aynı • Vket ve asabiyetle müdafaa ve muhafaza ederek ır, günden itibaren hırz-i can bilir.

Evlerini, çoluk çocuklarını, rahat ve refahını bırakarak, vatan uğruna mahrumiyet-i mutlakaya kat-

lanmak suretiyle, dağlara çakan arkadaşlarımız var olsun!

Ey Ohri kahramanları! Ey Resne aslanları! Ey Manastır yiğitleri!

Dünyada misline tesadüf edilmeyen bir asalet ve necâbetle, vazife-i milliyenizi ifâ ettiniz, Sizi bağrı-mıza basar, zevâl-i nâpezir teşekkürlerimizin kabulünü reca eyleriz. Cenâb-i Hâk sizi darında rnes ut buyursun! Siz bütün millet-i Osmaniye ve ümmet-i merhumeyi sevindirdiniz, Cenâb-i Hâk sizi de bahtiyar eylesin!

Yaşasın Manastır kahramanları! Yaşasın Ohri fedaileri! Yaşasın İzmir Fırkası aslanları! Yaşasın vatan! Yaşasın millet!"

Manastır Mekteb-i Harbiyesi
Müdürü Binbaşı Vehbi

(10 Temmuz 1324/1908 Perşembe günü, Manastırda, 'hürriyeti ilân eden 'nutuk'tan.)

Rosa Mizrahi'nin 'hayır' işlediği nerede görül-müş!

Matmazel Rozeti, Şark-ı Karip Maadin Kum-parıyası'na 'kâtibe' alsınlar diye, başlarının etini yemişti ya, işin içinde meğerse iş varmış. Leon Mizrahi olsun, Halıcızade Abdi bey olsun, ricayı fazlaca 'asrî' bulduklarından, bir zaman durakladılarsa da; Rosa'nın sürekli ısrarına direnemeyip, sonunda boyun eğdiler: Barzılay'ların yoksul kanadından, 'evde kalmış' drahomasız bir kızla, gözlerine 'perde in-mekte' olan 'bîçâre' valdesine yardım gerekmez mi? "İnsaniyet dünyadan kalkmadı, mon cher!"

Matmazel Rozet, çalışmaya başlar başlamaz, dürüstlüğü ve ciddiliğiyle, Leon Mizrahi'nin gözüne girdi; 'hatırnazlığıyla' kendisini herkese sevdirdi. Allah için söylemeli; zamanında gelir, zamanında gider; masasından çiçek demetleri eksik olmaz, derli-toplu bir kızcağız. "Herhangi bir lâübâliliği görülmemiştir". Abdi bey, Rosa'nın hınzırlığını neden sonra bulup çıkarıyor: 'maksad-ı aslisi', korkusuzca buluşabilecekleri bir 'melce' sağlamak! Öyle ya, Matmazel Rozet ve 'bîçâre' annesi, minnetlerini, onları evlerinde buiştürmekle, ödemeyecekler midir?

Yukarı Şehir'in eteklerinde, 'sakız biçimi' bir ev bu, Türk mahallelerine iki adımlık yer: altlı üstlü iki kapı; birkaç ayak merdiven, üst kapıdan girince, yüksek tavanlı salon, karşısında yatak odası: pancurların aralığından, arkadaki avlunun güneşi iliklerine kadar emmiş malta taşları görünür: çatlak, sıtma sarısı! Bitişik bahçeden, öksürüklü bir tulum-ba sesi işitiliyor: suyu kaçmış da, getirmeye mi çalışıyorlar? Abdi bey'in burnunda, çocukluğunun Yahudi evlerinden yanık bir zeytinyağı kokusu kalmış,

burası öyle kokmuyor. Eşyaları eski püskü, çoğu eprilmiş, ama 'şahane' şeylermiş belli. Tertibi düzeni yerinde, her tarafı tertemiz bir ev, mumla arayan zırnık toz bulamazsın! Yatak odasındaki, yüksek piring karyolanın iri topuzları, sarı sarı parlar; örtülerinde, mis gibi lâvanta çiçeği; bir de somyası gıcırdamasa!

Leon Mizrahi'nin yolculuktan baş alamadığını, bütün Selanik bilmez mi? Kumpanya'nın 'mıfettiş-i umumisi' sıfatını taşıyor, şube şube gezecek, işi bı : bakarsın çıkmış, Dersaadet, İzmir, Mersin, Beyrut, derken, haftalarca kayıp; hele 'ahvâl-i fevkalâde vukuunda' dönmek bilmez. 31 Mart 'irticai' patlak verdiği zaman, öyle olmadı mı? Dersaadet'e bir gitti, o gidiş! O vakit Rosa, ne yapıp yapıp, buluşmaları ayarlıyor. Evin 'hâkim-i mutlakı' o, annesi var mı yok mu belirsiz, işi gücü yesin içsin, bezik oynasın; babası Parkinson illetine tutsak, koltuğundan kımıldayamaz; hizmetçiler, Rosa'nın 'bendeleri', en çok da Riri : elinde 'hanum'unun verdiği kâğıt, hop, Matmazel Rozet'e koşuyor; fıs fıs konuşuyorlar, arada kikirdeyerek! Abdi bey yazıhanesine geliyor ki, ne görsün, sumenin üzerinde Rosa'nın pusulası, buluşacakları saati yazmış, imza rujlu dudaklarının yağlı izi. O dakika erkekliğine özsuğu yürür, avuçlarında 'gayrı tabii bir hareket', buharlı bir ter. Bağlasalar durabilir mi?

Matmazel Rozet'in annesi, güngörmüş kadın : salona buyur edip, onlara ikramda bulunmadı mı, açıkça tedirgin oluyor. El yordamıyla, yarı görür yarı görmez, kahveler pişirir; dal dal gül işlemeli tepsi örtülerinde, billur kâselere koyup, şekerlenmiş turuncu reçeli çıkarır. Rozet'çik elçeğiyle yaparmış, ne hünerli kız! isteseler istemeseler, bir cıgara içimi söyleşiliyor : tabii Fransızca : havadan sudan, kızının özverili bağlılığından, kocası 'Müsii' Barzilai sağ iken ("Toprağı bol olsun!") Alliance Kulübü'nde eşe dostcu verdikleri ziyafetlerden! Hiç şaşmaz, nedense siyahlar giyer hep, kır saçları sımsıkı topuz, davranışlarında daha şimdiden görmezlerin kaygılı 'tereddüdü'. Yalnız başına evde ne mi yapıyormuş? Allah'a

inandın mı, yalnızlık ne demek? Lâfı mı olur? Aşağıdaki odada Mezmur okuyarak vakit geçiriyor; arada ufaktefek ev işleri, üstesinden gelebildiği kadar, yemek bulaşık. Mahalleden yoklayanı olursa, ne mutlu : artık dünyalar onun!

Rosa Mizrahi bu, acımasız bencil, kadın gitsin diye gözünün içine bakıyor, arada lâf sokuşturmalardan filân :

"— ...aşağıda işiniz vardıysa, bizim yüzümüzden bircikmıcaysdınız!"

O kalkıp merdivene yöneldi mi, yerinden koptuğu gibi, taraklarını ılıdata ılıdata, doğru Abdi bey'in kucağına. Hayvansal bir oburlukla, dakikalarca öpüşürler. Tam erkekliğinin üzerine oturmuştur, şöyle eteklerini kaldırıp, ata binercesine : ayağında don olmadığından, altının ıslaklığı bacaklarına sıvaşmış, kalçalarını hafif hafif çalkalıyor.

Neresi, Abdi bey'in neresine değse, işte orasında, ta içine işleyen, kaşla göz arasında aleve dönüşüp, damarlarında 'cevelân'a başlayan 'meçhul' bir ateş! Soluklanmak için dudaklarını dişlerinden kurtardığı an, ağzına, birbiri ardınca göğüsleri doluşuyor : iri, karadut uçlarından, sıcak, dumanlı sıvılar salıveren memeler bunlar! Abdi bey, Chypre 'esansıyla' karışık esmer ten, tuzlu ter kokusuyla, zaman içinde kayıp gitmemiş mi? Sanki Matmazel Rozet'in 'Sakız biçimi' evinde değiller, o henüz Garaud Koleji'nde okuyor; mevsim yaz. Barzilai'larm 'hususî' deniz banyosunda kaçamak sevişiyorlar. Ne kaygısız günlerdi onlar! Ne kadar heyecanlı!

Sonra, yatak faslı. Loş, yarı karanlık bir oda, yutak örtülerinden mi sızıyor ne, havada lâvanta çiçeği; duvarlar, pancur aralıklarından sızamış kırılma ve yansımalarla, yol yol ışık; komşunun bahçesinden, öksürüklü tulumbanın sesi. Piring karyolanın iri topuzlarında, ikisinin hayalleri, cilâlı sarı üstüne siyah, eğrilip bükülüyorlar. Sevişmeleri hızlı ve yoğun, ama duygusu kıt, şefkatin 'katresi' bulunmaz; ne karşılıklı ve sürekli özdeşleşmeler, ne içli ve içten özveriler; içi dışı şehvet! Daha fazla haz duyabilmek için, birbirlerini kullanıyorlar; Rosa, Abdi

boy'in; Abdi bey, Roso'nın 'zevk âleti'. Aralarındaki ilişki, yıllarca önce nasıl başladıysa, öyle gidiyor.

Rosa'nın saplantısı, cinsel çeşitleme! Kafası yalnız buna mı çalışır, hayret! imgelemi kural tanımıyor, sınır da! Neler icad eder: ne değişik sevişme yolları, ne akla sığmaz doyum biçimleri! Tırnağından kulak memesine, koltukaltlarından apış arasına, vücudunun her köşesinin hakkını arayıp, veriyor. Ama vazgeçemediği, dönüp dolaşıp inatla istediği, yazları deniz banyosunda, kışları Halıcızade Yalısı'nın limonluğunda, tekrarlamaktan usanmadıkları: ilkin çırılçıplak soyunacaklar, sonra iki kalçası, kuyruk sokumu ayırımından iki elle avuçlanıp, ağır ağır erkekliğin üzerine oturtulacak! 'Dühul vâki olduktan' sonra, elleri baldırlarını seve seve ön tarafa kaydırıp, apış arasını okşamak gerekiyor: yavaş yavaş, ısrarla! Aklını başından alır bu, artık ne çığlık atmalar, ne inlemeler, ne solumalar! Bazan iki elden birinin göğüslerini yuğurması, öbürünün 'bızırıyla' oynamasını ister; cinselliği öyle bereketli ki, birine ulaşır ulaşmaz öbürüne başlayıp, sırtısıra, bilinmez kaç kere 'inzal' oluyor. Akıllara ziyan bir şey!

Yorgun argın, terli vücutlarından gizli bir duman tüte tüte, sonra gelsin yatak 'muhabbetleri'. Günlük yaşantılarında, maske gibi taşıdıkları 'resmî kibarlığın' eriyip aktığı, senli benli, açıksaçık söyleşiler bunlar. Herşey adlı adınca anılıyor. Ayıp mayıp yok.

Roza Mizrahi, abanoz siyahı saçlarını yastıklara yaymış, kemikli uzun parmaklarıyla uzanır, Abdi bey'in biftek kırmızısı dudaklarından cıgarasını çalar; düğüm düğüm duman üreterek, bilinmez kaçınıcı defa Paris 'çılğınlıklarını' dinlemek ister. 'Tahrir' mi oluyor, acaba? Romancı Madam Colette, o 'erkek kıyafetinde' yaşayan Markiz'e nasıl kaçmış? Liane de Peguy, gerçekten 'vasfedildiği' kadar güzel mi? Pigalle'deki 'erkek kerhâneleri'ne gitmiş mi hiç? Bazan gevezeliği tutuyor, yalının hamamında Riri'yle geliştirdikleri yeni sevişme biçimlerini 'tasvir' ediyor. Ama nasıl, hep öyle katı katı gülüp, havagazı maviyelerinde zakkum pembeleri çakıp sönen zehirli gözlerini, 'esrarengiz' kirpikleriyle gölgeleyerek :

"— ...bu kız ruhen fahişe, mon cher, sizi temin ederim ki, böyle : serçe parmağınızla temas etseniz, vücudu şehvî râşeler geçiriyor. Başka erkek olsa, evinin içindeki böyle bir aşifreyi rahat bırakır mı? Asla! Lâkin, Le Grand Sot, Riri'nin mevcudiyetinden bi-haber, evet..."

Ne şu, ne bu, Rosa Mizrahi'nin yatak söyleşilerinde asıl çekiştirmekten hoşlandığı, kocası Leon Mizrahi ile Abdi bey'in karısı Neveser. Dudağını bükerek, kocasına 'istihfafla' Le Grand Sot/Koca Aptal diyor, Neveser'e ise, La Petite Sotte/Küçük Budala! Abdi bey, metresinin saldırgan zekâsına hayran, yargıları ister acımasız, isterse haksız olsun, gönülden katılır: Yalan mı canım, 'melûl' bakışları, 'mahzun' bıyıklarıyla, Leon basbayağı bön bir erkek; Neveser ise, dünyadan habersiz, daha doğrusu dünyayı şiirlerden ve romanlardan, ya da şiirlerle romanlardaki sevdalardan ibaret zanneden 'safdil' bir kızcağız. Beraber bulundukları anlarda, ona, 'küçük hemşire muamelesi' etseler de, sevişme sonralarında söylemedikleri kalmıyor: Abdi bey, cinsel çeşitlemelerden ilk defa söz açınca, nasıl iki gözü iki çeşme ağlamaya koyulmuş; bir yıllık evi olduğu halde, nasıl kocasının belden aşağısını henüz çıplak görmemiş; nasıl geçenlerde gerçek aşkın 'ruhî bir imtizaç' gerektirdiğini kanıtlamak için, saatlerce nefes tüketmiş!

Abdi bey, bir yandan giyiniyordu : kol düğmelerini takıversin diye, kollarını Rosa'ya uzattı; altından, lâtin harfleriyle H ve A 'inisyalleri' kazıtılmış, son derece gösterişli düğmeler; Paris'te iken, Rue de Rivoli'deki bir kuyumcudan, Gülistan Satvet'le almışlardı. Tek başına takmasını beceremiyor, ya yere düşürür, ya iliği yırtar; sabahları da karısından rica etmiyor mu?

Güldü : — ...ruhî imtizaç mı? dedi. ilâhî Neveser, hâlâ çocuk! Keyfiyet münhasıran ruha taâllûk etseydi, ikimizin bu yatakta işi ne?

Yeleğini giyerken, cep saatına göz atıp, telâşlanıyor :

— ...eyvah, saat on olmuş, acele etmeliyim;

Yonyo'da Vodina'lı 'Çopur' Hayri bey'le buluşacaktık, fevkalâde mühim bir rendez - vous!

Rosa, uzandığı yastık ve çarşaf dağınıklığı ortasında, esmer ve çıplak, geriniyor. Yüzünde aşk sonrasının pembeliği, gözlerinde daha uysal, harlıtısı daha az bir mavi :

— Hâlâ o mesele mi? diye sordu.

Abdi bey, birşeye mi içerledi, ansızın ciddileşerek sesini yükseltiyor : — ...hâlâ o mesele! Amele makûlesinin haddini bildirip, taleplerini hadd-i makûle irca edemezsek, bu gemi yürümez. **Impossible, ma chère!** Harici gaileler, Cemiyet'in başını kâfi derecede ağrıtmaktadır, bir de dahilen böyle...

— Kanun çıkarılacak demiştin hani? Tatil-i eşgal memnuiyeti va'zeden,

— ...Meclis-i Meb'usan'a tevdi olundu, tezekkür edilecek, lâkin amele bu, Meşrutiyet'i hazmedebilir mi, bu kere kanuna karşı nümâyîş yapacaklar mış...

Köhne ceviz gardrobun, dalga dalga kararmış 'endam' aynasında 'kemal-i dikkatle' saçlarını tarıyor : iyice yatırıp, başına yapıştırı yapıştırı. Ceketini giydi. Tekgözlüğünü taktı. Aynanın içi şafak alması, vapur dumanı bir loşluk, içisıra pancur aralıklarından ışık sızıntıları. Rosa, az önce kolları arasında şehvetten çatırdattığı, etten kemikten bir gerçek mi, yoksa bir yanılsama mı, belirsiz. Işığa girdikçe halka halka somutlaşan cigara dumanları. Abdi bey, takıldı bir kere, yeniden önceki konuya dönecektir :

— ...ruhî imtizaçmış! Ehemmiyet atfettiği husus mağdem ki buydu, bir mülâkatta izdivaca nasıl tevessül etti? Cây-i suâldir.

Gerçek şu ki Neveser kocasının iç yaşantısına elle tutulabilir yeni birşey katmamıştı. Cinsel yaklaşımının onu ürküttüğünü görür görmez, Abdi bey karısını gönül defterinden sildi. Sadece yalının 'süsü' diye alıyor, oğlunun annesi, **présentable** bir zevce! Ha bak, bu 'mevzuda' Neveser'in 'kâbına' kimse varamaz: gösterişsiz inceliği, duyarlı ilgisi, 'kamerî' güzelliği herkesi fethetti. Cemiyet'in ileri gelenlerin-

den kime tanıştırdıysa, ona hayran ; Cavit bey ycio göge koyamaz, şaka maka 'prens muamelesi' eder. Davavekili Karasu, 'mütebessim vakarını' övüyor, en çapraşık sorunları bir çırpıda kavrayan 'çalâk' zekâsını, insanı hoşnut eden küçük dikkatlerini. O kadar ki, bir dâvet gecesi, gökte cam yeşili bir hilâl ince bir kaş gibi çizilmiş, Talât bey arabasına biniyor, yarı şaka yarı ciddi demiştir ki:

"— ...Abdi bey, talihli adamsındır vesselâm : zevcen eşi menendi az bulunur bir kızcağz; artık ona lâıyk olmaya gayret, sana terettüp eder. Göreyim seni, Cavit bey'i mahcup etmeyesin!"

Yalnız onlar mı hem? Rosa MizrahLJştlediği kadar 'La petite sottte/Küçük Budalcr et-sin. Neveser daha ilk günden tae'o.İ'jk^CH^p'He-ler'in başına kondur. Yalıda bir ^aŞpni iki etrfyVPiy lar: en başta Küçük Vaide ile ifllrpimek^iine! Vİfla halayıklar, yoluna kurban! O yilzşahiç gtBmr.z, /ğhıf revı iç meşguliyetleriyle' sürekli Büyükydpdş bile, 'gelinin elinden' kahve içme^^Ms^ûç^H^şyesser daha kapının eşiğinde görünutesf du-daklarında duru bir ermiş gülümsemesi, ve büsbütün dua boyutları kazanan sözcükler:

"— ...berhudar ol kızım, berhudar o! evlâdım!"

Ya 'Köse' ismail bey'in, 'burnundan kıl aldırma-yan o aksi ihtiyarın', Neveser'e düşkünlüğü? Toz kondurmuyor. Başında takkesi, içinde kayborduğu gecelik entarisiyle, denizüstü odada köşesine kuruldu mu; 'beyzi', gözlüklerinin üzerinden ters ters bakıp, halayıkları azarlayarak, Neveser'i istiyor, il-le gelip ona 'cerideleri' okumalıymış : Selânik'te yayınlananları, Dersaadet'ten gelenleri, hatta Die VVel'ti.

"— ...a be kızım, üürenelim Alaman keferesi ne siiler aavâlimize, ha, oncaaza da bir göz atmasak ıılmaz!"

Neveser, iki yanağında iki 'gamzesi', 'munis' gülümser; Siz nasıl aızı ederseniz, beybacığım..."

Ya da, sağ sözü hafif şehlâ: "— ...başüstüne, efendim^{1a}"

Oriu nasıl benimsemiş olmalı ki; bir akşam, gazeteleri okumuş bitirmişler, Neveser 'kızlara' seslenip 'beybasının' gece sütünü getirmelerini söyleyecek; Halıcızaa'e 'Köse' ismail bey ömründe yapmadığı birşeyi yapıyor: eliyle omzunu kavradıktan sonra, gelinine eğilip, bir suçortağı fısıltısıyla diyor ki ;

"— ...süleyesin beybana kızım, Abdi aylâzının muamelesi nedir? Var mıdır sana erhangi bir kusu ru? Süleyesin ki kırayım bacağını!..."

Doğcin'in doğumundan bir hafta sonra mı ne, ya loğusa yatağının başucunda, çipil gözleri yaşlı, çenesi titreye titreye söyledikleri:

"— ...Cenab-ı Ak büledir çocuğum, ne kaa az diler sen, o kaa çok başışlar. Olsun derdim bi toruncaazım, kız mız kabulüm; ikmetinden sual olmaz, bak, uulan mürüvveti gösterdi. Ayırlısıynan, bir de Kâbe'ye gitmeyi nasip ederse, üüüüü, dokunmayasın keyfime!"

Neveser'in 'Hatıra Defteri'nde, evliliğinin o ilk yılına deygün bölümler, belki saf, hayli çocukça, fakat sahici bir mutluluğun izlenimleriyle doludur. Yıllar geçtikten sonra da, o günleri, (Hürriyet'in lâînını müteakip Selânik!), 'ebediyyen' yitirilmiş bir 'devr-i saadet' olarak hatırlayacak! Neden acaba? Halıcızadeler'in debdebeli yalısında, baba evindekine oranla, çok daha elüstü gülüştü tutuluyor, çok daha şımartılıyor, ondan mı? Neden olmasın? Burası daha 'alaturka', daha oturmuş bir 'osmanlı' ailesi; Neveser'in alışkanlıklarına ters gelebiyecek, türlü göre neği geleneği var ama, nedense koymuyor ona. Sözgeşi, Kaçgöçe daha çok 'riayet' ediyorlar: karı kısmı öyle vîrt zîrt Selâmlık tarafına geçemez, erkeklerin Harem'e geçmeleri bin türlü şarta bağlanmış! Yaşama tutumları da, kapalı: 'ecnebi misafiri' hoş görmezler, sokak gezmesi sevilmaz: neymiş o, 'oğul uşak, it yavşak' sokaklara dökülüp, geceleri, elde fener, mahalle aralarında 'seyran sekmek?' Adam olan, evinin saltanatını sürer.

Doğrusu, sürüyorlardı. Neveser'i mutlu eden de, bu! Kendini büyümüş, büyüklerin dünyasına iyice karışmış, hissediyor: İnanılmayacak bir bolluk, bir

bakıma savurganlık içindeler. Yenilenin içilenin hesabı tutulmaz. Küçük Valdo'nin 'boğazına' aşırı düşkünlüğünden midir, nedir, yalının mutfağı saray mutfağından farksız: Mercimek Nine, 'hârikalar' yapıyor, hamur işlerinde bir tçne : açtığı cıgara kâğıdı inceliğindeki yufkalardan, öyle adı duyulmamış börekler yapıyor ki, şaşmamak elde değil! Ya tatlıları? Sarıgıburma, Dilberdudağı, Bülbülyuvası, vb! Neveser, Kurban Bayramı'nda, arka bahçede kesilen koçlardan pişirdiği 'gerdan tatlısı'nın, bir benzerini daha yediğini hatırlamıyor. Küçük Valde, —tuzuna bakmak bahanesiyle—, yemeklerin 'üstünden' atıştırma-yı huy edinmiş : tûlbendinin ucu, uçmasın diye dışlerinin arasında; sevimli sakarlığıyla yağ şişelerini devirip, sahanları ayağına giyerek, Mercimek Nine'nin başında, dört döner. Neveser'in 'boğazsızlığı', kadıncağıza dert oldu : hamileliği boyunca, elinde küçük kayık tabaklarda, ya keşkûl, ya tavukgöğsü, 'gelinin' ardında dolandı durdu :

"— ...iki canlısın be çocuk, sen yemeyesin de kimler yesin?"

Yalının iç yaşantısı da, eğlenceli : canları çektiği vakit, şehirde 'tenezzüh' için çift koşulu 'lüks' lando, 'deniz safasf' için, Barzılay'ların banyosuna bağlı iki çiftte kayık, 'emirlerine âmâde!'. Harem'in, kışın büyük salonuna, yazın bahçesine, Ohri'li Naciye'nin çengi kolunu çağırırlar; 'kakûle'li kahveler içilir, vişne şerbetleri dağıtılır; çalgıcılar 'Rumeli Karşılması'nı çalmaya durdu mu çingiraklı kahkahalar, zillerin şamatası taa Depo'nun oradan işitilir.

Evlenmekle, Neveser'in eli genişliyor ki, bu da bambaşka bir keyif, ihtiyacı olmadığını, istediği kadar tekrarlasın, kocası ayrı, Büyük ve Küçük Valde-ler ayrı, 'Köse' İsmail bey ayrı, 'harçlık' bağladı. Genç kızlığında, aklından geçirip de alamadığı ne varsa, evliliğinin ikinci ayı dolmadan almış, dolabına yerleştirmiştir. Yeni evlilere, Harem'in ikinci katındaki, denize bakan balkonlu odayı 'tahsis' ettiler. Yatakodası takımları, Sabribey Caddesi'ndeki İtaiyan Mobilyacı Pertini'den, hâlis ceviz, muhteşem şeyler. Geceleri, çardaklı karyolanın cibinliği, kar

beyazı bir sis gibi iniyor. Sabahları, ya martı çılgınlıklarıyla uyanıyorlar; ya ıgırıp çeviren balıkçıların, güp güp yankılanan tokmaklarıyla! Perdelerden içeriye, Selânik'in sakız parıltılı aydınlığı sızmaktadır. Tavan-da, cıva mavisini yansımalar.

Bunlara, Hürriyet'in ilanıyla birlikte, Halıcızade Yalısı'nın, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin 'gayr-ı resmi hey'et-i merkeziyesi' haline gelmiş olmasını katmamalı mı? Yakıştırmayı, hafif çakırkeyif olduğu bir akşam, İsmail Canbulat yaptı, pek beğendiler. Her yemekte hatırlanıyor, her toplantının vazgeçilmez şakası. Düğün gecesinden beri, Neveser, 'ihtilâlin' çekirdek kadrosundaki -'mühim şahsiyetleri', birer ikişer tanımadı mı? Kocasını, onlardan biri : "Jöntürk-lüğü", taa Paris yıllarına uzanır. Tanin'de, Şura-yı Ummet'de 'makaleleri' yayınlanıyor, ilk 'intihabatta Selânik'ten 'mab'us' çıktı. Nice Cemiyet 'sırları' evlerinde konuşulur. Az şey mi bunlar? Henüz yirmisine basacak, 'hassas' bir genç kadını etkilemez mi? Neveser de, bireysel sorunlarını bir kenara bırakmış, ülkenin sorunlarıyla avunuyor. Mu?

(... 31 Mart 'irticainin', Dersaadet'i toza duma-na boğduğu günlerdi. Canlarını Güçbelâ Odesa'ya atmış Cavit ve Hüseyin Cahit beyler, Peşte üzerinden Viyana treniyle Selânik'e geldi. Abdi bey onları, (hiç olmazsa gazetesinde yazı yayınladığı Hüseyin Cahit bey'i, yalıda misafir etmeyi düşünüyor ama, 'Köse' İsmail bey'in adamı tutmadığı malûm, öfkesinden çekindi. Kanunî Hafız efendi, elini ondan çabuk tutmuş, orada kaldılar. Halıcızade Yalısında, galiba ikinci gün, onurlarına bir akşam yemeği veril-mekle 'iktifa edildi'. Mercimek Nine'nin olanca hünerini sergilediği, 'mükellef' bir ziyafet oldu bu, (menü'de : köfteli eflâk çorbası, çevirme kuzu, mayonezli levrek, türkistan pilâvı, kalburabastı; ayrıca, çerkes tavuğu'ndan fava'ya kadar, 'envai' çeşit mezel); Cahit ve Cavit beylerden bıcışka, Cemiyet'in Selânik'teki ileri gelenleri, 'tesettüre' pek kulak asmayan bazı Vilâyet 'erkânı', birkaç 'zabit', birkaç yahudi tüccar, —bu arada Mizrahi'ler— katılmıştı.

Geç vakitlere kadar, yenildi içildi, konuşuldu. Neveser de, bu vesileyle iniyor.

Hanidir böyle 'nezih' bir toplantıda bulunmamıştı. Loğusa yatağından kalkalı, birkaç gün oldu ki? Doğum onu sarstı, inceldikçe inceliyor. Solgunluğu nasıl da yoğunlaştı, teni sanki süt mavisini saydam bir zar, gözleri dalgın, sofradaki hareketli kalabalığa değil, yalnızca onun görebildiği bir "âlem-i meçhule" bakıyor. Ne iyi etmiş de Küçük Valde'nin sözünü dinleyip, elmacık kemiklerine birer fırtalık sürmüş, iyiden iyiye hasta sanacaklarmış onu. Yine de, 'endişeyi mucip derecede' süzölmüş olduğunu, söyleyenler çıktı. En başta, Rosa Mizrahi: abanoz siyahı 'abidevi' topuzunu, simitçi tablası gibi başında gezdirerek, herkese elini uzatıp parmak uçlarını öptürüyor. Elmas taraklarının ısıltısı yetişmemiş, elinde altın saplı bir de gözlük : gözleri gerçekten seçemiyor mu, yeni bir Paris modası mı?

"— ...Abdi, bizi şeref misafirlerine prezante etmeyecek misiniz, mon bey, Cavit bey'le aşinalığımız mevcutsa da..."

Hüseyin Cahit bey diye, otuzbeş yaşlarında, yorgunca bakışlı, çokluk susan bir 'zat'la tanıştırılınca, Neveser çok şaşırılmıştı: Tanin'deki yazılarının 'mütecaviz' üslûbundan, demek onu cerbezeli, epeyce yaşlı biri sanırmış. Cavit bey'se, aksine, gözüne olduğundan daha ihtiyar görünüyor: neden acaba, yol yorgunluğundan mı, görmeyeli saçlarının 'ziyadece' dökölmüş olmasından mı? Halindeki 'perişanlığa' rağmen, iyimserliğinden hiçbir şey yitirmemiş : gözlerinin içi gülüyor. Bütün gece susmadı: ya 31 Mart günü Dersaadet'te yaşadıkları 'fecaati' anlatıyor, ya olayda kimlerin parmağı olabileceğini tartışıyor :

"— ...o sabah intişar eden muhalif gazetalara bir atf-ı nazar ettiniz mi? Serbestî'de, Mîzan'da, sanlı imâlar nazar-ı dikkati cebbetmektedir: muhalefet keyfiyetten malûmattardı : Serbestî'de Mevlânâzade 'bizi bizden ziyade düşünen ingilizlerin tavsiyelerine dehaletimizi' taleb ediyor, Mîzan'da Murat bey ise, 'ulemânın sükûtu' serlevhalı fevkalâde manidar bir

makale neşretmiş! Kanaat-ı acizanem, perdenin arkasında Ahrar'cılarının, hatta Sabahaddin bey'in bulunduğu merkezindedir. Hüseyin Hilmi Paşa hükümetini, kâfi derece İngiliz taraftarı bulmuyorlardı..."

Neveser kocasından, o gün 'âsiler'in Tanin'i yağma ettiklerini, öldürmek amacıyla köşe bucak İstanbul'da Hüseyin Cahit bey'i aradıklarını öğrenmişti. Odur zannıyla, Lazkiye Meb'usu Mehmet Aslan bey'in canına kıymışlar. Konuyu açacak oldu. Hüseyin Cahit bey, yabancı bir sesle, isteksiz isteksiz anlatıyor:

"— ...ben Madran'ların evinde gizlenmiştim. Bunlar, aslen Suriyeli'dir, Cadde-i Kebîr'de, Saint Antoine Kilise'sinin önündeki apartmanda, ikamet ederler. Merhumla sabahtan beraberdik, itirazlarımıza ehemmiyet vermedi, İstanbul tarafına gitti. Çay vakti oldu, çay içiyoruz, kapı! La Turguie gazetesinde Gustave Seon, son aldığı havadisi bir kâğıda yazmış, sabahki vaadi üzerine bana gönderiyor. Matmazel Madran, telâş ve heyecanla kâğıdı kaptı, yüksek sesle okumaya başladı: 'Lâzkiye Meb'usu Mehmet Aslan bey, Ayasofya Meydanı'nda, Hüseyin Cahit bey zannıyla katledilmiştir'."

Hüseyin Cahit bey sustu. Neveser'in gözlerini arayarak, ekledi:

"— ...madam Madran portakal soyuyordu. Elindeki bıçak sofranın üzerine düştü. Ortalık, buz gibi bir sükûn içinde, dilsiz kesildi..."

Neveser, altını 'hassaten' çizerek eklediği ayrintıdan, Hüseyin Cahit bey'in edebiyatçı kişiliğini hatırlamaz mı? Genç kızlık odasında, soğuk kış güneşinin camlardan bir görünüp bir kaybolduğu, 'mağmum' ögle sonları, eski Servetifünun ciltlerinde bulup okuduğu yazılar. Bir an, edebiyet-ı cedide şair ve ediplerinin, o kadar merak ettiği 'hususiyetlerini' sormak aklından geçiyor: Fikret, Tanin'den niye ayrıldı? Söylenildiği kadar, geçimsiz midir? Hafit Ziya bey, nasıl yazıyor? Ahmet İhsan bey'in eli çok sıkıdır diyorlar, doğru mu? O bilmeyecek de, kim bilecek?

Araya Abdi bey'le, tanımadığı başka birileri girdi, Selânik'te Tanin'in bir 'hatıra nüshası' yayımlaması fikrini ortaya atarak, konuyu değiştirdiler. Niye olmasınmış efendim? **'C'est bien possible, meme necessaire mon cher maitre!'*** İşte Sermuharrir Hüseyin Cahit, muharrir Babanzade İsmail hakkı (o, Volos 'tarikiyle' gelmiş.) ve Halıcızade Abdi beyler burada, Selânik'te matbaa kıtlığına kıran mı girmiş? Yarın olsun hayır olsun, kolları sıvar, 'irticain' Tanin'i susturamadığını, susturamayacağını 'yâr-ü ağyara' gösterirler. Abdi bey'in asidli, değdiği yeri cıs diye yakan sesi, öbürlerini bastırıyor. Bakışları nasıl da kalaylanmış, göz çukurlarına sanki ayna kırığı doldurmuşlar. Allem etti, kallem etti, sonunda Selânik'te çıkarılacak tek nüsha Tanin'in örgütlenmesini üstlendi.

Sofra, Selâmlık'ın aynalı salonunda kurulmuştu. Kristal boy aynaları, havagazı lâmbalarının 'hülyalı' aydınlığını, karşılıklı yansıtarak 'namütenahi' çoğaltıyor. Tavanlar silme nakış, az bulunur bir hünerle birbirine zincirlenmiş, kanarya sarısı ve menceKşe moru, imgelem çiçekleri. Aynaların arasında, Hattut Fiiibe'li Cemâl'in, biri küffî, biri sülüs-ü celi, iki gökemli 'besmele'si. Pencereler ardına kadar açık, g»ce serinliği dışardan içeriye kokular kaçırıyor: Borzilay'ların önbaçesindeki mor salkımların baygın kokusu mu, yoksa sabahki çalkantıdan kıyıya vurmuş jelâtin yeşili yosunları mı?

Neveser, dağılmaya yüz tutmuş sofrayı, salonun şurasında burasında öbek öbek toplanmış, aralarında söyleşen misafirleri seyre dalmıştı. Kulağına, değişik sözler çalınıyor:

"— ...arzedeyin efendim, arzedeyim : cemiyet, siyasi iktidarını fiilen teşkil etmedikçe, muvaffak olamayacaktır, dinim kadar eminim : esasen Kâmil Paşa tecrübesi bunu bütün şümuluyla isbat etmedi mi? Istibdad ricali..."

* «Aziz üstadım, mümkündür bu, mümkün olduğu kadar zaruridir de!».

İçinden pazarlıklı, gizlice kindar bir ses, öteden diyor ki:

"— ...hayretten hayrete düçar olduğumu itirafa mecburum beyzadem, dünkü komitacı bulgarlar Resne'li Niyazi beyin kumandasında, Hareket Ordusu'na iltihak etmişler, tasavvur buyurur musunuz, ayağı poturlu, beli kuşaklı Sandanskiy'ler, Oernopeyef'ler, Panitza'lar..."

Vesveseli bir ses, meraklı ve kızgın, soruyor:

"— ...Cemiyet'i kurtarmak, onlara mı kalmış?"

Başka bir köşede, iğde çekirdeği gibi kuru, kalçası omzu daracık, genç bir 'zabit', tozlu sarı kirpiklerini kırıştıra kırıştıra, adeta söylev çekiyordu :

"— ...Makedonya ahalisinden müttehit bir Osmanlı milleti çıkarmak, abesle iştigaldir. O kadar. Cemiyet, bu mevzudaki siyasetini, behemehal tadil etmek mecburiyetinde bulunuyor. Ancak Türk unsur-u aslisine müstenit bir siyaset-i millîye sayesindedir ki..."

Çevresindekiler, 'Türkçü' Yüzbaşı Mahir Receb'e itiraz ediyorlar:

"— ...hadi yahu, delirdin mi sen, şiarımız ittihattır, ittihat, anasır-ı muhtelifenin ittihadı, terakisi..."

"— ...Makedonya kan deryasına döner!"

"— ...düvel-i muazzama'yı hesaba katmıyorsunuz? Bakalım, bırakırlar mı?"

Titrek, genizden ve yorgun bir ses, başka bir köşede fısıldıyor:

"— ...zât-ı âlinizin malûmatı oldu mu acaba? Cavit beyefendi, hazır Selânik'e gelmiş iken, Hüseyin Cahit bey'i alelacele götürüp. Mason Locasına kaydını yaptırmış! Evet, evet, fevkalâde emin bir yerden söylediler..."

Rosa Mizrahi'nin katı, yusyuvarlak kahkahaları, atılmış kasnaklar gibi, kalabalığın üzerinden döne döne geçiyorlar. 'Bermutad' kocası Leon Mizrahi' kumral bıyıklarının altından mahçup mahçup gülümseyip, susmakta; o, ucu kesinlikle cinselliğe dokunan uçarı 'esprileriyle', çevresindekileri kırıp geçirmektedir. Neveser, bu kadında her zaman du-

yumsadığı, ama kaynağını asla kestiremediği 'müstehtacenliğin' nereden doğduğunu düşünüyor: parlak, katran siyahı saçlarıyla çelişen zehirli mavi bakışlarından mı, iri kemikli gövdesinin köşeli sertliğinden mi? Her gülümsemesiyle, açılan kan kırmızı dudaklarının meydana çıkardığı, iri, yassı ve kalın dişlerinden de olabilir, için için, kocasının bazı önerileriyle, Rosa Mizrahi'nin bazı imâları arasındaki yakınlık, Neveser'i tedirgin etmektedir.

Derken kulağının dibinde, aylardır duymadığı, o bildik ses, sıcak ve son derece ciddi :

"— ...Neveser hanım, sizin mevcudiyetiniz, dünyevî olmaktan ziyade semavî olmak icab eder, adeta şeffaf bir mevcudiyet, neye temas etseniz kamerî bir şuaıyla aydınlanıyor."

Neveser sevinçle döndü : "— ...Nevres bey! Fakat ben sizi İstanbul'da biliyordum, Darülfünuna gittiğinizi söylemişlerdi..."

"— ...filhakika oradaydım! Tatilden bilistifade geldim, size arz-ı hürmet etmemek olamazdı."

"— ...estağfirullah, beni mesrur ettiniz! Daha geçen akşam Abdi bey'e sormuştum, nerelere kayboldu diye?"

Osman Nevres'i geçen yaz, 10 Temmuz şenliklerinin 'hây-u-hûyu' arasında tanımişti. Halıcızade Yalısı'na, Cavit bey'le gelip gittiler. Aşırı iyimser, gerçekleşemez tasarılarla yüklü o 'meserret' günlerinde, bu 'müstait' genç, Feyziye'yi henüz bitirmişti; gizemli ağırbaşlılığı, yakışıklı suskuniyetiyle dikkatleri çekiyor. Neveser, 'mahiyetini' yıllarca sonra, Mütareke'nin en umutsuz günlerinde, Münif'le karşılaşınca çözebileceği bir yakınlık duydu ona: sanki başka, önceki bir yaşantıda uzun süre beraber olmuşlar, büyük acılar, küçük sevinçler paylaşılmış; hiçbir şeyi yabancı gelmiyor. O da Neveser'e, olağanüstü duyarlı, dokunsan kırılacak 'nadide' bir çeşmibülbüle nasıl yaklaşırsa, öyle 'ihtimam, hayranlıkla müterafık derin bir hürmetle' yaklaştı. Sakın bu karşılıklı yakınlaşmanın altında, Abdi bey'in 'zifcr' gecesi'nden başlayıp, karısıyla ilişkilerini, her tür!

duygusallığın dışında, karmaşık cinsel bir düzeyde çeşitlendirmek isteği olmasın?

"Olur, olur!"

Daha çok Neveser'in toyluğundan ileri gelen o ilk yıl mutluluğu, iki nedenden gölgeleniyordu: birincisi, kocasının olağana sığdıramadığı cinsel çeşitleme 'iptilâsı'; ikincisi, ailesi, —'bilhassa' kardeşi— yüzünden, 'muhatası olduğu' takılmalar, iğneler, eleştiriler.

Yatak odasında kocasıyla başbaşa kalmak, Neveser'in başlıca 'kâbusu': genç kızlığı arıtılmış duygu zenginlikleri, anlamlı içlenmeler, ince 'istiğnalarla' geçmiş! Schvvester Magda, kadın erkek ilişkilerinin gerçek niteliğini ona anlatmayı, istediği kadar 'mürebbiyelik' görevlerinden saysın; o, aşkı hep, 'iş-tiyakla' birbirini arayan iki 'ruhun', yıldırıcı engelleri birer birer aşarak, 'manevî bir saadet ikliminde' nihayet birbirine kavuşması diye almış! Bu yüzdendir ki, 'damatlık' ipek geceliğinden, Abdi bey, kısa, fena halde kıllı ve esmer sıyrılıverince, korkunun ağır bastığı bir umutsuzluğa, hele pis pis tütün ve 'esans' kokan parmakları orasını burasını kurcaladı mı, kederli bir acizliğe düşüyor.

Abdi bey giyimliyken, bir de lâf ediyorsa, 'nefsinde cemettiği' bütün seçkin Osmanlı aydını özelliklerini, soyunur soyunmaz, toptan yitirmekte; ecîş bücüş, omuzlarına kadar tüylü, maymuna yakın bir yaratığa dönmektedir. Neveser'in, daha iki gece, ışıktan gocunması bundan! Karanlıkta hiç değilse görmüyor. Ya anlattıkları? Bir de onlardan kırtulabilse!... Hiç susmaz ki canım, lâf, lâf, lâf: söyledikleriyle karısının acemiliğinden sandığı soğukluğunu gidereceğini umuyor 'zahir', aklını yatırarak onu istediği cinsel doğrultuda eğitecek: cümleleri, mehtabın odaya boşalttığı gümüşlü mavi aydınlıkta, arkalarında sümüklüböcekler gibi yaldızlı izler bırakarak uzuyorlar. Sesinde yine o ıslak sırnaşıklık belirdi. Ağzında akide şekeri eritiyormuşçasına, damağı şak şak ötüyor:

"— ...ya **ma chere**, şehir-i dilârâ-yı Paris'te, şüh matmazeller, vücutlarındaki bilumum 'delikleri', evet,

bilumum hepsini, cımant'larının emrine tahsis etmekle kalmayıp, kış kış kış, —belki ihtimal veremeyeceksiniz ama—, aşk sanatında hünerbaz bazı madamlarla, sevişmekte de beis görmezler!..."

Bazan, daha ağır bir sesle, Osmanlı-geçmişinden örnekler arar:

"— ...haddizatında, galiba ondördüncü asır şüerasından Geibolu'lu Yazıcızade Ahmet Bîcan, sarahaten tebarüz ettirmiştir ki, kış kış kış, aynen zikrediyorum **ma chere**, 'göbekten yukarısı güzel oğlan, aşağısı bakire avrat olan hurilerden alınan lezzetin eşi ve de menendi yoktur', Envar-ül âşıkîn'de aynen böyle yazılıdır..."

Bir gece, salyalı, bonbon pembesi dilini, Neveser'in çıplak butlarında gezdire gezdire, demiştir ki:

"— Mercimek Ahmed'in Kâbusnâme tercemesine bir atf-ı nazar eylediniz mi? Ne buyurmuş? 'Yaz oıcak avratlara meylet ve kışın oğlanlara, ta ki tendürüst olasın, zira ki oğlan teni ısıdır, yazın iki ısı bir araya gelünce tenii azdurur, ve avret teni sovuktur, kışın iki sovuksu bir araya gelince, teni kurutur vesselâm', Mercimek Ahmet fehvasınca; kış kış kış, kış için oğlan tedariki icabediyor, ma chere!"

Ya da, tekrar Fransa'ya, oradaki 'tecrübelerine' dönüyor:

"— ...Fransız Meşahir-i edebiyesinden Renee Vivien vardır, Lesbos culte'ünden bir şaire, fevkalâde kalem sahibi, münhasıran kadın aşklarını terennüm ediyor, Paris ikametim esnasında bir Amerikalı kadınla hâl-i münasebetteydi, muazzam bir **scandal**!"

Paris dilinden düşmüyor hiç, Küçük Valde'nin arasına eksiklenerek söylediği gibi, sanki doğup büyüdüğü şehir Selanik değil Paris, Selânik gurbet, o da 'daüssıla' çeken bir 'ecnebi', gönlünü anılarla avutuyor:

— ...bir noel gecesi, şedit kış, Les Folies Parisiennes revüsünün 'prima'sı Matmazel Armande Biraud'yla, dostumuz Mösyö St-Denis'in malikânesine davetliyiz, aaa, bir de ne görelim, mumaileyh

hareminde muhteşem bir afyon tekkesi tanzim ettirmiş, evet!..."

Oysa Neveser babasının anlattıklarından nasılsa kulağında kalmış Almanya izlenimlerinden, çocukluğunun tombul mu tombul, bol pudralı, kütür kütür pembe **'tante'**lerinden söz açacak olsa, Abdi bey onu handiyse paylayıp susturuyor. Neveser önceleri bunu kocasının 'fevriliğine', Almanlardan 'hazzetmeyişine' vermişti : belki de, Fransızlık taslayışının bir uzantısı; sabah kahvaltısında çay yerine kahve içmeyi, her sofrada şarap bulundurmayı, nasıl âdet etmişse, bu alışkanlığı da Fransızlardan kapmış olabilir, sonra baktı ki, hayır, Abdi bey 'ailesinden' hoşlanmıyor, 'bahusus' babasıyla kardeşinden.

Ahmed'i ötedenberi küstah ve densiz bulmuştur, son zamanlardaki hiddeti siyasal nedene dayanıyor: çocuk, Selânik Amele Kulübü'nün tertiple ettiği 1 Mayıs Nümayişine katılmadı mı, günahı bu : ressam Rasim Haşmet, 'boş gezenin boş kalfası' bir iki 'muallim' ile birlikte; Yahudi, Rum ve Bulgar amelelerinin, hükümet aleyhtarı faaliyetlerine, Feyziye talebelerinden Ahmet ve Münif efendilerin de iştirak ettiği, eldeki 'taharri' raporlarıyla sabit! Hem koskoca Vodina'lı 'Çopur' Hayri bey, yalan mı söyleyecek? Kallavi kahve fincanından, Abdi bey'in cinlerini başına üşüştüren korkunç höpürtülerle, tiryaki yudumları alıp, 'istihbaratının' ayrıntılarına dalıyor: 'muhbir-i sadık' Hamdi efendi, bu iki çocuğun, Yahudi sosyalist 'muhitleriyle' sürekli 'temas' halinde olduğunu, 'yemin kassem' iddia ediyormuş!

"— ...gece gündüz Bohor efendi'nin matbaasından çıkmıyorlar, şu Bohor Almaleh canım, Rusya'da Okhrana'nın tevkif ettiği müşevvik, 10 Temmuz evvelinde Cemiyet'in hararetli bir taraftarı idi, gizli beyannamelerin ekseriyetini matbaasında tabettirmiştik, lâkin yahudi bu, kanı bozuk, küllî ayıbından başka, sosyalist..."

Abdi bey, arkasını o söylemese de biliyor: Bohor Almaleh, grevlerde Cemiyet'e destek olmadı; matbaacı Benaroya ve Marangoz Glavinof'la el altından ilişkisini sürdürmektedir. İttihad ve Terakki

listesinden Selânik Meb'usu seçilen Vlahof efendi -ye baskı yapıyorlarmış, Meclis-i Meb'usaıVda Tatil i Eşgal Kanununun çıkarılmasını engellesin diye! Dmitar Vlohof ona bunu ağızıyla söyledi, adam 'kalben' sosyalist, üstelik Bulgar, lâkin Cemiyet'e 'manen' borçlu : iki arada bir derede kalmış. Lloyd Triestino Kumpanyası'nın La Ragazza adındaki vapuruyla, Dersaadet'ten Selânik'e dönerlerken, 'biz-zat' anlatmadı mı?

"— ...cemiyet'in derpiş ettiği kanun layihalarını, Selânik amele muhitleri nahoş karşılayacaktır; yirmiyi mütecaviz teşkilât, binlerce amele, fikrimi sorsanız..."

Vapurun yemek salonu, vişneçürüğü kadife. Orkestra valsler çalıyor, Strauss'dan 'Viyana Ormanları Efsanesi', vs. Sofrada, Salade Niçoise, Boeuf Stragonof, yanında koyu al Bordeaux şarabı. Sürmeli gözleriyle, baygın baygın çevrelerini süzen Levanten güzelleri, ikide bir dudaklarını ıslatarak göğüs geçiriyorlar. Ellerinde birer yelpaze. Masanın üstünde Fransızca bir roman : 'Les desenchantees'. Pierre Loti'nin miydi?

Selânik Meb'usu Dmitar Vlahof'un söyledikleriyle, Vodina'lı 'Çopur' Hayri bey'in 'istihbaratı' çıkıyor : herşeyin başı, Amele Kulübü'nü, kısa zamanda, Selânik Sosyalist Amele Hey'et-i Müttahidesi haline getiren, (beynelmilel tescili, La Federation Socialiste Oüvriere de Salonique,) matbaacı Benaroya, Abraam Benaroya; amacı, Türk, Yahudi, Rum, Bulgar 'alelumum' Osmanlı 'amelesini' toplayıp 'Cemiyet' aleyhtarı bir kuvvet oluşturmak! Ahmed'in, 'amele tahrikatına mütedair tahkikatı' yürütmekle görevlendirilmiş, Selânik Meb'usu Halıcızade Abdi bey'in kayınbiraderi olduğunu, hatırlaması icab etmez mi?

Mayıs 'bidayetinde' bir gün, Neveser, Kâmil efendi'ye lando'yu hazırlatmış, öğleden sonra çarşıya çıkmıştı : fotoğrafçı Nahum'a uğrayıp, Doğan'ın fotoğraflarını alacak! Yalıda bir ağızdan, 'bebeklik bir resmi bulunsun' denildi; Neveser'i giydirip kuşattılar, çocuğu kundaklayıp kucağına verdiler; foto

Nahum, kırıla döküle 'cam' değiştirerek, bir sürü 'poz' çekti. İçlerinden en iyisini, 'büyütecek'. Doğrusu Neveser, daha çok nasıl 'çıktığını' merak ediyordu. Bu onun, ilk fotoğrafı da! 'Unkel' Leo meraklısıdır, daha önce birkaç kere çekeriz filan demişti, bir türlü olmadı. Fena çıkmış sayılmaz, gözlerini fazlaca mı açmış, şaşkınca görünüyor, ne olduğunu anlayamadığı şeyler görmüş de, sanki 'hayretlere gar-kolmuş!'.
O gün, mutluluğunu saçlarının ucuna kadar duyumsadığı, 'ferah' günlerinden biriydi, içinde, güneşe karşı pırıl pırıl, fiskiye havuzlar; mahçup kokularıyla, sıkılgan yaseminler. Yüzünde, iki yanağını çukurlaştırıveren ince gülümsemesi. Arabanın yolu üzerindeki herkesin, ona ilgiyle baktığını görmek, gönlünü bir hoş ediyor. Leon Mizrahi'nin son yolculuğunda, Beyrut'tan getirdiği kavuniçi maşlahı giymiş, halis Şam ipeklisinden gösterişli bir giysi bu, kol yenleri, cepleri, bütün nakış, Arabistan işi. Kemeraltı'ndan geçiyorlar. Gözüne bir molla takıldı, âbâni sarıklı, sakalı yerlere sarkmış, 'rnüheykel' bir ihtiyaç; cübbesinin eteklerini savurta savurta, 'fütursuz' yürüyor. Hemen arkasında, yakışıklı bir delikanlı, 'başı açık' güzel bir kız : bak, tesadüf dediğin bu kadar olur, Ahmet işte, kız da Melissa olmalı!

Arabayı durdurdu. Önce binmek istemediler: Ahmet, yaruncıkından çekiniyordu, yanındaki Neveser'den! O kadar yürekten üsteledi ki, dayanamayıp sonunda bindiler. Tahmininde yanılmamış, kız Eczacı Petridis'in kızı Meiissa, Ahmed'in oynaşı: hâreii nefti gözleri, çekme burnu, gökkuşağı yansımali dişleriyle, pek de alımlı! Üst dudağında, gülüşüne işve katan, usturuplu bir ben. Boynunda, ince altın zincir, zincirin ucunda ufacık 'istavroz'. Işıltılı zeytin siyahı 'gümrah' saçları, paldır küldür omuzlarına dökülüyor. 'Apotiker' Petridis, 'asrî' geçinir, 'mezhebi geniş' bir zattır, Halıcızadeler'in eczacısı sayılmıyor mu, beraberliklerini ıstırse, yadırgamaz. Hem yadırganacak ne var ki canım?

Önce, havadan sudan, hoşbeş ettiler. Neveser, henüz aldığı resimleri gösterdi. Ahmed'in 'dayılık' gu-

rurunu okşuyor: niye yalıya sık sık uğrayıp, 'yeğenini' görmüyormuş bakalım? Sonra sakınarak, kocasının yakındığı konuya sokuldu: sağda solda, 'sosyalistlerle' düşüp kalktığı söyleniyormuş, acaba 'hakikat' mı? 'Hakikat'sa, yaptığını beğeniyor mu?

Neveser sözünü bitirmemişti ki, Melissa, çocukca bir telâşla atıldı:

— ...ah ah ah, kaç kere söylemişim, Ahmed dinlemiyor, koydu kafasına bir kere, ille o matbaada gidezek...

Çoğu Rum kızları öyle yapmaz mı, Türkçeyi dilinin ucuyla konuşuyor, hafif peltek, son derece sevimli. Neveser asıl, Ahmed'e şimdiden 'sahip çıkmasını' beğendi. Demek aralarında konuşulmuş bu sorun, belki tartışmışlar, Melissa engel olmaya çabalamış, becerememiş! Ahmed'in kaşları simsiyah çatılmıştı. Bir yılda ne kadar büyüdü bu oğlan? Bakışlarında suçlayıcı bir 'serkeşlik', çizgilerinde 'azimkar' bir 'ifade'! Sakalı bıyığı iyice belirginleşti, ondan olmasın!

Yine de aşağıdan alıyor, şaka yollu diyor ki:

"— ...müdahale kimin fikri abla, senin mi, enişte beyin mi? Eminim onun fikridir. Lütfen beni rahat bırakır mısınız? Fail-i muhtarım artık, hatt-ı hareketimi tayine muktedirim,

Kendini tutamayıp, sesini yükselterek ekledi:

"— ...sosyalistler, elde silâh, Hareket Ordusu'na iltihak ettiklerinden mi, kötü addolunuyorlar? Onun için mi, aleyhlerinde kanun ihzar edildi? Nümayişlerine izin verilmiyor?"

Neveser, Ahmed'in inatçılığını bilmez mi? Hele Melissa'nın yanında, onu caydırmanın yolunu bulamayacak. Başka bir uyarı deniyor :

"— ...fikriyatına hürmet ederim, Ahmed! İkazım, münhasıran sevgimdendir: ailecek üzerine titreriz, sana fenalık gelsin istemem. Matbaacı Bohor efendi hakkında, iyi şeyler söylemiyorlar, halbuki sen..."

Ahmed ablasının sözünü kabaca kesti, dişlerinin arasından handiyse ısıklık çalarak, öfkeyle karşılık verdi:

"— Bohor efencili'yi rahat bırak" dedi, "...sen

derdine yan : kocan hakkında, daha iyi mi konuştuk-ları zehabındasın?"

Ahmed, Bohor Almaleh'e söz söyletmez. Yıllar sonra, Berlin'de Spartakist'lerin arasındayken de, söyletmeyecektir. Onu, hayatına yeni ufuklar açan önemli bir adam sayıyor. Cemiyet'teki 'rehberlerin', Mekteb-i Hukuk'taki 'hürriyetperveran'ın çok 'fev-kinde, içtimaiyatı kül halinde kavramış', sosyalist bir ermiş! O yıl, Ahmet ve Münif, boş saatlerini, Bohor efendi'nin 'rahle-i tedrisinde' geçirdiler. Ahmed'in gözünde herşeyin anlamı değişti, adına hayat denilen 'serencam', uğrunda savaşılacak bir 'muhteva' kazandı. 'Mücerret' özgürlükle, hiçbir sorunun çöz-ümlememeyeceğini biliyor artık. Abdi bey türünden 'tufeylilerin', herkesi mutlu edecek çözümler yerine, yeni, daha da katmerli sorunlar getireceğini!...

Bohor Almaleh, çevresini nasıl bu derece etkile-yebiliyor? Ladino bir yana, Rusça, Bulgarca, Fran-sızca ve Osmanlıca'yı, çatır çatır okuyup yazmasıyla mı? 'Beynelmilel Amele Hareketini', 'amelî sahada' olduğu kadar, 'nazarî sahada' da izlemesiyle mi? Bak, bu olabilir: sosyalizmi Joseph Nehama'nın ya-zılarından kapmış çoğu Selanik sosyalisti, Jean Jau-res'ten başka büyük tanımaz : varsa yoksa Jean Jaures! Oysa Bohor Almaleh, bodrum matbaasının nemli kâğıt, mürekkep ve kurşun tozu yüklü karan-lığı, cılız mumlarla aydınlatıp, eline rastgele bir ki-tap alır; Plekhanov'u Rusçasından okuyup, yumuşa-cık, hafif titrek sesiyle, o dakika 'fasih' bir Osmanlı-caya çevirir. Bir zaman, Kari Marx ve Friedrich En-gels diye iki Almandan sözetti, daha sonra Kail Kautski'den. Anlasalar da, anlamasalar da, ağızları açık dinliyorlar. Rusya'daki, —Odesa'da mı, Sivas-topol'dü mi, ne?— hapisliğinde, beraber 'yattığı' devrimcilerden, çok şey öğrenmiş; bazı akşam üst-leri, Münif'le Ahmed'e bunları aktarır: kollarında siyah iş kollukları gözünde bakır çerçevesi yuvarlak gözlüğü, seyrek keçi sakalını avuçlaya avuçlaya!

"— ...ben Rusiya'deyken Narodnaya Volya'nın takati kesilmişti. Generalof'la Ulyanof'u o esnada salbettiler. Mamafih narodnikler, el'an, sosyal de-

mokratların en bi-aman rakipleridir, hususiyle taş-rada. Narodniçestvo'nun dini imanı mujik'tir, yani Rus köylüsü oluyor; münevverân ne iktisap ederse köylüden iktisap edecek, Rusun hası köylü! Tevek-keli narodnikleri, slavcılık töhmeti altında tutmuş-lardır!..."

Ya da, kirpiksiz, soluk mavi gözlerini kırpıştırarak, Makedonya'deki amele hareketleriyle, Rusya'-dakiler arasında bağlantılar kuruyor:

"— ...marangoz Glavinof'un 'dar' sosyalistleri, zannımca, Rus sosyal demokratlarının taht-ı tesirin-dedir, ayan beyan görülüyor, lâkin Bulgar milliyet-çiliği de güdüyorlar, Bulgar chauvin'üğü desek hatcı etmiş olmayız. Esasen Federasyon'la ihtilâflarının menşei budur: malûm ya, Benaroya Osmanlılık ta-raftarı, nazariyatı itibariyle annrcho - sendikalistlere daha yakın..."

Federasyon dediği ne, Selânîk Sosyalist Amele Hey'et-i Müttehidesi! Ahmed'in çıkarabildiği kada-riyle, amele üstündeki baskıyı artıran 'iktidar'a kar-şı, Abraam Benaroya ve Terzi Hcison'un, Osmanlı işçilerini tek örgütte toplamak girişimini, Bohor Al-maley onaylıyor. Glavinof'la müzakereleri onun yü-rüttüğünü işittiler. Diyesiymiş ki, gösterileri sınırla-yan yasa Meclis-i Meb'usan'dan çıktı, grevi kısıtla-yacak yasanın eli kulağındadır, Makedonya'daki Os-manlı sosyalistleri şimdi eylem birliği yapmayacak da, ne vakit yapacak?

Ahmed, bir akşamüstü, konuyu açtı. İttihat ve Terakki'yle sosyalistlerin ilişkisi kafasını kurcalıyor-du. Durgun bir akşamüstü, bunaltıcı sıcak. Görün-mez karasineklerin, 'müz'ic' vızıltıları. Cigara duma-nı içinde yüzüyorlar: Ahmet, Münif, Reji İdaresi'nden bir memur, iri kıym iki 'tahmil-tahliye'ci, ne olduğu belirsiz ufaktefek bir Yahudi : olduğu yerde kıpır kıpır! Bodrumun ıskaralarından çapraz bir güneş ışığı, yazıhane niyetine kullanılan bir ayağı topal masayı cıydınlamış: eski gazete yığınlarının üstünde bir çay fincanı, kıpkızıl tütüyor. Bohor Almaleh, cevap vermeden, ihtiyarlık lekeleriyle benekli iskelet elini

uzatıp, çayını aldı: içmeden, avuçlarında bir süre üfleterek soğutacak. Adeti bu.

"— ...ittihatçılar, Federasyon'a her hâlûkârda arka çıkmak mecburiyetindedir, Heyet-i Merkeziye'deki ahablara müteaddit defa söyledim, ikazda bulundum, Aksi takdirde Rus, Bulgar, Yahudi teşkilâtlarında, amelelik ruhu değil, milliyetçi seciye ağır basacaktır ki, bu, sosyalistlik âdâbına olduğu kadar, Cemiyetin umdelerine de muhaliftir. Devlet-i Aliyye'nin menafiine de..."

Çayını yudumladı, tekrar yerine, eski Le Progie de Salonique yığınının üzerine bıraktı. Yorgun ve umutsuz, ilâve etti :

"— ...lâf anlayan beri gelsin! Nümayiş arzuhalini, ceffekalemler reddetmişler: irtica payitahtta hükümferma iken, ameleye harb ilânının esbab-ı mucibesi nedir? Benaroya'yla tekrar Vali'ye başvura-cağız, iznin istihsal edileceğini ümid ediyorum..."

Selânik Vilâyeti'nden, sonunda izin çıktı: 'et-rencî takvimle', Haziran'ın 19'una 'müsadif' Cumar-tesi günü, saat 'alaturka' dokuzda, Gümrük Meyda-nı'nda toplanılacak! Selimiye Caddesi üzerinde, ye-ni inşa olunan apartmanlar var ya, orası. Pek de küçük sayılmaz.

Gece gündüz, iki gün bildiri basıyorlar. Hey'et-i Müttehide'nin hazırladığı, beş dilden bir bildiri bu : Fransızca, Ladinoca, Bulgarca, Rumca, Osmanlıca! Milliyet ayırmaksızın işçileri o gün, amele aleyhinde çıkarılmak istenen yasaları protesto amacıyla, ora-da bulunmaya çağırıyor: **"Arkadaşlar! Geliniz, isbat-ı vücut ediniz ki, Kanun-u Esasi'nin kabul ve talep, ihtilâlin temin eylediği hukukumuzu muhafaza sadedinde, cümlemizin, bütün mevcudiyetimizle ha-zır olduğumuzu isbat ediniz!..."**. Almaleh Basımevi'nin köhne pedalı aralıksız işlemeye dayanır mı, iki kere mi ne, tutukluk yaptı. Gecenin bir vaktinde getirilen, tepeden tırnağa ayışığı, çenebaz yahudi ustalar, haldır haldır çalışıp, onarmayı başardılar. Dağıtıcı takımı geldiğinde, —elleri boylarından bü-yük marangozhane çıraqları, hırpanî dokumacılar, birkaç 'idadi' öğrencisi—, üç bin bildiri basılmış,

onları bekliyordu. Gün doğarken, karıncalar gibi, işçi semtlerine yayılıyorlar.

Ahmed'in de, bildiri dağıtanlar arasında bulun-duğunu, Abdi bey çabucak öğrenmişti. Öğleyn, tek-gözlüğünü parıldata parıldata, Neveser'e yetiştiriyor. Sesi, kezzap yakıcılığında, gereğinden yüksek :

— ...sabah Vilâyete uğramıştım, fevkalâde ted-bir alınıyor, süvari alayı nümayiş mıntikasını muha-sarayla tavzif edilmiş, kuş uçurtmayacaklar! Bu ço-cuğun akıbetinden cidden endişeliyim, **ma chere, le sens de responsabilite, il en manque terriblement,*** korkarım bizi de felâkete düşür edecektir...

Ertesi gün, gökyüzü cıva mavisi, yaprak kımıl-damıyor. Kaymak köpüğünü andırır bulutlar, Yukarı Şehir'e bembeyaz sarkmış. Camdan cama, sakız billûru çakıntıları. Denizin yüzünde, sıcağın buğusu. Gümrük Meydanı, sabahın erken saatlerinden, gös-teriye hazırlanıyor: Osmanlı, Yunan, Bulgar, her ta-raf bayrak. Gümrük karşısındaki iki büyük binanın balkonlarına, 'Amele Beynelmileli'nin kızıl bayrakla-rını asmışlar. Yukarda, kalın çiğlikleriyle martılar. Alcını atlar çevirdi: nalları, kaldırımlarda takır tu-kur, solukları ürkütücü. Kaba çizmelerinin üstünde yorgun neferler, avuçlarına gizlemiş cıgara içiyor. Halleri umursamaz, bakışları 'lâkayf. Şehrin ayak satıcıları, meydana üşüşmüşler: kar beyazı önlik-leriyle limonlu turşular, 'iki yumurta, bir tuzlu' yahu-dileri, kader kısmet çektirenler, haydi çekirdek, no-hut, eğlencelik!

Kürsü henüz boş. Ameleler, sokak aralarından damla damla süzülüp, meydana birikiyor: işkolu ve örgüt düzeni tutulmuş, her birinin yeri belli. Rağ-bet çok. Meydan hıncahınç dolu, iğne atsan yere düşmez. Süvariler, çemberi genişletmek zorunda ka-lıyorlar. (Abdi bey, Hey'et-i Merkeziye'ye 'kalabalığı beşbin kişi civarında' tahmin ettiğini, 'bera-yı malû-mat' arzedecektir. Abraam Benaroya'nın Enternas-

«hiçbir mes'uliyet duygusu yok...»

yonal'a 'resmi' raporunda, '23 örgütten, altıbin kişinin' katıldığı yazılacak).

Vodina'lı 'Çopur' Hayri bey beceriklidir, Rıhtım apartmanlarının birinde, yine bir balkon ayarlamış: 'amele gürûhunu' Abdi bey'le epeyce yukardan, 'kuşbakışı' seyrediyorlar. Evin sahibi, cıgara kâğıdı fabrikasının ortaklarından 'mutabasbıs' bir 'dönme', Paris 'jöntürklerinden' Şefkati bey'in yakını olurmuş, ("— ...kemmaffisabık oradalar beyfendi, avdete râzı edemedik!"), elinde bir kutu, üstüste lokum tutup, harıl harıl 'iltimas' arıyor: 'Alber Moreno ve Şürekası' inkiâbı başından beri desteklemiş, oysa Maliye Nezaret-i Celilesi'nde onu kovmaktan beter etmişler, ("— ...istirham ederim, reva-yı hak mıdır?"), eğer Selânik'in 'gayyur' milletvekili Halıcızade Abdi bey 'kerem edip' iki satırlık bir 'tavsiye' yazsaymış...

Gözünün biri kan çanağı, fena halde 'sabit'. Yüzünde insanı iğrendiren, ihanete hazır bir yılışma. Rüşvet veriyormuşcasına, lokum kutusunu Abdi bey'in burnuna burnuna uzatıp, diyor ki :

— ...şunlardan buyursaydınız beyfendiciğim, şunlardan : âcizâne tavsiye ederim : ceviz-i bevâlidir, rendelenip serpilmiş, ayrıyeten içinde yeşil Şamfıstığı! Refikam câriyeniz lokuma bayılır, hazır İstanbul'a gitmiş iken, bittabi Hacı Bekir'e uğrayıp...

Abdi bey gittikçe sinirleniyor. Güneş fesini kızdırdı, alnı boncuk boncuk ter. Dumanları savurdukça, Vodina'lı 'Çopur' Hayri bey'in karanfilli tütün kokusu, genzini tikiyor. Ya adamın ısrarına ne demeli? Bu sıcakta lokum mu yenirmiş? Kalabalıkta bir uğultu, öbek öbek, marş söylemeyi deniyorlar. Dikkat edince. Abdi bey, Paris'te çok kereler dinlemiş olduğu Enternasyonal Marşı'nı tanıdı :

**"Debout les damnes de la terre,
debout les forças de la faim..."**

Bu 'asabiyetini' artırıyor: yelek cebinden, vırt zırt saatini çıkarıp, bakmasından belli. 'Dokuz dememişler miydi? Niye başlamaz bu teresler?"

Katolik Kilisesi'nin saati, 'alafranga' üçü vurun-

ca, kürsüde bir hareket görüldü. Önce ne dediği anlaşılamayan, sırf saç ve sakal, bir Ermeni çıkıyor: 'muharrir' imiş. Dersaadet'ten gelmiş. Arkasından 'malûm' Türk 'muallimlerinden' birisi, elleriyle asıp keserek, bağırırdı çağırırdı : sesi boğuk bir herif, sık sık da öksürüyor. Onu bir demiryolu 'amelesi' izledi, Sırp olmalı. Sonra Bulgarların 'mümessili' Tomof. Nihayet Abraam Benaroya. Abdi bey, adını epeydir işittiği bu 'müşevvik'i, ilk defa görüyordu. Meğer zihninde ne kadar büyümüş? Kısa boylu bir Yahudi, mitingin heybetinden daha da kısalmış, üflesen uçacak. "Esasen sesini işitmek de, bir 'mes'ele!" : Koyulaşan öğle sıcağından mı, söylevlerin heyecanından mı nedense, işçiler kabına sığamaz oldu : bağırıp çağırıyorlar:

— Yaşasın Sây-ü-ame!

— .. **viva lavrador!**

— ...**da jivee truda!**

Alkışlarını, güvercin sürüleri gibi, aşağıdan yukarıya patır patır uçuruyorlar. Alınan izin, konuşmalardan sonra mitingin dağılmasını gerektiriyor ama dağılan kim? Yasak olduğunu bile bile, bayraklar, bandroller, yaşasın çılgınlıkları arasında, rıhhm boyunca yürüyüşe geçiliyor: Rumların 'Siyasi Merkezi'ne uğradıktan sonra, Selânik Sosyalist Amele Hey'et-i Müttehidesi'nin, 'Merkez-i Umumisi'ne gidilecekmiş!

Abdi bey, öndeki gençlerden birisini Ahmed'e benzetti. Acaba o mudur? Gözlerine inanamıyor. "Boyu boslu etvarı aynı, lâkin cür'eti bu mertebeye nasıl çıkarır bu kerâta?". Yağız, göğsü bağı açık, fesi kaykılmış bir delikanlı, gözlerini uzak geleceğe dikmiş, var gücüyle yükseğe kaldırarak, örgütün 'timsalini' taşıyordu : hani ressam Rasim Haşmet çizmişti ya, kocaman bir çekiç, nasırlı bir amele eli!

SELANİK
AMELE CEMİYETİ

Amele Beynelmileli
Hey'et-i Merkeziyesi Riyasetine
Brüksel/Belçika

Yoldaşlar,

Zir'deki mektubumuzla, Osmanlı Meclis-i Meb'us-
sanfında sendika teşekkülü ve Tatil-i eşgal hakkında
halen devam etmekte olan müzakeratı gözden geçir-
mek üzere, şehrimizde hâl-i faaliyetteki sendikaların
mümessillerinden mürekkep bir komisyon-u muvak-
kate teşkil eylediklerini arzederiz.

Mezkur komisyon dört defa içtima edip mevzuu
âriz âmik münakaşa ettikten sonra, hükümetin sen-
dika ve tatil-i eşgal hukukuna beslediği niyet-i has-
mâneyi protesto eylemek, ayrıca amelenin istismarına
bir nihayet vermek maksadıyla, şehrin bilumum ame-
lesini biiâ tefrik-i din-ü-mezhep bir mitinge davet
etmeye karar ittihaz etti.

Mitingin büyük muvaffakiyet kazandığını tebşir
ederiz. Her tarafta Enternasyonal Marşı terennüm
edilmekte idi. Davetname üçbin adet tab edilmiş, bi-
lumum ameleye tevzi olunmuştu. (Bir nüshası leffen
takdim olunmuştur). Yirmüç teşkilatın, (sendikalar,
cemiyetler, sosyalistler, meslek-i muhtelif şuabatın-
dan amele mümessilleri) tertiplediği bu mitinge, bilâ
lûfrik-i cins-ü mezhep altıbin amele pürheyecan işti-
rak eylediği gibi, başta Şark Demiryolları olmak üze-
re, birçok amelenin mitinge iştiraki vesile ittihaz
ederek işi bıraktıkları müşahede edilmiştir.

Dün akşam Meclis-i Meb'usan Riyasetine telgraf keşide ettirdik, bu akşam da sendika temsilcilerinin imzaladığı mukarreratı irsal ediyoruz. (Mecîs-i Meb'usan'a gönderilen mukarrerat, suretinin neşredildiği gazete nüshası leffen takdim olunmuştur),

Elde ettiğimiz bu memnuniyeti mucip netayici arzederken, şehrimizdeki Bulgar sosyalist grubu ile birlikte, cemiyetimizin Türkiye'nin siyasi amele fırkası (Beynelmilelin Osmanlı Şubesi) haine inkılap edeceğini ittılınıza arzederiz.

...yakında cevabınızı almak temennisıyla, hürmetlerimizin kabulünü rica ederiz. 20.6.1909

Komisyon namına
Reis Kâtip
Abraarn Beraroya Alber Hason

Adres: Amele Kulübü
Merkez Kahvesi Karşısında
No : 19 Kal : 1
Selânik/A vrupa Türkiye'si

1919/1920

aralık/ocak

DERSAADET AMELESİ, İLK BÜYÜK MİTİNGİNİ YAPTI

İki bin murahhasın iştirak ettiği içtimada tek dereceli intihap usulüne geçilmesi talep edildi. Hatipler, amele hukukunu vikaye etmeyen meb'usları protesto ettiler.

Dersaadet (Hususi)

Şehzadebaşı Ferah Tiyatrosu'nda büyük bir amele mitingi yapılmış, meb'usanın amele hukukunu vikaye etmedikleri tebarüz ettirilerek, amele meb'usaina ihtiyaç olduğu iddia edilmiştir. Hatipler, iki dereceli intihap usulünü de protesto etmişler, tek dereceli intihabat-ı nisbi usulüne geçilmesini talep etmişlerdir.

Mitinge sebebiyet veren hadiset, bir müddet evvel, Tersane Fabrikasındaki 1.300 amelenin tâtil-i eşgal etmesiyle husule gelmiş bulunmaktadır. Yevmiye sekiz saatlik mesaiyi, Cuma ve diğer tatil günlerinde yevmiyelerinin tam işlemlerini talep eden ameleler, 40 yevmiyelerini el'an alamadıklarını beyan ederek terk-i mesai etmişlerdi. Bu münasebetle tertip edilen mitingi, kısm-ı azamı Almanya'dan avdet, etmiş amele ve ustalar ihzar etmişlerdir.

İçtimada ilk hitabeyi Tophane Fabrikası ustabaşlarından Süleyman efendi irad etmiş, ve ezcümle demiştir ki: "— Bu içtima bir fırkanın veya hususi bir amele fırkasının teşebbüsüyle tahakkuk etmiş değildir. Burada bir amele kitlesi bulunmaktadır, lügün aramızdan intihap edeceğimiz heyetler, müt-İchit bir amele fırkasını tesise sarf-ı gayret edeceklerdi!". Ne suretle çalışacağımızı, ehemmiyetle tayin ölmeliyiz,"

Tophane Fabrikası ustabaşılarından Süleyman efendi, sözlerine devamla demiştir ki "— ...arkadaşlar, sekiz on seneden beri, Mcclis-i Meb'usanda müzakerelerle meşgul olan Osmanlı .meb'usanı, amele hukuku hakkında tek kelime sarfetmediler. Belki bu meseleyi müzakereye lüzum dahi görmediler. Bunlar amele için sarf-ı gayret ederlerse, zarara düşer olacaklarını zannetmektedirler, çünkü onları oraya bizler, biz ameleler göndermedik. Kimler gönderdilerse, onlar için sarf-ı gayret etmeleri tabiidir. Mağdem ki intihabatta mevcudiyetimizin kaale alınmadığını ,müşahade ediyoruz, biz de Meclis-i Meb'usan'da bizim hukukumuzu müdafa edecek eşhasın bulunmasına, çalışacağız".

'İki asırdan beri..."

Bilâhare, Ahırkapı Fabrikası'ndan Osman usta kürsüye gelmiş ve ezcümle demiştir ki: "— Arkadaşlar, ben de sizler gibi çalışıp evine bir okka ekmek götürenlerdenim. İki asırdan beri bir hareket var: Amele zorbaların, zadeğânın esiri olmadığını söylüyor ve kazanıyor. Siz, Osmanlı'nın zavallı ameleleri, şimdiye kadar kimsesiz kaldınız, sizi koruyacak kimse çıkmadı. Halbuki memleketleri biz inşa ederiz, bizim hukukumuzu gaspederler. Ey Ameleler, bu dünyada eğer insanca yaşamak arzusu,ndaysamz, birleşiniz! Herkesin dini ne olursa olsun, Allahı ile kendi arasında bir meseledir. Görülmemiş bir harpten çıktık, milyonlarca insan cephelerde öldü, semâyedâr kısmı rahat evlerinde oturdular. Harp galibiyetle bitseydi, sen ey amele ne kazanacaktın? Onların cepleri dolacaktı. Ben Garp'ta, harp imtidadmca amele hayatını gördüm, yaşadım. Memur, küçük rütbeli zabıt, onlar da senin gibidir. Onlar da zavallıdır. İntihap mücadelesinde, senin hayat ve mematın mevzuubaliis olacaktır. Eğer hukukunu vikaye eden çıkarsa, bu meb'uslar sana bir dilim ekmek verecek, oğluna da mektep açacaktır. Senin oğluna mektebi çok görenlerin, oğluna birkaç muallim birden tayin oluyor. Eğer hukukunu bihakkın müdafa edecek meb'usları intihap etmezsen, yarın dört saatlik isti-

rahatı sana çok görürler. İttihat ve Terakki zalim idi. Memleketi yaktı yıktı ve gitti. İtilâf? O da öyle! Öteki de öyle! Çehrelerindeki maskeyi kaldırıncı, altından hırs çıkar. Sen Hürriyet ve İtilâfa, Milli Alırlar'a rey verirken, sana hakk-ı hayat yoktur".

Daha sonra Türkiye Amele ve Çiftçi Fırkası'ndan, Almanya'da tahsil görmüş Sadık usta söz almış, onu Berlin Darülfünunu talebesinden İhsan Raif bey takip etmiştir. Nihayet mitinge Dersaadet amelesini lcmsilen iştirak eden 2.000 murahhasın ittifakıyla /ildeki mukarrerat ittihaz edilmiştir.

Takarrür eden hususlar...

1/Sahib-i makam ve sermaye olanların, menfaat-ı hususiyelerinden gayrı birşey düşünmeyerek kabul etmiş oldukları iki dereceli intihabat usulü protesto edilip, tek dereceli ve nisbî temsil usulünü kabul eden kavaninin derhal çıkarılması talep olunmuştur.

2/Fabrika ve atölyelerde, intihabat şubelerinin tesisi ve rey sandıklarının va'zı zaruridir.

3/İçtimada hazır bulunan amele Hasan, Vehbi, Ali, Sadık, Ethem, Doktor Şefik, Süleyman, Cevdet; Ali, Şaban, Faik, Osman ve Agâh efendi arkadaşlardım ve her fabrika ve amele gurubuna mensup birer murahhasan bir heyet intihap edilmiştir.

Bu heyetin vazifeleri şunlardır: a/İntihapta amele hukukunun muhafaza ve müdafaası sadedinde te- 'übbüsât-ı lâzımede bulunmak! b/Dersaadet'te amelelerin asgari üç meb'us çıkarmasını temine çalışmak!

4/Burjuva fırkaları meb'us çıkarma imkânını yok e llikleri takdirde, amele gurupları, çiğnenen amele hukukunu temsil ettirmek maksadına matuf olarak, l>lirekat-ı zaruriyeyi ifa edecektir.

5/'Amele ittihadının ilk adımını teşkil eden bu •uazzam hareketin hususi bir gün olarak her sene lus id, temenni edilmiştir.

Bcñhriye'den kovulma 'Arap' Hulusi bey'in, Bey-oçju'nun namlı 'sergerdesi', 'Kör' Emin bey'i üç kurcunla yere serdiği gece, tesadüf, Halıcızade Abdi bey de Anadolu Kulübü'ndeydi: Alemdar'cılar işletmiyor mu, onu, bir de Karasu'yu çağırmişlar. Çağıran, 'bizzat' Rcfii Cevat bey, şaka yollu takılıyor:

"— ...bizim Karasu, çare'-i hâlâsı italyan tebasına geçmekte buldu, bademâ, zât-ı devletlerine Signor Emmanuel Carasso denilecektir".

Müşamere mi veriyorlarmış ne? Aşağı salonda, obek obek, misafirler: zaml kıvamında, yapışkan bir ışık, gülümsemeleri yağlı, sakal traşları mor Ermeni sarrafların, katmerli enselerini yaldızlıyor. Mu/enidis, hep öyle baston yutmuş gibi dik, Kavukçuyan'ın elini sıktı; yapma incelikleri, hilekâr gözleriyle, şehrin sahipliğini şimdiden üstlenmişe benzer Rum tüccarların yanına gitti : Mavros, Yorgopulos, Diamandis, vs. Aa, ingiliz Muhipleri Cemiyeti'nin Rois Vekili, 'mütekait' Miralay Enver bey de buradaymış! Bir köşeye çekilmiş, Refik Halid bey'le 'musafaha' ediyorlar. Az ötelinde ingiliz İstihbaratı'ndan Miralay Morley, hem bütün çizgileri içki bardağına akan sarkık suratını toplamaya çabalıyor, hem çevresindeki üç 'Beyaz' Rus kadınıyla konuşuyor: düşüş midirler, grandüşes mi Allah bilir, 'şahane kadınlar', ipekli tuvaletleri su hışırıltılarıyla kımıldanan, gözleri camgöbeği, gerdanları uçsuz bucaksız.

Dersaadet seçimlerine bir hafta kala, Prens Sabahaddin bey, İtalyan bandıralı Marano vapuruyla çıkagelmesin mi? Kılıç aydınlığı bir gün, çelik grisi gök Dersaadet'in üzerine kurulmuş, Yenicamii'n minarelerinden güvercin yağıyor, Galata Köprüsü'nde, 'irket-i Hayriye vapurları duman duman; yanmış

kömür kokusu, is vo kurum, Le Journal d'Orient muhabiri, Prens'e vapurda 'mülâki' olmayı başarmış. Bir zaman, Refii Cevad bey'in ondan derlediği haberleri dinlediler: Prens'in, Ali Rıza Paşa Kabinesi'nde yer alıp almayacağı 'meçhul'! Eski fikirlerinde, ısrarlı görünmekteymiş! Anadolu'daki hareketle ilgili olarak demiş ki, 'vatanı müdafaa etmek bir haktır'. Karaya çıkar çıkmaz, ilk işi Yıldız'a gidip, Zât-ı Şahane'yi ziyaret! 'Bilâhare', Kuruçeşme'deki saray yavrusunda, 'istirahata' çekilmiş. Gazeteciler tekrar uğruyorlar, 'kerimesi' Prens Fethiye Hanım, 'pederinin' bir hafta kadar 'vaziyeti tetkik ettikten' sonra, 'matbuata malumat vereceğini' bildiriyor.

Refii Cevad bey, gülümseyerek ekledi : — ...ya Dahiliye Nazırı, 'Damat' Şerif Paşa'nın telâşına, ne mana vermeli? Alelacele bir beyanatta bulunup, demiş ki: 'Prens Sabahattin bey'in ismi mevzubahis edilerek, hükümet buhranı şayiaları çıkarılmıştır. Hükümet istifa etmedi, etmesine de sebep yoktur.'

Sonra pokere oturuldu. Yukarı salonların birinde, nemli palto, ağır tütün, hafif anason kokan bir loşluğu, omuzlarına almış oynuyorlar. Sinsi soğuk, sanki görünmez bir kedi, ayaklarının arasında dolaşüyor. Abdi bey, ilk elde iki bin lirayı 'mütecaviz' para kaybedecektir: 'Zihni meşgul', o sırada grav grav grav, aşağıdan üç el tabanca : n'oldu, n'oluyor demeye kalmadan, Havva Sokağı'ndaki rakip kulübü işleten 'Arap' Hulusi beyin 'Kör' Emin bey'i vurduğu öğreniliyor: biri alnından, biri şakağından, biri karnından, üç kurşun! 'Mecruh', bir araba 'tedari-kiyle', palas pandıras İngiliz Hastahanesi'ne yetiştirilmek isteniyorsa da, olası mı, yolda sizlere ömür! "Nasıl derler **mon cher**, su testisi su yolunda kırılır!"

Bu 'şerir', Refii Cevat bey'in Anadolu Kulübü'nde ortağı olduğundan, Alemdar ertesi gün, olaya siyasal renk vermeye kalkışmıştı : 'Kör' Emin bey ittihatçı düşmanıymış da, ittihatçıların gizli fedaisi 'Arap' Hulusi onu bu sebepten vurasıymış! "Zırva te'vil götürmez". Anadolu Kulübü'nde ittihatçılık itilâfçılık güdülse, Carasso'yla 'Bacaksız' Abdi bey'in orada işleri ne? Efendim?

Onun canını asıl sıkın, o gece kaybettiği iki hırı lirayı, geri alabilecek bir poker fırsatını 'ihdas' 'idemeysi: olaydan sonra, Polis Müdürü Nıreddin hey 'faaliyete' geçti, işgal polisiyle işbirliği yapıyor: kumarhaneleri birer ikişer kapatıyorlar. 'Hususi' bir parti de, denk düşmedi ki! Noel haftasına dibi delik keseyle mi girecek? Sabah sabah, Şark-ı Karip Maddin Kumpanyası'nın Galata'daki yazıhanesine damlaması, bu nedenden. Hani Cellatyan Ham'nda, Sey-i;efain idaresi'nin bitişiğindedir. 'Hissesine mahsuben, bir miktar avans çekecek, gelgelelim 'Müdür-ü Mes'ul' Servet Yesari bey, derdine derman olamıyor. Olmuyor mu, olamıyor mu, anlayamadı pek, 'kasası umûsait' imiş, 'hissesine mahsuben çektiği miktar, mübalağalı rakamlara baliğ olmuş, binaenaleyh...'

Servet Yesari bey, kırpık 'İngiliz' bıyıklı, kılığına kıyafetine düşkün, Zografyon Rum idadisi'nde İngilizce okutur, yüksek mason bir zat: Muhibban-ı Hürriyet Locası'ndan, 23. derecede, Chevalier du serpent d'airain. Leon Mizrahi, böylelerini nereden bulur? Düyunu Umumiye'de müdür müymüş neymiş, rasyonları şirkete nâfidir' diye işinden alıyor, bunların başına sarıyor: herif 'tab'an nekes', kimseye metelik koklatmaz : bırak Abdi bey'i, Rosa Mizrahi'yle bile eziyet ediyor: 'zevcinin' yokluğunda, yalıyı çevirmekte 'müşkülâta' uğradığından, yakınmadı mı kadıncağız? 'Müsü' Mizrahi'nin 'gaybubeti' uzadıkça uzadı : sekiz ay mı oluyor, dokuz ay mı? Eskiden sıkça gönderdiği çeklerin arkası kesilmiş! Acaba niye? Abdi bey'in düşüncesi, Şirket'ten yüklüce bir 'meblâğ' çekip, hiç olmazsa 'nisfını' Rosa'ya ulaştırmaktı : yılbaşı gecesi 'tunturaklı' bir balon vermeyecek mi, ihtiyacı olacaktı. Servet Yesari bey'in mırın kırın ettiğini görünce, yazdı bir pusula, Kâmil efendi'yle Kapalıçarşı'ya gönderdi : 'mağaza'dan al,ın getirsin! Daha Balkan savaşı patlamadan, Selânik'teki mağazanın bir eşini, İstanbul Kapalıçarş-Hinda açmakla ne iyi etmişler?

Rosa Mizrahi'nin 'imdadına koşmak', nereden ırlıma geldi? Minnet borcu mudur, vicdan azabı mı? Holki, ikisi de: Abdi bey, aylarca onu yalısında sa><

ladığından, Rosa Mizrahi'ye minnet duygularıyla ne kadar 'meşbû ise; kızı Raşel'le aralarında oluşu-
ren garip ilişkiden, vicdanı o kadar 'muazzep'. "Per-
şembenin gelişi, Çarşambadan belliydi **mon cher!**".
Bu 'iblis ruhlu' kızın, gittikçe daha 'âşikâr avansla-
rını', gerçi uzun süre görmezlikten gelmeyi becer-
miş; bazan 'pederâne' bir vurdumduymazlığın arka-
sına saklanarak, bazan işi şakaya boğarak, 'vazi-
yeti' kurtarmıştı ama, nihayet o da bir erkekti, üsteli-
lik cinsel çeşitlemelere aşırı düşkün, 'uçkuruna son
derece gevşek' bir erkek! Yine de Temmuz başla-
rında cehennemi bir gece, o sahneye tanık olma-
saydı, 'hâlen' geçirmekte olduğu 'bııhran'ı hiç ge-
çirmeyecek; Raşel'in hınzırca niyetleri de, onun al-
çakça zaafı da, 'kuvveden fiile' asla çıkamayacaktı.
Fakat, o gece...

(...uğuldaya uğuldaya akan deniz, fırın sıcaklı-
buğular salıveriyor, yeri göğü kurutuyordu : ağaçlar
dalgın, çiçekler baygın düşmüş, ahşap yalılar çatır
çatır kavruluyor. Kapalı yaşayanları, sıralı sırasız
kestirdiklerinden midir, gece uyku tutmaz; Abdi bey
de, gönüllü hapisliğinin sonlarına doğru, bir türlü
uyuyamaz oldu. Geceyarısına kadar (Rosa'yla çene,
Matmazel Hortense'la prafa) iyi kötü vakit geçirse
de; geceyarısından sonra, işler kötü : ya balkonda
kukumav gibi tekbaşına oturup, yıldızların ağırlığın-
dan ağaçlara sarkmış gökyüzünü seyredecektir; ya
da odasına çekilip, çat çat çatlayan mobilyalar ara-
sında, bilinmez kaçınıcı defa gazetelerini gözden ge-
çirecek!

O gece odasındaydı, fazla cıgara içmekten ağzı
kurumuş, sonuncusunu kül tablasına bastırıp, kori-
dora çıkıyor; amacı mutfağa uğramak, karpuz filan
bulabilirse, yer, orası daha da serincedir. Bir yan-
dan, Le Temps'da okuduğu habere, anlam vermeye
uğraşılıyor: 9. Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa,
Dersaadet'e dönmeyi reddetmiş! Oysa HiiKümet,
dönmesini istiyordu. Hem de derhal. Bunun, açıklan-
nan Divan-ı Harb-ı Örfi kararlarıyla, bir 'irtibatı' ola-
bilir mi? Talât, Enver ve Cemai Paşaları, ('Fırka'nın
'demir müsellesi') 'gıyaplarında' idama mahkûm et-

lilor. Le Temps, Mustafa Kemal Paşa'nın Kafkasya'-
ya gittiğini yazıyor, Enver Paşa'yla bılıuşasıymış..."
C'est pas possible, c'est pas possible!""

Bir ayak sesi mi? Durdu. Kulak kabarttı. Yo ha-
yır, yanılmış. Sadece denizin uğultusu. O kadar,
lam yürüyecek, bir ayak sesi daha. Yanısıra anla-
şılmaz fısıltılar. Taş kesildi. Sesin yönünü belirleme-
ye çalışıyor. Dikkatinin yoğunlaşması, gözlerini iyice
kolaylaştırmıştı: kafatasının içinde sanki bin mum-
luk bir ampul yanıyor, şavkı gözlerinden dışarıya
vurmuş. Seslerin Mavi Oda'dan geldiğini, çıkarmak-
ta gecikmedi. "Ve minel garaip! Bu oda alelekser
boş olur, gecenin bir vaktinde kim ola ki?". Usulca
sokulup, içeriye kulak veriyor: çabuk çabuk, biraz
ıslak, solumalar; kesik kesik, 'muhteris', bir fısıltı!
Dediğini anlayabilmek, ne mümkün? Denizin, bura-
da daha belirgin, uğultusu engel oluyor; hem galiba,
Ladinoca' fışılđşıyorlar. Dikkatli bakınca, kapının
aralık unutulmuş olduğunu gördü, yavaş yavaş itti :
önce **fougere** esansıyla karışık bir kadın ko-
kusu, esmer, hafif terli; arkasından, büyük pen-
cerelerin yıldız alacasında, hayal meyal o sahne :
dudak dudağa iki kadın, sarmaşdolaş! O dakika Ro-
sa'nın günahına giriyor: Selânik'ten beri Riri'yle kı-
rıştırmaz mı, herhalde sıcaktan 'azdı', Abdi bey'i
uyandıracağına, gidip Riri'yi kaldırmış, nisbeten sa-
pa bu odada...

Onları ne uyarıyor? Salondaki 'tumsuzaklı' sa-
atin, ağır gong titreşimleriyle, yalının boşluklarına
dağılması mı? Abdi bey'in gittikçe 'kesafet peyda!ı
eden' soluması mı? Birden döndüler. Birisi gerçek-
ten Riri'ydi ama, öbürü Raşel Mizrahi: yarı çıplak
vücudu yıldız tozlcırıyia pırlı pırlı, incir göğüsleri
fırlak, gözlerinin havağazı alevi köpek gibi hırılıyor.
Riri arsızın tekidir, hiç utanma bilmez, divana atıl-
mış sabahlığını kaptığı gibi fındirdeyerek kaçtı: ba-
lon memelerini avuçlarında saklamış, çıplak ayak-
ları, koridorun mermerlerinde şap şap! Baskını kimin
yaptığını anlayınca, Raşel kesinlikle telâşlanmıyor.

* "imkânsız bu, imkânsız.

Sol kaşını yükseltmiş, bakışlarının mavi pırıltısını biraz kısarak, salına salına Abdi bey'e yaklaştı. Üzerinde, 'işlemiş oturmuş' bir hal, yassı ve enli dişlerini meydana çıkaran, kışkırtıcı gülümsemesiyle diyor ki:

"— ...şahidi olduğunuz sahne, artık 'çocuk' olmadığıma, sizi ikna etti mi acaba? Je l'espere bien..."*

Abdi bey'in gözünde, ürkek bir tik belirmişti; erkekliği, salyalı bir küstahlıkla, ayağa kalkmış; buharlı, sımsıcak bir ter, boynundan sırtına boşanıyor. Nedense kulağında, bir süre önce Rosa Mizrahi'nin, kızına deyin sözleri;

"— ...sizi evvelce de ikaz etmiştim, lütfen ondan uzak durunuz **mon** bey, yegâne emelim, kızımın bir hanımefendi olarak yetişmesidir".

Hanımefendi mi, ne de hanımefendi ya! "Libertinage" vâdisinde, keyfiyet Raşel'in, şimdiden valdesini, fersah fersah geride bıraktığını göstermektedir. Yine de iki kalçasını, kuyruk sokumu ayırımından, iki eliyle avuçlayıp, kızı, artık açıkça ortalığa tüküren erkekliği üzerine oturtmadan, karanlıkta mırıl mırıl söyleştiler. Yaz gecesi tel tel dağılmaya yüz tuttuğu halde, sıcaklığın şiddeti azalmamıştı. Kalın kalın terliyorlar. Karşı sırtlardan, ufak yıldızları acımasızca silerek, bakır kızıl yamrı yumru bir ay doğdu. 'Semavi' yalazında, iki bacalı bir 'sefinenin', 'heyula gibi' Karadeniz'e geçtiğini gördüler. Soğuk bir kuş öttü. Magnezyum yeşili bir yıldız, ardında sırmalı örümcek ipliği, sulara düşüyor.

Raşel'in çıplak yakınlığı, fougere'le karışık esmer ten kokusu, Abdi bey'i çileden çıkarıyordu. Dinledikleri de! Ohoooo, 'güyâ' yalıda yaşıyor, dünyadan habersizmiş meğer; Rosa Mizrahi, Riri'yi hanidir boşlamış; bitişik komşu Şehbol hanım yok mu, şu sık gelen gönlü şen taze, Preşova'lı Besim Paşa'nın 'kerimesi', ona abayı yakmış, çoktan 'mercimeği fırına vermişler' **parole** d'honneur,** Riri gözümle

* "Ümid ederim"

** "Namus sözü"

gördüm diyormuş, Raşel de görmüş; banyodan banyoya, bu ikisi zaten tek durmaz, oynaşırlarmış; Abdi bey, onu çocuk 'telâkki ederek', ilgi göstermek tennezzülünde bulunmadığından', ne yapsın, o da Riri'yi ciddiye almış, taştan mıymış yâni?

O geceden sonra, Abdi bey beklenen ilgiyi göstermekte, 'elhak' kusur etmiyor. Yalnız şu acayip yanılısamadan, ne yapsa da kurtulsa? Her defasında, sanki Yeniköy'de Mizrahi'lerin yalısında değil, Selânik'te Barzılay'ların 'hususî' deniz banyosundadır; kucağında, çalkalana çalkalana, 'inzalden inzale' zincirlenen 'kaltak' ise, Raşel Mizrahi değil, anesi Rosa Barzılay!

"**Quelie illusion terrible, mon cher!**"*)

Hiç beklenmedik, şu Raşel 'serencamı' olmasa, Abdi bey kederinden boğulur muydu? Koskoca yazı, 'alelade bir mücrim gibi', saklanmakla geçirmişti. Sonbaharı, 'intihabat' heyecanlarıyla. Kış, veba tehdidiyle giriyor: 'Teşrinisâni bidayetinde', Azapkapı ve Tophane'de, altı vak'a görüldü : 'Darülfünun dahil', okulları kapattılar, kapattılar ama...

...yoksulluk dizboyu. Dersaadet, 'şedit' ve karanlık soğuklara 'tedbirsiz' yakalandı. Ne tarafına dönsen, korkmuş, üşümüş, ezilmiş insanlar: Tepebaşı otellerinde, votka, kokain ve yurtsamadan sarhoş, soylu 'beyaz Rus' mültecileri. Tahtakurusu ve marsık kokan bekâr hanlarında, henüz terhis olmuş, bitli 'neferler'. Sokaklarda, ırkutsk, Kahire ve Selânik 'üsera' kamplarından, paldır küldür yıkılmış binlerce tutsak. Ya 'muhacirler'? Balkan Savaşı'ndan bu yana, 'işgal' topraklarından 'payitahta', göçmen akını durmadı ki! Şimdi, İzmir'deki Yunan işgalinden kaçanlar geliyor. Hepsi yüz kırk bin civarında imiş! Halleri öylesine 'perişan' ki, Aralık ayı 'Merhamet ayı' ilân edildi: Darülfünun talebeleri, 'iane' too-luyorlar. Geçenlerde, biri kız biri erkek, iki genç, Şark-ı Karip Maadin Kumpanyası'na da uğramadı mı? Abdi bey çıkarıp yüz lira verdi. Eh Padişah bin,

"Ne müthiş bir yanısama, azizim"

Veliaht beşyüz lira verdiğiğine göre, azımsanamaz Gazetelerin ağzı, herkes onun kadar cömert davranmıyormuş!

Bütün bu kalabalık, kof, yutulmuş çığlıkları andıran kabahatli gülümsemeleri, uzamış sakallarından sarkan ağdalı umutsuzluklarıyla, sanki güz s'nekleri, vapur iskelelerinden garlara, garlardan cami avlularına simsiyah birikiyor. Hilâlahmer'in, Polis Müdüriyeti'nin önünde, uzun kuyruklar! Soğuk ve çamurlu, öyle de yağmurlar indiriyor ki, yağmur mudur, yoksa belâlı bulutlar üstlerini mi örtmüştür anlaşılamaz: yorgun kemiklerine aşağılık sızlar; göğüslerine nagant gibi patlayan öksürükler yerleştirir; sürekli ıslaklıkları, enselerini buzdan bir dil yalıcımışcasına, içlerini ürpertir durur.

'Menhus' hastalık, daha elverişli bir gelişme ortamını, nereden bulacak? Kabataş, Kızıtoprak, Kasımpaşa... yayıldıkça yayıldı. Onbeş gün içinde, on üç ölü, dörtüüzü 'mütecaviz' şüpheli vak'a! Veba ile Mücadele Hey'eti Reisi Ekrem Hayri bey, 'matbuat-ta' sürekli yakınıyor: 'aşı ihtiyacı 'yevmiye' altmış litre imiş, oysa 'ihzar edilebilen' aşı miktarı, sadece iki buçuk litre. Evet, iki buçuk! Hürriyet-i Ebediye -deki Bulgar Hastahanesi'ni boşaltarak, vebalıa.a ayırmışlar, yetmiyor. 'Tecrithane' olarak kullanmak için şehir dışındaki kışlalardan birini olsun, İtilaf Kuvvetlerinden istirham etmişler, verüemezmiş, "İşimiz Aüah'a kalıyor, demek!"

İşin kötüsü, Abdi bey 'evhamlandı': elini nereye sürse veba mikrobu, oyun kâğıtları, cigara tabakası, gazeteler, vs. 'Hilâfsız' her sabah banyo 'alıyor'. Terakki Apartmam'nda, şaşmaz bir temizlik 'mecburiyeti' konuldu. 'Ezkaza' sebzeler kaynar suyla yıkanmamış, çöp 'tenekesi' dış kapının önünde unutulmuş olsun; maazallah, pis, yakıcı dumanlar salıveren asit damlaları halinde koridorlara **aamlaycıraK**, ortalığı çın çın öttürüyor. Şirretliği sınır tanır mı?⁷ Artık ne azarlamalar, ne sövüp saymalar! Bunca öfke, 'hakikat', veba korkusundan mıdır?

Neveser'in inanası gelmiyor pek, yalnız oldukla-

rı bir akşam, Münif Sabri'ye düşüncesini açtı, dedi ki:

"— ...yok canım, onu asabileştiren haddizatında intihabatın seyridir, siyasete müptelâ, meb'usluk ihtimalinin kaybolması hasta ediyor, hiddetini veba korkusuyla setretmektedir".

Yalnız Münif Sabri'ye mi? Bir akşam, yemekte fikrini kocasına da ima etti: aman ne öfke, ne öfke! Oysa, haklı. Seçimler 'Teşrin-i evvel' de başladı, bir türlü bitmek bilmiyor. O gün bu gün, ittihat ve Terakki'nin sâbık Selânik (sonra Edirne) Meb'usu. Halıcızade 'Bacaksız' Abdi bey'in tadı da kalmadı tuzu da. Şu son günlerde, Dersaadet seçimleri guncelleşmedi mi, 'fart-ı hassasiyetten' ölecek! Dört yüze yakın 'müntehib-i sâni', Dârülfünun'un, bayraklar la 'müzeyyen' büyük salonunda toplanalı, kaç gün oldu? 'Payitahtın' onbir milletvekilini seçecekler. 'Namzet' bol, Hürriyet ve İtilâf Fırkası katılmayacağı resmen duyurduysa da, bazı fırkalar listelerini açıkladı: Millî Türk Fırkası/Millî Ahrar Fırkası, Millî Kongre, vs. Gazeteler de boş durmuyor, Allah ın gününü karma liste yayınlıyorlar. Birisi olsun, onu hatırlasa ya! Hayrettir, hiçbiri hatırlamadı : sabahtan akşama, istediği kadar sütun sütun adını arasın, bulamayacak! Yüreğinde bir hınç, sanki suratına tükürmüşler. Tekgözlüğünü, baş parmağıyla işaret parmağı arasına alıyor, incecik dudaklarını ısırarak, diyor ki: "...düşenin dostu olmaz **mon cher, c est bien connu!**"*

Seçim boyunca, telefonun başına mihanmıştı. Sonuçları, Birlik Başmuharriri Hüsnü Faik, sıcağı sıcağına ulaştırıyor :

"— ...efendime arzedeyim, Prens Sabahaddin bey kaybetti, Ahmet Rasim kaybetti, Hariciye Nazır-¹ Esbak-ı Mustafa Reşit Paşa, kezâlik. Lütfi Fikri, Celâlettin Arif kazanmışa benzer. Sizinkilerden Muhtar bey'le Kâmil efendi intihap olundular..."

Nasıl da üşütmüş, öksürüğü bir felaket:

* "Bilinen şey!"

'— ...şayan-ı taaccüp birader! Numan Usta namıtlı da bir şahıs, Zeytinburnu'nda ameleymiş, namzetliğini son dakikada telgrafla koyuyor, intihap ediliyor. İttihatçıdır diyorlar. Tanır mıydınız?..."

Hüsnü Faik'in fikrince, 'Cemiyet' yapacağını yine yapmış, Dersaadet'in 'hayat-ı siyasiyesine hâkim olduğunu' dostu düşmana kanıtlamıştır: ittihatçı eyilimleri 'müsellem' üç kişinin seçilmesi de, Prens Sabahaddin bey'in seçilmemesi de, aslında bunu 'ifade eder'. Abdi bey burulmuştu. Hüsnü Faik'in yorumu, onu sevindirmek için. Sevinmesi lâzım. Sevinemiyor. "Gönül arzu ederdi ki, müntehap o üç zat arasında abd-i âciz dahi bulunsun! Meclis-i Meb'usan'da, Fırka'ya daha az mı müfit olurum? Lâkin **mon cher**, siyaset nankördür..."

Telefonu kapatıp bir cigara yakmıştı, başka bir - cıgaranın kül tablasında tüttüğünü neden sonra fark ediyor, içi ne kadar karışmış!

Cellâtyan Hanı yeni yapılardan, hayli yüksekçe Boğaz'a filan egemen : camlardan, Camlıca ya yoğunlaşan incir moru bir bulut kalabalığı görüyor; işgal donanmasının, buram buram duman kusarak, 'manzaradaki' kirliliği artırdığı da. Kar sözde paklıktır, oysa limanı darmadağın eden bu sulusepken düştüğü yeri kirliliyor: kül esmeri, suyu ÇOK karı kıt, gevşek mi gevşek! Bir de telâşlı ki! Camlar ouğulanmış, dışarısoğuk olmalı. Kaloriferin kalın sıcağından burun delikleri kupkuru, o'ysa, kibrit kibrit, cigara dumanlarına azalmaktadır. Seçimlerin üstünden kırk sekiz saat geçti geçmedi, patırtı kıyamet! 'İtilâfçı gazeteler', 'ittihatçı parmağını' dillerine doladılar. Lütfi Fikri, Sabah'taki yazısında açmış ağzını yummuş gözünü : **"...nasıl, İttihat ve Terakki enkazının husule getirdiği meb'usan listesinde, ismini göreyim? Hayır, ben tek başına listede kalamam..."**

Telefon. Abdi bey toparlandı. 'İhtimal', Hüsnü Faik bey'dir, yeni bir şey duydu mu, aramadan edemez. Telin öteki ucunda, güm güm öksürüyor:

— ... şey, Yunus Nâdi'yle hasbıhalde bulunduk diyor ki ahali fırkalardan gayr-ı memnun, intınap

neticeleri bir adem-i memnuniyet izharıdır, ayrıca müntehap zevat arasında fırka namzedi hemen hemen yok...

Ya da : — ...Lütfi Fikri'nin istifası mesele olacak. Kendisiyle bizzat görüştüm, maksad-ı aslisi intihaba şaibe sürmek! Bosphore'a beyanat vermiş, telefonda okudu, 'son dört senelik icraattan sonra İttihat ve Terakki Komitesi hâlâ vardır' diyor!

Abdi bey, bir zaman, yazıhanenin camındaki hayaline daldı : sağ elinin ayasıyla, kulağının arkasındaki saçlarını yapııştırıyor. Simsiyah, sıkı sıkı arkaya taranmış olmalı. Işık vurdu mu, piyano 'zemini' gibi yansıtacak. Lütfi Fikri bey'in, seçilir seçilmez istifası, onu umutlandır mı? Ne adamlar var? Böyle bir 'jesti', o, 'hayatta' göze alamazdı. Acaba 'in-hilâl eden meb'usluk için', ne zaman seçim yaparlar? Kâmil efendi, iç cebinden çıkardığı kalın oarc zarfıyla, o sıra sökün etmese, ufak ufak, hayal Ku-racaktı. Paranın 'kısım-ı âzamim' aldı, zarfı geri verdi, Neveser'e ulaştırılacak. Gece geç döneceğini söyleyip, Kâmil efendi'yi savıyor. Ne yapıp yapıp, canını Yeniköy'e atmalı, onu ancak Raşel'in 'seyyal' cinselliği avutabilir. Evet, yalnız o. Ayrıca, parayı görünce, Rosa kimbilir ne kadar sevinecek?

...Boğaziçi, başdöndürücü bir kar fırladığına kapılmıştı. Küstah martıların, 'canhıraş' çığlıklarıyla yırttığı, soğuk ve yaş bir gündüz karanlığı, deniz' boydan boya kaplamış. Yalnız denizi mi? İliklerine tuz ve nem işlemiş ahşap iskeleleri, pancurları çarpılan güngörmüş yalıları, 'münzevi' koruları. Rüzgar, yağışı öylesine karman çorman ediyordu ki, sulubepken sanki yukardan dökülmüyor, görünmez, 'esatiri' bir hallacın 'devâsâ' yayından, 'fevc fevc' havaya savruluyor. Bu 'hengâmede', kolu kanadı kırık, güçlü akıntıya karşı çâresiz, bir Şirket-i Hayriye vapuru. Acaba İnşirâh mıdır?

Halıcızade 'Bacaksız' Abdi bey, Mizrahi'lerin görkemli kabul salonuna, iki dirhem bir çekirdek, girdi: vişneçürüğü fesi, tekgözlüğü, yelek cebinde iki parmağı; kısacası, 'levanten', alafrangalığı ve kirpi şirretliğiye! Nereden nereye, zihninde, Rumdi

yıllarından kalma bir türk'ü, ("...Tuna'da cırpar bszini / hayda more / kim sevmez Bulgar kızını?"), seçimlere ilişkin, olur olmaz varsayımlar: "Kuvvetle muhtemeldir ki Zât-ı Şahane, tasvib etmediği böyle bir Meclis'i içtimaya davetten içtinap etsin; bilfarz etti, bu takdirde, intihabın tecditi derpiş olunabilir mi, olunamaz mı?..."

Rosa Mizrahi, anıtsal topuzunun altından, zehirli mavi gülümsedi. Çevresinde, elmaslı taraklanın yıldızları, pır pır uçuşuyor. Altın saplı gözlüğüne davrandı, onu hayatında ilk defa görüyormuşçasına tepeden ayağa süzdü, sesi, 'resm-i kabul' sesi; öyle ciddi, az kalınca, biraz da nezleli:

— Ah! ûuelle agreable surprise, mon oey? Perşembe akşamından evvel, sizi intizâra doğrus.. cür'et edemiyorduk.

— ...lâkin madam, hasretinize tahammül kaabil mi?

— ... bu akşam ne kadar mültefitsiniz, esbab-ı mûcibesi nedir acaba? isticvaba izin var mı?

r Abdi bey, büyük masada domino oynamaya dalmış Matmazel Hortense ile Besim Paşazade Şehbâl hanımı başıyla selâmladı. Rosa Mizrahi'nin parmak uçlarını öptü. Aslında sesi gereğinden yüksek çıkmıştı. Çünkü balkonda Gülistan Satvet'i ayırmsıyor: yine, son aylarda 'peydahladığı', o 'çamyarması' Binbaşı'yla beraber: Ferid bey midir nedir, hani püskürme bıyıklı? Prens Bragin'le Yüzbaşı Lariviere, 'hasbaya' yetmiyor anlaşılan.

Dişlerinin arasından Fransızca sövdü :

— Garcel!

Gülistan hoppa bir kadın, hayatı aldatmacalar üzerine kurulmuş, işgal şehre çöreklenidikçe o Osmanlılıktan uzaklaşıyor: giyimi kuşamı, çoğu ecnebiden daha ecnebidir, süsü püsüyle başa çıkılamaz! Onun ilgisini sadece **caprice**'ler ve **fantaisie**'ler çekiyor: Yüzbaşı Lariviere, Fransız İşgal Bölgesi'nde, galiba Makriköy'de, değişik bir balıkçı meyhanesi

* "Ah, ne hoş bir sürpriz, beyim?"

'keşfetmiş', esti mi, gecenin 'nısında' otomobillere doluşup, palas pandıras gidilecek! Prens Dmitri Bragin, seyrek sakallarını kucağına dümdüz döke- rek, onu Tamara Karsavina'ya mı benzetti, intiha- ra yakın bir sarhoşluk anında, karşısına ünlü baie- rinin Ateş Kuşu'ndaki kılığıyla çıkmalı, aklını başın- dan almalıdır. Böyle bir kadın, bitmez tükenmez sü- vari pelerini, püskürme çalı bıyıkları, ağır çizmele- riyle güp güp ortalıkta dolaşan, bir Osmanlı 'zabitin- de' ne bulur? Ona nasıl katlanabilir? Abdi bey bunu çözemiyor.

Rosa Mizrahi'ye soracak oldu, geçenlerde bir akşam, dışarda ayaz gümüş bir kaşık gibi parlıyor, camlarda karayel'in acı vınılıları; şu anda Gülistan'ın bulunduğu balkonda oturmuşlar, Rosa Mizrahi' dudağında Miralay Morley'in İngiliz cigaralarından biri, çakmağının alevine uzanırken, nedense 'istih- fafla' diyor ki :

"— siz **mon bey**, vakıa Gülistan'ın eski âşinası- sınız, lâkin halet-i ruhiyesine vakıf olduğunuzu söy- leyemem. **Je le regrette bien!*** O ruhen mustarip bir kadındır, belki teselliye, şiddetle himayeye muhtaç. Ferid bey'de aradığını bulamaz mı? **C'est un homme fort, celui-lâ!**"**

Dumanları, burun deliklerinden boca ediyor :

"— ...ayrıyeten, Mabeyin Kâtiplerinden Halûk beyefendinin kayınbiraderidir, Bayraktar paşazade- ler'in Halûk bey..."

Salonun muazzam şöminesinde, ağır kütükler çatırdıyarak yanıyor: avuç avuç kıvılcım, gizli is, haydut kılıklı alevler! Abdi bey yalazın dairesine gi- rer girmez, bakır kızılı bir heykele döndü. Aynı kızıl- lık Rosa Mizrahi'nin, domino'yu ocağa dönük otu- rmuş oynayan Şehbâl hanım'ın, dalga dalga yüzle- rine vurmuş: gözbebeklerinde minyatür birer ocak! Ne bol kahkahalı bir kadın bu Şehbâl, her dakika sanki bir bardak kırılıyor. Yanında Matmazel Hor-

* "Elimden gelmez, üzgünüm"

** "Güçlü bir adam bu!"

tense, bingil bingil boynu, boynunda erimiş fındık çenesi ve torbalı gözleriyle, bir ayı balığını andırıyor. O da isviçre'ye dönmek istiyormuş artık, kızlar büyümediler mi, hele Raşel, yaz sonunda şahane bir gardenpartyle **'Constantinople** Sosyetesine' takdim edildi, ne unutulmaz geceydi o, yalının bahçesi renk renk jıpon fenerleriyle donatılmıştı, deniz kenarında masalar, Abdi bey'in bulup buluşturduğu Çıgan Orkestrası baygın havalar çalıyor, pul pul dökülen yıldızların altında danseden çiftler: Darısı Sara'nırı başına!

Abdi bey, 'hususî' görüşmek arzusunu, Rosa Mizrahi'nin kulağına fısıldadı. Herkesin ortasında, çıkarıp para mı versin? Aylar boyu gizlendiği kütüphanede ayak üstü konuştular. Oda ısıtılmamıştı. Karyolasını filan kaldırmışlar. Fena halde yadırgıyor. Geçmişinden bir kaç ayı çalıverdiler sanki, "Hayat-ı beşer nedir, sukut-u hayallerimizin muhâsalası mıdır? Yoksa her sukut-ı hayal, yeni bir menba-ı ümid mi? Mağlubiyet bir sukut-u hayaldi, yalıda gizlenmeme münce oldu, buysa Raşel'le rabıtamızın teessüsüne!..."

Rosa Mizrahi, 'yâr-ı vefakârının' getirdiği parayı, yapaylığını aşırılığıyla örtmeye çabaladığı bir heyecanla kaptı, koynuna soktu. Şükranlarını, onu öperek belirtiyor. Sert bir öpüşme, epeyce de güllünç : Abdi bey'in başını, karpuz gibi iki avucunun arasına aldı, eğilip enli, kalın ve duygusuz dişlerini, hart diye dudaklarına geçirdi. Eski kıvraklığını yitirmemiş hınzır dili, kıvamlı vişne şurubu gibi ağızına doluyor. Genzinde ingiliz tütününü, esans ve dudak ruju buğuları.

— ...siz **mon** bey, hiç şüphesiz hakiki bir cennatmensiniz, bu asil jestinizi bittabi Leon'a yazacak, müddet-i hayatımda asla unutmayacağım. Raşel sürura garkolacaktır; balodan vazgeçmek ihtimali, bilemezsiniz onu, ne derece meyyus ediyordu.

— ...hakikat, nerede o, salonda göremedim?

— ...Beyoğlu'na çıktı. Günlerdir 'Macun Hokkası'nı görmek için ısrar eder. Miralay Morley'e çıt-

latmıştı : eksik olmasın, otomobilini göndermek lütunda bulunmuş. Pürtelâş gitti, birazdan dönecektir.

Sustu, topuzundaki tarakları parmaklarıyla düzelterek ekledi :

— ... ah, **la jeunesse!***

Abdi bey, o dakika, hangi radyum ışımasıyla Rosa Mizrahi'ye baktıysa, tepeden tırnağa 'eczalı' bir ışıkla sıvadı :

— 'Macun Hokkası' mı? O da ne demek?

— ...tecâhül-ü ârifânede yektâsınızdır, **mon** bey, siz, siz olacaksınız, Varyete Tiyatrosu'nda, Millî Operet Hey'eti'nin temsil verdiğini bilmeyeceksiniz? Ne mümkün? Ali Rıza bey, 'Leblebici Horhor Ağa' tarzında bestelemiş, daha faiktir deniyor. Gazeteler, medh-ü-senada birbirleriyle yarışıyorlar.

Abdi bey dudaklarını ısırdı : — Filvaki işitmiştim, dedi. Musahipzade'nin eseri miymiş, neymiş! Halep Çarşısı'ndaki tiyatrodaki değil mi?

— ...bakınız, gördünüz mü? Bir gece, biz de giyseydik diyorum.

— ...herhalde münasibi budur, evet, Raşel de bizimle gelmek icabederdi. Siz ki ondan uzak durmamı ihtar eder durursunuz. Miralay Morley mevzubahis oldu mu, bakıyorum herşey mübahtır; mu-maileyhin, sefahatte benden aşağı kalır yeri mi var?

Rosa Mizrahi, mavisî koyulaşan gözleriyle, saplı gözlüğünün ardından, Abdi bey'e dargın dargın bakıyordu. Uzlaşmaya yatkın bir ses aradı, yatıştırıcı, gönül alıcı :

— Bu ne hiddet **mon** bey? Miralay cevaplarının himayesine mazhar olmasak, bir haftadır ne yedik? Ekmek buhranı malûm, tedariki imkânsızdı. Otomobilini âdeta emrimize tahsis eylemiştir, takdir edersiniz ki ahval-i hazırâ, bu neviden kudretli bir zâtın himayesini zaruri kılıyor...

Abdi bey, pencereden dışarıya dalmıştı : iki otomobilin, birbiri ardınca, yalının bahçe kapısından

* "—Ah, gençlik!"

girdiğini gördü. Öndekinin camında, Raşel'in profili. Birden parlıyor:

— Kâfi! Kâfi, reca ederim! Miralayınızla ne hâliniz varsa görünüz. Beni alâkadar etmez. Lâkin Raşel'in o sefihle ülfetini terviç etmeniz, gayr-ı kaabil-i tahammül bir keyfiyettir ki, Leon'la kadim hukukumuz dolayısıyla...

Odanın kapısı tıkladı. Riri görünüyor: sarı elâ gözleri, kocaman iki papatya; gülümsemesi, arsız; sesi, fingerdek :

— i-lanumeferîdi', Miralay cenapları teşrif buyurdular.

Rosa Mizrahi gözlüğüne davranmıştı. Taraklarındaki elmaslardan ışık zerreleri üreterek, ona döndü. Soğuk bir sesle, epeyce yukardan sordu :

— Hayret, nasıl da işitmedik? Yalnız mı, küçük hanım'la mı?

— Kalabalık geldiler: Miralay, küçük hanım, daha başkaları. Büyük sofrayı mı kuracağız?

Rosa Mizrahi, kumaş hışırtılarıyla, koridordan kabul salonuna aktığı sırada, Riri'yi azarlıyor:

— ...hele şuna, elbette büyük sofrayı, bir de sorar!?

Abdi bey onu izlemedi, 'eski' odasında biraz daha oyalandı. Pütürlü, adamın kanını donduran soğuk bir nemin, içine işlediğini duymadı bile. içisıra o türkû, Makedonya yıllarından, çağrışım üstüne çağrışım uyandırarak sürüp gidiyor. Tamamı olsa neyse, kulağı adamakıllı zayıftır, iki mısraı nasılsa aklına takılıp kalmış, tekrarladığı onlar: "... **Tuna'da çırpır bezini / hayda more / kim sevmez Bulgar kızını?**". Şu sıra sevdiği ender rastlanır bir Yahudi kızdır ki, ne Yahudi kızı, bunca yaşına, bunca tecrübesine rağmen, onu arzularına 'ram etmeyi' becerebilmiş; feleğin çemberinden geçmiş bir 'sefihi', cinsel açlığı ve çeşitleme iştahıyla allak bullak edebilmiştir. "Böylesi, her kula müyesser olmaz **mon cher**, ça c'est sûr!"*

* "bak, bu kesin!"

Belleğinde ansızın o sahne canlanıyor. Acaba neden? Arabanın camında az önce Raşel'i, kapının aralığında Riri'yi görmesinden mi? Hele Riri! Ah ne Riri'dir o : yıllarca evvel 'hanumefendi'yle Selânik te, Barzılay'ların yalısında başladığı cinsel serüveni; yıllarca sonra, İstanbul'da, Mizrahi'lerin yalısında, 'küçük hanum'la geliştirip büyütüyor. Hem de, ne inanılmaz bir kolaylıkla! "Bu **charmante soubrette**'le aynı mukadderatı (yahut kadınları) paylaştığımız, söylenemez mi **mon chère?**"

(...rüzgârlı bir ay gecesi. Güz başlarında olmalı, Eylül filân. Dalgaların, rihîma vurdukça patlayışı, kulak içlerinde uğulduyor; aynalı mavi karanlığı hant hant öttüren uzak yankılanmalar, tüyler ürperici. Rüzgâra kapılmış, ayın gümüşlediği birtakım kâbus bulutları, bir dağılıp bir toplanarak, görülmemiş bir hızla geçiyorlar. Ayı kapladıkları da oluyor. O zaman köpükleri sırça tozu dağılan itoğlu it dalgalar, bütün pencereleriyle inim inim inleyen yalı, yapraklarını rüzgârın hovardaca yağma ettiği ağaçlar, 'dehşetengiz bir zulmete' gömülmektedir: akıl almaz bir büyü 'manzarayı' bir anda gözlerden kaybediyor.

Abdi bey, o gece Raşel'le 'kavilleşerek' yalıda kalmıştı. Kabul Salonu'ndaki görkemli saat, titişimlerini rüzgârın uğuldadığı koridorlara adeta üfleyerek ikiye çalarken, Mavi Oda'da buluşuyorlar. Günah odası. Raşel'in kapıdan girmesiyle, ipek sabahlığını bir çırpıda ayakları dibine döküp muz gibi soyunması bir oluyor. Odanın mehtapta iyice fosforlanan maviliği, çıplaklığını, yaldızlı selofan gibi sarmış: memeleri ayakta, baldırları seğriyor, apış arası ıslak! Aralık gözlerinin rengi, yoğun mavilikte silinmiş, kirpiklerinin simsiyah dolaşıklığından şüpheli bir beyazlık (rakı beyazı mı, sis mavisini mi?), zorbelâ seçiliyor. Kuytadaki Abdi bey'i, ilk bakışta göremedi. Kışkırtıcı bir fısıltıyla karanlığa seslenecektir:

— "...orada mısınız, Abdi bey?"

Raşel'in cinselliği, Rosa'nın cinselliğiyle karşılaştırılabilir mi? Gerçi ikisi de olağandışı, çok ba-

kimdan benzeşirler, kapsamları geniş, ne kadar zorlanırsa zorlansın nihayetlerine varılamaz ama, iş uygulamaya döküldü mü Rosa ne kadar 'çift' kavramıyla sınırlı, 'sabit' ve katıysa, Raşel o kadar 'seyyal', 'lüzûcî bir elâstikiyeti' var. Şu Riri'yi oyuna katmayı, Rosa senelerdir söylemiş durmuş, onun tecrübesizlik dönemi itirazlarını gerekçe sayarak, kesinlikle 'fiiliyata' geçmemiştir. Raşel öyle mi? Lâfını dahi etmiyor; yakındığı, sadece, sevişirken ellerinin ve dudaklarının 'havada' kalması. Nazlanıyor mu, 'istiğna' mı?

öysa Riri'yle sözleşmişler, buluşmaya o da gelecek! Abdi bey farkında olmadı. Dalgaların kulck içlerindeki yankılı patlayışlarından mı, Raşel'in erkekliliği üstünde su gibi çalkanışından mı, nedence, yarı ayık yarı sarhoş. Üçüncü bir 'şahsın mevcuiyetini', güçlkle ayırmsıyor. Çıplak ayakları şap şup, avuçlarında ısıttığı iri memeleri balon, Riri 'hınznı', koridorların karanlığını dağıta dağıta ne zaman gelmiş de, Raşel'in buğulu çıplaklığı önünde diz çökmüş? Şimdi hem ellerini 'meşgul ediyor', hem ağzını: soluk soluğa, uçsuz bucaksız bir öpüşme sarmalına dolanıyorlar; öpüşüyorlar mı, birbirlerinin ruhunu cıgara dumanı gibi ağızlarından içlerine mi çekiyorlar, belirsiz. Göğüsleri, ucunda buğulu süt, birbirine sürttükçe, çıtırtılı kıvılcımlar üretiyor. Şimdi Riri'nin-kiler Raşel'in avuçlarındaysa, az sonra Raşel'inkiier Riri'nin obur ve arsız ağzına dolmuştur. Riri usta, sevişmelerini öyle usturupla ayarladı ki, eli Abdi bey'in eline değmedi, sanki o yok, iki kız Mavi Oda-da günahlarıyla yalnız, 'küçük hanım' onun vücu duna el koymuş, kendi vücudunun kapılarını ard.nj kcdar ona açmış. Havada 'meş'ıım' bir elektrik. Rüzgârın kimbilir nerelerden taşıyıp, (Beykoz'dan mı?), hoyratça camlara vurduğu köpek havlamaları. Denizin şakırtılı öfkesi. Gece.

Ay birdenbire buluta giriyor.)

Halicızade Abdi bey, o gün, Şark-ı Karip Maa din Kumpanyası'nın Cellatyan Hanı'ndaki yazıhanesinden kopup, Şirket-i Hayriye'nin Dilnişin vapuruyla Yeniköy'e gelirken, sonbahar boyunca sık sık

tekrarladıkları o sevişmeyi, bu gece de yaşama! umudunu besliyordu. Çokluk öyle yapıyor ya, ziya-reti gereğinden fazla uzatıp, dönüşü 'imkânsız' kılacak, 'hâliyle' gece yatısına kalacaktı : Misafir yatak odası, Mavi Oda'ya bitişik olduğundan... Ge! gör ki Raşel 'kaltağı' gönlünü şu gebeş ingiliz'e 'tahsis etmekle' kalmamış, 'herifi' koluna takıp yalıya getirmişti : Miralay ve yanındakilerin otomobile dönecek olması, Abdi bey'in tasarısını tehlikeye sokuyor: 'centilmenlik' olsun diye, pekâlâ onu da alabilirler!

Gerçi 'gidişat' müttefik makamlarıyla, 'bahusus' ingilizlerle muhabbeti pekişt.rmeyi gerektirmektedir. 'Ecnebi matbuata' bakılırsa, ingiliz Başbakanı Lloyd George'la Fransız Başbakanı Clemanceau'nun **Loiti**-ra'daki 'mülâkatları' Devlet-i Aliyye'nin hiç de 'menfaatına' geçmemiş! 'Tebliğ-i resmî'de açık açık, Türklerin **Constantinople**'dan çıkarılmasından söz ediliyor. Fransız gazetelerinin 'ifadesi', Clemanceau'nun buna pek yanaşmadığını dokunduruyor ama, inanılır mı? Kimbilir hangi pazarlık içindir? 'Muuzallah' böyle bir şey 'tahakkuk' ederse, Dersaaet'in ingilizlerin denetimi altında kalacağı, aşağı yuKOii kesin; 'binaenaleyh Miralay cenaplarıyla tesis edilecek bir dostluktan, istikbalde fevkalâde müstefit olunabilir'. Yine de Abdi bey, geceleyin, Raşel ve Riri'nin ona yaşatacağı tadına doyumaz clakikalciü düşündükçe...

Salonun havası değişmişti. Gerdanlıkları, sarkaçlı küpeleri, ağır inci dizileri parıldayan, gözâlcı tuvaletleri iyice dekolte birkaç kadın, (biri Ermem öbürü Türk, ikisi de Arnavutköy Amerikan Kız Koleji mezunu) yoğun, yoğunluğu 'mütecaviz' parfümlerini, dalga dalga çevrelerine salıverip, gözleri bayat mavi, fırlak gırtlakları 'matruş', kızıl bıyıkları ağzına giren İngiliz 'zabitlerini' efsunlamışlar; ufak uta*, kestirilmesi zor bir beraberliğin erişilmez 'hülyasına' taşıyorlar. Işıklar çoğaltılmış. Yansımali gümüş tep-silerde, çeşitli aperitif dolaştırılıyor. Gülistan Satvet, elinde uzın ağızlığı, kolunda iriyarı binbaşısı, üstünde gerekçesi belirsiz bir telaş, ortalarda : bir kaba-hati örtbas etmeye mi çabalıyor, yoksa herhangi bir

felaketin 'vukuundan' mı korkmaktadır? Binbaşı Ferid bey, bunun farkında görünmüyor, babacan haliyle agorasını içmekte, çalıcırpı bıyıklarının altından, kalın kalın gülmektedir. Bön mü bu adam? Süvariler için, 'alelittlak' söylenir de...

Abdi bey, Raşel'e doğru yürürken, Gülistan Satvet harıl harıl çevresindekilere ne anlatıyor, kulak misafiri oldu :

— ...yangının zuhurunda Rene konsolosluk'ta imiş, tesadüf Müsyü Kavukçuyan'la iş takip ediyorlar, 'Neye uğradığımızı, şaşırdık' dedi, bina yıkılırken iki zabıt ağır surette yaralanmış. Mamafih bunu bilâhare öğreniyor, ateş bu, şakaya gelir mi?...

Taksim'deki Fransız Konsolosluğu, geçen gün kaşla göz arasında kül oluverdi ya, onu görüşüyorlar. Renö dediği, Yüzbaşı Lariviere, demek 'rabitaları eski minval üzere', devam ediyor. Abdi bey buna şaşmadı, Gülistan Satvet'in 'tarz-ı hayatına, makûl bir izah bulamayacağına' çoktan inanmıştı. Raşel Mizrahi'nin, 'emsalsiz zenginlikte bir zevk-u-safa menbai olarak' meydana çıkışı, 'esasen' bu eski göz-ağrısının önemini azaltıyor, onu handiyse küçümsemesine yol açıyordu : Gülistan Satvet, 'indinde', Nigehban'cı mıdır, Kızıl Haçer'ci midir, 'lâkin mutlaka Padişah taraftarı' şu Binbaşı Ferid* bey gibi 'zabıt makûlesinin' düzeyine inmişti.

Miralay Morley, ocağın başına dikilmiş, ısınıyor. İrili ufaklı alevler, içbeş teli büyük bir özenle taralı, vahim dazlaklığına yansımış : turuncu kızıl. Çoğu İn gilizler gibi uzun, irikiyim, fakat gevşek, kolu bacağı gövdesine eğreti tutturulmuş; üstelik yarı yumru, derisinin altında, hava boşlukları varmış izlenimini veriyor. Surat çizgilerinin aşağıya aşağıya çekik olması, bulut grisi bakışlarının mahzunluğunu, daha da çoğaltıyor mu ne? Yanıbaşında Raşel, ef latuna mı, mora mı çaldığı tartışılabilir, belki ürk«k pembeleri, çekimser lâcivertleri içeren, hafif esmer tüylü bir 'medar' bitkisi: boylu, baylan, ağusu

en alımlı yerinde; dolaşık siyah kirpiklerle 'müzeyyen', gözlerinde. Başbaşa vermiş, fısır fısır söyleşiyorlar. Miralay Morley'in 'mutadı' budur, en öfkeli anlarında bile sesini yükseltmez: konuşmayı sevmes ki, gönlü olup iki çift lâf ettiği zaman, itirafta mi bulunuyor, sır mı ifşa ediyor, gel de çık işin içinden : söylediklerini, 'muhatabının' doğru dürüst işitebildiği şüphelidir.

Miralay Kenneth Morley, Intelligence Service'in 'şark-ı karip' için yetiştirilmiş 'mümtaz' ajanlarından ; hanidir Kahire merkezinde görevliydi, iyi Fransızca ve Arapça konuşur, 'Memalik-i Mahrusa-i Şahane'nin girdisine çıktısına 'vâkıf; o kadar ki. Yüksek Komiser Amiral de Robeck, Savunma Bakanlığının yazdığı son raporda, Miralay'ın değerlendirmelerini olduğu gibi aktarmış, 'istihbaratının' daha önce verdiği bilgileri kullanmıştır. Miralay'ın gizli sevinci, bundan doğuyor.

İngiliz birliklerinin, Anadolu demiryollarının denetimini bırakmalarına karşı çıkmıştı. Gerekçeleri su götürmez. Çekilirlerse, fırsatı kaçırmayıp, yerlerini Fransızlar alacak, bir! Ulaşım bozukluğu, kıt kanaat geçinebilen İstanbul'un beslenmesini aksatacak, iki! Mustafa Kemal, Anadolu'da beliren bu en büyük tehlike, prestij kazanacak, üç! Miralay Kenneth Morley, Savunma Bakanlığı'nın hangi akla hizmet ettiğini anlayamıyor. Başbakan Llyod George, Türklerin şiddetle cezalandırılmasını' öngörmemiş miydi? Demiryollarının denetiminden çekilmek, ummadıkları bir armağan!

Bereket Yüksek Komiser, durumu kavradı. Raporunu ona göre kaleme almış. Dün sabah, telefon, Amirallik Karargâhı'ndan Binbaşı Macdonald duyuruyor. Şehri bunaltan bulutlu karanlığa, kaldırımlara pis pis tüküren sulusepkene rağmen, beklemediği bir baharın içinde çiçeklenivermesi, işte bu sayede oldu. İki gündür, 'Matmazel' Raşel'le bunu kutlamıyorlar mı?

Miralay Kenneth Morley bekâr, 'küçük matmazellere' hiç dayanamaz: ucu Kahire'ye uzanan bir

* Bkz. : 'Bıçağın Ucu', 'Sırtlan Payı'

tutkudur bu : bir 'çocuk kerhânesi'ne dadanmıştı: eski Arap Şehri'nde, İbn el Tolun Camii'ne çok yakın, güneş cürufundan yapılmışa benzer, yayvan bir yapı: gecesı gündüzünden sıcak, ter boşaltan hantal bir etüv sicağı; iç avlunun duvar diplerinde, karayılanlar, kırbaç gibi saklıyor; cibinliklerin üstüne, tavandan yedi boğumlu akrepler düşer ki bir sokuştta öldürebilir. Fahişeler'in en büyüğü onbeş onaitı, en küçüğü onbir oniki yaşlarındadır: 'gül goncası' ağızlarıyla sevişirler, dudakları ve gözleri hayâsızdır, cinsel uysallıkları hiçbir yerde görülmemiş. Heie içlerinden birisi, burnu hırızmaiı, kıvrıcık siyah kirpikleri 'hilâl' kaşlarını döven, saçları üflenmiş kıvrıcık Trablusgarp'ı bir kız; Miralay Morley'in cinsel hayatından taşmış, uzunca bir süre, hayatının tümünü kaplamıştı. Kahire'den görevle ayrılması gerekince, ağır mı ağır, yüreğinde çökertici bir hicran. Hâîâ uykularında, o kız çocuğunun, belli belirsiz göğüslerini okşamıyor mu?

Kimbilir, belki Raşel Mizrahi'nin* panter yavrusu esnekliğinde, ahlâksız 'fistolu' dudaklarında, a Trablusgarp'ı kızdan birşeyler buluyor. Olamaz mı? Raşel'i, 'Constantinople Sosyetesine' tanıtıldığı, o unutulmaz yaz sonu balosunda gördü görelı, yaşlı bir sırtlan gibi, sinsi sinsi çevrelerinde dolandır. Abdi boy i çileden çıkaran da, bu ya! Yalnız bu mu, en az onun kadar 'keyfiyeti' bildiği halde, Rosa'nın da, Raşel'in de "herifin ayağını yalıdan kesmeyişleri! Baksana, Raşel 'kaltağı' nasıl kırılıp dökülüyor? Neredeyse ağzına girecek 'deyyus'un!

Rosa Mizrahi kolundan mı çekti, yolunu mu kesti anlaşılamadı; ağzı kalabalık bir gurup, Halıcızade Abdi bey'in çevresini sarıveriyor. Kimler, kimler! Billûr kakhahaları, düşüp düşüp yerlerde tuz - parça kırılan. Besim Paşazade Şehbâl hanım. Yuttuğu 'mefruz' baston yüzünden boynunu bükemeyip, 'temennalarını belinden eğilip sarkıtan, kirye Muzenidis. Sonra bir Paşa, değirmi sakallı, sıkma gözölük-

* Bkz : 'Eiçağın Ucu', 'Sırtlan Payı'

lû Sadrettin Bahri Paşa ki, 'fesholunan' Meclis'te Cebelibereket Ayanı idi, bir tarihte 'hasbelvazife' Viyana'da bulunmuştur. Rosa'nın 'manidar' gülümsemesinden, Abdi bey'i 'kasd-ı mahsusla' alıkoyduğu kesinleşiyor. Saplı gözölüğünün camlarında irileşen gözleri, şakacıktan dargın. Sesi barışmaya hazır:

— ...Paşa'yla teşerrüf etmiş miydiniz **mon bey?**

Abdi bey'i bir ağızdan lafa boğup, nefes aldırıyorlar. Şehbâl hanım, Molla Hüsrev'deki 'merhum' Ali Rıza Paşa konağının, 'sudan ucuza' gitmesinden 'şekvacı'. Ne kadar üzölmüş, ne kadar. Artık nasıl bir üzölmeyse? Kanarya gibi makaraları koyverip, gözlerinin içi gülererek, çünkü diyor ki:

— ...ikazınız vacipti efem, koskoca konağı giz göre göre kaçırdık. Fatih Sulh Mahkemesi marifetiyle satılmış, muhammen bedeli yirmibin lira, onsekiz bine düşürüyorlar. Yaaa? Tasavvur buyurur musunuz, onaltı oda, dört salon, bir sofa; ayrıyeten iki matbah, biri kurnalı iki hamam, kuyusu, haznesi, havuzu, tulumbası; bahçe ittisalindeki, bir bap kâgir dükkânı...

Abdi bey, ondan kaçayım derken, Sadrettin Bahri Paşa'ya yakalanmaz mı? Paşa'nın derdi başka : tımbul parmaklarıyla, kır bıyıklarının uçlarını sivrilte sivrilte, kulağına eğilip fısıldadı:

— ...benden duymamış olunuz beyfendi, Ali Kemal bey Peyam'ı kapatıyor, evet! Yok yok, son derece şayan-ı itimad bir yerden işittim, size mahrem değil a, Mihran efendi söyledi: tekrar teşrik-i mesai edeceklermiş, zannım o ki Ali Kemal bey Sabah'a dönecek, gazetasının ismini Peyam-ı Sabah'a tebdil edeceklerdir...

Onun ardından Muzenidis. Bu adamın âdeti elini uzatıp, her. konuştuğunun ya omzundan saç tellerini toplamaktır, ya sarkmış cep mendilini düzene koymak! Abdi bey'in ipek mendilini çekiştirirken, müthiş bir şey açıklıyor:

— ...Londra tebliğ-i resmisinden müteallim olan Zât-ı Şahâne güya İngiliz Âli Komiserinden mülakat talebinde bulunmuş; Sait Molla hazretlerinin id-

diosı, talebi reddedilmiş! Bendeniz ihtimal veremiyorum, Miralay cenapları hazır buradayken, bir tahkikat etseydik...

Olası mı? Miralay Morley dünyayı unutmuş, Raşel'le ocak başı söyleşisini koyulttukça koyultuyor. Abdi bey, istedikleri kadar lâfa tutsunlar, gözlerini onlardan hiç ayırmadı! Yorulmuş olacaklar ki, bir süredir koltuğa oturdular: ama ne oturuş, omuzları değmecesine! Ateşin yalazı, profil çizgilerini tutuşturuyor. Raşel Mizrahi, küstahlığı, 'herifin' tabakasından cigara alıp, 'alenen' püfürdetmeye vardırırdı. Rosa Mizrahi'nin, ünlü elma dişler gibi hart hart gülüşünü kapmış, onda daha mı kışkırtıcı bir anlam mı kazanıyor ne; her seferinde, geceleyin üçlü sevişme hayalleriyle yalıya düşmüş Abdi bey'in, cinlerini başına topladı; hani 'asâbına hâkim olmasa', gidip iki yanağına iki tokat 'aşkedebilir'.

Abdi bey çok fena kuruluyordu, 'fikrini' dağıtmayı denedi: balkona uzaklaşıyor. Camlarda akşam olmuş, ıslak paçavra gibi bir kış akşamı: soğuğu kalleş, bulutları yırtık pırtık, denizi harıl harıl akan! Beykoz'un yoksul ışıkları, varla yok arası uzaktan titreşiyor. Bir cigara yaktı. İçisıra yine o türkü : **"...Tuna'da cırpır bezini / hayda more / kim sevmez Bulgar kızını?"** Yalnız türkü mü? Makedonya'nın sarp uçurumlarına kaz tüyü dağılan 'ezeli' karı, ormanlarda dip dip silah sesleri, sakallarını çağılayan gibi yollara dökmüş doludizgin 'komitacılar'. "Bütün fecaatına rağmen, maziye nazarımızda câzip kılan nedir **mon cher**, gençliğimizle müterafık yaşanmış olması mı?" Akşama sırtını dönünce, cigara pusu, 'esans' ve içki buharı içinde, pırlıl pırlıl gümüş **şamdanlar** : altı kollu, on kollu. Büyük duvar saati ses tozlarını, uğultulu misafir kalabalığının üzerine serpiyor : 'alafranga' altı buçuk. Abdi bey, elinde olmayarak, şömine tarafına baktı: Miralay Morley, Raşel'le yine burun buruna! 'Ani bir tehevvürle" keyiflerini 'tarümar etmeye' karar vermişti ki. Gülistan Satvet'in sesi yükseliyor:

— ...**Mesdames messieurs**, Matmazel Mizrahi'-

den biraz müzik reca ediyoruz. **N'est-ce pas?*** Tabii lütfederlerse!...

Sözü alkışlarla kesildi. Gözler Raşel'in üstünde toplanıyor. Ne kadar da itibar ediyorlar? Sanki eş bulunmaz bir **virtuose**, bir piyano ustası! Oysa döner dolaşır, ezberine aldığı o iki üç parçayı çalar, çoğu Chopin : **bazı nocturne**'ler, birkaç **etüde**, galiba bir de mazurka! Böyle düşündüğü halde, piyanoya masmavi süzülen Raşel Mizrahi'yi, herkes gibi sırtarak alkışladığını farkedince, **Abdi** bey bozuldu. Önünden geçerken Raşel duruyor: son yolculuklarından birinde, babasının Lausanne'dan getirdiği o Fransız mavisı kılığıyla bir içim su. Sol kaşını kaldırıp, 'fistolu' dudaklarının en şuh gülümsemesiyle onu selamlayarak diyor ki:

— ...ah **bonsoir mon bey**, siz de burada mıydınız? Bugün tiyatrodaki kimleri gördüm tahmin edersiniz? Familyanızı! Maaile karşıımızdaki locadaydılar: Neveser 'abla'. Ahmed 'ağbi'. tanıyamadığım sarışın bir erkekle, zenci kıvrıçlı esmer bir kadın...

Piyanonun taburesine ilişirken, anlamlı anlamlı ekledi:

— ...Neveser abla doğrusu pürneşe idi, hiç de, müteverrime benzemez: görmeyeli adeta güzelleşmiş!

'DoËi! mi?'

İSTANBUL AHALİSİ DÜN FIRINLARA HÜCUM ETTİ

Sadrazam 'Ekmek buhranını, muhtekirlerin
icad ettiğini' söylüyor.
Anadolu'dan un sevkiyatı durdu. Fiyatlarda
âni yükselmeler kaydedildi.

Dersaadet (Hususi)

Dün şehrimizin birçok semtlerinde, ahali fırın-
lara hücum etmiştir. Harp senelerinde olduğu gibi,
istanbullular, sabahtan itibaren fırın kapılarında sıra
tutmuş ve Şişli semtlerinde ekmek buhranı şedit bir
safhaya varmış ve buralardaki bir çok köşk sahipleri,
ekmek temin edebilmek için, hizmetçilerini Kadı-
köy'üne kadar yollamışlardır.

Muhabirimiz, diğer sualler meyanmda, Sadrazam
Ali Rıza Paşa'ya ekmek buhranının sebeplerini de
sormuştur. Sadrazam Ali Rıza Paşa bu mevzuda de-
miştir ki:

"— Böyle bir telaşa mahal yoktur. Gebze Köp-
rüsü'nün yıkılarak Anadolu'dan hububat nakliyatı-
nın inkıtaa uğradığı şayiası çıkarıldı. Fakat bu, o de-
rece haiz-i ehemmiyet değildir. Son günlerde yağın
yağmurlardan. Pendik/Tuzla arasındaki şose yıkılmış
olup, birkaç güne kadar tamir edilebilir. Bundan
başka payitahtın on günlük ihtiyacım temine kâfi
un vardır. Ayrıca Haydarpaşa'da 25 vagon hububat
mevcuttur. Pazartesi gününden beri, Anadolu ile Der-
saadet arasındaki şimendifer münakalesini tanzim
oltık. Derince'de nakledilenlerden kalan hububatı da
römorkör ve mavnalarla şehre getirttik. Ekmek buh-

ram muhtekirlerin oyunlarının neticesinden başka bir şey değildir".

İktisadi vaziyet vehamet kesbediyor

Diğer taraftan, memur maaşlarına yapılan zamlarla beraber, vergilere yeni zamların getirilmesi üzerine, iktisadi vaziyet daha da vehamet kesbetmiştir. Arsa ve bina vergilerine zam kararnameleri ile, memur maaşlarına zam kararnamesi birlikte neşredilmiştir. Ticarethane ile apartmanlara zam yüzde üçyüz nisbetini bulmaktadır. İkamet olunan evlerde zam yüzde seksenbir nisbetindedir. Yangın arsaları zamdan muaf tutulmuştur. Zamlarla birlikte dükkân kiralari birden fırlamıştır. Binlerce esnaf tarafından ihzar edilen bir şikâyetname ve talepname hükümette arzedilmiştir.

Keyfiyet altın piyasasında da fiyat yükselmesine sebep olmuş, gıda mevadında dahi artış kaydedilmiştir. Lira 515 kuruşa fırlamıştır. Yabancı paraların borsadaki vaziyeti zirdeki gibidir: İngiliz Lirası: 367, Fransız Frangı: 196, Alman Markı: 51, Yunan Drahmisi 287, Amerikan Doları: 98 kuruştur. Altın fiyatlarının ani artışı üzcvrine Maliye Nazın'nm bazı ban. kerleri celbederek, altın spekülasyonu yapılmamasını ihtar ettiği ve bu ihtara itaat etmeyecek olanların Divan-i Harbe sevkedilecekieri şayi olmuştur.

Neveser yazın nasıl geçtiğini anlamadı. Buna llok şaşıyor. İsviçre'deyken, 'Beynelmilel' Graudün- <(in Sanatoryumu'nda huy edinmişti: günlerin uzayıp kısalışını, mevsimlerin gizli gizli oluşup birden Delirişini izliyor: her dakika, gözü saatte; takvimler nllnden düşmez.

Bir sabah vizitesinde Doktor Diederich, (hep yapmaz mı,} işaret parmağının sırtıyla, alnına dü. iten perçemlerini usulca kadırarak, demişti ki:

"— ...zamanı unutunuz, frau Abdi! Ona lâkayt ve bigâne kalmayı öğreniniz: zira o sanatoryum hastasının dostu değil, düşmanıdır."

Puslu güneşin, kaskatı kar aklığundan, donuk donuk yansıdığı bir gündü. Şubat ortalan mı? Daha genişlemişe benzer kü rengi boşlukta buz tozları, ayna kırıntıları gibi, yer yer şavklaniyor; uzaktan, dorünmez kızakların çingirakları, alçalıp yükseliyordu Doktor Diederich'in söylediklerini, o gün Nevenor ciddiye almamıştı. Nasıl alsın? "İnsan zamana bigâne' kalabilir mi?". Meğer yalnızlıktanmış, belki do mutsuzluktan! Mayıs'tan bu yana, ayların nasıl ııoçtiğini ayrımsayamadı: yaz 'bidayeti'nin tadını çıkarmadan, aa, Göksu Kasrı'nda asırlık çınarlar yaprak döküyor. Daha dün, Ahmed, Doğan ve o, İtihat Apartmanı'nın çiçekli terasında, 'gülüs - ahenk' kahvaltı etmiyorlar mıydı? Teras bugün çamurlu bir kar altında, havuzu cam incesi buz tutmuş, civciv mirisi tüylü yapraklar uzak bir anı. "Yoksa zamanın ı.yori, her şahsın halet-i ruhiyesine göre mi sür'at kazanır?"

Neveser'i zamanın dışına çıkaran, Münif Sabri - den başka kim olabilirdi? O, elinde 'fersude' çanta-u, 'mütevazı' nergis demetleriyle, saldırgan bir yan-

gın sarışınlığı olarak, hayatına karışalı; yıllardır 'defterine dahi' itiraftan kaçındığı pişmanlıklar olanca heybetiyle ayaklanmadı mı? Birlikte oldukları her an, vaktiyle çocuk diye hafifseyip reddettiği adamın, kocasından ne kadar 'vakur', ne kadar 'rabitali' ve 'şayan-ı itimad' olduğunu saptayıp, 'yerlere geçiyor'.

Neveser, Selânik'teki son tartışmalarını, neden-se hatırlamak istemez. Fakat, elde mi? Kocasıyla yaşadığı her yanılğı, uğradığı her hayal kırıklığı, 'gayr-ı ihtiyari' onu, o 'sâikalı' yaz akşamına, o akşam Münif'in söylediklerine götürüyor. Daha, Halıcızadeler'in yalısındayken başlamıştı bu, 'Dersaadet'e intikalinini müteakip, müz'îç bir hâl aldı', hele İsviçre'de, sanatoryum günlerinde, yıldırıcı bir 'fıkr-i sabite' dönüştü. Tartışmanın gerilimini, durup durup, her defasında daha aleyhinde olmak koşuluyla, yeniden yaşıyor.

Neden aleyhinde? Çünkü : haksızdır. 'Heyhat', hayatındaki önemini çok geç anlayabildiği o tartışmada, sorumsuz, havai ve şımarıkça davranmıştı. Bunu zamanla büsbütün 'idrak' ediyor. Kocasıyla arasında açılan uçurum, bu uçurumu bir yeraltı ırmağı gibi kaplayan yalnızlığı, bunda etkili oldu. 'Müstehtezî, müstağni, biraz da 'şuh', sık sık gülmüş müydü? O gülüşler, yıllarca sonra, 'hakaretâmez' kahkahalar halinde, kulaklarında yankılanıyor. Onu koştuğu tehlikeden caydırmaya çalışan Münif, sımsıkı kavradığı hasır iskemlenin ardında, ufaldıkça ufaldı. Şimşek çakan Neveser, gökgürleyen o. Şimşekler, kükürt sarısı, asit yeşili, gözlerinden taşıyor. Gökgürültüleri, deprem uğultularıyla, konağın camlarını zingirletiyor. Yaprakları haşır huşur karıştıran deli rüzgâr, bahçede ürkütücü elektrik kokuları dolaştırmaktadır.

Münif Sabri'nin eski ve yeni önemini kavramak, Neveser'in daha çok eksiklenmesine yol açıyordu. Bu adam, ona çocukluğunda 'Cenap'vari' manzumeler yazan, Feyziye talebesi olmadıktan başka; Birlik'te isabetli makalelerini okuduğu, 'muharrir' Münif Sabri de değil! Çok daha gizemli, çok daha karmaşık biri! Yazın Neveser'e, daha çok Ahmed Ziya ya

ulaştırdığı haberler, 'istihbarat menbâlarının', sıradan bir 'muhabirin' olanaklarını aştığını ortaya koymadı mı?

Bir akşam, terasta günsonu alacası, gecikmiş 'gurup' yansımalarıyla Üsküdar'ın bütün camları ef-lâtun, uzay mavisini yıldızlar omuzlarına sarkıyor. Söz ittihatçıları'dan açılmış, neredeler, ne yapıyorlar filan. Münif Sabri, çıldırtıcı bir ışığa bakarmışçasına gözlerini kısıp, elindeki kadehe bakarak; Enver Paşa'nın 'hâlen' Almanya'da, Rus ihtilâli'nin bolşevik 'zimamdarlarından' Kari Radek'le 'hâl-i temasta' olduğunu söyleyivermişti. Dehşetli şaşırdılar. Doktor Melek'le Ahmed Ziya yıldırım gibi bakışıyor. Neveser, başını havuza çevirdi.

Bir akşamüstü, Petrograd Pastahanesi'ndeler : genzi yakan çikolatalı krema kokusu, muz likörü, Fransız tütününü. Dumanlı memelerini masalara yığımış, dalgın cıgara içen birkaç kadın. İstanbul'da Fransızca çıkan gazeteleri süzen, birkaç erkek. Söyleşi ko-yulaşmış: Rusya'da İtilâf Devletleri'nin denetlediği beyaz' ordu, bolşeviklerin 'kızıl' ordusunu, yenebilececek mi, yenemeyecek mi? Münif Sabri kırıpkırlarıyla, dudakları kibrit alevi Rus dilberlerini mimleyerek, Denikin ve Kolçak ordularının, Kazan kapılarında yenilgiye uğradıklarını bildiriyor: acele taze kuvvet ve 'mühimmat' gereksinmekteymişler, İngilizler Dersaadet'teki 'mültecilerden' asker devşirmeye kalkışmış! Bu kadarla yetinse, iyi, daha ileri gitti: Londra'nın, Bâbîâli'den, bolşeviklere karşı Osmanlı kuvvetlerini kullanmak istediğini iddia ediyor, karşılığında 'sulh şeraitini tahfif edeceklermiş' ama, Bâbîâli'nin cevabı olumsuz!

Münif Sabri, ışıpta elâ gözlerinin leopar aydınlığını, yine bütün sıcaklığıyla Neveser'e çevirerek:

"— ...bu, İtilâf devletlerinin, Şark-ı Karip'te asker fıkdanı çektiğine delâlet eder" demişti. "...Garbı Avrupa'daki sulh iştiyakı, ordularının terhisini zaruri kılmaktadır; aksi halde Rusya ve Almanya'nın uğradığı felâkete düşer olabilirler. Halbuki, Anadolu'daki ve Maveray-ı Kafkas'taki tasavvurlarını mevkî-i tatbika koyabilmeleri, askerle mümkün..."

Anadolu'daki hareketin gelişmesine aşırı ilgi duyuyor. Önemseydiği her sözünden belli. Oysa Ahmed Ziya, (tabii Doktor Melek de,) 'Osmanlı paşalarının' başını çekeceği bir direnişten umutsuzdur, desteklemesine desteklese de, asıl kurtuluşun, işgal altındaki Osmanlı proletaryasının, ayaklanmasıyla gerçekleşebileceğini savunuyor. Münif'le görüşleri farklı, bir keresinde Münif yalnızken Neveser'e dedi ki:

"— ...bilfarz Osmanlı amelesini cemettin, ne ye-kûn tutar ki? Onbeş, bilemedin otuzbin! Biz ki düvel-i muazzamaya kafa tutmak mevkiindeyiz, münhasıran amele buna kifayet eder mi? Ancak kuva-yı milliyenin şümüllü bir ittifak halinde tevhidî..."

O an Neveser birdenbire Osman Nevres'i, onun Graudünden Sanatoryomu'nda söylediklerini hatırlıyor. "Aman Yarabbi! Hangisi hangisinin aslıdır, hangisi hangisinin sureti?". Gerçek olan şu ki sert adamlar bunlar, midye gibi 'ketum', 'kalben' müşfik, adamakıllı 'esrarengiz'. İnsan bunlarla yaşayabilir. Ölebilir de.

Halicızade 'Bacaksız' Abdi bey'in, Mizrahi'lerin yalısında sürdürdüğü, gizlenme 'komedisi' sona er-mese, Neveser'le Münif Sabri Allah bilir hiç yalnız buluşamayacaklardı. Tutum öyle tutulmuş, bir kere : çıkıldı mı birlikte çıkılıyor; toplanıldı mı, birlikte toplanılıyor : Ahmed Ziya, Doktor Melek, Münif Sabri, Neveser. (Arasıra da, 'Şaşkın' Beşir Usta.) ilk zamanlar buluşma yeri, Terakki Apartmanı'ydı. Doktor Melek Çemberlitaş'ta 'münasip' bir ev bulup, Ahmed Ziya'yla 'ayrı' çıktıktan sonra da, orası kaldı. Terasın gökyüzü bahçesi serinliğinde, hele yaz akşamları, hafif hafif demlenerek Boğaz'ı ve Marmara'yı seyretmenin, tadına doyum olmuyormuş! Bunu söyleyen Ahmet Ziya. Haftada iki, bazan üç kere, bir araya geliyorlar. Artık ne söyleşiler, ne dolambaçlı tartışmalar, ne Almanya anıları! Çıkacak oldular mı, orada buluşup çıkarlar. Bazan işgal nedeniyle bu yaz bir türlü tenhalaşmayan Beyoğlu'na : Pastahaneler, ne güne duruyor? Onlar olmadı mı, gelsin Concordia. Parisiana, vb... "Kemençeci Aleko, Se-

lânik'li hanende Emin efendi ve rüfekasından mürekkep, muazzam incesaz heyeti, ayrıyeten kanto ve düetolar". Ya da, Halep Çarşısı'ndaki Varyete Tiyatrosu'nda, operet temsilleri, hatta sinema: büyük 'facia-yı aşk', 'Müslim Ruhlar'. Bazan da Beşiktaş İskeleyi'nden vapura atladıkları gibi, ver elini Boğaziçi: artık Mirgûn mu olur, Kanlıca mı, Küçükşu mu?

Onları 'ecnebi' sanıyorlar. Doktor Melek herhalde Süryanî olduğundan, Ahmed Ziya'ysa mutlaka inatçılığından başı açık dolaşıyor. Giyimleri kuşamları, ne de olsa Berlin. Neveser'le Münif Sabri, Asitâne'li genç bir Osmanlı çifti, misafir ettikleri iki 'ecnebiye' sanki şehri gezdirmektedir. Beraber de olsalar, Neveser zaman zaman, Münif Sabri'nin bakışlarıyla onu öbürlerinden soyutladığını; birşey anlatmak gerekirse, 'münhasıran' ona anlattığını sezmiyor değil. O zaman yüreğinde bir çarpıntı, yanaklarında tuhaf bir şeker pembesi. Münif de ondaki 'tahavvülü' saptamış olmalı: eski Neveser nerde, o nerde; perdelerini indirip, 'itikâf hayatı' süren sazbenizli 'müteverrim' kadın gitti; yerine, gamzeleri sürekli çiçek açan, açık, aydınlık bir hanım geldi: evin dış 'umurunu' Kâmil efendi'ye, iç 'umurunu, Mercimek Nine'ye bırakmış; ilgisini daha çok üstüne başına, güzelliğine, bir de misafirlerine yoğunlaştıran! Misafirlerine mi? Münif Sabri'ye demek galiba daha yerinde olacak!

Abdi bey, evine döndüğü gün, 'efendi hazretlerine' (Kayınbiraderine bu adı takmış) 'nezaket olsun' diye katlanamayacağını, 'herhangi bir tereddüde mahal kalmayacak şekilde' belli etmişti. Bir kere isviçre'de, Helvetia Otel'i'nin lokantasındaki kapışmalarını 'hafızasından' silemiyor. Ayrıca Ahmed Ziya'nın birtakım 'heragille teşrik-i mesai ederek' sosyalist bir 'fırka' oluşturmak çabasında olduğunu, iüredense iştmiş. Bunu, son derece zararlı buluyor. "Reca ederim, sırası mıdır mon cher?". Almanya'da 'İçtimaiyat' okumuş üç beş 'aklıevvel', Abdi bey'in Garaud Koleji'nden çocukluk, Paris 'ikametinden' münafa arkadaşları Doktor Şefik bey'le bir 'mecnua'

çıkarıyorlar, adı 'Kurtuluş'. Hüsnü Paşazade Şefik bey canım, şu 'dönmelerden'! Yetinseler ya, hayır: ille 'fırka teşkil edecekler'. Niyedir, o da anlaşılabilir : 'İştirakçi' Hilmi bey'in Türkiye Sosyalist Fırkası hazır kurulu, buyurun girin! Girmezler, beğenmezler ki! Başvuralı epey olmuş, 'ihtimal' savsaklamışlar ama, Bosphore'un yazdığına bakılırsa, Türkiye işçi ve Çiftçi Fırkası şu günlerde 'kesb-i kat'iyet' ediyor. Abdi bey ki, 'ittihatçı maziini' unutturmak telâşına düşmüş, itilâfçılarla, İngiliz Muhipleriyle 'tesis-i münasebet' peşindedir, bu işe karışan 'herifle' dostluk edebilir mi? 'Kat'iiyen!"

Neveser durumu yumuşatıp da nasıl anlatabileceğini düşünerken, Ahmed Ziya'yla Doktor Melek aralarında karar almışlar, 'badema' Beyoğlu'ndaki pastahanelerde buluşulacak, Mulatier, Leboru Petrograd. Neveser bunu Münif'ten öğrenince, sırtından bir yük kalktı. O gün yalnızdılar: Ahmed Ziya, Tersane amelesinin 'içtimaina' gitmiş, gelemiyor: kırk gündür 'yevmiyelerini' alamayan işçiler 'galeyan' halindeymiş, işi bırakacaklar. Sadık Usta, Beşir Usta, Almanya görmüş öteki işçiler, grevin başka 'talepleri' de içermesini sağlamaya uğraşıyor, sekiz saatlik mesai, Cuma ve diğer resmî tatil günlerinde 'yevmiyenin' işlemesi, vs. Ahmed Ziya'nın amacı, işçileri 'fırkaya' kazanmak, gitmese olmaz. Doktor Melek ise, Kurtuluş'un 'tashihlerini' yapıyor, matbaa acele ediyormuş da!

O günden sonra, Neveser'le Münif Sabri, çoğu buluşmada yalnız olacaklardır: Ahmed Ziya ile Doktor Melek 'fırka faaliyetinden' baş alamıyorlar. Koca Teşrin-i evvel, Şehzadebaşı Ferah Tiyatrosu'nda gerçekleştirmek istedikleri, büyük toplantının hazırlığıyla geçti. Seçim üstü Dersaadet 'amelesinin' sosyalist 'cenaha' kazandırılmasına çalışılıyor, Sosyalist örgütlerin birleştirilmesine! Kolay iş mi? Tam Petrograd Pastahanesi'nde buluşmaya niyetlendikleri gün, ya Kasımpaşa'da Acem'in kahvesi'nde ustabaşılarla 'müzakere', ya Divanyolu'ndaki Kanun u Esasi Kiraathanesinde (eski Ferahnâk) Doktor Şefik, Ethem Nejat ve İhsan Raif beylerle 'hey'et-i tahriri-

yo' toplantısı: Kurtuluş'un bu sayısına girecek yazıları tartışacaklar, Namık İsmail 'Sosyalizm ve Sanat' diye bir makale yazmış, ilgince benzer.

Münif Sabri'yle Neveser, önceleri tedirgin olsalar da, yalnız kalmaktan gittikçe hoşlandılar. Acaba neden? Ahmed Ziya'yla Doktor Melek'in sosyalizm tutkusunu paylaşmıyorlar pek, ondan mı? Hiç yoktan üretiverdikleri kıvılcımlı çatışmalar, yoksa huzurlarını mı kaçırıyormuş? Belki ikisi de. Başbaşa kaldılar mı, ne çok susuyorlar. Münif 'sükûti' bir «ırkek, çocukluğundan çok farklı, zorunlu olmadıkça ağzını açmıyor. Vahşi sarışınlığı, sessiz ve vakur ciddiliğiyle birleşti mi, büsbütün Osman Nevres'i hatırlatmaktadır: İzmir'in işgalinde, Yunanlıların linç ettiği 'vatanperveri Meğer tanıştırmış, nereden olduğunu söylemedi, Selânik'ten olmalı, Feyziye'den. Neveser mahçup, hafif mahzun bir kabahatli gülümsemesi bulmuş, narin boynu bükük, onu kullanıyor. Petrograd Pastahanesi'nde buluşmayı yeğliyorlar, içlerinde, gireni çıkanı en belirsiz olanı o. Münif Sabri, cıgarasını yaktığı kibriti, adeti üzere üfleyerek, söndürüp, diyor ki:

"— ...orası münasiptir, nazar-ı dikkati celbetmoyiz! Fikrimce sizi ecnebi zannetmelerinde faide melhuz, böyle mahaller hafiye kaynıyor".

Tanımadığı yok. Kimi soracak olsa, ceddini cilliyetini sayıp döker. Bir keresinde Neveser'in gö-
nüllü, camlı bölmedeki masaların birinde, ince uzun
bıyıklı sakalı bulaşık suyu gibi yumuşacık dökülen,
dudakları boya kırmızısı garip bir adam : çevresine
muayeneyle kadın biriktirmiş, herbirine ayrı 'iltifat' ediyor, bazılarını herkesin ortasında kucaklayıp, boyunlarını okşuyor. Münif Sabri, o yana bakmaksızın, bilgi verdi:

"— ...Prens Aleksî diye maruftur, Dmitri Alek-lyuviç Bragin, Prens Bragin de deniyor: el altından, h-
nâkin ordularına asker kaydeder, ingilizlerle hâl-i münasebettedir, bir de cemiyet tesis etmişti galiba, muhacir Rusları, Beyaz Ordu'nun istirdat eylediği

yerlere iade maksadını matuf, lâkin dereyi görmeden paçaları sıvamış..."

Sesini daha alçaltarak, ilâve ediyor: "— ...etrafındaki kadınların kısm-ı âzami eroin müptelâsı: eroini ondan temin eder, mukabilinde arzularına râm olurlar: fuhuşsa fuhuş, istihbaratsa istihbarat! Gecesi iki yüz liraya kontes kir alıyor diye duyduk".

Başka bir gün Neveser, iki masa ötelindeki şık bir kadınla ilgilendi: aşırı neş'eli, çevresindekileri hükmü altına almış, 'fevkalâde **frappant!**' Limon-küfü gözleri, yürek biçimi boyanmış ağzı, kulak hizasından kesik abanoz siyahı saçlarıyla, 'müleham' Rus sarışınları arasında 'temayüz' ediyor. Elinde uzunca bir ağızlık, ucunda dumanı hiç eksilmeyen cıgarası. Garsonlar, alev alev bir punç kâsesi getirdiler, o, aydınlık bir yağmur gibi çevresine saçtığı gülüşleriyle, kadehleri birbiri ardınca deviriyor. Neveser, istemeyerek kulak misafiri oldu, öyle 'seyyal ve selis' bir Fransızca konuşuyordu ki, işgalci Fransız 'zabitanından' birinin 'zevcesi' filandır zannetti. Fikrini Münif Sabri'ye açınca, o, hoşgörülü gülümsemeyle düzeltiyor:

"— ...iltibasa düştünüz Neveser, Osmanlı kızıdır, lâkin Paris'te tahsil görmüş. Mecmua-yı Nisvan'ın Tahrir Hey'eti'nden Gülistan Satvet! Daha ziyade ecnebi muhitlerinde iştihar etmiştir. Haaa, zevciniz beyefendinin de âşinâsı olurlar..."

Neveser, kocasının daha Selânik yıllarında Gülistan Satvet'ten söz ettiğini, 'filhakika' hatırlıyordu. Hem de 'sitayişle', örnek alınması gereken 'asri' bir kadın diye! Demek buymuş! Güzel olmasına güzel, 'asri' olmasına 'asri' ama, 'hal-ü-etvarında', yorucu bir dağınıklık görülüyor, yorgun bir sinirlilik! Neveser, taş çatlasa, ona benzeyemez. Münif Sabri, bu münasebetle, duygularının değişmediğini sezdirmek fırsatını bulacaktır. Ateş sarısı kirpiklerini eğerek, diyor ki:

"— ...böyle bir mukayese mevzubahis olamaz : Gülistan Satvet şâhane bir kadın, lâkin bir **cocotte**, zehirli bir bataklık çiçeği; halbuki siz nadide bir

zambaksınız, lekesiz, saf, teshirkâr! Belki biraz solgun, o nisbette müessir bir güzellik!"

O gece, nasıl şakırtılı bir yağmur, terası seller götürüyor! Neveser yatağına uzanmış, elinde 'Hatıra Defferi': gülağacından komodini, üzerindeki fânuslu saati sırdaş edinerek, geç saatlere kadar neler yazdı, neler:

"...beni sevdiğinden adeta eminim. Zapta muktedir olamadığı o burûdet, eski iğbirarının değil, sinesindeki küllenmemiş aşkın feveranıydı: şedit, ani bir feveran! Setre muktedir olamayışı iğbirarın tahrik eylediği hiddetten ziyade, kaderin şevkiyle tekrar karşılaşmış olmamızın, isyankâr ruhunda tevilit ettiği herc-ü-mercin bir neticesi. Evet! Her geçen gün, buna ziyadesiyle kaani olmaktayım: esasen, halet-i ruhiyesini zapt-ü-rapta aldıkça, tarz-ı hareketi bambaşka bir istikamette seyretmedi mi?"

"...zannım o ki Petrograd Pastahanesi'nde mecbûren başbaşa geçirdiğimiz saatler, (bundan ne kadar mahzûz olduğumu, tarif edemem), bizi gayr-ı kaabil-i içtinap bir şekilde, yekdiğerimize mahkûm etmektedir. Ah ne lâtif bir mahkûmiyet! Gülistan Satvet dolayısıyla cür'et ettiği mukayese, nazarında ihtiva ettiğim yüksek kıymetin, cinaslı bir ifadesi adolunamaz mı? Şüphesiz öyledir. Mes'udum. Senele sonra, ne kadar mes'ut! Vatanın bu kara günlerinde, bir hiss-i saâdet-i hurûşan ile meşbû isem, bu benim günahım mıdır? Kaldı ki, tahammüle mecbur olduğum elem o kadar mebzul, o devr-i ıstırap o kadar uzundu ki, şu yaşımda bedbaht bir ömre razı olsaktansa, günahkâr olmayı tecviz edebilirim..."

Hayatının sonlarına doğru, Yakacık Sanatoryumu'ndaki en umutsuz günlerinde bile, Neveser işlediği bu gınahtan 'tövbekâr' olmayacaktır: 'müddet-i ömründe', 1335 sonbaharından daha mutlu olduğu, başka bir dönem hatırlamıyor ki! 1335 sonbaharı, 'İneyyus' ve soğuk! Şehzadebaşı Ferah Tiyatrosu'nda, büyük amele toplantısı: ikibin 'murahhasın' oybirliğiyle kabul edilen 'mukarrerat': "...burjuva fırınları, mebus çıkarmak imkânını yokettikleri takdir-di'. amele gurupları, haklarını temsil ettirmek sade-

dinde, lüzumlu telâkki ettikleri hareketleri ifaya hazırdırlar". Mahalle aralarında, 'karantina'ya alınmış, kapısı sarı yaftalı 'vebalı' evleri. Kibar semtlerinde, fuhuş ve eroin! Dersaadet, İngiliz ve Fransız 'Müstemele' birliklerinin, kahve esmeri hindu ve kuzgun siyahı zenci 'neferlerince' taranıyor. Haliç üzerinde vapurdumanı bir sis, minarelerden dağılan Ezan-ı Muhammedi'yi boğup, işitilmez kılan, acaba o mudur? İşgal Komutanlığı, Polis Müdürlüğü'yle birlikte, caddelerde 'kesafeti' artan otomobil 'seyrüseferini' düzenlemek için, bellibaşlı kavşaklara asker dikti, bunlara 'nâzım' deniyor, ya da 'meydancı'. Kira arabaları ateş pahası, Karaköy'den Galatasaray'ına seksen kuruş, bahşişiyle seksen beş! Vatman Hasan efendi yönetimindeki 841 numaralı Fatih/Harbiye tramvayı, Şişhane'de raydan çıkarak, Voyvoda Caddesi'ne devrildi: üç ölü, otuz yaralı: sözde, frenleri tutmamış.

Neveser, Münif'in sessiz şefkati, ağırbaşlı 'ihtimamıyla' öylesine kuşatılmış ki bunları farkedemez. Onu, her elini uzattığı yerde bulmaya, alıştı. 'Hararetini, vücudunun bütün mesamatında hissediyor', bundan memnun : İki yanağında, iki gamze; sağ gözü, hafif şehhlâ! İlgisinin, eski günlerden farklı olarak karşılık görmesi, Münif Sabri'nin toparlanmasını sağladı: 'kalendermeşrepiliği' üstünden atıyor, neymiş o kalıpsız fes, ütüsüz pantolon! Artık bitti: giyimine kuşamına bir özen, bir dikkat: kışa girerken Ekonomidis'e palto diktirdi, 'balıksırtı', yakışmış doğrusu. O 'fersude' çantasını hanidir taşıyor. Bastonunu yeniledi, Sultanhamamı'ndaki ünlü Robenson'dan, gümüş kakmalı mıymış ne? Franguü'den aidığı yassı tabakadan, bir cıgara yakıyor; kibirli üfleyip söndürürken, irkiltici bir 'sükûnetle' diyor ki:

"— ...müsellâh mukavemetten gayrı çare-i hâf yoktur, kadere rıza mülkûn mahvına müncer olacak, düvel-i muazzama'dan ahde vefa beklemek, ölü gözünden yaş ummakla müsavi, ahitnameleriye esasen bize hakk-ı hayat tanımamaktadır!"

Neveser onun, ilkbaharda nasıl yılğın bir 'tevek-

külle' konuştuğunu düşündükçe, yaşantısında bir osrar' bulunduğu daha çok inanıyor. Yalnız söz-lün mi, davranışları da bunun kanıtı : olmadık bir anda telefon, 'müstacel bir iş dolayısıyla' o günkü buluşmaya gelemeyecek! Üstüste iki hafta görünmediği oldu : nerededir, ne yapar, 'meçhul'. Gerçi Ah-ınod'le Doktor Melek de, sık sık kayboluyorlar, ama norede oldukları, ne yaptıkları belli: ya Divanyoiu'n-da 'Fırka'ya 'merkez ittihaz ettikleri' Çiftçi Kütüphanosi'ndedirler, ya Tersane dolayındaki kahvelerde, ^çilerle toplantıda! Münif Sabri kayboldu mu, tam kayboluyor: açıklaması zor. Neveser bir ara, 'hayatında başka bir kadın mı var?' diye kuşkulandı, niye olmasın: insanlık hâli! İlk buluşmalarında, (yazdan kalma bir akşamüstü, Petrograd'ın camlarını açmışlar, havada krizantem kokuları), yumuşak sitekler, tatlı serzenişlerle çıtlatacak oluyor. Münif'i görmeli: sarışın meş'ale 'harareti' büsbütün arttı, karşısında udota insan değil bir tomar alev oturmuş, öyle yakı-ı.ı. Sevdalı gülümsemesiyle sessiz uzanıp, elini iki uvcuna alıyor; başını hafifçe eğiyor, o kadar: bütün covabı bu!

ilk defa, o akşam, arabada mı öpüşmüşlerdi? Daha önce mi, daha sonra mı? Tepebaşı'ndan Cihangir'e, yol epeyce uzun; çokluk bir 'kupa' arabası tutar; biner binmez, 'ihtiyaten' perdelerini kapatırlar. Tamamiyle yalnız kalabildikleri an, işte bu andır: alacakaranlık, Münif Sabri'nin ele avuca sığmaz sarışınlığı, Neveser'in havai mavi göz akları, parıldayan bilezikler. İçerde, kimbiir hangi Beyoğlu yosmasından kalmış, ağır bir 'esans', nemli saman lokusuna karışıyor; cişarda, kırbacın ıslığı, nal şa-ı ırtlarına! İçinden geliverdiğinden mi, yüreklendiriozse Münif'in ilk adımı asla atamayacağını sezdiğinden mi. nedense. Neveser göğüs geçirerek, başını onun omzuna bırakmıştı. Münif irkilmedi, hayır, nti de çıkarmadı. Belli belirsiz titriyor. Bir süre öylüco durdular. Sonra Neveser, Fikret'in bir şiirinden ılı mısraı, handiyse fısıldayarak okudu: tuhaf bir okuma bu, şiir mi söyler, 'ahval-i hali'nden mi yakımı, anlaşılmıyor:

"— .sen oSmascm, seni bir lâhza görmesem yahud, bilir misin ns olur?"

Münif Sabri'ye bu kadarı yetecektir. Onu birden kollarına alıyor, yüzünü ufacık öpücüklerle boğduktan sonra, tel tel ateş bıyıklarıyla, dudaklarını buluyor. "Aman Yarabbi!...". Neveser bu öpüşmenin gecelerce düşünüyormuş, gerçekleşmesini tutkuyla istemişti ama, direnmeye çabaladı: çünkü hastadır, sıradan bir hastalık olsa, neyse, verem bii, şakaya gelir mi? O heyecan arasında, uyarmaya kalkıştığını hatırlıyor. Münif dinlemedi, o da dinlesin istemiyordu zaten, uzun uzun öpüştüler. Bir erkekle öpüşme, ne 'gaşyedicî' şeymiş, ilk defa saptıyor bunu, yarı yarıya hayret, yarıdan fazla sarhoşlukla : vücudundaki olanca ağunun, öpüşme boyunca, gözeneklerinden süzülüp aktığını duyumsuyor: içinin bir baştan bir başa yenildiğini! Terakki Apartmanı'nın, bitmez tükenmez merdivenlerini, yoksa o akşam, bu yüzden mi onaltı yaşındaki bir kız hafifliğiyle çıkıvermişti; 'ihsaslarını' defterine yazmaya oturunca, başına, Fikret'in aynı şiirinden —onca daha anlamalı— başka iki mısraı geçirmişti:

"— . sen oimasan, seni bulmak hayali olsa muhûi yaşar mıyım dersin?"

Şimdi, Nefti Salon'un camlarından, İstanbul'a bakıyordu. İğrenç, balgam kıvamında bir sulusepenle uyanıldı, bütün gece yağmış ama, tutmuyor, ortalığı kirletiyor yalnız; tutsa, o rendelenmiş mermer aklıyla kar, şehri ne mükemmel aydınlatırdı: Davos'ta olduğu gibi! Hava ne zaman karlasa, Davos'u, 'Beynelmilel' Graudünden Sanatoryumu'nu, yeniden yaşamaması olası mı? Sanki Başhemşire Rotbein, 'tahammülfersa' et beni, tiril tiril kolalı beyazlığıyla, sabah 'hararetini' denetlemeye gelmiş! Frau Schoenberg'in diyesi, Doktor Diederich'e sırlı-sıklam âşık bu kadın : olamaz mı, gözlerini Başhekim'e çevirdiği an 'nazarlarında' tatlı bir 'melâl' görünür, 'kadr-ü-kıymeti' bilinmemiş bir köpek 'melâli'.

Abdi bey erken çıkmış, kahvaltısını etmeden. Son günlerde böyle yapıyor. Kâmil efendi, Doğan'ı okuluna bıraktıktan sonra, Kumpanya'ya uğrayacaktı: uğramış, fesi ıslak, kirpiklerinde pırıl pırıl! su to/larıyla geliyor, elinde 'banknot' dolu bir zarf, dilinde bir haber: 'Biyefendi, bu gece gecikecekmış!" Neveser, acı acı güümsedi, çünkü bu Abdi bey in hiç gelmeyeceği anlamını taşıyor, kumar bahanesiyle gecelerini sık sık dışarda geçirmektedir: 'ihtimal' Mızhahî'lerin yalısında, 'bermutad' o kadınla beraber Neveser artık üzülüyor, tersine, gizli bir haklılık duygusuyla, içten içe, 'vicdan huzuru' duyduğu •oylenebilir.

Gazetelere el atmıştı ki telefon : telin öteki u-ı unda, Münif'in sesi, sıcak, koyu sevdalı, güven verilir.i: Ahmed Ziya 'şu lâhza' matbaada yanındaymış, hazır seçim 'bâdiresinden' kurtulmuş iken, buluşsak iliyor: öğleden sonra Petrograd'da, 'bilâhare' Varyote Tiyatrosu'na gidilecek, Millî Operet'in 'Macun Hokkası' temsiline! Neveser, duraksamaksızın kabui nttl. Münif'le olmak fırsatını geçirir mi? Âhmed'i ijmeyeli de çok oluyor; 'intihap' kocasından fazla onu oyalamıştır, 'çocucak' sağa sola koştu durdu : sosyalistler iki aday göstermişlerdi, Refik Nevzat bey, Sadrettin Celâl bey, seçimden yenilerek çıktılar, Numan Usta adında bir 'amele' İstanbul Meb'usu seçildi, ne idüğü belirsiz bir adam! Ahmed /ıya ateş püskürüyor, zaten 'Fırka'nın olayı kınayan bildirisini gazetelere dağıtırken Münif'e Birlik'te mstlamış, buluşmaya ayaküstü karar verip, telefona narıylorlar.

Hastalandığından beri, aynalardan tun tun ka- in Neveser, tuvaletin başına oturdu mu, kalkmak bilmiyor artık. Züriç'ten almalı el sürmediği, krem-i'ii, pudralar, alıklar, ne çok işine yaradı. Aslında " 'boyanmayı" sevmez, öyle yetişmemiştir, Schvvesinr Magda doğal güzellikten yanaydı, onun kökeniydi suyla sabun; 'insan içine çıkacak oldu mu', hafif makyaj' gereksinmesi, daha çok, hastalığın benzine yansıttığı 'marazî' solgunluktan! 'Mühmel' topuzuna •ı Hümmüyor, herkes böylesinin ona yakıştığında

'hemfikir'. Yüzüne biraz krem, biraz pudra. Sonra kirpiklerini rimelle ağırlaştırıyor, 'başka türlü bir hâlâvet geliyormuş', Münif'in fikri. Arkasından uzak çilek pembeleriyle, solgunluğunu gidermeyi denedi. Dudaklarına ruj sürse mi? Niye sürmeyecekmiş?

Aynada gülümsüyor, 'gamzeleri' şipşirin belirliyorlar, (kulakları çınlasın, Küçük Valde ne derdi onlara : 'masumiyet çiçekleri mi?'), hâlâ ne kadar genç! Güzel de! Yaşayabilirse, neden hayatına yeni bir 'istikamet' vermesin? 'Yaşayabilirse?...' Yıllardır, geleceğe değgin her tasarısı, bu koşula takılıp kalmıştır. Oysa Münif'i sevdiğine inanınca, bunu içine yatırınca, yaşama tutkusu korkunç arttı: yaşayabilirse ne demek, yaşamak istiyor artık, ne pahasına olursa olsun yaşamak, yaşadığının tadını çıkarmak! "...hem canım, her müteverrime ölüm mukadder mi? Doktor Diederich derdi ki: — Ölüm, kuvve-i maneviyyenin sukutundan mütevelittir, kuvve-i maneviyem asla bu derece yüksek olmamıştı, binaenaleyh...". Aşk onu 'tedavi ediyor': ateşi haftalardır yükselmedi, sabah 36.5, akşam 36.8, öksürme nöbetleri seyrek, yüreği yaşama sevinciyle dolup taşıyor. — ...evet ölmeyebilirim,, ölmemeliyim, tadını bilmediğim nice dünya zevki beni bekliyor..."

Başlıcası, cinsellik! Evliliğinin daha ilk aylarında, 'havsalanın alamayacağı' dilekleriyle, kocası onu bundan soğutmuştu. Sevişmek dendi mi, öğürüyor. O ki 'vuslatı' daima, 'iştiaakla' birbirini arayan iki ruhun 'ulvi' bir heyecanla kavuşması diye düşünmüştür, bunu 'behimî' bir oyun sayan adamla nasıl uyuşabilir? Uyuşamaz. Cinselliğin tadını bilmiyor. Tatlı mıdır, ayrıca şüpheli; 'izzetinefsini' inciten; her defasında, parmak uçlarından dudaklarına, kirli bir yapışkanlık sıvaştıran, bir cehennem azabı: 'mekruh' birşey!

Selânik'te yaz geceleri, denizin gizemli soluğu açık pencerelerin tüllerini uçurur; Abdi bey onu, birbirine dolaşan 'muhteris' elleriyle 'acele' soyardı. Öyle alışmış. Sevişirken utanca yer olmadığına 'kani', karısından çok şey umuyor: 'nefsini' uyandıracak cilveler yapmasını; erkekliğinden ürkecek yerde,

'ünsiyet peydah edip', onunla oynamasın! Neveser yapabilir mi? Asla! Hele Abdi bey'in 'cüceliğiyle' çelişen iri ve kalın erkekliği, onu dehşete düşürüyor: sanki apış arasında, kocasından bağımsız bir hayvandır bu, salyalı ağzı ısrarla teninde dolaşan, rastladığı her deliğe dalmayı 'itiat edinmiş', iğrenç, yapış yapış bir yaratık! Hiç unutabilir mi? Halicizade Yalısı'ndaki en mutlu günleri, sevişme korkusuyla kararmıştı hep; kocasından tiksilmesi, git git, iier türlü cinselliği hor görmesine yol açtı; evli de olsa, ancak şiirlerde ve bazı romanlarda rastladığı duygusal aşklarda 'teselli' aradı, asılsız, 'hayalinde' oluşturulmuş, erkeksiz sevgiler!...

Münif'le öpüşmelerinin 'akabinde', 'sinirlerinin oynadığını' çabucak saptadı. O gece, yatağına çekilinceye dek, üstünde dikenli bir 'asabiyet': yerli yer-siz Pervin'i azarlar, Doğan'ın sorduklarına terslenir; gazete okusa, okuduklarını; kocasıyla söyleşse, söylediklerini anlamaz! Yatınca geçse, iyi. Vücudunda tatlı bir gerginlik, sürekli gerinme arzusu, anlamsız esnemeler, gelmek bilmeyen uyku! Geçenlerde bir gece lodos şehri altüst ediyor, çarpılan pancurlar, baca uğultuları vs. O yatağında, fânuslu saatin 'yeknesak' dönüşüne dalmış; kendisini, kocasıyla yapmaktan öğrendiği şeyleri, Münif'le nasıl yapacağını kurarken yakaladı. Müthiş utandı bundan, gövdesini sıcak bir havlu 'harareti' sarıyor, avuçlarında ve ense kökünde tuz kokulu acı bir ter. Âşık olmak yoksa bu mudur? O geceden bugüne, ne vakit öpiişeler, altı ıslanıyor. Elllerinde gizli bir titreme. Yenileceğinden korktuğu, bir ısıрма eyilimi. Münif'in içine girip, kaybolma hevesi. Onun kadar, Münif'in de heyecanlandığı kesin, bunu ayırmıyor ama, düşledikleri 'vuslatı' önermeye cesaret edebilecek mi?

Ahmed Ziya'yla Doktor Meleho Afram, ucu çivili kar bastonları, kürklü siyah muşambalarıyla çıkageldiler. Tünel'den yürümüşler. Kar ıslağı yüzlerinden neş'e fışkırıyordu, 'fütursuzluk ve sıhhat!'. Nasıl da tartışıyorlar: geçen kış, böyle bir havada, Wintergarden'de seyre gittikleri hünerli sihirbaz, Macar mıymış, Slovak mı? Ahmet Ziya Macar diyor.

Doktor Melek Slovak. Ne tuhaf, takışmadıkları gün görülmemiştir. Önceleri Neveser 'fevkalâde' ciddiye alır, dalaşmaları uzadıkça kaygıya düşerdi; artık alıştı, aşklarının bu türden çatışmalarla beslendiğine hükmetti, gülümseyerek seyrediyor. Zaten oturur oturmaz, sözü siyasete döktüler. Dersaadet seçimlerinde ne fırıldaklar dönmüş, ne fırıldaklar! Şu ittihatçılar yok muymuş, ah ah ah, dört ayak üstüne düşmüşler yine! Bakalım Padişah 'Meclis-i Meb'* usan'ı 'içtimaa' çağırarak mıymış?

— ...işittiniz mi, müntehib-i sâniler, Lütfi Fikri'nin istifasını protesto edecek, gazetalarda yarın okursunuz!

Nemli soğuk, pastahanenin camlarında, buğup eriyor: yağ yeşili büyük çini sobanın, sessiz ve yumuşak kedi sıcaklığı, ortalığı kaplamış. Henüz 'alafranga' saat bir suları ya, sokaklardaki pas karanlığı içeriye vuruyor. Havagazı lâmbalarını yaktılar, bir dizi zakkum duvarlarda çiçek açtı. Mahcup bir semaver mırıltısı. Kakao buharı. Şurup kokusu. El çantasının aynasında, dudaklarına küçük parmağıyla kayısı kızılı ruj süren, papatya sarışını Rus dilberi, yorgun bir şarkı söylüyor:

**".. oççi yasniya,
i praskrasniya..."**

Doktor Melek duymaz bunları, görmez, var mı yok mu politika : bütün karabiber esmerliğiyle Münif'e eğilmiş, burun deliklerinden damar mavisi cıgara dumanı dökerek, ittihatçıları çekıştırıyor: neden 'sosyalizme hasım' imişler, niye 'harb mücrimi telâkki edilmeleri' zorunlu imiş! Çatık kaşları etkileyici, sesinin tonu inandırıcı ama, Münif'in 'mütebesim' suskunluğu fikrini paylaşmadığına işaret. Neveser bilir, bir ara itiraz etmesini de bekledi: hayır, etmeyecek! Gözlerini, yoğun ışığa bakarmışcasına kısıp, kadehine dikti. Aklından kimbilir neler geçirilmektedir? Başbaşa olsalardı, vanilya ve şurup kokan şu **mondain** sıcaklığı, çok daha akıllıca değerlendirileceklerini mi?

Ahmet Ziya ablasını gördüğüne, ne kadar se-

vindi! Çocukluk yıllarından kalma bir alışkanlıkla, lıosap veriyor: onu merak etmesinmiş hiç, sağlığı 'olhamdülillah' iyi, işleri tıkırında! 'Fırka' seçimlere, milletvekilliği sağlamaktan çok, 'isbat-ı vücut etmek maksadıyla' katıldı; işçi kesimini kazandıkça, sesini duyuracak! Varyete Tiyatrosu'nda, locaya giriyorlar, l/tnir'den haber sordu : 'valdeyle pederden'. İşlerinin 'okluğundan yazamıyormuş ama, akli fikri onlarouymıç, nasıl olmasın canım, 'Yunanlının tâht-ı tahakkümünde yaşamamak için' Selânik'i terkeden 'Alaman' Ziya bey, şimdi İzmir'de bu tahakküme tutsak mı olacak? Üstelik genç de sayılmaz, yaşı bir hayli llorledi.

Tiyatrodan çıkıyorlar ki, neredeyse karanlık: marsık kokulu bir bulut 'güruhu', Beyoğlu'na çökmüş; sokak lâmbaları 'nazenin' nilüferler, siste yüzüyor; tramvay arşelerinde, maytap yeşili 'şerâreler': UÖrünmez buzları, kabaralı postallarıyla çatır çutur uzan, işgal neferleri. Neveser'in içi ürpermiştir, kürküne sıkı sarılmalı, yoksa üşütecek! Doktor Melek 'aniden' durgunlaştı, gülmekten mi? Ahmed Ziya, Münif'in koluna girmiş, Cavit bey'e atıp tutuyor. Neredon icabetti acaba? Ağızından burnundan öyle çok lınhar çıkıyor ki, bilmeyen cıgara içtiğini sanır, oysa ııoğuktan :

— ...bilâhare 'ilm-i iktisad'ı okudum : ne hicâbâver satırlar! Meğer servetin menbaı sa'y-ü-amel değil, keşf-ü-icad imiş, mezc-ü-terkip; sermaye bunların hem muhasalası, hem de muharriki oluyor. Lalla bak reca ederim, Sakız'lı Ohannes Paşa, yanında haltetmiş! Hem Meclis-i Meb'usan'da Zogrep efend'yle münakaşalarını unuttuk mu?

Onları, Ağacamii Durağı'ndan ilk Sultanahmet tramvayına bindirdiler. Ne kadar yoruldukları o zammı meydana çıktı. Yalnızlığa alışmışlar, birbirlerini uozleriyle sevmeye, bakışlarıyla anlaştırmaya; Ahmed /Iya'nın gevezeliği, Doktor Melek'in 'mütecaviz cidiyoti' yüreklerini tüketiyor. Münif bir 'kupa' arabasını çevirdi. Perdelerini indirir indirmez, Neveser baurı onun omzuna bırakıyor. Sonra nedense, kızlığın-

da bir akşam, 'Hamınnesi'nin ona, cihannüma'da söylediklerini hatırlayacaktır. Demişti ki, 'rahmetli':

"— ...a be yavrucağım, erkek dirayetini mübalağa etmesin, kadın kısmı fendlidir, hele meram etmesin, vâsıl olamayacağı netice yoktur!"

Öğleden beri, sırasını düşürüp düşürüp, Abdi bey'in gece eve dönmeyeceğini, ne amaçla tekrarlamıştı? Münif'le kalmak istiyor. Niye olmasın? Onun ateşten bıyıkları, tel tel yüzünde gezindikçe, içini çekip çekip neden "— ...ayrılmasak, ah bu an kıyama kadar devam etsel!" diye fısıldadı? Aynı sebepten. Neveser, ya 'müphem' bir günah korkusuyla, ya 'namuslu kadın' saygınlığına düşkünlüğünden, sonraları bunu çok irdemiştir. Münif'in aralarına ördüğü 'mahcubiyet' duvarını, ancak 'müsait' davranmakla yıkabileceğini, sezmiş olmalıydı. Çözüm ondan habersiz, belki 'tahteşsuurunda' hazırlanıyor: 'Zevcimin gelmeyeceğini ihsas eylerim, onunla kal-Vnak arzusunda olduğumu, fehmedecektir. Bilâhare, gıkıyı Ahmed'lerde geçireceğimi, telefonla bildiririz. Kim ne diyebilir ki? Abdi bey, Ahmed'i görmediğine göre, ihtilâf mevzubahis olamaz..."

İçisıra, harıl harıl 'defterine' birşeyler yazıyordu : "...bu benimkisi bir an-ı zaaf mı, yoksa hiss-i intikamın pence-yi kakhârına mı düştüm? Yarabbi sen aklımı muhafaza et! Meclûbiyetim, sebab-i felâketim olmasın! Mukadderatıma mutavaat ediyor, fazla bir şey değil, hayattan sadece hisse-i saadetimi istiyorum."

Münif Sabri, Neveser'i, Perapalas'a götürdü : Perapalas'a mı, başdöndürücü sulusepkenin ufalayıp dağıttığı, görkemli bir gece sarayına mı? Her taraf ışık: iç ve dış salon, hol, koridorlar, çın çın öten bir sırça aydınlığına boğulmuş, bütün avizeler yanıyor. İçerden, sarhoş bir kalabalığın, neşeli uğultusu. Arada, kakhahalar. Döner kapıdan girdikleri sıra, cazbant çalmakta olduğu onestep parçasını bitirdi, shimmy'ye atladı, danseden çiftlerin alkışlarını duyular : yeni bir dans bu, çok tutulan! Püfür püfür favorileri, sırmalı üniformasıyla 'ecnebi bir jeneral", lobinin sahanlığına dikilmiş garsona bağıırıyordu :

garsonun iki elinde ve koltuğunda şampanya kovaları.

— ...andiamo mio caro, andiamo!*

Danışmaya yöneldiler. Gülüşü 'müstehzi' altındışli Rum Kâtip, isteksiz ayağa kalktı : elinde buruşuk Prodhos gazetesi, burnunda sıkma gözlükler. Fesine çokbilmiş bir küçümsemeyle bakarak, Münif'e soruyor :

— Kalisperas beyimu!** Birşey istediniz?

Ne istediklerini öğrenir öğrenmez, başını salladı : yer yokmuş ki, 'İtalyan Karargâh-ı Umumisi'nden Calabria Markisi Antonio Cortese cenaplarının, sene-i devriyesi münasebetiyle' balo veriliyormuş; gece, hepsi otelde kalıyor, 'bilumum' yataklar tutulmuş. Neveser utancından ne yapacağını bilmiyordu, bu terslik onu iyice yıktı. Nasılda uşuyor, kendini tutmasa dişleri takırdıyacak. 'Asabiyyetten mi?' (Belki çağrışımın tedirginliğidir.) Perapalas'a ilk defa, 'ilân-ı harb arefesinde' gelmişti, kocası Hacı-zade Abdi bey'le! Alman 'Sefir-i Kebir' Herr Mangenheim, Goeben ve Braslau zırhlılarını komutanı, Amiral Souchon onuruna 'resm-i kabul' yapmıştı ya! Fırka ve hükümet erkânı, sefir-i kebir'le iç salondalar. Onları, elinde içki kadehi, Baron Kress Von Kressenstein karşıladı; 'Payitahttaki, Alman Hey'et-i Askeriyesi'nden, mümtaz bir zabıt'. Abdi bey'in, o ilk anda, Fransızcasından eksiklenip, karısının Almancasına sığınaşı, Neveser'in hiç aklından çıkmaz.)

Münif Sabri, Kâtip'e hemen teslim olmadı, 'nefsine itimadı fevkalâde yüksektir'; hep öyle 'vakur', fena halde yangın sarışını, bastonunu koltuğuna kıstırıp, ağır ağır cigara yakıyor; kibriti üflerken, Kâtip'e bir soru :

— Mardiros efendi nerededir? Gece Müdüriyeti, uhdesinde zannederim? Hatırımda öyle kalmış...

Kâtip bozuldu, kaytan bıyıkları sarkıyor :

* — ...hadi canım, hadi!

** — İyi akşamlar, beyim!

— İhtimal salondadır. Ne olazaktı?
— ...bir zahmet, geldiğimden haberdar eder misiniz? Birlik gazetasından Münif dersiniz, anlar.
— Malista,* paşam!

Mardiros efendi, 'dindon' sakalı, böcek gözle-riyle, son derece sevimli bir Ermeni. Münif'i bir kucaklamadığı kaldı. Onlara 'şıpın işi' bir daire 'icad ediyor'; hem nerede, otelin Halic'e 'nâzır' cephesinde, şahane bir yer: 'muteberân için mahfuz' tutulmuş! ("— ...buyurup çıkınız ciğerparem, sizden daha muteber kim gelecektir, zo?") Münif asansörde, gülümseyerek durumu Neveser'e açıkladı: Ermeni 'tehçiri' sırasında, Mardiros Mısırlıyan ailesine, dolaylı bir 'faidesi' dokunmuş; adamcağızın, 'can-ü-gönülden' ödeye ödeye bitiremediği borç, o minnet borcu! 'Esasen', ona güvenerek Perapalas'a gelmişler.

...Perapalas'taki 'aşk gecesi', Neveser'in 'haki-katlar gecesi' oldu. Hanidir aklını kurcalayan nice 'muamma', aydınlığa kavuşuyor. Münif'in açılması, aşkından emin olmasına bağılıymış. Bunu söyledi de. Isınmış halı, mobilya cilâsı ve sunlight sabunu kokan bir otel sıcaklığında, —Mardiros efendi'nin arkalarından koşturduğu,— akşam yemeğini yiyorlar; 'mükellef bir sofra, çerezi bol, şampanyalı filân. Camları buzlu abajurlar, çevrelerine ışık tozu mu dağıtıyor, leylâk rengi bir 'hülyanın' serpintilerini mi? Münif Sabri, kestane kızılı gözlerinde 'müşfik' bir gülümseme, kadehini kaldırdı:

— ...sıhhatınıza, Neveser! Şu lâhza ölsem, gam yemezdim : yanımdaki mevcudiyetiniz, aşkınızın en büyük teminatı! İndinizde bir caprice olmadığımı, kanaat getirdim. Bu kanaat, beni mes'ut ettiği kadar, mes'ul kılıyor. Size karşı, daha açık ve dürüst olmalıyım.

İçkisinden bir yudum alıyor. Kaşları çatıldı:

— ...Melek'in nokta-i nazarına iştirak edemem İttihatçılar, reiskârda iken, filvaki sosyalistlere cep-

* — Başüstüne Paşam.

he almışlardı: başta Cavit bey, Karasu efendi, zevciniz beyefendi, vs. Vaziyet tebeddül etmiştir: Enver Paşa, mâlûm, cihanşûmul bir islâm ihtilâli fikriyle gitmişti: zannım bu ki, fikir bolşevikleri alâkadar etmektedir; hâl-i temasta bulunduklarını evvelce söylemiştim, gayet emin menbalardan istihbar ettik...

O anlattıkça Neveser, yüzüne tutulan meşale-nin, daha yaklaştığı izlenimine kapılmıştı. Münif Sabri, hemen karşısında, hiç olmadığı kadar yakışıklı ve güzel: acı bir güzellik bu, derinliği yaşanmadıkça kavranılamayacak 'tecrübelerle' yüklü, anlamlı ve gizemli. Güzellik bile sayılmaz, 'mustarip bir mehâbet'.

— ...Teşrin-i evvel'de bir heyet geldi, Miralay İlyaçef riyasetinde bir bolşevik heyeti, içlerinde Resul namında bir Azerî bulunuyor, arzettiğim malûmatın menbaı o, Resûl Hocayef!

Neveser, cazband davulunun binanın derinliklerinde, dev bir nabız gibi güp güp vurduğunu işitiyordu. Ağzı birdenbire kurumuştı. Şampanyasından bir yudum aldı. Soruyor:

— ...maksadları ne imiş?

— ...ne olacak. Teşkilât-ı Mahsusa'yla temas! İngiliz aleyhtarı, müşterek bir faaliyet derpiş etmekteymişler!

— ...muvaffak olabildiler mi bâri?

Münif, yoğun bir ışığa bakarmışcasına, gözlerini kadehine dikmişti. Elinde olmadan güldü :

— Ona ne şüphe? Temas tesis olunmakla kalmadı, tarafımızdan Bakû'ya bir murahhass-ı mahsus gönderilmesi takarrür ediyor: bu dediğim geçen ay, yani Teşrin-i sâni'de: Baha Sait bey'in ismini duy-mamış olamazsınız...

Neveser yemeği unutmuştu. Hayretle sordu :

— ...fakat Münif, Teşkilât-ı Mahsusa lağvedil-memiş miydi?

— Resmen, öyle! Mensubinin bir kısmı, Yıldız'daki İstihbarat Dairesi'nde istihdam olundular, İngilizlerle teşrik-i mesai halindedirler: elim bir akıbet! Mamafih, kısm-ı küllî Müdafaa-i Hukuk Cemi-

yeti'yle irtibatta, faaliyet-i vatanperverânesini idame ettiriyor: bittabi, başka bir kisve altında, Karakol Cemiyeti hafisi olarak!

Sözlerine itiraz etmiş gibi, Neveser'e dik dik bakıyor : ateş sarısı kirpiklerinin arasından, kılıç çakıntıları:

— ...Mustafa Kemal Paşa'ya itimadını tamdır!

Neveser, Münif Sabri'nin yaşantısındaki 'esrarı', biraz biraz anlıyordu. Sıradan gazeteci olmadığını sezmiş miydi, fazlasını kestirmeliymiş : izmir'in işgalinden beri, Dersaadet'i çalkalandıran olayların arkasında, besbelli o, onun gibilerden 'mürekkep' bu gizli 'teşkilât' var.

Biraz da, korkarak:

— Münif, sen... dedi, sustu.

Münif ayağa kalkmıştı. Söylediklerinin etkisiyle mi ne, olduğundan uzun, 'vakur' ve kudretli görünüyordu. Ona doğru eğildi:

— ...evet, dedi, evet Neveser!

Sonra gülümseyerek ekliyor: — ...ikazı zait adederim, bunlar fevkalâde mahrem şeyler, hayat memat meselesi! Ketumiyetinizden zerre kadar şüphem olsa, söylemezdim. Lâkin zevciniz beyefendi hususunda, dikkatli olmanızı hassaten reca edeceğim : nazar-ı dikkatimizi celbeden temaslar içindedir.

Neveser de kalktı. Ona yaklaşıyor. Selânik'te, 'Cenap'vâri aşk şiirleri yazıp ona gönderen, 'İdadi talebesi' bu mu? Kucaklaşıyorlar. Münif Sabri, dudaklarını saçlarında gezdirirken, ateş gibi fısıldıyor:

— ... harb bitmedi Neveser, gayr-ı muayyen bir zemine intikal etti. Vatani, hasm-ı bî-amanına suhuletle terketmek, bize yakışmaz! Şerait, ne kadar aleyhimize tecelli ederse etsin, vuruşmak azmindeyiz.

Münif Sabri, savaşın son iki yılını, Teşkilât-ı Mahsusa'da geçirmiş, öyle söylüyor: hevesi eskiymiş ama, 'intisabı' ancak Seddülbahir'de 'mecruh' düşüp, 'bilfiil' çarpışması olanaksızlaşınca kısmet olmuş : sağolsun, 'Kısm-ı Siyasi' Başmemuru 'Serez'-li Ahmed bev delâlet ediyor, Selanik'ten kapı komşu-

lan. Mütareke'yi 'müteakip', örgüt Karakol Cemiyeti'ne dönüşünce, onu, 1 numaralı Topkapı Gıırubu'na 'dahil' eden de, o. Bu Gurubun 'reisi' Süvari Kaymakamı Hüsamettin bey ki, eski Teşkilât-ı Mahsusa, giderken Enver Paşa'nın örgütü teslim ettiği 'mutemettir'. 'Kara' Vasıf ^{s<3y}le, Miralay 'Galata'lı' Şevket ve 10. Kafkas Fırkası Komutanı Kaymakam Kemalettin Sami beyler, yönetici takımını oluşturuyorlar. Ağustos 'bidayetinde', Bekırağa Bölüğü'ndan. İşgal makamlarını dehşete düşüren o 'firar vakası' olmuştu ya, hani Halil ve Nuri Paşalar (Enver Paşa'nın amcası ve biraderi) kollarını sallaya sallaya çekip gittiler, o 'firarı' Karakol Cemiyeti örgütlemiş. Açıklamıyor ama, Münif Sabri'nin de dahlî olduğu, 'âşikâr'.

Işıkları söndürüp, yatağa uzanmışlardı. Neveser başını onun göğsüne koydu. Cıgarasının, nefes çektikçe dirileşen ateşini görüyor, yalazında kırçıl kor kesilmiş bıyıklarını. Yüreğinde bir helecan, sanki ür-kütülmüş bir kuşcağız, göğüs kafesinde, oradan oraya çırpınmaktadır. Münif tam tersine, sâkin mi sâkin : karanlığa sırtüstü uzanmış, bir eliyle saçlarını okşayıp, öbürüyle cıgara içerek, anlattıklarının 'medlûlüne muhalif tatlı bir sesle, devam ediyor:

— ...nerede unutmaya cehdettiysem, talih sizi orada karşıma çıkardı Neveser! Nisyan bir kurtuluş mudur? Asla! Bunu bilmez değilim, mamafih, istihbarat faaliyetinin muğlaklığı arasında, teselli bulurum diyordum. Ne gezer? Bermutad karşıma çıktınız, hem de zevciniz beyefendi marifetiyle...

Neveser şöyle bir doğruldu : — Ne münasebet? Alâkasını anlayamadım...

Münif Sabri gülümsedi: —Telâşa mahal yok, dedi. Müsterih olunuz!

Savaşın son günlerinde, bir sabah, 'suret-i mah-nusada' çağrılıyor, Alman istihbaratının İsviçre'deki (idamları, sık sık Lausanne'a gelen bir 'şahıstan' kuşkulanmış, 'takibe almışlar'. Osmanlı pasaportuylu 'seyahat eden bu şahıs', ticaret amacıyla dolaşmakta; isviçre'nin en iüks dağ otellerinde, bazı İngiliz ycı da Fransız işadamlarıyla 'temas' etmektey-

miş. 'Eder a, kim müdahale edebilir, isviçre bîtaraf memleket; Alman da, İngiliz de, Fransız da, Osmanlı da, keyfince gezer tozar." Alman istihbaratı böyle düşünmüyor, 'hüviyetini', temsil ettiği şirketi 'tesbit edip', Teşkilât-ı Mahsusa'ya bildirerek; 'mütemmim malûmat' ricasında bulunuyor. Münif Sabri'nin 'mahrem' görevi, sızıltıya meydan vermeksizin, bu bilgileri toplamak. 'Yeknazarda', sıradan bir iş! Adamın ve şirketin adını öğrenince, 'mahiyeti' değişiyor ama; zira, Alman istihbaratının kuşkulandığı kişi, Leon Mizrahi'dir; şirket ise, Şark-ı Karip Maadin Kumpanyası, evet!

Münif Sabri, küçülen cıgarasını ateşböcsü gibi avcında taşıyıp, komodindeki tablada ezdi. Dönüp, tei tel kor bıyıkları ve erkek dudaklarıyla, Neveser'in boynuna uzanıyor. Şampanya ve tütün kokulu nefesi, yakıcı sıcak, başdöndürücü. Öpecek mi? Hayır:

— ...tahkikatın inkişafı, endişelerimizi maalesef teyit ediyor. Şark-ı Karip Maadin Kumpanyası, İngilizler tarafından istihbarat gayesiyle tesis edilmiş; güyâ mağden istihbaratıyla meşgul, kısmen bunu yap-sa da, maksad-ı aslîsi, Memalik-i Mahrusa'nın her tarafından istihbarat teminidir: askerî cihetten ehemmiyeti haiz her şehirde, şube küşadına tevessü! ediliş olması, bu sebebe mebnî...

Neveser'in şaşkınlığı, yerini korkuya bırakmıştı: belirsiz, yoğunluğu ağır, 'müstesna' bir korku! O saniye aralığında, Leon Mizrahi'nin gülümser mavi gözlerini, mahzun kumral bıyıklarını görüyor. Allah Allah! İyilik timsali, yufka yürekli bir adam : İhtiyar Barzilai'nın hastalığında, üzerine titreyen; Neveser'in, 'Beynelmilel' Graudünden Sanatoryomu'ndaki yalnızlık günlerinde, ziyaretlerini dörtgözle beklediği! Her defasında iyimser haberler, gönül alıcı armağanlarla gelir: Doğan'ı ne kadar merak ettiğini, kocasınınsa asla mektup yazmadığını bildiğinden, çocuğun yaşantısına ilişkin ayrıntılı bilgiler getirirdi. Nasıl olur da...

Münif Sabri, sözlerini sürdürüyordu : •— ...daha da mühimi, bazı nüfuzlu ittihatçıların Kumpanya'ya bol keseden hissedar edilmesidir. Böylece fırka me-

hafiline hülûl ümidindedirler, ki zevciniz beyefendi, bu sahada ellerine yapıyor: vasıtasıyla, müsmir inınasebet teminine muvaffak oldukları, bir hakikat! İlâhusus Cavit bey ve Karasu efendi'nin ahbablarıyla! Meşhur 'topal' Samuel'le, Cercle d'Orient'c'a buluştuklarını tesbit etmiştik, neyi tezekkür eyledik-ltnl. elbette meçhulümüz. Diğer bir hakikat da, Ye-ulkoy'deki Mizrahi yalısının, harb imtidadınca Alman yüksek zabitanına adeta melce teşkil etmesidir: İlkonhein, Von Sanders, Von Kresse, ve ilh... vakti buldukça, Madam Rosa Mizrahi'ye hörmetlerini ibra-(i geldilerse, bu, zevciniz beyefendi sayesinde vukubulmuştur.

Odanın karanlığında, pencereler soğuk mavi mırıyıyor. Sulusepken hızını mı kaybetti? Yoksa ağa-nın, camların buğusu mu? Cazbant danstan dansa ılıktıkçe, binanın derinliklerindeki devin nabzı, ritm değiştiriyor. Arasına inlemeye çalar, bir de vınıltı: inansörden olmalı.

Münif Sabri, kulağının arkasından usulca Ne-vnser'i öperek, başka, daha sevdalı bir fısıltıyla devam etti :

— Müteessir oldunuz! Teessürünüz beni harap ndıyor. Esasen, uzun tereddüdümün sebebi, mütees-'iî olmanız ihtimaliydi. Vak'ayı tevsik eden deliller, blor ikişer tesbit edildikçe, perişan olurdum : size (İn bir zarar ikai mümkündür diye!...

Artık bıyıkları, Neveser'in dudaklarında gezini-yordu. Ufak ufak, bir sürü öpüştüler. Hiç kiri olma-yım, saydam, 'âdeta gayr-ı cismânî' buselerdi bunlar; öylesine yumuşak, o kadar hafiftiler ki gerdanından uoğuşlerine doğru indiklerini, Neveser neden sonra uyrımsadı. İşin garibi, irkilmiyor! Münif'le 'mıaşşaka', Abdı bey'le 'muaşşaka'dan farklı da, ondan mı? Bir kere, vücut bazlarından çok, ruh hazlarına 'müste-nit', şefkati şehvetine egemen! Doyumu, kaba okşama-larda aramıyor, ince bir uyumda arıyor. Hareket-limi yavaş, sakına sakına, incitebilirim korkularıyla tedirgin. "Gayr-ı kaabil-i mukayese!..."

Neveser'i soyunmak zorunda bırakmadı. Abdı buy gibi, erkekliğini 'teşhir' etmiyor. Ne salyalı te-

masların yapışkan tiksintisi, ne de yarısı kopmuş kör bir yılanı andıran kalın bir erkekliğin, verdiği öğürme arzusu! Tam tersine, Münif onu, o geceye kadar tatmadığı bir zevke, rahat ve dinlendirici bir doyuma ulaştırmayı amaç edindi. Önce Neveser'i düşünme- se, böyle mi yapardı? 'İhtiraslarını' yıllardır bastır- mış durmuş, 'vuslat' dakikasına kavuşunca onları dizgine vurup, benliğini silebilmesi kolay mı? Abdi bey, 'hodgâmdır', kaba ve sefih; Münif 'diğerkâm', ince fikirli ve şefkatli. Abdi bey, olmadık yerlerine salıverdiği vahşi erkekliğiyle, içinde biryerlere, sü- mük kıvamında birşeyler tükürdü mü, tamamdır, dö- ner sırtını horul horul uyur; Münif, erkekliğini hisset- tirmeden handiyse korkarak, onu 'dört başı mâmûr' bir mutluluğa ulaştırıyor; sonra, gamzeleri çiçek aç- mış güzel başını, göğsünde dinlendirirken, sözü bı- raktığı yerden topluyor:

— ...şunu da bilmenizi zaruri addederim : aynı mahalde, aynı mahiyette bir faaliyet-i hainâne, el'ân devam etmektedir. Hocayef'le müteaddit münakaşa- larımız oldu, akıbet bana hak verdi : İngiliz İstihba- ratı, Mizrahi Yalısı'ndan rendez-vous mahalli ola- rak istifade ediyor: Boğaziçi'nde mütecessis nazar- lardan uzak bir yer, her türlü mel'ânete müsait! Ora- da 'beyaz' Ruslarla münasebetlerini takviye ve tar- sin ediyorlar. Kat'i kanaatim bu merkezdedir. Acaba hatırlayabilecek misiniz, Petrograd'da bir gün, dil- berlerle muhat bir Rus göstermiştim, sakallı bir zat, Prens Aleksî, nam-ı diğer Prens Bragin?

— ...ah evet, hatırlıyorum : dudaklarının gayr-ı tabii kırmızılığı dikkatimi celbetmişti...

— ...İşte o zat, daha evvel gösterdiğimi hatırla- dığım bir başkasıyla, ki **Intelligence Service**'ten Mi- ralay Kenneth Morley'dir, alekser bu yalıda yek- diğerine mülâki olurlar. Odesa'daki 'beyaz' Ukrayna Hükümeti'ne, Dersaadet'te bir muavenet ve ikmal merkezinin tesisine, karar, orada itihaz edilmişti. Bilâhare, Mülteciler Cemiyeti'nin nizamnamesi, ora- da müzakere ve ihzar olundu. Elyevm, Denikin ricatının, cephe gerisindeki nokta-i istinatgâhı ol- mak istidadındadır, bu itibarla...

Neveser uyuyakaldığından, Münif'in daha ne- leri açıkladığını, tam öğrenemedi. Uyuyakaldığını da, sabaha karşı ezan sesleriyle uyanınca anlıyor. Gö- zünü açtığı an, Selânik'teki evlerinin 'mavi' genç kızlık odasındadır, bahçedeki ağaçlarda düşünceli yağmur kuşları, Hamzabey Camii Şerifi'nden, bulut bulut Ezan-ı Muhammedi! Çok kısa bir andı bu, göz açıp kapayıncaya, sürdürürmedi; sonra, Perapalas Şişhane'deki, oda Perapalas'taki, yatak odadaki, Neveser yataktaki yerini aldı. Yanbaşında Münif, 'masum bir çocuk gibi', sessiz sedasız uyuyor. İçer- deki karanlık, kurşuni pırıltılı bir loşluğa yozlaşmış. Dışardan, uzak sabah ezanları :

"Allahu ekber!... Allahu ekber..."

Neveser, genç kızlığından beri, ezanla uyan- madığını düşünüp, ürperiyor. Tüylere diken diken ol- du. Aradan nice yıl geçmişti : Halıcızadeler'in ya- lısındaki, Terakki Apartmanı'ndaki, 'Beynelmilel' Gaudünden Sanatoryumu'ndaki yıllar! Belleğinde yankılanan o eski ezanların, her geçen yıl, bir par- çasını kapıp götürmüş; işgal altındaki payitahtta yeniden sabah ezanlarıyla uyanmak, o yüzden yüre- ğini parçalıyor. Fakat çok geçmeden, üzüntüsü deh- şete dönüşecektir : şafak karanlığına dağılan, bu kartal sürüsü ezanlardan başka, şehrin Türk'e 'aidi- yetini' kanıtlayabilecek, hiç birşey kalmamıştı ki! İçini müthiş bir korku kapladı.

Dersaadet'te sabah ezanları!... Boğaziçi'ndeki düşman zırhlılarının; Pera'da, Tatavla'da, Ayastefa- nos'ta, kaldırıkları döve döve devriye gezen 'düş- man' inzibatlarının; Haydarpaşa ve Sirkeci garları- na, limana, kara ve deniz gümrüklerine, posta ve telgraf idaresine çöreklenmiş, 'düşman' zabitlerinin üzerinde, yalnız onlardır ki şehrin, (hatta bu mül- kün), asıl sahiplerinin elinden hâlâ çıkmadığını du- yurmaktadır.

Neveser, Münif'i uyandırmamaya özen göstere- rek, yataktan sıyrılıyor. Gereksindiği ne, soğuk bir Kânun-u evvel sabahında, kar alacasına bakıp, sa- bah ezanlarının katarını gözleriyle görmek mi? Ne

garip arzu? Camların buğusunu, ayasıyla sildi: boz bir pus, koyuluğunu ve kalınlığını kaybetmekte olan gecenin, boşalttığı bütün oyuklara dolmuş, doğtu dürüst hiçbir şey seçilmiyor. Yalnız, sisli alacakaranlığın kuytularında, heybetli cami hayaletleri, varla yok arası minareler. Bir de o ses, şerefeden şerefeye, minareden minareye, camiden camiye atlayarak, Dersaadet ufuklarını aşıp, Anadolu içlerine dağılan ezan sesi:

**"Hayye alâsalât, hayye alâsalât!
Hayye aleifelâh, hayye aleifeiâh!"**

Neveser bir an sandı ki, görünmez bir seccade üzerinde el bağlayıp, 'rahmetli Haminnesi' yanbaşıda sabah namazına durmuştur. Kulağında yine, o 'mukaddes' fısıltı: **"...Allahüme iyyâke na'bûdü ve leke nusaili ve nescüdü ve iieyke, nes'â ve nahfidü nercû, rahmeteke ve nahşa azâbeke, inne azâbeke bil'küffârı mülhik..."**. Birden, duanın 'meâlini' hatırladı. En çok da, başını ve sonunu: "Allahım, bir yalnız sana kulluk ederiz", "Azabın, kâfir ve münkirlere ulaşır". O zaman korkunç bir şey oluyor: camların buz mavisi aydınlığında uyuyan, Münif Sabri'nin yangın sarışını çehresi, İzmir işgalinde linç edilmiş Osman Nevres'in başıyla özdeşleşiyor; Osman Nevres'in, Neveser'e Davos'ta söyledikleri, Münif Sabri'nin, dün gece Perapalas'ta söyledikleriyle:

"— ...âti-yi insanıyeti, kan ve vahşetle tehdit eden tasavvur ve niyetler, Türk'ün mevcudiyet-i bî-zevalini, vakî olsa bile nakisedâr edemez! Bunu böylece bilesiniz. Harb bitmedi, gayr-ı muayyen bir zemine intikal etti. Vatani, hasm-ı bî-amanma sühuletlerle terketmek, bize yakışmaz. Şerait ne kadar aleyhimize tecelli ederse etsin, vuruşmak azmindeyiz. Değil mi ki 'biz Allah'tan başkasına kulluk etmeyiz', ve değil mi ki 'onun azabı kâfir ve münkirlere ulaşır', zafer mutlaka bizim olacaktır".

Neveser ağladığını, iki gözyaşı damlası, çıplak koluna sıcacık düşünce farketti.

SABIK AMERİKAN SEFİR-İ KEBİRİ, MANDAT MEVZUUNDA WILSON'A 'MUHTIRA' VERDİ

Morgenthau'nun raporunda, Anadolu'nun üç ayrı mandat mıntıkası halinde, bir Amerikan valisinin taht-i idaresine tevdi tavsiiye olunuyor

New-York (Reuter)

Amerikan Devletleri İttihadı'nın sabık Dersaadet •ıofir-i kebirî Mister Morgenthau, Türkiye üzerinde ii".isini şiddetle müdafaa ettiği Amerikan mandat •ıslomî mevzuunda Reis Wilson'a tevdi ettiği muhtırayı matbuata intikal ettirmiştir. Bu muhtıranın altında Buckler, Philip Brown ve mümasili zevatın da imzaları bulunmaktadır.

Morgenthau'nun teklif ettiği mandat sistemi şu vokilde mütalea olunmaktadır: Anadolu'da üç ayrı innndat mıntıkası teşkil edecektir: 1/Dersaadet ve ııvarı. 2/Türkiye Anadolu'su. 3/Ermenistan. Her üç mıntıka bir Amerikan valisinin taht-i idaresine bırakılacaktır; her üçünün kanun-u esasileri, gümrük mevzuatı aynı olacaktır. Amerika'da olduğu gibi, aralarında bir nevi konfederasyon halinde birleşmeleri 'İmpîş edilmektedir. Padişah'm Bursa veyahut Konwı'du ikameti tavsiiye edilmiş, Yunanistan'a münhalları İzmir ve etrafındaki dar bir saha bırakılmıştır.

Diğer taraftan, Amerika'nın sabık Berlin sefir-i 1 < biri James Gerard ise, New-York Times gazetesini gönderdiği bir mektupta, Morgenthau'nun bu planını şiddetle itiraz etmiştir. Türklerin kat'iyetle Avrurupı'dan atılmaları zaruretine inandığını söyleyen

James Gerard, Amerikalıların Türklerin yerini almasını muvafık addetmemekte, şu suali tevcih etmektedir :

"- ...bu vaziyette Amerika, Türkiye'yi idare etmek maksadına matuf olarak, bilumum hükümet, teşkilâtını oraya götürmek, orada devamlı kalmak zaruretindedir. Çünkü, 25, 50 veya 100 sene sonra, bu idareyi mandataire devlet sıfatıyla kimlere devredecektir? Türklere mi, Yunanlılara mı? Morgenthau bile Türklerin kendi kendilerini idareden âciz olduklarını itiraf etmektedir. Binaenaleyh Amerika mandataire'likten çekilirken, idareyi Yunanistan'a tevdi edecektir. Öyleyse, şimdiden Türkiye mandat-ını Yunanistan'a "Akrakalım ve bu iş böyle bitsin! "

Prens Dmitri Bragin'in, yılbaşı balosuna geyemeycek olması, Rosa Mizrahi'yi 'eleme' boğmuştu. Eksikliği şiddetle hissedilecek! O olmadı mı, kadriil kadriile benzemez, bakara bakaraya!

iyi de, Prens Bragin ne yapsın? Dudaklarının kırmızısı solmuş, sakalı kir pas içinde; düşük gözkapakları, gözlerindeki 'melâli' gizleyemiyor: dokunsalar ağlayacak! Örümcek alır gibi, elini sık sık suratından geçirerek, derdini anlatmaya uğraştı durdu : birkaç hafta önce, 'Beyazlar', Moskova kapılarına dayanmamışlar mıydı, Dersaadet'teki Rus 'mehafilinde', artık ne hayaller? içlerinden, Noel Yortusu'nu 'Kutsal Rusya'da kutlamaya hazırlananlar çıktı. Eh, Yudenic Petrograd'ı, Denikin'le Vvangel Moskova'yı ele geçirirlerse, niye olmasın? Olur olur, iş ovdeki hesabın çarşıya uymasında!...

Oysa bir süredir, Karadeniz'in öbür yakasından, kara haberler geliyor: Kızılordu büyük bir 'taarruza' geçti, cephe yarılmış, kazaklar bir tarafta, 'beyaz muhafızlar' öteki tarafta ; Harkof düşmüş, Kiyef düşmüş; önlerine çıkan kılıçtan geçirerek, kızıl süvariler, 'muazzam' bir ağ halinde, Kırım'a sarkıyorlar Medetleri, Odesa! Gözleri kör eden, uçsuz bucaklı/ kur beyazlığında, donmuş at ölüleri; sinsi sinsi titotı, ahırlar; ağaçlarda, dikenli buzdan sakalları, camdan gözleriyle, rastgele sallandırılmış, 'beyci/' mırılkını >aatı bilinmez kader trenleri, gözgözi gürmoz tipi lorl, acımasız baskınları, ateşe verilmiş İstaayonları aşarak, Odesa'ya 'kan ve gözyaşı' taşımaktadırlı, iohir, ağız ağıza 'muhacir' dolu, canını bir vapura olabilen bahtiyar sayılıyor, en kötü güverte bileti hin Ruble, o da bulunabilirse! Proris Bragin, çoo Noylu yeni mültecilerin, önemli bir kısmını yalısinc L

barındırmadı mı, bırakıp nasıl gelebilirmiş: bu 'meş'um' yılbaşı gecesini, ister istemez, birlikte geçirecekler!

Balkonda oturmuş çay içiyorlardı: Rosa Mizrahi, Raşel, Matmazel Hortense, Besim Paşazade Şehbâl hanım. Rosa mı böylesinden hoşlanıyor, onun mu hazır tarafıymış, anlaşılamadı: Şehbâl hanım bir açıldı, bir açıldı, görmek lâzım: gözünden sürmesi, yanağından allığı eksik olmaz: giyimi kuşamı, bütün Avrupa; hele salon kadını hallerine, hiç dayanılmıyor! Kaba, ekmek içi lodos, camlarda uğulduyordu: 'mübarek', iki gündür dinmek bilmedi, insan da asap bırakmıyor. Uğursuz da! 'Dünkü gün' Bağdat vapuru, Haydarpaşa mendireğine güpegündüz bindirerek, onun yüzünden batmadı mı? Prens Bragin ipek kaftanı, mujik çizmeleri ve marazi sıskallığıyla, 'mükedder' bir hayalet olarak içeri girdiğinde; Şehbâl hanım, gerdanını kıra kıra, 'vak'anın suret-i cereyanını' anlatmaktaydı; 'tesadûf', aynı vapurla Haydarpaşa'ya, yolcu 'teşyiine' giden bir yakineninden' dinlemiş:

"— ...Şirket-i Hayriye'nin vapurları malûm, Karaköy'den kalkar kalkmaz arıza zuhur etmiş, makine aksamında efem, tekne akıntıya kapılıp serseri-yâne sürüklenir, Allah tarafından efendi kaptan di-rayetli bir zat, Avni bey mi ne diyorlar, binbir müşkilâtla gemisini, Haydarpaşa iskelesine yanaştırma-ya muvaffak oluyor, eee ne demişler, gemisini kurtaran..."

Şehbâl hanım, sürmeli gözlerini kaykılta kaykılta, olayı şaşırtıcı bir canlılıkla aktarıyordu ama, aralıksız gülümseyip, arada kahkahayı koyvermesi yok mu, 'deniz faciasından' ziyade, şenlikli bir 'te-nezzühü' anlattığı izlenimini veriyor;

"— ...ah efem ah, olacakla öleceğin önüne geçmek, ne mümkün? Avdetle arıza nükseder, fevkalâde vahim bir şekilde: efendi kaptanın maharetiyle, mendireğin kayalıklarına yanaşırlarsa da, gövdede koskoca bir rahne, içeriye sular hücum ediyor. Yolcular boşaltılacaktır, ortalık ana baba günü; düşüp şaşan mı ararsınız, ayılıp bayılan mı? Bir iki

ı,ahsın bacakları kırılır, bavullar vesaire darmadağın, kısm-ı azamı zayı olmuş! Evet, vapur, yolcuların tahliyesini müteakip batıyor, su sathında sadece bacası kalmak üzere..."

Prens Dmitri Bragin'in gelişi, konuyu değiştirmekle kalmadı, havayı da değiştirdi: lodos karanı-(i. salona 'kasvetli' gölgeler mi yığmış, neredense poydahlanıveren Riri, şamdanları yakıp, pırıltılı bir aydınlık üretiyor; mutfaktan, 'acele' havyar, fûme halik, peynir ve jambon koşturup, çay sofrasını Rus lûzenine uyduruyor: pat pat, votkalar açıldı; Prens'in ısrarlı bir cömertlikle tuttuğu 'zıvanalı' Rus agolarlarını yaktılar; cigara dumanları, büküm büküm, balkondan salona taşıyor, önceleri çekingen, gittikçe daha başıboş gülüşler, Şehbâl hanım'ın çingiraklı kahkahaları da!

Rosa Mizrahi, her zamanki şeytanlığıyla, soruna başka bir yanından yaklaştı: — ...Prens cenapları lütfedip yarım saatliğine teşrif etseler, acaba muhterem misafirleri çok mu alınırlardı? Müsamahalasına sığınarak reca ediyoruz, yarım saatçık! O gece, tâbesabah eğlenilecek, Abdi bey harikulade bir saz heyeti temin etmiş, hem çigan çalışıyorlar, hem sizin Rus havalarını! Ayriyeten, Miralay Morley cenaplarının saye-i lûtuflarıyla...

Prens Bragin, dalgın, çayını karıştırıyordu. Durdu. Ölü mavi gözlerini, Rosa Mizrahi'nin gözlerine kaldırarak, soruyor:

— Miralay'ın teşrifi kat'iyet kesbetmiş midir?

— Ah elbette! Niçin sormuştunuz?

— Hususi bir sebebi yok, malûmat kabilindci,¹

Fakat, çayını yudumlarken, ayrıntı istedi:

— ...sabaha kadar kalacak mı?

Rosa Mizrahi, elmaslı taraklarından ışık zerrelere dağıtarak, saplı gözlüğüne davrandı; misafirinin önemiyle övünen bir ev sahibesi gururuyla, hayli 'yukardan' cevap verdi:

— ...muhtemelen! Aksi halde, hazırlıklarımızla bu derece alâkadar olur muydu? Otomobilini adettan emrimize tahsis eylemiştir, tedarikinde müşki'al¹ uğradığımız ne olsa, imdadımıza koşuyor...

Miralay Morley'in baloya katılacağını araya .so-kuşturmakla, Madam Mizrahi, Prens Bragin'in içine kurt düşürmüş oluyor. Miralay'la konuşayım diye, yanıp tutuştuğunu bilmez mi? Hem de nasıl bilir: 'Makamında' ziyaret etmesi, yasak : ingiliz istihbaratı, 'beyaz' Ruslarla 'alenî' ilişkilerden kaçınıyor. Aynı nedenden, Miralay Morley'in, Prens'in yalısına girip çıkması, 'muhataralı'. Ne yapsınlar? Ortaklaşa dostlarının evlerinde buluşuyorlar, çokluk Mizrahi -lerin yalısında : ikisini tanıştıran, ilk defa bir araya getiren de onlar. Miralay Kenneth Morley, Beyoğlu'nu alt üst eden 'şu patırtıcı Rus prensiyle', tanışmak arzusunu 'izhar etti', derhal 'hususî' bir toplantı düzenlediler, ikisini bir araya getirdiler: o gün bu gün, söyleyecek şeyleri oldu mu, yalıda buluşur, saatlerce 'Mavi Oda'ya kapanırlar. 'Siyaset' konuştukları besbelli, Leon Mizrahi'nin 'talimatı' kesin olduğundan, Rosa Mizrahi, Miralay'ın arzularını 'is'af ile yetinir, ötesiyle ilgilenmez : şu ya da bu olaya ilişkin bilgi istediği, falan ya da filan 'şahsiyeti' çağırmasını söylediği zaman da, böyle yapmıyor mu?

Birkaç haftadır, Prens Bragin, kötümser bir telaşla, Miralay Morley'den **rendez-vous** sağlamaca uğraşüyor; isteklerini, oldum olası 'derakap' kabul eden Miralay Morley, bu defa nedense ağırdan alıyordu. Madam Rosa, iki kere 'bizzat' bildirmiş, bir kere araya Raşel'i koymuş, olumlu bir cevap alamamıştı. Şimdi, Prens Bragin'in, Miralay Morley'i görmek 'mecburiyetini', onu balosuna getirmek amacıyla kullanıyor. Ne iblistir o? Üstelik, eroin alışkanlığı yüzünden, içine düştüğü bağımlılığın, acısını çıkarmış olacak. Belli etmiyor ama, Prens Bragin'in çıkagelmesine sevindi. Nasıl sevinmez? Elinde kalan son 'paketi', geçen akşam Gülistan Satvet'le paylaşıldı : onun hiç kalmamış, Prens'le arası açık, 'temininde' güçlük çekiyor. Aşırı 'müptelâ' olduğundan, dara düştü mü yalıda damlar, Rosa Mizrahi'den dilenir. Tedbirli olduğunu biliyor.

Aslında, Rosa Mizrahi'yi eroine alıştıran da. Gülistan değil midir? O ve Abdi bey, Paris'teki kibarların afyon merakını, ballandıra ballandıra anlatır-

lar. Kokain ya da morfin kullanmak, seçkinlik sayı-lırmış, kibarlık işareti. Gülistan Satvet Paris'ten tec-rübeli, ama eroini Prens Bragin'in elinden tadiyor, tıcdar tadmaz da tutsak düşüyor. Tutkusallı tabiatlılar böyle olurmuş. Rosa Mizrahi, önceleri ciddiye almı-yordu pek, keyfini sürer, gailelerini unuttur; içki gi-bi, zaman zaman başvurabileceği, bir teselli kayna-ğı sayardı. Geliş gidiş durum ciddileşti, ciddileştikçe garip şey— Prens'in tutumu değişiyor: karşılığın-da olmadık şeyler bekler oldu : koynuna almak, bun-ların ilkiyse. Miralay Morley'le konuşabilmek, sonun-cusu.

Rosa Mizrahi, küçük 'desisesini' iki gün sonra İlalıcızade 'Bacaksız' Abdi bey'e anlatacaktır. Kıs kıs güldüler. Neveser, yılbaşını 'Efendi Hazretleri -ııııı Divanyolu'ndaki evinde geçireceğini, o sabah İlaber vermişti. Abdi bey 'mâzeret bulmak' derdinden kurtulduğuna memnun, müjdeyi ilk vapurla Rosa'ya ulaştırmaya koşuyor ama, lodos bir felâket!

Gök alçaldıkça alçalmış : gümüş damarlı barut mavisi bulutlar, denize değdi değişiyor; gemi aزیا ulmuş lodos, onları öylesine önüne katmış, öyle kor-kunç bir hızla sürüyor ki, bulut mudurlar yoksa du-man mı, ayırabilmek güç; her saniye birikip birikip dağılıyor, az önce Galata Kulesi ni, şu anda Dolma-bahçe Saatini, az sonra İtilâf Donanması'ndan bi-linmez hangi 'sefineyi' gözden siliyorlar... Suyun rongi, siyaha yakın bir lâciverd; dalga uçlarından kopiik tozları, buram buram savruluyor. Martılar, luıva boşluklarında birikse de, dayanabilmeleri ola-M mı; ilk rüzgâr sağanağı, herbirini çığlık çığlığa bir itirafa atmaktadır.

İdare-i Mahsusa, Bağdad vapurunun başına ge-lenlerden sonra, işi sıkı tutmuş: (geçen ay da, İli-mıııı vapuru 'gark' olmamış mıydı?) birçok seferi ip-ini etmişler. Abdi bey güçbelâ bir vapura atlayıp İntinye'ye gelebiliyor. Oradan araba 'tedarik etmiş', dönüş Allah kerim! Madam Mizrahi, ocağın başına mı 'kraliçe' haliyle kurulmuştu. Küçük kristal bir kadehle konyak içiyor: Martell. Ocağın yalazından, i'lmaslı taraklarının ürettiği ışık zerrelere, nar kızılı,

Riri'nin, Abdi bey için, kaşla göz arasında getirdiği, kadshi doldururken, itiraz etti:

— Reca ederim mon bey, absürde* konuşmayınız! Familyamızdan addolunuyorsunuz, böyle musibet bir havada sizi bırakır mıyız? Esasen gidip ne yapacaksınız, Constantinople taliammülfersa bir şehir, Miralay Morley, İspanyol Nezlesi hükümferma diyordu. Hakikat mıdır?

Abdi bey, Türkçe 'muhaberelerinde' bile, bunların bir süredir Dersaadet'e Constantinople demeye özen gösterdiklerini, içi sızlayarak farketmişti. Bir Constantinople'dur gidiyor. Acaba sebebi ne? Paris Konferansı'ndan, şehrin Türklerden alınacağı yolunda haberler geliyor, ondan mı? 'Alelade' salon züppeliğinden mi? "Malum-u âliniz, Tanzimat'tan beri şehri Constantinople tesmiye etmeyi, ievantenier itiyat haline getirmişlerdir".

Fakat ispanyol nezlesinin patlak verdiği, geçen yıl aynı salgından ondört bin kişinin ölmesi 'hasebiyle', herkesi dehşete düşürdüğü, doğru : 'Sıhhat Müdüriyeti, son bir hafta zarfında 44 vak'a tesbit edildiğini, tedabir-i lâzımenin ittihazı cihetine gidildiğini' açıklamış bulunuyor. Veba'dan sonra, ispanyol nezlesi! Bir bu eksikti. "Ne günahkâr bir belde imiş mon cher, başından belâ eksik olmaz, birini defetmeden öteki zuhur eyliyor". Hastalık söylentisi, doğrulanır doğrulanmaz, Abdi bey'de aynı 'evham' baş göstermişti : yürek bayıltıcı bir korku, bezdirici 'hıfzısıhha' önlemleri: sular kaynatılır, sebzeler haşlanarak yenir, misafir çağrılmaz, 'umumi mahallere' çıkılmaz! Eğer yılbaşı gecesini Mizrahi yalısında (Raşel'le) geçirmeyi yürekten istemeseydi, Neveser'in, Ahmed Ziya'nın 'o ne idüğü belirsiz' evine gitmesine, Allah bilir karşı çıkacaktı. Çıkamadı, bunda bencilliği kadar, 'halet-i ruhiyesinin' bozuk olması, rol oynamamış mıdır?

'Halet-i ruhiyesi' bozuk, çünkü 'peder-i muhterem'i' Halıcızade 'Köse' İsmail bey'in 'vefatını' hcfcor

'abes, saçma'

uldu ihtiyarcık hanidir yatalak, sessiz sedasız göçüp gitmiş! Rozet Barzılay vazife edinip yazmasa, 'sittin 'orıo' duymayabilirlerdi: Yunanistan'la haberleşme iloflu dürüst sağlanamıyor, savaş boyunca nasıl Şırk ı Karip Maadin Kumpanyası aracılığıyla bağlantı kurdularsa, öyle kuruyorlar: isviçre üzerinden, İllıı/ot Barzılay mektuplarını özel 'kurye' ile Kımpanya'nın Paris merkezine iletmekte, Lausanne'a aktarılmasını rica etmektedir; isviçre'ye ulaştı mı, ••orun kalmıyor, 'âdi postayla' Dersaadet'e 'irsal' olııııabiliyorlar. Önceki gün yazıhanede, (İodos hızlandııkça hızlandı, Cellatyan Hanı'nın pencerelerinde '< •inhıraş' uğultular, tüyler ürpertici yılan ısıkları), Uorvet Yesari bey'in kapıdan uzattığı mektup, 'Teş-ıllı ı evvei'in nihayetine doğru' Selânik'ten çıkarılmış, anhası minhası iki aydır yolda; Rozet Barzılay, oradaki 'üsera' kampından Dersaadet'e dönmüş tanıdık 'zabitlerden', Abdi bey'in iştirip inanmadığı haliori 'teyit ediyor':

"...peder-i muhtereminiz Hañıcızade İsmail bey, maateessüf, teşrini evvel iptidasında bir Cuma gününü, sabaha karşı 'alafranga', saat üç sularında irtıliul etmiştir. Kumpanya, bu müessif ziyadan, ertesi yün haberdar olmuş, üzerine terettüp eden her türlü vezaif-i vicdaniyenin, derhal ifasına tevessül ey-lomekle, merhumun..."

O sabah Neveserle hafif atışmışlardı, Abdi bey İn canı sıkın : ispanyol nezlesi söylentileri ayyuka çıkmış. Doğan'ı okuldan alıkoymuyorlar, havsalanın alacağı şey mi? Yazıhaneye bu öfkeyle gelmişti, mektup elinde, donakaldı. Bir an 'ihtiyar', Halıcızade Yalısı'nın denizüstü odasında gördü mü? Başınd(i takkesi, burnunun ucunda gözlükleri; ufacık vücudu, üstüne bol geien gecelik entarisinde kaybolup ditmiş; dişsiz çenesi, camlardan yağın sakız parıltımı!, sipsivri deliyor. Hayret! Neden çocukluk yıllarıından bir hayal değil de, bu? "Hafızanın işine akıl örer mi mon cher?". Gözünde yine o tik, şakaklarında ağırlı bir zonklama. Babasını sevmezdi, sevmediğinden emindi : oğlunu anlayamamış, 'dehrin' geri-

sinde kalmış, şirret bir Rumelili! Peki, boğazı niye düğümleniyor?

Hele Balkan 'hezimetinden' sonra, Dersaadet'e 'nakl-i mekân' etsinler diye, bir ayaklarına kapandı kalmıştı, Yunan Selânik'e çöreklenmiş, artık orada yaşanabilir mi? 'Akıl için tarik birdir', şehrin müslüman eşrafı, birer ikişer, ya izmir yolunu tutuyor, ya istanbul: 'binaenaleyh', o da gitmeli! Hayır, gitmiyor. Dünürü 'Alaman' Ziya bey'in döktüğü diller, oğlu Abdi bey'in 'istirhamları', beyhude!

Sivri çenesini dikip, gözlüklerinden ateş saçarak, bar bar bağıyordu : "— a be siz ne sülersiniz, burda duudum, burda ülürüm, aair iimrümde istemem sürüneyim, zordur ma'cirlik! 93'te Tuna vilâyeti, şimdi vilâyat-ı selâse, korkunun ecele çaresi nedir, kim bilir sıranın Dersaadet'e gelmeyeceğini? Varmayın üstüme, varmayın..."

Sıra Dersaadet'e gelmiş, Halıcızade 'Köse' İsmail bey, ölmeden bunu da görmüştü. Ölümü, oğlunun başına ne işler açıyor: 'Büyük Valde' çoktan sizlere ömür, 'Küçük Valde', gâvur içinde 'karı başına' ne yapacak? Beceriksizdir, ömrü kocasıyla 'kumasının' gölgesinde geçti, çocuk gibi ne söyleseier inanır; bunca mal mülk, tezgâhlar, dükkân vs., eline bırakılır mı? İlk fırsatta Selânik'e gitmek 'farzoluyor', oradaki 'mameleki' tasfiye edip, 'Küçük Valde'yi buraya getirmek!

Oysa ortalık düzelemedi gitti, 'Devlet-i Aliyye'-nin âtisi meçhul, ne olacağı bir türlü vuzuh kesbedemiyor', Paris Konferansı'ndan çelişik haberler: deniliyordu ki Mösyö Clemanceau, Dersaadet'in Türklerde kalmasından yanadır; son günlerde Fransız basını ağız değiştirdi, sözde, ingiliz 'Hariciye Nazırı' Lord Curzon, Türklerin Dersaadet'ten çıkarılması 'hususunda', 'Fransız Hariciye Nezareti Kısım-ı Siyasi Reisi' Mösyö Berthelot ile 'mutabık' kalmış : İzmir ve Edirne, Yunanistan'a; Erzurum, Ermenistan'a verilecek; Osmanlı, Konya, Ankara, Bursa, Kayseri çevresinde, ufak bir 'beylik' olarak bırakılıyor; Le Temps gazetesi, padişahın Bursa'da mı,

yokta Konya'da mı oturmasının, daha uygun düşer i ufuinl tartışmaktadır.

" boşuna mı, 'herşey aslına rücu eder' denilmiştir? Vaziyet bu merkezde iken, Selânik'teki malı mülkü tasfiye etmek, akıl kârı mı? Dersaadet'in istikbali taht-ı teminata alınmadı ki? ingiltere himayesinde bir 'Boğazlar Devleti'nden bahsolunuyor; **vukın** ingiliz himayesi ehven-i şer ise de..."

Ilusnü Faik fikrine katılmadı; kurşun kalemını, iKi(ı kulağının arkasına yerleştirirken, onu bayağı u/arladı:

"— ...sizi Abdi bey sahib-i ferâset zannederdim : herifler Memalik-i Osmaniye'yi taksim ile meş-Uil, siz kalkmış ehven-i şer diyorsunuz. Çok teesmil ederim. Haddizatında fevkalade hâcıl bir mevkîdeyiz, daha dün itilâf Yüksek Komiserleri, Sadrazam'a müşterek bir ütimatom tevdi ettiler, mevzuu indir hele tahmin edin, imkânı yok edemezzsiniz: Harbiye Nazırı Cemal Paşa'yla, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Cevat Paşa'nın azlini talep ediyorlar, evet..."

Abdi bey olayı duymamıştı: "— Allah Allah, sebebi neymiş ki?"

"— ...kuva-yı milliye'ye müzahir olmalarından şırphe ediliyor. Türk olacaksın da, Kuva-yı Milliye'ye muzaheret etmeyeceksin, lâf mı bu? Lâkin küstahlığı Sadrazam'a emir vermeye kadar vardırıdılar, uokta-i nazarınıza göre şerrin ehveni buysa, ya ehvon olmayanı nedir çok merak ederim..."

Abdi bey, canı sıkılmıyor mu, bir duble bira içmeye Novotni'ye girmişti. Birlik 'sermuharririne', orada rastladı : önünde köpüğü ölmüş birası, tuzlu badem külâhı, gravyer peyniri; elinde kalem, masaya yığıp döktüğü 'esericedit' kâğıtlarına, harıl harıl biryoyler çiziktiriyor. Onu görünce bozuldu mu, gittikçe alinganlaştığından Abdi bey'e mi öyle geldi : iuu aydınlığı gözlerinden, bir bulut geçiyor. Abdi bey dertleşmeyi o kadar gereksiniyordu ki, buna rağmen nlini uzattı; tabureyi altına çekerek, Hüsnü Faik boy'in yanına tünedi.

Keşki tiinemeseymiş! 'Halet-i ruhiyesini' aılık

bullak eden ikinci sebep, onunla tartışması. Dalaş-tılar bile denebilir. Telefon 'irtibatını' kaybetmese de, Abdi bey, Birlik idarehanesine epeydir uğrama-mıştı : bilerek 'içtinap' ediyor, çekiniyor çünkü, Birlik Kuva-yı Milliye 'tarafıdır'; gerçi bazıları, ('has-saten' Hürriyet ve İtilâfçılar), ittihatçılıkta direndiği-ni ileri sürüyorlar; aslında tutumu farklı : Mustafa Kemal'i Enver'e yeğler; bunlar bir ara; Cemiyet'i bırakıp, ayrı bir 'fırka' kurmamışlar mıydı, Ali Fethi, Hüseyin Kadri filân; tutum o tutum, Hürriyetperver Avam Fırkası tutumu : akıllarısıra, Berlin ve Viyana ittifakıyla bileğini bükemedikleri İngiltere 'devlet-i fehimesini', çevrelerine topladıkları, tıynet-i belirsiz bcıldıırıçiplaklarla dize getirecekler!

Abdi bey, konuyu değiştirmeyi denedi. Aklınca, havayı dağıtacak. Yassı altın tabakasından, Hüsnü Faik'e cigara tutuyor.

"— ...Tevfik Paşa huzura kabul edilmiş, hangi sıfatıyla olduğu mucib-i merak, sâbık sadrazam sıfatıyla mı, sandalyasız nâzır sıfatıyla mı? Ceî'ie d'Orient'da konuşuluyordu, kulak misafiri oldum : Mabeyn Başkâtibi Aii Fuat bey'den naklen, türlü ri-vayet dönüyor: güyâ Meclis-i Meb'usan'ın içtimaa daveti tezekkür edilmiş, malûmatınız oldu mu? itilâfçılar intihabı muteber addetmediklerinden, müte-kabil miting ihzaratı içindeymişler..."

Ya da, Birlik 'sermuaharririnin', daha çok ilgile-neceğini sandığı, başka bir konuya atlayacaktır:

"— ...Mustafa Kemal Sivas'ı terketmiş, nerede olduğu meçhul! Daha evvel, Fransız matbuatında Kafkasya'ya intikal ettiği dercedilmişti, Enver Paşa'ya mülâki olasıymış! İhtimal verir misiniz? Halbuki Akşam'da Heyet-i Temsiliye'yi Eskişehir'e nakle-deceğini okuduk; Le Moniteur Oriental, Rauf ve Rüs-tem beylerin refakatinde, Afyon'da bulunduğunu id-dia ediyor, hem de bir haftadır..."

Novotni tıklım tıklım dolu, Noel dolayısıyla iyice süslü : tavandan, renk renk Japon fenerleri sarkıt-mışlar; aralarında, kırmızı, mavi, yeşil, krapon kâğı-dından 'envai' süs : uçsuz bucaksız şeytan merdi-venleri, yapma krizantemler, çocuk fırıldakları,

uulrlande'lar vs. Rahatsız edici bir balon kalabalığı, "Halikta 'serâzât' dolaşüyor. Sarhoş ingiliz bahriye-III'ii, şipşak bir oyun çıkardılar: cigarasının ateşiy-li kim daha çok balon patlatacak! Her patlayışta hngım çağıra sövüyor, kahkahadan kırılıyorlar. Her-ken rahatsız, kimse ağzını açamıyor: ne dip masa-lımla kaybolmuş, köstekleri altın, bıyıkları yağlı ma-«ı. bayramlık Ermeniler; ne, sürekli birbirlerini kut-ladıkları izlenimini veren, sinekkaydı Rumlar. Cigara dumanı. Yanmış yağ kokusu. Garsonlar, ellerinde lııra salkımlarıyla, rüzgârı itilmiş gibi çabuk çabuk, 'atışın bir ışık dağıtıyorlar. Neredense, hımhim bir ıramofondan bir Rum oyun havası: **Sirtaki**.

Hüsnü Faik, patlayan balonlardan mı tedirgin oldu, yoksa Abdi bey'in incir çekirdeğini doldurmaz dedikodularından mı? Dayanamayıp, sonunda kur-nağındakileri boşaltıveriyor:

"— Abdi bey, Abdi bey, bunların cümlesi lâf-ii •m/af! Biz neler duymaktayız: Saray, İngiltere den medet ummaktadır, 'mülkün' onbeş sene müddetie müstemleke olması teklif edilmiş, icâra çiftlik mi veriliyor reca ederim? ittihatçılar, Almanya'dan mel-i e aramıştı, şimdi bambaşka bir şayia; Ruslardun himaye talebinde bulunmuşlar, Ruslardan diyorsam, lııılşeviklerden! Münevverân, ingiliz **mandat**'sıyla Amerikan **mandat**'sı arasında mütereddit, bunu an-lıınnk için payitaht gazetalarına bir atf-ı nazar kâ-tıdır. Kanaat-ı âcizânem o ki, sebep-i felâketimiz i',le tam da budur, yâni çare-i halâsı ecnebidde ara-mak!..."

Kulaklarının dibinde patlayan bir balon, sözünü Kesti. Hışımla dönüp, sarhoş gülümsemesi çenesine yığı gibi bulaşan tüysüz bahriyeliye bakıyor, bakış-ımının cismi olsa, adamı o anda yerle bir ederdi, o derece sert! Sonra, 'gümrah' kaşları alnına yüksel-miş, sözünü sürdürüyor:

"— ...fert fert, millet olarak; evveleminde, bu hakikati idrakte mükellefiz; bilâhare, icabatını ifâ ile! Cıvıt'ın firarı, Karasu efendi'nin italyan tâbiyetine iioçmesi, zât-ı âlinizin İngiliz Muhipleriyle aşinalığı, -anneder misiniz ki sizi mes'uliyetten kurtarır? Ha-

kafin, enli ve beyaz dişlerini meydana çıkaran, yırtıcı gülümsemesiyle ne dese iyi?

"— ...hissiyattan anlamam, fazlasını muzır te-lâkki ederim inoıı bey, zira hassasiyet hayatı müş-kilieştirir; buna binaendir ki preference'larım, aşka değil zevke teveccüh etmiştir: aşk hissiyattır, gayr-ı kaabil-i tarif bir mefhum, halbuki zevk dediğimiz müşahhas bir keyfiyettir, cismen yaşanır."

Roza Mizrahi'nin o zaman dediklerini, Abdi bey'-le 'rabitası' doğrulamaz mı? Ne parfüm buğulu mektuplar, kurutulmuş çiçekler; ne yorgun piyanolu akşamüstlerinde, anlamı ince göğüs geçirmeleri! Aralarında duygusallığın zerresi olmamıştır: Rosa, daha bacak kadar oğlanken, Abdi bey'in tadına bak-tı, beğendi. Sık sık, sevdiği bir yemek çeşidi, hoş-landığı bir meyva gibi onu arzular. Duygulardan arıtılmış, çıplak bir arzudur bu, yırtıcı bir bencillikle sa-dece doyum arar; bulabilmesi için, ne bayağı düzey-lerde, ne türlü çeşitlemeler gerekirse gereksin, şaş-mayan budur, insanları değerlendirirken, bir de ta-bii, ona zevk verebilme yeteneklerini, derinden de-rine hesaplayışı!

Abdi bey Yeniköy'e Raşel'in hayaliyle gelmişti. Raşel'i ara ki, bulasın! Riri rahatsız, şöminenin ate-şine bakmak bahanesiyle, vırt zırt girip çıkmasın-dan belli: papatya gözleri, işveli 'istifhamlar' ola-rak, Abdi bey'in gözlerinde kalıyor. Sonunda, bir punduna getirip 'küçükhanım'un şehirde olduğunu açıkladı, Matmazel Hortense'la gezmedeymiş! Rosa Mizrahi, boşboğazlığına içerledi mi? Bakışlarında, güneşte bir kılıç parıltısı, yanıp sönüyor. Riri'yi, 'alelacele' savıp, durumu gönlüne göre 'izah' ede-cektir: Miralay Morley 'cenaplarının' hakkını, baka-lım nasıl ödeyeceklermiş? Raşel'i şımarttıkça şımar-tıyor, 'adeta' öz kızı : Noel'in tadını iyice çıkarabil-sin diye, yapmadığı kalmadı : günlerdir, o salon se-nin bu salon benim, geziyorlar. Böyle uçar bir ço-cuğun, bundan ne kadar sevineceğini bilmez mi, gerçek bir gentleman! Hem Raşel'in, onun 'refaka-tinde' Constantinople'un kibar 'mehafilinde' boygös-

termesi fena mıdır, 'perestişkâriarı' artacak, eh, bu ila 'istikbali' için bir güvence!

Konyak kadehleri 'temadi' ettikçe, söyleşinin rengi değişmişti. Her kadeh bir cehennem eriyiği, boğazlarına kor kızılı boşalıyor. Damarlarında 'ceve-lân' eden kan mı, elektriği gizlice çıtırdayan bu de-lirtici sıvı mı? Sanki, kıvamı düşük, 'harareti' yük-sek bir lâv. Abdi bey'in gözünde, Rosa Mizrahi'yi, başkalaştırdı : yüksek elmacık kemiklerine, yak'cı bir yangın kızılığı yürümüş; elmaslı tarakları, yakut tozu yağıdırıyor; saplı gözlüğü, som ateşten! Anlaşıldı, bu akşam da 'o' akşamlardan birisi, Abdi bey'in, ezbere bildiği 'ilk işaretler' beliriyor: Rosa'nın göz-lerindeki havagazı alevi, mordan eflâtuna döndü: derinliklerinde, yıldız sarısı toz dağılmaları; kirpi-klerinin ucunda, haşhaş pembesi kıvılcımlar. Konuş-ması ağırlaştı mı, ne : kelimeler, sanki görünmez ipliklerle diline bağlı da kopamıyor: ıslak ve yapış-kan, bir süre dudaklarına asılı kalıyorlar. Hele cıga-ra içişi, tamamen farklı: dumanları üflemeyi bırak-tı; ağzını hafifçe aralayıp, mavi bir sis yumağı salı-veriyor; ağır ağır yükselen tül perdesinin ardından, gözlerini kısarak, onu süzüyor. Çok geçmeden, 'müs-tehcen' konuşmaya başlayacaktır. Hep öyle yapmaz mı?

'Nitekim', sofraya oturmalarıyla, sözü 'Benli' Panayot'a* aktarması bir oldu, hani Kalyoncukulluk -taki 'selâtin' meyhanelerinden birinde, ortalığı kırıp geçiren şu köçeğe : Sakız'lı mıymış neymiş, 'Barba' Andon'un yerinde oynuyor! Binbaşı Ferid bey, Gülis-tan'ın yeni 'cmant'ı, öve öve göklere çıkardı; acaba Abdi bey de, tanıyor muymuş? Abdi bey gülümsedi : Dersaadet'te, 'Berili' Panayot türünden bir 'tavşan' yaşayacak da, o haberdar olmayacak, 'bu mümkün midir?'. 'Benli' Panayot, bugünkü 'mevkii ve itibar-ını', bir bakıma orıa 'medyun': Abdi bey olmasa, Asmalımescit'teki o izbede, 'el'arı ite köpeğe omuz

Bkz.: 'Sırtlan Payı'

titretip, göbek atacaktı', 'Barba' Andon'a geçmesini sağlayan odur.

"— ...sefahet bahsinde 'Pembe' Niko'yla mukayese dahi edilemez, lâkin **ma chere**, lâtif siması, mevzun endamıyla, onun kat-be-kat fevkindedir. Şano'ya çıkarken allık, pudra ve düzgün sürdüğünden, şairin vassıfettiği âfet-i devrân olur çıkar, malûm-u âliniz Nedim'in meşhur mısraı şöyledir:

"Belâsın ben de bilmem, kız mısın oğlan mısın kâfir?"

Yemeği, gümüş şamdanların ürperen aydınlığında yediler. Riri hizmet ediyor, eli işde, 'fikri' Raşel - de: otomobil sesi kolladığı pek belirgin, bütün kulak kesilmiş, ağaçları karman çorman eden lodusun hoyrat uğultusundan başka, hiç birşey duyulmuyor ki! Rosa Mizrahi, bacağının birini, masanın altında, Abdi bey'in iki bacağı arasına attı : aklına esti mi yapar, o kadarla da kalmaz hem, eliyle tutup bir elini usulca eteğinin altına sokuyor, butlarını elletecek. Bir yandan söyleşiyorlar, bir yandan Abdi bey Rosa'nın kalçalarını okşuyor: 'şayan-ı hayret' eti hâlâ sımsıkı, incecik terlemiş, adamakıllı sıcak! Ol-du olacak, kalçalarından, kuyruk sokumuna doğru sarksa mı?

Söz 'Benli' Panayot'tan 'itilâf zabitanının', hele Yüzbaşı Rene Lariviere'in anlata anlata bitiremediği 'Bilezikli' Kalyopi'ye atladı : Aynalıçeşme'de, Madam Despina'nın evinde bir 'alûfte' ki, çalgı kıyamet oynar dururken, kendi memelerini ağzına doldurup, ayakta 'inzal' olmasıyla ünlü. Abdi bey'in gözünde o tik, şakaklarında o zonklama. Bakışları nasıl kayılandıysa, başını Rosa'ya çevirdikçe, yüzünü ayna yansımasıcasına aydınlatıyor. Sağ eli kalçadan kuyruk sokumuna uzandı, oraları daha terli, parmak uçlarında nemli tüy temasları, varla yok arası bir yapışkanlık!

Yemek işlevini yitirmişti. Kalktılar. Rosa Mizrahi, kahvelerini ocak başına getiren Riri'yi, kaşla göz arasında yolluyor. 'Küçükhanum'u bekleyip, uykusundan olmasına ne 'hâcet', Abdi bey'le oyuna oturacaklarından, onlar 'esasen' uyumayacakmış,

kâğıtları' getirşiaraiş, yeter! Riri, sinsi hınzırlığıyla, istenileni yaptı: dudaklarında 'hayâsız' sırtması, papatya sarısı gözlerinde 'müstehzi' pırıltılar! Çekilirken, eteklerini parmak uçlarıyla şöyle tutup, yarım yamalak bir 'reverans' denemesin mi? Bak rezile! Sözde iyi geceler diledi ama, havası başka, Allah kolaylık versin' anlamına birşey! Abdi bey'e mi dokundurdu?

Abdi bey kaçın kur'asıdır: Rosa'nın, harıl harıl, özlediği gerilim ortamını hazırladığını görmez mi? Bunca 'tevbihe' rağmen Riri'nin yatmayacağı, Raşel'in 'avdetini' bekleyeceği 'kat'i, her dakika yukarı çıkabilir. Gerilimin birinci ayağı bu. ikincisi, Raşel'in gelebilecek olması! Annesi dışarda gecelemesini yasaklamış. Miralay Morley'le olmazsa, 'maiyeti erkânından bir zabitle, behemahal dönecektir'. Raşel - in ya da Riri'nin, (yoksa, ikisinin de mi?), şöminenin karşısındaki derin koltukta, onları yakalayabilmesi olasılığı, Rosa Mizrahi'nin aradığı korkulu gerginliği yaratıyor: mengineye vınlayan bıçak gerilimi, sinirlerini viyolonsel telleri gibi çat çat atan, basıldık basılıyorz korkusu! Barzılay'ların, güneşle gümüşlenmiş 'Hususi' deniz banyosundaki; Halıcızade Yalısı'nın, yeşil buğulu limonluğundaki, 'kaçamak' sevişmelerinden bu yana, daima böyle olmuştur.

Başbaşa kalır kalmaz, 'resmiyeti' bıraktı: o yılların 'laubaliliğine' dönüyor. Isınmış kadın, chypre, İngiliz tütün ve Fransız konyayı kokularıyla, Abdi bey'i, sıcak bir havlu gibi sarmış. Rimelden simsiyah kirpiklerini araladıkça, gözlerindeki havagazi mavisi, sanki zehirli bir duman, usul usul sızıyor. Kalın sesi ağdalaşmış, cümlelerinde macun uzaması. Görgü kurallarının ayıp saydığı fikirleri, sevişirken sıralamak, onu kışkırtıyor ya, neler söylemiyor ki:

— ...bilir misin Abdi, nikâh kadını katlediyor: zira, erkek zevkinde serbesttir; hakkaniyet, bu serbestiyi kadınlara da tanımayı icabettirirdi, Heyhat, izdivaç kadını zevcine mahkûm etmiştir. Haddizatında hukuki, kısmen de mali bir akittir, cinsiyette tefriki muvafık olmaz mı? Zevç ve zevcenin hayai

cinsiyesi nikâhın şumulü haricinde bırakılsa, zan-nımca izdivacın mukavemeti azalmaz artar, mües-sese daha da muhkemleşirdi.

Sonra öpüştüler. Daha doğrusu Rosa Mizrahi, Abdi bey'in başını karpuz gibi iki eliyle avuçladı, eğilip dişlerini dudaklarına geçirdi. Dili, o pembe yılan, ağzına akıyor. Abdi bey, nedense alçaltıcı say-dığı bu öpüş sırasında, Raşel'e hiç öpüşmediklerini ansızın farketmesin mi? "Calib-i dikkattir, muttasıl Riri'yle öpüşürler!". Rosa Mizrahi, ipin ucunu çoktan kaçırmıştı, onun dudaklarını çiğneyedursun, bir yan-dan soluk soluğa sözlerini sürdürüyor:

— ...ne garip tecelli! Malik olmasına, bir kadı-nın arzu edebileceği herşeye malikim, lâkin 'Bile-zikli' Kalyopi'ye* gıpta ediyorum, keşki onun gibi olabilsem! Çünkü fahişedir, yâni cinsiyetinin efen-disi, erkek makulesini kullanır. Nerde bizde o talih?

Abdi bey'in erkekliğini içine alırken, tam bir 'cezbe' haline girmişti : kirpiklerinin aralığından gözlerinin sadece akı görünüyor; yüzünde, ışıklı ter boncukları, iri iri; solukları boğazına sığmaz; iki me-mesini, iki eliyle sımsıkı kavramış; kalçaları durdu-ğu yerde duramıyor; çalkalandıkça, üstüne başına, elmas taraklarından sanki toz kırmızı biber saçıl-maktadır.

— ...söyle Abdi, hangimiz daha orospuyuz : Kalyopi mi, ben mi? Söylesene be! Mutlaka bilmek isterim. Despina'nın evinde orospuluk etsem, Kalyo-pi'ye müşteri mi bırakırdım? O sürtük, üstüste kaç herifle yatabilir? inzali benim kadar mebzul müdür? Karılarla sevişebiliyor mu?

Oysa Abdi bey, ürpertici yanılısamasını yaşıyor-du : ocağın kızılığını, sivri tırnaklarıyla yırtta yırtta, kucağında dalgalanan hangisidir? Prens Bragin'e yataklık eden, yaşı oldukça ilerlemiş Rosa Mizrahi mi; yasak kitap meraklısı, çiçeği burnunda Rosa Barzilai mı; yoksa onun kızı, cinsel tutkusu akıllara ziyan Raşel Mizrahi mi?

* Bkz. : 'Sırtlan Payı'

Abdi bey, aynı yanılısamaya, balo gecesi de dü-şecektir. Hem de kaç kere : gözlerinin renginden olmalı, ana kız Mizrahi'ler mavi hastasıdır, kılıkları-nı çoğu ya düpedüz mavi, ya mavinin türevleri; o gcce şişe mavisi bir örnek tuvalet giymişler, sırtı bütün açık; boyunlarında birbirinin eşi inci dizileri; Raşel'in anasından özenip başında yükselttiği topuz, benzerliği adamakıllı çoğaltıyor: balo kalabalığı or-tasında, Abdi bey'in sık sık, Rosa'nın gençliğine rastladığını sanmasına şaşmalı mı?

Korkunç bir şey!... Aynı baloda, bir kadının hem genç kızlığı, hem olgun kadınlığı dolaşıyor: bir ara, fox-trot danseden çiftleri aralayıp, Selânik yılların-dan ele avtıca sığmaz bir Yahudi kızı yakalıyorsun, hah hah hah, elma dişler gibi güler, sol kaşı ikide bir havada, enli ve kalın dişlerinin üzerinde dudak-ları 'fistolu'; hemen arkasından, Mütareke istanbul'-unda, Mizrahi'lerin yalısı, poker oynamaya Mavi Oda'ya gireceksin, epeyce 'resmî' bir madam yolu-nu kesiyor: elmaslı taraklarından ışık zerrelere, pul pul dağılmaktadır; bir elinde altın saplı gözlüğü, öte-kinde İngiliz cıgarası, ikisinin arasında nazlı bir du-man ağacı büyüyor.

Peki, hangisi hangisidir? Rosa nereye kadar Raşel, Raşel nereden itibaren Rosa?

Mizrahi'lerin balosu, umulanın üstünde ilgi top-lamıştı. Akşam üstü, yeşile çalan bir mürekkep morluğu, hafif hafif Boğaziçi'ne yayılırken, ilk oto-mobiller sökiin etti : 'Merasim' üniformaları giymiş, sırf sıрма apılet ve nişan, 'itilâf' subayları, Paris modası renk renk tuvaletleriyle, 'payitahtın' en göz-de kadınlarını kollarına takmış, dökülüşüyorlar. En çok da İngilizler. Miralay Kenneth Morley, erkenden damladı. Yorgun gözlerini içki kadehinde dinlendi-riyor. Yanıbaşında Raşel, ayrıca enseleri çıplak, dü-şük bıyıkları akrep kızılı, elleri beyaz eldivenli birta-kım 'zabitler': belki iskoçya'lı, belki İrlanda'lı. Fran-sızlar daha seyrek. Yüzbaşı Lariviere gecenin surp-lizi, çünkü Gülistan Satvet'le gelmiş, herkes Gülis-lan'ı Ferid bey mi nedir, o iriyarı Osmanlı 'zabitiylo' görmeye o kadar alışmış ki, yeniden Yüzbaşı Lcii

viere'le meydana çıkması yadırganıyor. Daha şimdiden bir sürü dedikodu, kulaktan kulağa fısıltılar.

Abdi bey, Servet Yesari'nin otomobiliyle gelmişti. Sabahtan öyle kararlaştırdılar. Lodos yerini dumanlı bir yağmura bıraktığından, Haciosman BayıT-nı inmek bir 'belâ-yı azîm', şoför önünü göremiyor, 'etraf kamilen bulut'. Servet Yesari bey'in 'haremi' İngiliz'dir: kerkenes çili üçgen bir surat, bir damla burun, uzun uzun dişler! Düyun-u Umumiye'deki İngilizlere Mümessili'nin yeğeni mi neymiş. Servet bey'in Londra'dan 'avdetinde' tanışıyorlar, ardından 'izdivaç'. Ne cerbezeli kadın, yol boyunca susmak bilmedi. Abdi bey'e, tabii, her söylediğini onaylamak düşünüyor. **"Par delicatessen, mon cher".*** Oysa tatsızlığı üstündeydi, gözü otomobilin camlarında hayaline iliştikçe bozuluyor: ne zaman sırtına frak giyse, başındaki festen utanır; 'münasibi' pırıl pırıl bir silindir şapka bunun, ama nerde onda o cesaret; geceyi, istese de istemese de, 'altı kaval, üstü şışhane' geçirecek!

Bak Servet Yesari bey, hiç aldırıyor mu? Aslında ince damar işlemeli kırmızı yanakları, kır kır bıyığıyla 'hâzâ' İngiliz, onun başında fes çok daha eğreti duruyor. 'Donanma-yı Hümayun'da bazı İngiliz zabıtları', bir vakitler fes giymezler miydi, onlardan farksız: ilk bakışta, Osmanlı'ya özenmiş bir 'ecnebi' sanılabilir. Kılı kıpırdamaz ki! Yolda şakaya getirip, üstelik bir lâf etti, Abdi bey'in tadını büsbütün kaçırdı: "— ...hele gidelim! Madam Mizrahi'nin, böyle müdepdep tes'id edebileceği, ihtimal son yılbaşısıdır!". Ne demek istedi? Birşeyler mi biliyor? Allah muhafaza, Kumpanya'nın 'vaziyet-i maliyesi' mi sarsılmıştır? 'Mahsuben' de olsa, her türlü 'avansın' esirgenmesi, bununla mı ilgili? Leon Mizrahi'nin, İsviçre'den dönmek bilmeyişi? Dayanamayıp soracak oldu, iyi kötü cevap alabilecekti belki, talih bu ya, Mizrahi Yalısı'na varmış bulundular.

Kış ağaçları, puslu karanlıkta sırlıslıkla: çıp-

lak dal uçlarından, kirli paçavralar gibi, bulut parçaları sarkıyor. Bahçıvan, elinde 'muazzam' bir şemsiyeyle peydahlandı, 'himayesinde' cümle kapısına yürüdüler. Orada onları, en mavi 'kraliçe' gökemiyle, Rosa Mizrahi karşılaşsın mı? Burnunu dikmiş, saplı gözlüğünün ardından, hepsini tepeden tırnağa süzüyor. El sıkışıyorlar. Hoşbeş filân, söz nasılsa şe'ı-ı üç gün altüst eden Lodos fırtınasına döküldü: Karadeniz'de yüzlerce balıkçı kaybolmuş, akıbetleri 'meçhul', aileleri 'efradı' sahilde sabahlamışlar, bütün gazetelerde 'Hünkârın teessür-ü şahanelerini izhar eylediği' yazılıydı.

Yalının loş ve hantal salonunu, ışıklarla donatılmış âvizeler mi böyle genişletip güzelleştirmiş; yoksa, karpuz kollu gömleklerini şişire şişire, bir havadan ötekine atlayan Çıgan çalgıcıları mı? Sanki başka bir konağın, başka bir salonu: Flaubert'in bir romanından çalınıp getirilmiş! Boy aynalarından, gökkuşağı renkleriyle yansıyan erimiş metal aydınlığı büfe çevresinde, bakara masasında, ya da ocağın başında öbeklenmiş misafirlerin, tutuşmuş toz magnezyum gibi üstüne yağıyor. Kimler, kimler, kimler! inanılmaz 'hotozları', evlere şenlik giyimleri, korkunç mücevher hevenkleriyle, kat kat gerdanlarını titreten 'vardakosta' madamlar: Kavukçuyan'ın 'refikası', Diamandis'in 'hemşiresi', Muzenidis'in hem 'refikası', hem baldızı. Yer yer, meşale gibi parlayan, buğday sarışını 'beyaz' Rus yosmaları. Teni ipek, gözleri kadife, kaşları samur, edasından yanına varılmaz, biri Yahudi, öteki Fransız iki 'matmazel' ki, birisi sigortacı Eskenazi'lerin ortanca kızıdır, öbürü galiba Nötre Dame de Lorette'de 'muallime'. Ya Gülistan Satvet? O bir âlem: Yüzbaşı Larivière'i lımonküfü buğusuna sarmış, hayli 'dekolte' tirşe tuvaleti, ucundan sigarası eksik olmayan uzun ağızlı<11> Fransızcadan başka dil konuşmamasıyla dikkati çekiyor.

Peki Raşel nerde, Raşel? Yine Miralay Morley adındaki, o ağır kanlı hayvanın 'inhisarında' mı?

Abdi bey, tekgözlüğünü ihtimamla sağ gözüne ymleştirep, kalaylı bakışlarıyla kalabalığı taradı.

* "Nezaketi icabı, azizim".

'Tehalükünü' fazla mı belli etti ne, Madam Mizrahi en resmi tavrıyla 'misafirleri ağırlamakta yardımcı olmasını' rica ederek, onu yanında alıkoyuyor, Abdi bey içinden gülümsedi : hep aynı oyun : o burada yarı bunak Sadrettin Bahri Paşa'yla, kahkahalarını çay fincanları gibi ortalıkta kırıp döken, Besim Paşazade Şehbâl hanım'la oyalanırken, Miralay Moiley 'cenapları' orada Raşel'le kırıştıracak! "Yağma yok! Bizi, kolay kolay, mandepsiye bastıramazlar, mon cher!"

Ne var ki, 'Sabık' Cebelibereket Ayanı, sıkma gözlüklerini ipek mendiliyle uzun uzun silerek, o günkü 'Türkçe' İstanbul gazetasında çıkan 'tavzihin' dedikodusuna girişti: İngiliz Muhipleri Cemiyeti Reisi Sait Molla, eski Reis Vekilinin, 'şahsı ve gazetasıyla' hiçbir ilişkisi olmadığını açıklamış! Bak bak bak! Miralay Enver bey, ne çabuk da gözlerinden düştü, işin kötüsü, siyasetten konuşuldu mu, bir süredir Abdi bey kendini hemen kaptırıyor. Yine öyle oldu : bir de baktı ki, kadehleri üst üste yuvarlayıp, haldır haldır, Yergir'de yayınlanan haberi tartışıyorlar. Haber de, ne haber: Paris'te, Ermeni temsilcisi Bogos Nubar Paşa'yla, Kürt temsilcisi Şerif Paşa, Barış Konferansı'na ortaklaşa nota vermişler! Acaba bu, Ermenilerle Kürtlerin aralarındaki 'nizayı' unutarak, Osmanlı'ya karşı 'ittifaklarının, ifadesi midir'; Bâbiâli'yi baskı altında tutmak için, itilâf devletlerinin tasarladığı 'desiselerden' birisi mi?

Çok geçmeden, alkolün bilemediği Abdi bey, terbiyesiz ustura keskinliğini edinmişti; tekgözlüğünü ışıldata ışıldata, çevresindekilere 'ahkâm' kesiyot; sözünü, en umulmadık yerde askıya alıp, ikide bir calgrcilara 'kumanda' ediyordu :

— Maestro, putsza czardas!

Ya da : — ...te adtd nekem, s'il vous plaît!

Ne vakit dinlese, 'gaşyolduğu' parçalardı bunlar, taa, Paris'ten beri! Çıgan kemanları tutuştuğu an, 'meçhul bir kuvvetin taht-ı tesirmde', olanca kederi dağılır; öğrencilik yıllarının kaygısızlığı ve fütursuzuğu, içinde adeta bir ateş bahçesi donatırdı.

Son zamanlarda, nedense, sihir bozuldu : aynı parçaları, aynı hevesle dinliyor, gel gör ki eski 'meserreti' bulamıyor. Çünkü 'zihnen', idam talebiyle Divan-ı Harb-ı Örfi'de yargılanmaktadır : ışıktı kıt, cıgara külü, kurumuş mürekkep ve yağlı palaska kokan ahşap bir salon; acayip, lüzumundan fazla yüksek bir kürsüde, simsiyah 'hey'et-i hâkime'; maznun mahallinde, kanter içinde o : aralıksız, aynı biçure savunmayı tekrarlayıp duruyor :

— ...ittihatçıların kâffesini aynı kefeye koymak cinayettir, evet cinayet! Mâlûm-u âliniz Cavit beyefendi ittihatçıydı, bendeniz de ittihatçıydım, lâkin biz muharebeye İngiltere ve Fransa'yla aynı cephe de iştirake taraftar idik, dinlemediler. Halbuki, tasavvur buyurunuz, bu takdirde cenup ve şimal hududları müemmen bulunan..."

Prens Bragin'i bu yüzden mi farketmedi? Prens'in gelişi, bu gece bir tuhaf da, ondan mı? Patirticidir, adımını eşikten atar atmaz kıyameti koparmaz mı? Bu gece, hayır : ne bağırdı çağırdı, ne ünlü öksürüğüyle ortalığı velvelâyeye verdi. Sanki varlığını gözlerden silmeye, ilgi çekmemeye çaballıyor. Kılığı da, ona göre : sabah akşam, kaba müjik çizmeleri, renk renk kazak kaftanlarıyla dolaşan adam, bu gece 'Avrupa'lı' giyinmiş : rugan pabuçlar, çizgili siyah pantolon, frak, papyon kravat, **haut de forme** şapka! İnsanı bu da yanıltıyor, tarak tutmaz saçlarının bryantinle evcilleştirilip başına yapıştırılmış, kirli sarı sakalının ayışığı gibi düzenli taranmış olması da. Yalnız dudakları, hep öyle narçıçeği kırmızı.

Abdi bey, Riri'nin gezdirdiği tepsie eğilmiş, içkisini tazeliyordu, aaa, o da kim yahu : Prens Dmitri Bragin! Salonun koridorla birleştiği köşede, Madam Mizrahi'yle başbaşa vermiş, konuşuyor. Hayaletten farksız bir Prens Bragin bu, siskalığı büsbütün meydana çıkmış, zoraki neşesini maskeymiş gibi suratından alıvermişler, düşük gözkapakları gözlerindeki sunturlu kederi gizleyemiyor, sesi ufalmış gitmiş. Ayaküstü birkaç dakika söyleştiler, sonra koluna girip Madam Mizrahi onu koridora uzaklaştırdı, Allah bilir iç odalardan birine götürdü. Salona, elindeki

'zıvanalı' Rus agorasından, lokomotif gibi duman üreterek dönüyor. Yolu üzerindeki misafirlere, yalan- cı gülümsemeler dağıta dağıta, gitti ocağın başın- daki Miralay Morley'i buldu; kulağına eğilerek, bu defa ona birşeyler fısıldadı. Raşel'le ne 'kaynatıyor- lardıysa', Miralay Morley ıslak ıslak sırtıyordu, o dakika suratı asıldı, şıp şıp yere damlayan yüz çiz- gileri derlenip toparlandılar, hatta kaşlarında uzak- tan bile seçilebilen bir çatılma! içkisini yudumlar- ken, Madam Mizrahi'ye iki soru yöneltiyor. Aldığı karşılıklar yeterli olmalı ki, Raşel'e dönüp elini öp- tü, özür dileyerek ayrıldı. Konuşa konuşa, Rosa Miz- rahi'yle koridora doğruldular.

Abdi bey, ilkin seviniyor: Raşel'i çok şükür yal- nız kıştırabilecek! Sonra, İngiliz İstihbaratı'ndan Mi- ralay Morley'le, Prens Dmitri Aleksiyeviç Bragin in böyle tun tun saklanarak, neler konuşabileceklerini merak etti. Asla giderilemeyecek, bir merak bu!

Topuzu piyano siyahı, tuvaleti şişe mavisi, ru- ju ateş kırmızısı, Raşel Mizrahi, yaşından büyük gös- teriyor. Yirmi bir, yirmi iki filân! Püf püf cıgara iç- mesi, bu izlenimi pekiştirmiyor mu? Hareketlerinde- ki kıvamlı 'seyyaliyet', gözlerinin zehirli mavi çağrı- sı, daha belirginleşmiş. Halıcızade 'Bacaksız' Abdi bey'i, yanbaşında görür görmez, sol kaşını kaldı- rak gülümsedi. Abdi bey, aynı yanılsamanın çapra- zına düşecektir: Kim bu Allah aşkına? 1323'de, Se- lânîk'te gizlice seviştiği, Barzılay'ın kızı mı; yoksa Dersaadet'te, 'rumî' 1335 senesi nihayetine doğru, sevişme çareleri aradığı, Mizrahi'nin kızı Raşel mi?

Öfkesini, 'mümkün mertebe' saklamaya çabalı- yor :

— ...bakıyorum, matmazel cenapları, mevcudi- yetimizden dahi bihaber görünürler. Varsa Miralay Morley, yoksa Miralay Morley! Acaba bu ingiliz do- muzunun, abd-i âcize sebep-i tercihi ne olsa gerek- tir? Doğrusu, ziyadesiyle merak ederim.

Raşel Mizrahi, annesinin kahkahasıyla güldü : sanki boşluktaki görünmez bir elmayı, üst üste diş- ledi :

— ...comme e'est drole, mon bey!* Ortada bir tercih yoktur ki, sebebi bulunsun! Noel münasebe- tiyle, Miralay'ın lütfundan bilistifade, gezdik dolaş- tık.

Abdi bey, bakışlarının kalayıyla, Raşel Mizrahi'- yi, tepeden tırnağa yaldızlaman. Kadehini bir di- kişte bitirdi :

— Hepsi bu kadar mı? diye sordu.

— Hepsi bu kadar!

Sesindeki asidin yoğunluğu birden yükseliyor: — ...bu kadarmış! Sen onu benim külâhıma anlat kızım. 'Bacaksız' Abdi kül yutmaz : o deyyus-u ek- berin, ne mal olduğunu bilmez miyim zannedersin? Hatâ edersin! Haddizatında, valden olacak karıyla kırdığınız ceviz bini aşmıştır, peder-i muhteremin muttali olursa, —olmak iktiza eder—, ef'alinizin ce- remesini misliyle çekersiniz, benden ikaz etmesi...

Hayret! Raşel Mizrahi etkilenmiş görünmedi: Üzerinde, aşırı bir güven : onun söylediklerinden çok, çevresiyle ilgileniyor; uzaktan, Gülistan Satvet'e gülümsedi, Şehbâl hanım'la işaretleştiler, tir tir tit- reyerek, duygusal bir parçayı bitiren çalgıcılara, bir iki el çırpıyor. Bu arada, gülümsemesini dağıtmadan, Abdi bey'e dedi ki:

— Yılbaşı gecesidir, mon bey, ruhsatınız olur- sa, tadını çıkaracağım : şampanya içip, dansetmek arzusundayım! Lütfen, âsâbımza hâkim olunuz; ara- mızdaki hususiyete, ihtiva etmediği manalar tahmil etmeyiniz.

Yanlarından geçen, pembe beyaz ingiliz suba- yının, koluna giriyor:

— ...voulez - vous danser avec moi?*

Kemanların rüzgârıyla savruldu. Abdi bey, ar- kalarından baka kaldı. Çok mu içti, çok mu yaln.z : ağzında nişadır lezzeti, bakışları sönük, kulakları düşmüş; bıraksalar, eline geçirdiğini kırıp dökecek, öylesine 'meyyus' ve öfkeli! Gerçeği niye saklama-

* "— ...Ne kadar tuhaf, beyim!"

...Benimle danseder misiniz?"

lı? 'Hurb-ı Umumi' ittihat ve Terakki'yi yıkmakla kalmadı, onun yıldızını da söndürdü. Mütareke'den beri, önündeki kapılar, çat çat kapanıyor. Nerede o Tanin'deki, Şura-yı Ümmet'teki yazıları ilgiyle izlenen, genç 'meb'us?' Meclis-i Meb'usan'da, Cavit bey, Zogreb efendi'yle 'sosyalistlik mevzuunda' kapışınca, parlak 'müdahalesinin' topladığı alkış? Nerede, iki satırlık bir pusulasıyla, çıkıveren 'tayinler?' 'Topal' İsmail Hakkı Paşa'ya, bir telefonuyla gerçekleştiren, 'vagon tahsisleri?' Ah ah, çok erken kavuştuğu 'itibar ve iktidarı' çok erken kaybetti; üstelik ne kadar kolay elde ettiyse, o kadar kolay! Artık, 'esamisi bile okunmayan, siyasi bir mevtâdır', daha dün kucağında hoplattığı Raşel, dünya kaç köşedir anlar anlamaz, bunu farketmez mi? Hemen, etti.

"... esasen onun da, valdesinin de, sebeb-i tercihi daima servet ile kudret olmuştur. Hâl-i hazırda bunları, Miralay Morley'in şahsında buluyorlar. Haksızlar mı? istikbalim mevzuubahis olunca, herifin nüfuzundan ben dahi istifadeyi derpiş ediyorum : Raşel Mizrahi, haydi haydi edecektir!"

...Geceyarısından sonra balo ağrından çıktı : cıgara dumanlarının kar mavisi sisinde sarhoşlar yüzüyor, terli parfüm buğusunu alkol buharına karıştıran bulut gibi kadınlar, gözleri kanlanmış altın dişli erkekler. Abdi bey, koridorda, Servet Yesari bey'le burun buruna gelmesin mi? Faz'aca içmiş galiba : başında krapon kâğıdından kırmızı yeşil bir külâh, papyonu kaymış, alışkın olmadığı purosunu her çekişinde öksiirüyor, üstübaşı cıgara külü. Salıyalı bir sarhoş sırtmasıyla, peltek peltek, Abdi bey'in yolda sorduğu sorunun, cevabım verdi ;

— ...bu saltanat refik-i azizim, ilânihaye devam edemez : bâhusus, 'Müsü' Mizrahi'nin ittihaz ettiği, son kararı müteakip! Benden işitmemiş olunuz, 'Müsü' Mizrahi artık avdet etmeyecek : malı mülkü tasfiye eyleyip, isviçre'ye yerleşmekte mussır: Seferberliğe tekaddüm eden günlerde Lausanne'da teşerrûf ettiği, bir kadınla yaşıyor Kumpanya'daki hisselerinin satılmasına, kısmen ben tavassut ettim :

yalı, malûm-u âliniz, ipoteklidir; esham ve tahvilatına gelince, La Banque Suisse'de mahfuz bulunuyor...

Abdi bey birden ayılmıştı. Dik dik, itiraz etti:

— Siz neler söylüyorsunuz beyim? Böyle bir şeyin vukuundan bendeniz haberdar olmaz mıydım? Bunca senelik hukukumuz var, kaldı ki...

Servet Yesari bey, yaprak agorasından bir nefes çekmeyi denedi, beceremedi, tükürececek bir yer aranırken, 'müstehzi' ilâve ediyor:

— ...olmazdınız, olmazdınız! İlâhi Abdi bey, latife mi ediyorsunuz? Selânik'ten beri, zevcesiyle hâl-i münasebette olduğunuz, 'Müsü' Mizrahi'ce malûmdur. Onunkisi tecâhül-ü gafilâne değil, tecâhüi-ü ârifâne! Evet, tam tabiri budur, tabir-i mahsusu...

MUSTAFA KEMAL PAŞA ANKARA'YA VÜRUD E İTİ

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Hey'et-i Temsiliyesi
binlerce Ankara'lı tarafından heyecanla
karşılandı.

Ankara (Hususi)

Mustafa Kemal Paşa ve rüfekaşı, Cumartesi günü
şehrimize gelmişler ve büyük merasimle istikbal edil-
mişlerdir.

20. Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa ile Vaii
Vekili Yahya Galip bey, Hey'et-i Temsiliye'yi, Dik-
men sırtlarında, Emirgözü cihetinde istikbal etmişler
ve beyan-ı hoşamedide bulunmuşlardır. Bilahare tek-
rar arabalara binilmiş ve şehre doğru yol alınmıştır.

Yol imtidadmca ve nefsi şehirde, Mustafa Kemal i
istikbal için büyük bir kalabalık toplanmıştı. Bunı-
nın mücavir köylerden Ankara'ya gelen atlı ve ara-
balı köylüler olduğu anlaşılmıştır. Esasen Cumartesi
sabahı ajanslar ile Mustafa Kemal'in geldiği habiri
herkese yayıldığı gibi, bir taraftan da sabah erken-
den davullar ve zurnalarla bütün Ankara ahalisi is-
tikbale hazırlanmıştı.

Ankara şehri namına istikbal heyetinde ise, Mü-
dafaa-i Hukuk Cemiyeti azasından Müftü Hoca, Rı-
fat efendi, Binbaşı Fuat bey, Kınacızade Şakir bey,
Aktarbaşızade Rasim bey, Toygarzade Ahmet, Hatip
Ahmet, Kütükçüzade Ali, Âdemzade Ahmet, Hanifza-
de Mehmet ve Bulgurzade Tevfik beyler bulunmuş-
lardır.

Yol imtidadmca müteaddit yerlerde kurbanlar
kesilmiş, Mustafa Kemal Paşa, ellerinde palalarla

dizilmiş yedi yüzü mütecaviz seymenin önüne geldiğinde otomobilinden inmiş ve 'Merhaba' diye gençleri selâmladıktan sonra, aralarında şöyle bir muhavere cereyan etmiştir: "— Arkadaşlar, buraya niçin geldiniz?" "— Millet yolunda kanımızı akıtmaya geldik". "— Bu fikirde sabit misiniz?". "— And olsun!" Gençlerin bu son sözleri üzerine Mustafa Kemal Paşa "— Varolunuz!" diye cevapta bulunmuştur.

Mustafa Kemal Paşa ve rüfekaşı bilahare Hükümet Meydanı'na gelmişler ve burada toplanmış kız ve erkek mektep talebeleri tarafından selâmlanmışlardır. Hükümet Konağı'nda kısa bir müddet istirahat eden Paşa, buradan, otomobillerle, şehrin cenub-u garbisinde bulunan ve ikametine tahsis edilen Ziraat Mektebi'ne gitmişlerdir.

Hey'et-i Temsiliye'nin şehrimize geldiği Cumartesi günü, hava güneşli lâkin kuru bir soğuk vardı.

ispanyol Nezlesi yüzünden, okullar (Darülfünun dahil) on gün tatil edilince. Neveser salgının 'ciddiyetine' inanmıştı. Abdi bey, 'mübalağa' etmiyormuş demek! Doksansekiz ölü, yüzü 'mütecâviz' hasta. Şehremini Cemil Paşa, tiyatroları da kapatmayı düşünüyor: oyuncuların 'kısım-ı azâmi' yatağa düşmüş, ne yapın?

Oysa Neveser, yıllardır vücudunu bu kadar 'zinde' hissetmemişti. Ateşi varla yok arası, öksürüğü seyrekleşti, 'kuvve-i mâneviyesi' yüksek! Münif le her buluşmasından, içinde bir alevsalarla dönüyor: İstanbul ona ufaldı mı ne? Sorunlar, çetrefilliklerini yitirdiler. İşgal karanlığının altında, 'militan' bir iyimserlik, belli belirsiz pırıldıyor: semt semt 'müsellân müdafaa-i milliye' grupları, 'teşekkül' etmektedir.

Ondaki değişikliği, gözü üzüntüden dünyayı görmediği halde, ilk farkedene Mercimek Nine olacaktır. Üzgün olmasına üzgün, yemekten içmekten kesildi, sabahlara kadar 'hatim indiriyor'. Halıcızade 'Köse' İsmail bey'in 'ufûlünü' duydu duyalı böyle, çünkü 'velinimetidir': 93'de o, 'dünya aaret bilmez şuncacık bir çocuk', Moskof 'epiciğini' Eski Pazar'dan kovalamış, 'mâcirlik yollarında bi perişanlık, bi perişanlık', ellerinden 'cennetmekân İsmayil biyci-
<1m' tutmasa, 'çıfıt' Selânik'te yüzlerine kim bakarmış ki?

O gün Lodos'un azgın günü, Neveser sokaktan mutfağa, sanki ılık ılığa rüzgâr tarafından savrulmuş, dağınık saçlarında havai mavi bulut parçacıkları, —biri hafif şehla— akıllı gözlerinde, incecik yağmur tozu. Mercimek Nine, elinde bıçak, mutfak (iın bakır kızılı aydınlığında, portakal kabuklarını ı lıyıyordu: Doğan bayılır ya, portakal kompostosu

yapılıyor, bıçak sırtı kıyılan kabuklar içine atılacak, hem 'rayiha verirmiş, hem de 'baharlı' bir lezzet! Mercimek Nine, sessiz sedasız, ağlamıyor muymuş? Gözyaşlarını baş örtüsünün ucuna silip ona, ters ters baktı: 'gelinini' el üstü gül üstü tutmuş, yere göğe koyamamış 'kaynatasına', yeterince yas tutmadığını sanıyor, durduğu yerde dedi ki:

"— ...a be kızım, süle bana, nedir sendeki bu şetâret? Kaynatan sizlere ömür, kefere kapımıza dayanmış, astalık ortalığı kasıp kavurur: şenliğin sırası mı?"

Fakat şenlik, Neveser'in 'ruhundadır'; başka şenliklere de benzemez, tehlikelerle dolu, ürkütücü: olura olmaza, 'cür'etkâr' gülüyor; damarlarında yıldızlı maytap cırtılarıyla, koyu bir ışık dolaşmaktadır; sinirlerinin ağacı renk renk çiçek açmış, sırsıklam ilkbahar. Rüyalarında, bugün olmazsa yarın yaşayabileceğine inandığı 'hârikulâde' mutluluk anları: Orient Express, sözde Peşte'den hareket etmiş, yataklı vagonlardan, restaurant'a geçiyorlar: o ve Münif, trenin camlarında sisli bir nehir, Tuna mı? Yok yok, Davos'ta Neveser, Nevres bey'le bir salon-da çay içmişti ya, hanı hafif kakao biraz Mozart, oradaymışlar, Osman Nevres bey'in yerinde Münif Sabri!

Hele Petrograd'ın buğulu aydınlığında, Perapa-las'ın olanca Halic'i camlarına almış gizemli odasında, 'hâlâs-ı vatan' için kurdukları hayaller yok mu; evlendiği gün içine düştüğü, o rahat ama kof yaşantıdan onu koparıp alıyor, büyük bir 'sergüzeştin' karmaşık 'helezonları', arasına atıyor: suç ortağı bir mehtâbın, altın yeşili ışıltılarla dökülüp saçıldığı 'müslüman' sokaklarda, 'müteaddit' tabanca namlusu, bir an, yanıp söner; Arapyan Hanı'ndaki, Kroc-ker Oteli'nin bodrum katındaki hücrelerde, gözü kaşından görünmez, yüreği pek, yumruğu kalın tutuk-lular, bir an, belirip kaybolur, 'şüpheli eşhastan māduttular', zira, 'Mustafa Kemal'le münasebet-i hainâ-neleri mevzuubahistir'; Anadolu içlerinde biryerlerde, cam soğuğu, kül mavisi gökyüzüne karga ve siğircik dağıtan kavaklardan, kara kalpaklı Kuva-yı

Milliye süvarileri fena at koparmışlardır: fişeklikleri sağlı sollu çapraz, boyunlarında 'sahra' dürbünü, omuzlarında mavzer.

Böyle bir 'mefkûre-yi millîye', bir 'dava-yı mukaddese' kim gönül verse, hastalıklmış, ölümmüş, iş-galmış, ona vızgelir; bütün benliği, 'mefkûresiyle' özdeşleşmiştir çünkü, 'yekvücut' olmuştur, ucu ona dokunmadıkça hiçbir olayı, kişiyi ya da düşünceyi, uzunboylu benimseyemez. Neveser'in Halicizade 'Köse' İsmail bey'in 'vefatına', Dersaadet'i hallaç pamuğu gibi atan enfluenza salgınına, 'vehameti' gittikçe anlaşılan itilâf işgaline, 'ehemmiyet atfetmiyor' görünmesi, bundan; aslında, 'mefkûre-yi millînin' gerçekleşmediği sürece, herşeyin anlam kaybına uğradığından, boyutlarının ya daralıp ya küçüldüğünden emin; o kadar böyle ki bu, paslı sarı bir akşam, Petrograd'da, kalkmaya hazırlandıkları sıra, Münif Sabri 'bir müddet hıfzetmesi' ricasıyla, büyükçe bir zarf verince, kirpikleri ıslanarak ondan, daha foal' bir görev istedi.

Arabada istediğini somutlaştırıyor: kocası Abdi bey aracılığıyla, çeşitli çevrelere girip çıkabilirdi, 'meselâ Muzenidis ahababıdır, onun tarihiyle Euiki Eterya mehafiline hülûl edilemez mi?'; son zamanlarda, 'Alemdar'cı Refii Cevat beyle aralarından su sızıyor, Hüsnü Faik bey'in yerini o aldı, namütenahi telefon mükâlemeleri yapmaktadırlar, istenirse o 'cihetten' İngiliz Muhipleri arasına sızılabilir; ha sahi 'hîn-i hâcette' Mizrahi Yalısı'na girip çıkması da 'mümkîn', müteakıl nefrete rağmen, mesâfeli bir âşinâlık muhafaza edilmiştir, bundan bilistifade...

Münif Sabri, 'zikrettiği' bütün çevrelerde, 'mütemet ve müemmen' adamları bulunduğunu, Neveser'in ellerini okşayarak söylemişti. Nasıl bir okşamak! Sanki 'narîn ve nahîf' bir kuşçağızı seviyor. Daha sonra, tel tel ateş bıyıklarını kulağına yaklaştı- tırıp, sırası gelince, 'onun hamiyetine de müracaat-tan geri durmayacaklarını' fısıldadı. O gün Venizelou'un yaş günü mü neymiş, Beyoğlu'ndaki Rum dilimliğinin içinden geçtiler: eflâtun bir karanlıkta, mavi beyaz Yunan bayrakları, Cadde-i Kebir'e saı-

kıyordu. Meyhanelerden sarhoş 'âvâzeleri', hüzünlü lâternalar. Sabah, Pera Ortodoks Kilisesi'nae 'âym-i mahsus' yapılmış. Öğleden sonra, Rum Cemiyet-i Edebiyesi'nde 'merasim'. Prodos gazetesi Tahrir Mûdürü söylev veriyor. Münif Sabri, farkında olmadan bir cıgara yaktı, kibritini üfleyip söndürürken, dedi ki:

"...yarından sonra, Rebiülâhir'in yedisidir, Osmanlı saltanatının sene-i devriyesi! Venizelos'un sene-i devriyesi münasebetiyle, Rumlara merasim izni veren Babıâli, Devlet-i Aliyye'nin 671. sen-i devriyesinin tes'idine izin vermedi. Ne hacâlettir!"

Bunları, yılbaşına üç gün kala konuşmuşlardı: o gece ne yapacaklarını da, arabada kararlaştırdılar: ikindi üzeri Çemberlitaş'a, Ahmed'lere gidip: geceyarısına doğru, 'eve' diye kalkacaklar! Dönüşle, Münif Sabri, Cihangir'e kadar Neveser'e 'refakat etmiş' oluyor. Oysa, 1920 yılma ('efrenci') başbaşa girmek, başlıca arzuları! Münif, Neveser'i bırakır bırakmaz, Mardiros efendi'ye uğrayıp, odalarını ayırttı mı, tamam! Nasıl olsa Neveser'i, Ahmed'le Doktor Melek evine dönmüş, evdekiler ise 'biraderinde' kalmış sanacaklar, 'herhangi bir tehlike melhuz değildir.'

Ahmed Ziya, Divanyolu'na çıkan yorgun bir sokakta, ahşap, 'nohut oda bakla sofa' bir evde oturuyor: iki kat, pencereleri cumbalı, kapısında geçen yüzyıldan kalma, koca bir çınar. Ne vakit uğradiysa, Neveser'in 'içini kasvet bastı': fazlasıyla 'havadar' ve aydınlık Terakki Apartmanı'nın, o gözlere sığmaz 'manzarasına' alıştığından mı; yoksa bu evin biraz hımbıl, epeyce köhne, mutlaka iç karartıcı havasından mı? Neveser'in fikrince, ikincisi doğru! Doktor Melek'in, gönle ferahlık verebilecek hiçbir önlem almamış olmasını, için için kınıyor. "Yuvayı dışı kuş yapar denilmiştir". İnsan hiç olmazsa, şu is bağlamış duvarları badanalatmaz mı: açık filizi, sedefli beyaz, ya da toz pembe! Aşağı kattaki sofa, bitişik muayene odası, hemen hiç güneş görmüyor, o 'alafranga' muşamba perdeler neyin nesi, ya tül asa-

aksm, ya dantel; duvarlara da, bir iki applique: gerektiğinde, lâmbalar yakılabilsin!

Mahalleli Ahmet Ziya'yla Doktor Melek'i evli biliyormuş, kaç para eder? Melek'in 'ev kadınlığından' zerre kadar 'nâsibi yok', 'âli tahsil gördüğünden, ihtimal tenezzül meselesi addediyor'. 'Vakıa' kış kıyamet demedi, ne yapıp yapıp döşedi dayadı, kapıya 'Doktor' levhasını astı; ama bunda gösterdiyi mahareti', evin 'umurunu çevirmekte' gösteremiyoi: halılar pamuklanmış, sehpalarda 'bir karış' toz, heie o mutfağın pisliği, 'maazallah!': üç günüük bulanık yığılı durur, nereye elini sürsen yağlı, dökülmemiş kiil tablaları, tabağında küflenmiş peynirler! Zaten doğru dürüst yemek de yapılmıyor ki! Ya tencere-nde pişirip kapağında atıştırıyorlar, ya da dışarda: artık Fırka'damı olur, Kurtuluş'un dizildiği matbaada, boya lekesi kurşun çapağı arasında mı?

Oysa Dr. Meleho Afram, 'soy' yerden! Kardeşinin ona 'meclubiyetini' gören Neveser, 'keyfiyeti' bahasına duyurmuş; 'Alaman' Ziya bey'in tavsiyesine uyarak, ("süryânîiği nâkise teşkil etmez kızım, insan-t kâmil oımcısa bîie, ehl-i namus bir hanım mıdır, sen ona bak!") geçmişini biraz kurcaladı: Afınm'lar 'sülâlecek" kuyumcu, Süryâni-i kadim cemaati'nin yaygın ailelerinden, bir ucu Dersaadet'teyse, öteki ucu kimbilir nerede: Mamûre-tûl-aziz'c'le mi, Dıyar-ı Bekir'de mi, Midyat'ta mı? Süryâni Patriği III. İlyas Şakir'in, 'suret-i mahsusada' Paris'e Batış Konferansı'na gönderdiği, Beyrut Metropolitisi Severlo8 Afram Barsavm yok mu? Onunla bile 'karabetleri' olduğu söylendi. Söyleyen de kim? Halıcızade Bacaksız* Abdi bey! Dr. Melek'in dedesini, Kapaıçarşı'dan tanımaz mıymış? Kuyumcular Arastasını en 'muhterem' adamıdır diyor.

Nasılsa eve erken döndüğü bir akşamdı, dışarıdan ufak bir yağmur, ağır ağır kaynayan bulutlar. Noltı Salon'da, kısa adımlarla gidip geliyor, cıyaların tının dumanıyla daireler çizerek, 'malûmat' satıyordu;

"— ...hazreti Nuh'un üç oğlu olmuştu, malûm :
• un. Ham, Yasef! Şam'ın sulbünden neşet edenler

de 'muazzam' çiçek demetiyle, Ahmed Ziya mutfağa girdiğinde, aşağı yukarı herşey bitmiştir. Üçü bir olup, tabakları 'gülüşâhenk' sofraya taşıdılar. Nedenise Doktor Melek, 'müstakbel görümcesine' kuru bir teşekkürü çok gördü: altta kalmayı sevmiyor, ondan; 'bilâhare Münif'in vasfeylediği gibi', belki de küstahlığından!

Münif gecikti: 'kavilleri', ikinci üstü Ahmed'lerde buluşmak, öyle mi? Nerdee: Akşam ezanları okunuyor, gelen giden yok! Neveser, yukarda, odanın köşesindeki Noel Ağacı'na takılmasa, iyiden iyiye merak edecek. Fakat, şu çam! Bir süre, neye yola-
cağını belirleyemiyor: Doktor Melek'in keskin sosyalistliğine, Allah'a inanmadığını tekrarlayıp durmasına rağmen, Hristiyan geleneğine bağlı kalışına mı; Almanya'da geçirilmiş uzun yılların, alışkanlığına mı? Ufacık bir ağaç bu: sarı, kırmızı, mavi, yıldızlı toplanlarla bezenmiş; dallarına, renk renk **serpentine** ve **confetti** serpilmiş; çevresinde, pır pır kilise mumları: ebrulü ve ağır.

(Birden, Davos'taki o Noel! Nevres bey'in geldiği yıl mıydı? 'Beynelmilel' Graudünden Sanatoryumu'nun görkemli kabul salonuna 'şahane' bir çam dikmişler: incik boncukla süslü, elektrik ampulleriyle filan, dallarında billur prizmalar ışıltıyor. O gece müzik vardı, içki serbest! Alkolün verdiği cesaretle mi, Viyana'lı Konservatuvar öğrencisi Seelig karşısına dikiliyor, 'mavi gözlerinde gayr-ı kaabil-i târif bir melâl', hayran hayran onu bir süre seyrettikten sonra, eline bir zarf tutuşturup, kalabalığa karışıyor. Zarftan, 'Müzeyyen' bir Noel kartı çıkmıştı: üzerinde, Seelig'in usturuplu gotik yazısıyla, onun için kaleme aldığı şiir. Şiiri 'kâmilan' unutmuş, bir iki mısraın 'mealini' hatırlıyor: **"Siz bu mülevves dünyaya ait olamayacak kadar, ulvî ve necipsiniz / Sizi sevmek alelâde bir aşk olamaz, mükemmel bir din olmalı / Bense bu muhteşem dinin, en büyük ve en sadık müminiyim"**. Zavallı Seelig, ne kadar hassas bir gençti. "Acaba el'an hayatta mıdır?")

Ahmed Ziya ablasının Noel Ağacı'na saplanıp

mahzunlaştığını görünce, yalnız onun başarabildiği sakacı bir ciddiyetle uyarıyor:

— ...yooo, olmaz! Bu gece mahzun olmak, resmen memnudur! Düvel-i İtilâfiye, müştereken bir tebliğ-ı resmi neşrederek müslüman, hristiyan mu-
»evî, bilumum Dersaadet sâkinlerine, meserret mecburiyeti koydu.

Gözlerinin içi gülerek, arkasından diyor ki:

— ...dur sana gramofon çalayım, zemine ve /amana uygun bir parça: Johann Strauss'un lâye-
mut valsî: Viyana Ormanları'nın Efsanesi.

Gramofon oracıkta ama, müzik uzaktan geliyor. Bu izlenimi yaratan odanın loşluğu mu? Çünkü yıksek tavanı, isli duvarları ve koyu renk perdele-riyle, mumların insafına bırakılmış: yalnız Noel Ağacı'nın çevresinde değil, boy boy şişelerin ağzına oturtulmuş olarak, odanın her tarafında titreyor-
lar: sofrada, divanın iki yanındaki sehpalarda, bazıları yerde. Valsin 'nağmeleri' bu ürperen loşlukta tel tel uçuşuyor. Öyle ki Neveser bir ara, kaçıcı a/na yansımaları görür gibi oldu.

Eve daha önce birkaç kere gelmişti, üst kata bu ilk çıkışı: "Aman yarabbi, bu ne derbederlik?" Çoğu buruş buruş, divana atılıvermiş Almanca derinler; aralarından, bir kitabın kapağı seçiliyor • "So-
ziulreform oder Revolution / Rosa Luxembu-g" İçinde simsiyah telvesiyle bırakılmış, kahve fincanları. Bir iki ilaç kutusu: l'Huile Camphree, Calcium Stindoz. Sehpanın birinde, gazı tükenmiş bir idare lambası, şişesinin isiyle duruyor; öbüründe, teki bes-
1,01,1 ke. yP a'acalı bir yün çorap, renkli pomponları-
na bakılırsa Almanya'dan, Tyroll işi! Divanın karşısına düşen duvar, boydan boya kitaplık; önüne, Kısa bacağı iki kitap cildiyle pekiştirilmiş, 'alelade' bir •i" hasır iskemle: masada, Sadreddin Celâl'in, Kur-
luluştaki sürekli yazısının müsveddeleri (Devamlı •iiluh ve Cemiyet-i Akvam), tashih provaları, bir des-
cigara kâğıdı: Bafra! İskemlenin arkalığine sa-
bahlık mı hırka mı belirsiz, bir giysi asmışlar; otum-
la. ak yerindeyse, açık bir Anatomi Atlas'ı, ibret bir-

şey : "Vücut-u beşerdeki adele teşekkülâtının, kuartma haritası çıkartılmış, boyalı da!"

Neveser raflardaki kitaplarla biraz oyalanır. Çoğu Almanca, sırmalı ciltleri 'gayetle muhkem' bilimsel eserlerdi bunlar : tıp ve mühendislik kitapları! Gözüne, 'sosyalizm nazariyatından' eserler de iliyor : işte, dillerinden düşürmedikleri Karl Marx'ın "Zur Kritik der Politischen Ökonomie"si, işte Bernstein'in "Was ist Sozialismus"u, Kautskiy'in "Die Diktatur der Proletariats"ı! Aaa, Ahmed Ziya müziğin rüzgârına mı kapıldı ne, fırlayıp ayağa kaıktı, abartılmış bir reveransla Doktor Melek'i valse davet ediyor. Neveser gülümsemesin mi? İki yanağında iki gamze, sağ gözü hafif şehla, onları bir güzel alkışladı.

Odanın dört bir yanına dağıtılmış mumlar, gölgelerini hem büyütüyor; birbirinin içinden üreterek, hem de çoğaltıyordu : ikisi ortada fır döndükçe, duvarlarda kısala uzaya vals yapan, inanılmaz bir golge kalabalığı! Neveser sanki bir hayaletler balosunda kaybolmuştur. Ne yanına dönse, gölgeler : Ya da birer saniyelik bir sürü imge : Ahmed'in suratındaki yapmacık ciddiyet. Hafif yana kaymış, boyunbağı. Doktor Melek'in, hopladıkça muhallebi gibi titreyen, esmer yanakları; loşlukta daha belirgin, üst dudakındaki mavilik. Dansetmesine iyi dansediyorlar ama, çift olarak birbirlerine yaklaşıyorlar mı?

"...Doktor Melek, Ahmed'in kolları arasında, fikrimce fazla kısa, epeyce mülehham! Traşlı ensesi, dolgun kalçalarıyla, genç bir kızdan ziyade, tecrübeli bir kadına benzer. Halbuki Melissa..."

Allah Allah, Melissa nereden aklına geldi? Feyziye'de okurken, Ahmed'in Selânik'teki sevgilisi : Eczacı Petridis'in kızı! Hani, gönlünün iyice ferah olduğu bir akşam, Ahmed'le ona Kemeraltı civarında rastlamıştı da, faytonuna almıştı. Birden hârelî nefti gözleri, düzgün çekme burnu, omuzlarına dökülen zeytin siyahı saçlarıyla Melissa gözlerinde canlanıyor : üst dudağında, gülümsemesine ne türlü gizler katan, son derece usturuplu o ben! Ahmed'in onu almaya heves etmesi, çok daha 'münasip' olmaz

mıydı? Daha genç, daha güzel! Neden Doktor Melek'i yeğliyor? Almanya'da bir başına kaldığından olmalı! Belki de sosyalistliğinden!

"— ...şayan-ı taaccüp olan husus odur ki, Melissa da hristiyandır. Doktor Meleho Afram da! Ruhmetli Haminne'm ne kadar haklıymış, 'Bu oğlan gâvur kızlarına müptelâ' derdi de, inanmaz, gülü gülüverirdik..."

'Şaşkın' Beşir usta'yla Münif Sabri, çeyrek saat arayla, Yatsı'ya doğru gelebildiler. İlk, Beşir usta : kuşaklı, siyah Alman muşambasını, iri göbeği yüzünden, kavuşturamamış; kulaklarına kadar geçirdiği, Aziziye fesi yağlı; suratında, 'ezelî hayret ifadesi'; minnacık burnu, el örgüsü uçsuz bucaksız bir atkının kıvrımları arasında, çilek pembesi! Daha merdivenleri çıkarken, ev zangırdıyor. Çoktandır görüşmediği Neveser'e, 'Mes'ut seneler' dilemek için el sıkmaya davranınca, az kalsın sofrayı çöktecekti; masayı kurtarayım derken, bu sefer sūrahiyi deviriyor : ıslanmasınlar diye, çığlık kıyamet kaçıştılar; tren düdüğü sesiyle hepsini bastıran, yine o.

Neveser'e her görüşünde Küçük Valde'yi hatırlatan, ("...zavallı kadıncağız, bir başına Selânikte ne yapar?"), Beşir usta'nın sakarlığına, Ahmet Ziya oldum olası takılmaz mı, bulaşıyor:

— ...Yunan'ın hakkından gelmek istiyorsa, Mustafa Kemal Paşa, allem edip kallem edip, Beşir usta'yı İzmir'e ihraç edecek. Bak gör, batırmadık sefine, yerle bir etmedik kışla bırakıyor mu? Vali Siergiadis, 'Yandım Allah!...' diye feryad-ü-figan etmezse, ben buradayım...

Beşir usta, şaka kaldırır: başının üstünde çevire çevire, atkısından kurtuladursun, Ahmed Ziya'nın alayına kıkır kıkır gülüyor. Masaya oturacağı sıra, bir haber iletti: 'İştirakçi' Hilmi bey'in Türkiye Sosyalist Fırkası'ndaki bazı 'amele' arkadaşlarına duymuş ki, Ali Rıza Paşa 'gidicidir', İngilizler 'milleti' saydıkları bu kabineyi istemiyor, hükümet düştü düşecek! Doktor Melek'le Ahmed Ziya, o dakika kapışıyorlar. Yanıldı yakıldı, Akşam'da çıkan benzer bir haberi kanıt gösterip, Ahmed Ziya, 'Şaşkın'

Beşir usta'ya hak vermedi mi, yandı: Doktor Melek, burun deliklerinden fena halde duman dökerek, karşısını savunuyor. Üzerine Münif Sabri gelmese, Allah bilir, sabaha kadar tartışacaklar.

Münif Sabri, söylentiye doğrulamakla kalmadı, ilginç ayrıntılar verdi: — ...mahza hakikattir: Hürriyet ve İtilâf, yeni Meclis-i Meb'usan'ı fesh ettirmek istiyor, 'Damat' Ferid Paşa'ysa hükümeti düşürmek! Padişah'ın arzusu, aynı istikamettedir: Mabeyn den istihbar etmiştik, Ali Rıza Paşa Sadrazam olduğu zaman, Vahdeddin, hükümeti 'hüllecî' diye vasıflandırmıştı, gönlünde Kâmil Paşa yatıyor.

Dudaklarına bir cigara ilâştirdi: — ...'Damat' Paşa boş duruyor mu? Ne münasebet! Geçen akşam konağında, Harbiye Nazır-ı esbakı Süleyman Şefik Paşa'yla, Adliye Nazır-ı esbakı Adil bey'i kabul etmiş, muhtemelen bu meseleyi tezekkür ettiler.

Kibritini üfleyerek söndürdü, cigara dumanlarıyla birlikte, bir yorum deniyor: — ...Meclis-i Meb'usan'ın haftaya küşadı mukarrer, gel de aç bakalım : intihap neticesinde 'millîci' bir Meclis tereküp etti, hükümet esasen 'millîci' addolunuyor; keyfiyet ne İngilizlerin işine gelir, ne Saray'ın : şayiaların mesned-i aslisi bu olmak iktiza eder.

Doktor Melek kuşkusuz karşı çıkacaktı. Neveser fırsat vermedi. Gözleriyle Münif Sabri'nin, bu gece nedense uysal görünen sarışınlığını okşayarak, soruyor :

— Kavlimiz böyle miydi Münif? Bir hayli geciktin!

Münif kaşlarını kaldırdı: Nasıl gelebilirmiş ki? Akşam üzeri, 'mesainin' en civcivli anında, İngiiz Sansürü'nden bir Yüzbaşı, 'refakatinde bir müfreze, bir de tercüman', matbaaya damlamış. Elinde İngiliz Komutanlığı'nın emri: Birlik'i kapatıyorlar! Sebep? Sebebi belirsiz, emir böyle! Üstelik, 'isticvap edilmaz üzere', Hüsnü Faik bey, iki süngülü nefer ortasında, Krocker Otel'i'ne götürülüyor: apartopar, bir mücrim gibi. Malûm yılbaşı, herkes bir yana sekip gitmiş, orada iki kimse üstlenmiyor; nöbetçi subayı, sanığı gözaltına alıp, sorguyu ertelemeye 'mü-

temâyil'. Bereket Münif Sabri'yle tercüman Garbis Babiâli'den tanışmış, 'o da eski gazetacılarıdır. Jamanak'ta muhabirdi'. Rica minnet, 'evrak muameleye konup, Hüsnü Faik bey isticvaba alınıyor': gazetenin, İngiltere 'devlet-i fehimesi' aleyhinde yayın yapmakla suçlandığını öğreniyorlar. Savunma illân, Hüsnü Faik geç vakit bırakılmış ama, Birlik'in lır süre kapalı kalacağı kesin!

Sözlerini, ürkütücü bir sonuca bağladı:

— ...vaziyet vehamet kesbediyor.

Öbürleri söylediklerinden etkilenmişlerdi: Ahmed Ziya, soru üstüne soru yöneltiyor. Doktor Ne-luk, cigarasını tazeledi. 'Şaşkın' Beşir usta, daha da yaşmış, çipil gözlerini kırıştırmaktadır: çini mavi. Oysa Neveser'in takıldığı sevdiği adamdaki başkalık! Buna bir anlam vermeye çalışıyor: olağanı nedir: böyle mum alacası bir odaya, Münif, o saldırgan sarışınlarıyla daldı mı, içeriye meş'ale girmiş iji olur, ortalık adeta aydınlanır. Hayır, öyle olmadı : elinde bir kesekâğıdı Yafa portakalı, parıltısız bir adam girdi; kapıyı açmaya inmiş Ahmet Ziyayla, konuşa konuşa!

Parıltısız mı? Pek denemez. Neveser dikkat etlikçe, Münif'in vahşi parıltısını, gözlerinde yoğunlaşmış bulacaktır. Sanki her zaman dışa vuran o yandın sarışınlığı, bilinmez bir sebepten içine dönmüş, viireğinde sürüyor: gözlerinde biriken, onun yalazı. Ayrıca üstünde, ilk bakışta göze çarpmayan bir örnlonmuşluk! Örselenmişlik mi, kirlilik mi? Lâstide-rinl çıkarmış ama potinleri, tozlukları, bastonu. Bu, •ıklına, tehlikeli olasılıklar getiriyor: sakın, 'hasbelva/ife', bir 'maceraya' atılmış olmasın? Gazetenin Kapatılmasıyla, onu mu 'setre' çabalıyor? Arasıra ba-ı işiyorlar: Neveser'in gözlerinde kaygılı soru işa-M'lorl, Münif'inkilerde sipsivri bir parıltı. Yüzünün ifadesi de öyle, burnu ve çenesi uzamışa benler, anki bilenmiş. Evet evet, bu gece Münif Sabri'de İn M,ettiği delici bir sivriliktir, acımasız bir batıcılık.

"Bu, elbette bir manaya delâlet etmektedir, İdi'İti ııoye?"

Bcışbaşa kalmadıkça, öğrenemeyecek; vakitse, geçmek bilmiyor. Ne yapıp da, oyalanmalı? Birkaç yudum bira, bir çatal kaşar peyniri, iki dilim portakal. 'Şaşkın' Beşir usta, yine birşeyleri deviriyor : kadehlerini öyle büyük bir hızla birbirine zincirledi ki, şimdiden sarhoş : burnunun çilek pembesi, suratını kaplamış; olura olmaza, sırtıyor. Çok geçmedi ayağa kalkıp, sol yumruğunu dikerek, Almanca 'şiar' atmaya başladı:

— ...Proletarier aller Lander, vereinigt euch!*

— ...Hoch der Weltsozialismus!**

Kahkahayı basıyorlar. Gramofon hiç susmadı. Sıra operalarda, galiba Wagner, 'Uçan Hollandalı' uvertürü : yaylı çalgılar, derinden derine uğulduyor : patladı patlayacak bir yanardağın, karanlık inlemesi mi; fırtınalı bir denizin, uzak sesleri mi? Neveser, hop, bir an İsviçre'de: Ahmed Ziya Berlin'den gelmiş, Zürich'teki Helvetia Otel'i'nin holünde karşılaşılıyorlar, insanın içini ferahlatan o traş sabunu kokusu, ısrarlı telefon zilleri. Aklını konuşmalara vermeye zorluyor ama, olası mı? Yine siyasete dalmışlar : Bolşeviklerin Rusya'da duruma egemen olmaları, yalnız kapitalizmin değil, sosyalizmin de kaderini değiştirmiş : aklıbaşında bir sosyalist, Brüksel Enernasyonali'nı artık ciddiye almazmış ki? İngiliz Yüksek Komiseri Amiral de Robeck'le, Karadeniz Ordusu Komutanı General Milne'in ortaklaşa raporundan haberdar mısınız? Maveray Kafkas'da, Küçük Asya'da, 'miktar-ı kâfi' İngiliz gücünün bulunmayışından yakınıyorlar, evet! Denikin'in yenilgisi, Mustafa Kemal'in takındığı tavır, durumu temelinaen değiştirmiş; hele bolşeviklerle Kuva-yı milliyenin 'teması', Londra'nın politikasında, önemli değişikliklere yo! açabilirmiş! Neveser'in içi daralıyor, bu gece aksayan birşey var, bundan emin, ama ne? Münif bunu ondan gizleyecek mi, açıklayacak mı?

Gizlemedi. Dönüşte, arabanın titrek kandili loşluğunda yalnız kalır kalmaz, önce ona sarıldı: hırslı bir kucaklama bu, gerilimi yüksek : biraz onu içine katmayı, biraz ona katılmayı içeriyor. Ardından öpüşüyorlar. Neveser'in boynunda, kor kırçılı bıyıkları, ıloş gibi ağzı. Kulağına kaygılı bir fısıltıyla diyor ki:

— ...müstâcel bir vazife zuhûr etti, Perapayas-luki odayı iptal mecburiyetinde kaldım : ziyadesiyle müteessirim Neveser, sizi doğruca Cihangir'e götürüyorum...

Utandığından mı nedir, dudaklarını kulağının dibinden ayırmıyor. Soluğu yakıcı: — ...bana darıladınız ya! Darılsanız da haklısınız: kaç gündür hı gecenin hayaliyle yaşıyorduk, halbuki herşey ıııı-ı vahitte...

Neveser, birden : — Sus Münif, dedi, sus!

Heyecandan boşuk, korkudan kısılmış sesini tanıyamadı, Yüreği çarpa çarpa, soruyor:

— ...deruhte ettiğin vazife nedir?

— ...söylememekte mâzûrum! Mamafih, böyle lılır zamanda, her vatanpervere terettüp edebilecek noviden bir vazifedir: imtinayı gayr-ı mümkün!

— Çok mu tehlikeli?

— ...bir miktar, belki! Lâkin endişeye mahal görmüyorum : suret-i mutlakaa'a muvaffak olacağız. Aköl tasavvur dahi edilemez.

Neveser'in ağzı kurumuştu. O da fısıldayarak:

— ...hemen, bu gece mi? diye sordu.

Münif Sabri, bu defa saçlarını öpücüğe boğuyor :

— ...evet, diyor, bu gece Neveser.

Yol boyunca, dolaylı açıklamalar, bundan sonrakı 'hatt-ı hareketlerine mütedair' birkaç uyarı; loşkilât-ı Mahsusa'daki 'rûfekasından' bazıları. Yıldız İstihbaratı'na kapılanmamışlar mıydı, 'denaeti' İngilizlerle 'teşrik-i mesaiye' kadar götürmüşler. Bir kısmı esasen Damat Ferid Paşa'nın adamıdır, Miralay Morley'in 'emirberi' derekesine düşmüş, ağzından çıkan 'ifaya müheyya', hiç de arlanmaz. Oysa İngilizlerin, haftalardır, Karakol Cemiyeti'nin 'faaliyot-i vatanperverânesinden', en çok da Münif Sao-

* — Bütün ülkelerin işçileri, birleşiniz!"

** — Yaşasın Dünya Sosyalizmi!"

ri'nin ve Resûl Hocayef'in çalışmalarından tedirgin olduğu biliniyor. Çünkü intelligence Service in Okhranna artıklarıyla Dersaadet'te çevirdiği dolapları izliyorlar: Prens Dmitri Bragin adıyla dolaşan 'şahsın' gerçek kimliğini, Resûl Hocayef buldu çıkardı: Çarlık İstihbaratında Mirliva'ymış, İngilizler 'nezdinde, irtibat zabiti', adı: Pavel Alekscindroviç Makarof! Münif Sabri'ye, Miralay Morley'le g'zli buluşmalarını saptıyor, yerini ve zamanını! Bolşeviklere ve Kuva'yı Milliye'ye karşı, ortaklaşa hareketlerini, gözleyip rapor ediyorlar, 'buna bigâne kalmaları aki-i selime muhalif birşey olurdu', 'nitekim' iki üç gündür Münif Sabri'yi sıkı bir 'takibe' almışlar, nereye gitse arkasında bir adam, Birlik'in kapatılması da bununla ilgili olabilir, gece Ahmed'lere gelebilmek için nerelerden dolaşmış, cırdındaki bin bir 'müşkilâtla' ekıyor.

Onu dinlerken Neveser'i, korku bulaşığı yanlış bir keder kuşatmıştı. Kulaklarında, arabanın dingilinden mi, tekerleklerinden mi geldiğini çıkaramadığı o "meyyus ve biteviye" iniltiler; göz pınarlarında, boşalmaya hazır gözyaşları. Epeydir mendilini didikle-yip duran ellerini, Münif Sabri usulca avcuna alı, dudaklarına götürdü: parmak uçlarını birer birer öpüyor. Sesi yumuşak ama kararlı, diyor ki:

— ...bu şerait altında, bir müddet birbirimizden uzak kalmamızda faide mülahaza etmekteyim. Rendez-vous mahallimizi de değiştirmek icabeder: Petrograd, esasen mimlenmiştir. Cumartesiye, sui, Mulatier'de bekleyeceğim, alafranga saat üç sularında...

Gözleriyle gözlerini aradı: — ...nasıl, münasip mi?

Kirpiklerinde iki damla gözyaşı, Neveser mahzun gülümsüyor:

— ...münasiptir!

Yeniden kucaklaştılar. Neveser, Münif'in buğday sarışınlığına, ufak öpücükler halinde dağılarak

— ...korkuyorum Münif, dedi, çok korkuyorum! Rica ederim, kendine mukayyet ol! Memleketi nazar-ı itibara aldığın kadar, beni de al! Aşkının kıy-

metini, unutmak ki çok geç ve güç idrak ettim: seni ı oybetmek istemem!

Araba, Terakki Apartmanı'nın kapısı önünde durdu. Cihangir'de gece, bulut buluttu: çoğu pen-ı ereleri hâlâ ışıklı apartmanlar, toz mavi bir yaldızın harmanlandığı, mavi sislerin içinde eriyip, karanlığa dağılıyor gibiydiler. Herşeyde ve her yerde, irkil-tici bir kesinsizlik hüküm sürüyordu. Sertlik, sağ-lam-lık, güvenilirlik duygularını yok eden; somut ne varsa hepsini, sokağı, arabayı, apartmanları soyul-luştırıran bir sanrıydı bu; o kadar güçlüydü ki: Neve-ser bir an arabadan iner inmez 'nâmütenâhi' bir boşluğa uçacağı izlenimine kapıldı.

— Allah muininiz olsun, Münif! Muvaffakiyeti-ni/ için dua edeceğim.

— Teşekkür ederim! Cumartesi'ye, Muatierde.

— Evet!

Arkasından bakakalıyor: Kupa arabası, sanki •okak boyunca ağır ağır uzaklaşmadı da; koşumları pul pul pırıldayan hayalet atları, sakalı dumanlı ma-vi arabacısıyla, bulut kalabalığının 'esraren-giz gir-daplarında' eriyerek kayboldu. Ancak o zaman Ne-veser, gecenin iliklerine işleyen soğuşunu, sinsi ne-mini hissedip, ürperiyor. Suriye'li Ayan Azası Faruk (I Mabruk'un dairesinden, macun gibi uzayan bay-gın Arapça şarkıyı, darbuka sesini, zil çınlamasını da! Merdivenleri çıkarken, elinde olmadan düşündü:

"— ...Aman yarabbi! Faruk bey el Mabruk Ja yılbaşını mı tes'id ediyor? Ne günlere kaldık!"

O gece, karışık rüyalar gördü. Sabaha karşı, bir yanılsamayla uyanıyor: Perapalas'taymışı, Halic'e nâzir' odanın, görkemli yatağında; uzaKtun u/ağa, sabah ezanları! Münif'in yanıbaşında yatma-dığını farkedinceye kadar, sanıyor ki ezanların dūr-tūsüyle uyanmıştır. Farkeder etmez, yeniden o korku bulaşığı keder, içini kuşatıyor: "— ...ya onu kay-bedersem?!". Abdestsiz olduğunu bildiği halde, bu yüzden mi dua etti? Çocukluğunda, 'Hamınnesi'-iun bolktığı dualar, o 'semavî' fısıltı kuşları, şaşı-larak bir kolaylıkla gelip, dudaklarını buluyordu:

bismillahirrahmanîrrahim, kul nuvulicihü ahad,

allcühüssamed, lem yelid ve lem yûied...". Üç 'kulhü-vallâhü', bir 'en'am' okuyup, arkasından 'niyaza' geçti: "...sen ki büyüksün ve kaadir-i mutfaksın, ezan vakitleri yüzü suyu hürmetine, Neveser kuluna merhamet, Münif kulunu her türlü kazadan belâdan, ve düşman şerrinden hıfzet, yarabbi!..."

Onu uyandıranın, Nefti Salon'dan kulağına ulaşan, iri konuşmalar olduğunu, neden sonra anlayacaktır. Nedir? Ne oluyor? 'Allah muhafaza', Doğan mı hastalandı? Akşam öksürüyordu biraz, çarçabuk soğuk alır, 'harareti' yükselmiş olmasın? Yok yok, uyku sersemi de olsa, Abdi bey'in 'tannan' sesini, 'asabi üslûbunu' ayırımsayabiliyor; arada Mercimek Nine'nin ve Kâmil efendi'nin de, lâfa karıştığını! Demek hepsi uyanmışlar! Fânuslu saate bakıyor, 'alaturka' bir; camlarda bulanık bir su aydınlığı, kurşun rengi yoğun bir duman; dışarda karanlığın kanı çekilmiş, içersi sabah alacası. Tekrar, bu defa gayet fasih olarak, kocasının sesini duyunca doğruldu: olağanüstü bir şey olmasa, Abdi bey bu saatte eve dönmez; döndü diyelim, 'milleti' böyle oyağa kaldırmaz! 'Gidip, bir göz atmalı'. Sabahlığı omuzlarında, koridordan Nefti Salon'a rüya gibi akıyor.

Abdi bey'in arkası dönüktü, geldiğini görmedi. 'El pençe divan durmuş' onu saygıyla dinleyen Mercimek Nine'yle Kâmil efendi'ye, harıl harıl anlatıyordu:

'— ...maiyetindeki muhafızlar derakap silâha davranınca, bittabi müsademe çıktı; etraf feci sis, göz gözü görmüyor; isabet alan şoför, ihtimal bu esnada otomobilin idaresini kaybetmiş; o süratle hendeğe devriliyorlar, benzin iştiâl ediyor: muazzam bir felâketi, Enkaz altından, üç cesed çıkarıldı, teşhisi gayri kaabii: birisi Miralay'ın olmak icabeder, lâkin hangisi? ...

Öbürlerin bakışlarını izleyerek döndü. Gözü Neveser'e ilişince, yanına seğırtti. Adeta bağıra bayıra, dedi ki:

— Neveser ma chere, Cenab-ı Hakkın inâyetiyle, elîm bir faciadan kurtulduk! Tasavvur ediniz:

ı ııııılay cenapları, refakatlerinde beni de şehre gelinmeyi, teklif eylemişlerdi! Garip bir hissi kableivü-ı ı ı ile reddettim; eğer kabul etmiş olsaydım, şu anın dul kalmıştınız, yegâne evlâdımız da yetim!

Neredeyse ağlayacak! Yüzünde, yeşile çalar ma-ı, hafif bir sakat gölgesi; üstüne başına, alkol ve > 'nine kokusu sinmiş; hâlâ sırtında frakı, başında idil; ellerinde varla yok arası bir titreme! Yoksa Nevuuer'e mi öyle geldi? Yok canım, ne kadar heyey-ı anlı olduğu, tekgözlüğünü düşürmesinden belii. Morcimek Nine'yle Kâmil efendi, onları başbaşa bırakıp çekildiler. Neveser 'mûnîs', yatıştırıcı bir ses arıyor:

— ...sâkin olunuz. Doğan uyanırsa korkabiir! Hopimize büyük geçmiş olsun! Lâkin merakımı mu-ı İp oldu, vak'ayı başından nakleder misiniz lütfen?

Abdi bey'in istediği de o ama, derlitoplu anlatamıyor ki! Çok mu korkmuş, yılbaşı gecesini Mizrahi'lerde geçirmekten mi rahatsız, ya her cümlesini askıda bırakıyor, ya gereksiz ayrıntılara boğuy >r: yok, Şark-ı Karip Maadin Kumpanyası, artık Madam Hosa'ya 'tediyede' bulunmuyormuş; yok, Gülistan satvet 'aşiftesi', o Fransız 'zabitiyle' tekrar 'tesis-i münasebet' etmiş; yok, Mizrahi'lerin büyük kızı Ra-ı,ol, olsci olsa Doğan'dan beş yaş büyüktür, 'mütevofa Miralay'ia" ohoooo, neler neler! Sözü ne kadar dağıtırsa dağıtsın, getirip aynı saplantıya bağlıyor, uma:

— ...maazallah, Miralay'ın davetini kabul edip, yu otomobiline binmiş olsaydım?

Neveser'in ayrıntıları ayıklayıp, tekrarları sile-nik, öğrenebildiği nedir? İngilizlerin 'mümtaz zobit-lrinden, Miralay Kenneth Morley', 'Mizrahi'lerin yılbaşı balosundan dönerken, pusuya düşürülerek öldürülmüş! Burası, 'aşikâr'. 'Mumaileyh', saat 'alaf-mnga' dört buçuk sularında. Madam Rosa'yla kızı-na veda ediyor, 'kalabalık bir davetli kütlesi, bu me-yunda Muzenidis, Kavukçuyan, Servet Yesari bey, *"iki Cebelibereket Ayanı Sadrettin Bahri Paşa, ve tabii o, Halıcızade Abdi bey, onu otomobiline kadar toçyi ediyorlar'. Dışarda 'meş'um' bir gece, 'feci' bir

sis, lâmbalar onbeş adım ilerisini aydınlatamıyor, 'etrafta, fecre tekaddüm eden o haileengiz sükunet'. Otomobillerin hareketinden sonra üç dakika mı geçiyor beş dakika mı 'müthiş bir tarrakayla sarsılıyorlar', 'müteakiben, kesif bir müsademe'; bu arada, şoförü vurulmuş olduğundan, Miralay'ın otomobili hendeğe devrilmiş, benzin deposu 'iştiâl ediyor', facianın dehşeti o an, cehennemi bir kızılık 'huzmesi' içinde, gözleri önüne serilmiştir.

— ...mütecavizler mi? Muhafızları, Miralay'ı kurtarmaya şıtap edince, fırsattan bilistifade onlar firar etmiş, kim oldukları meçhul! Yoo, mille pardon, Sadrettin Bahri Paşa, teşekkülleri hakkında muhtelif rivayet dolaşan, kemaliste guruplarından birisi olması ihtimalinden bahsetti. Lâkin ma chere, Paşa bunamış, bir sözü bir sözünü tutmuyor, tahmini ne kadar şayan-ı itimaddır takdirinize bırakırım...

Neveser onu, camların önünde dinlemişti. Bir gözüyle, sabah sislerini seyretmekten kendini alamıyor. Öyle katmerli, boğum boğum, bıçakla kesilebilir kalınlıkta bir sis ki bu, ne Boğaziçi'ni görebilmek olası, ne de Marmara'yı. İşgal donanmasının 'devâsâ sefineleri', peçeli ışıkları güçlükle seçilebilen, 'müphem' karaltılar; ilk seferlerine çıkmış Şirket-i Hayriye vapurları, varlıklarını ancak 'canhıraş' düdükleriyle duyurabiliyor. Boruçiçeği moru sis karanlığına, güneşin doğmasıyla, sanki önce eflâtun, sonra sardunya pembesi yaldız tozu karıştırdılar; Üsküdar'dan sedefli yansımalar belirliyor, Sarayburnu'nda hâlâ çakıp duran deniz feneri.

Neveser, bir yerden sonra, kocasını dinlemediğini saptamıştı. Münif'i dinliyordu : elinde, namlusundan barut tüten Nagant tabancası; gözlerinde, vahşî bir 'şetaret'; fısıltıya yakın bir sesle, diyordu ki:

"— ...harb bitmedi Neveser, gayr-ı muayyen bir zemine intikal etti. Vatani, hasm-ı bî-amanına suhuletle terketmek bize yakışmaz. Şerait ne kadar aleyhimize tecelli ederse etsin, vuruşmak azmindeyiz!"

İşte vuruşuyorlardı. Ertesi günden başlayarak, Neveser basında olaya ilişkin bir haber, onu biraz olsun aydınlayabilecek 'tafsilât' arıyor: Yok yok yok!

Dersaadet gazeteleri, hangi dilden olursa olsun, Paris Konferansı'ndan gelen telgraflarla dolu; yazıların çoğunluğunu, İstanbul'un Türklerden alınması üzerine yazılmış yorumlar oluşturuyor. Abdi bey, sesini gereğinden fazla yükselterek, İtilâf Sansürü'nün haberin yayılmasına 'müsaade edemeyeceğini' söyledi. 'Asla ve kat'a' edemezmiş! Belki 'matbuat-taki' eşdosttan 'malûmat' alabilirler. Birlik'i aradı : Hüsnü Faik bey çıkmış; Alemdar'ı aradı: Refii Cevat bey'le görüştüler: Sadrettin Bahri Paşa tahmininde yanılmamıştı, 'matbuat mehafili' de, cinayeti 'millîci' gurupların işlemiş olabileceğinde 'müttefik'; bu arada, 'İtilâf makamları, Dahiliye Nezareti'ni şedit bir dille ikaz etmişler', Nezaret Vilâyet'i, Vilâyet Polis Müdüriyeti'ni suçluyormuş, 'bermutad' it ite buyuruyor, it kuyruğuna!

Neveser yanlış varsayımlar, 'mesnedsiz' iyimserlikler, yıldırıcı yürek çarpıntılılarıyla geçirdiği o 'intizar haftasını' unutulabilir mi? Günü gününe uymuyordu, saati saatine: bakıyorsun ispanyol nezlesi salgınını olağanın üstünde önemsemiş, elinde kağıt kalem ölü hesabı tutuyor, Doğan odasında 'hapis', alışveriş yasak; bakıyorsun, kütüphaneye çekilmiş, 'Hatıra Defteri'ne 'ihzaslarını' yazmaktadır, ama nasıl bir tutkuyla, yorgunluktan akşama doğru 'bîtap düşüyor'. Bütün bir günü, dolap yerleştirmekle geçirdi; bir başkasını, mutlaka Mercimek Nine'yle turunç reçeli yaparak! Bunları kaygılarını dağıtmak, avunabilmek için yapıyor ama, işe yaramıyor ki! Bir-iik'in, buluşmadan bir gün önce, yeniden 'intişarına' izin verilmesini, 'fâl-i hayr telâkki etti'. Buluşma sabahı : kuru kar tozu, gümüş karası soğuk, kıyıcı ayaz. O, durduğu yerde duramıyor, ah Beyoğlu'na çıkıp, bir an önce kapağı Mulatier'ye atabilse! Sanki Münif Sabri, hardal sarısı egemenliğini, çoktan oraya kurmuş; çevresini masmavi cıgıra dumanına boğarak, onu beklemektedir.

Bu fikre kendini nasıl da alıştırmış? Geciktim gecikiyorum telâşıyla, Mulatier'nin döner kapısından girip, Münif'i orada göremeyince, adamakıllı boca-ladı. İsterse 'ecnebi' havalı olsun, 'Osmanlı' kızları-

nın böyle yerlerde tek başına oturması, yadırganır; Münif, herhalde bu düşünceyle, daima ondan önce gelirdi; gecikmesi, iki defa 'vâki oluyor'. Neveser, 'mütereddit' adımlarla, renkli camların ayırdığı iç bölmeye yöneldi, kuytu bir masa seçti, maroken kol-tuğa eğreti iliştiriyor.

Mulatier'ye gelmeyeli epey zaman olmuş, Pet-roggrad'dan ne kadar farklıymış meğer, insan unutu-yor : nerede 'beyaz' Rusların paldır küldür neşesi, mahzun derbederliği? Burası, basbayağı ciddi bir yer; daha çok Fransızca konuşuluyor. Renkli cam-ların marifeti midir nedir, ortalıkta erguvan rengi kıvamlı aydınlık; içisıra filizî, mimoza sarısı yansı-malar. Arada belirip kaybolan, ağır bir vanilyalı tur-ta kokusu. Duvar aynaları bütün meneviş, köşelerde kırlangıç motifleri, çınar yaprağı vs. Kalabalık sa-yılmaz : parmak uçlarında 'mükedder' Chopin'iyle, "hülyalı" bir piyanist; yapışkan, yağlı kara bakışları Neveser'de, yaşlıca hayli yakışıklı bir Fransız 'zabi-ti'; görkemli şapkaları tüllü, vişnerengi dudaklarını görgüsüzce büzen, 'edâsı insanı öldürür', tatlısu frengi birkaç masa 'madam'! Hepsi Neveser'e kıya-sıya yabancı. Münif bir gelse! Münif hemen gelmeli!

Münif Sabri gelmedi. Neveser, hiç beklemediği bu davranışa ne anlam vereceğini bilemiyor; elinde olmaksızın, kötüye yoruyordu. İçi ne türlü kararmış olmalı ki, çıkıp da dışarsını aydınlık bulunca, garip-sedi. Tuzu andırır, kuru kar tozu, şehrin üzerine in-cecik serpiliyordu. Gümüş karası soğuk, vitrin cam-larında donmuş. Bir kupa çevireyim dedi, bineceği sırada, neye uğradığını anlayamadı: yanibaşında ansızın ufak tefek, kösemsi, üstübaşı 'pejmürde' bir adam peydahlanıyor; kolundan tuttuğu Neveser'i arabaya bindirirken :

— ...gir hemşire gir! diyor. Men Resûl, Resûl Hocayef; Münif bey canibinden gelirem, 8eninle da-nışacağım.

Münif'in adını vermese, ardından arabaya atla-yıp kapıyı kapatmasına. Neveser göz yumar mıydı, şüpheli! Hareketleri onu tedirgin ediyor: samimiyeti mi lâubâll, kılığı mı fazla özensiz, konuşması mı ka-

ba? Sivri çenesi, dişsiz izlenimi uyandırıyor ama, yanlış, ağzı diş dolu, fare dişlerinden farksız, mini mini dişler: sivri ve keskin. Gözlerinden biri sarı elâ, öteki iç midye yeşili, ikincisinin görmediği muhak-kak. Oturur oturmaz, cebinden 'fakfon' tabakasını çıkardı; kiskanılacak bir ustalıkla hem cigara sarıyor, hem Neveser'in merakını gideriyor:

— ...sevdalık hâli nedür, bilürem: Münif bey İçün tasa edersiz. Sağdır, selâmettedir, tasaya ma-hal yohtur! Yahşi iş görmüşez, dağdağası dünyayı tutmuş! İngiliz soldatları, İstanbul kazan onlar kep-çe, ölü diri Münif bey'i arıyor. Bilesiz ki gelmeyip ovvelâ bundandır, saniyen...

Arabanın içi gümüş loşluğu, kuru soğuk. Bütün çabasına rağmen, Neveser, dişlerinin birbirine vur-masını önleyemiyor. Günlerdir, yüreğine batmış bir tığ gibi taşıdığı o korkuyu, artık gizleyemeyecek:

— ...yoksa yaralı mıdır?

Resul Hocayef, sağlam gözüyle, gülümseyerek baktı. Cıgarasının kâğıdını henüz ıslatmıştı, özenle yapıştiriyor. Öteki eliyle, tütün kırıntılarını pantolo-nundan silkeleyip, diyor ki:

— Belî! Sol omzunu kurşun ohşamıştır, lâkin tı-mar eyledik, maşallahı var! Osmanlı zehmetkeşleri-nin, medâr-ı iftiharıdır, mihribân bir yiğit!

İçine doğanlar, gerçekmiş demek : Münif Sabri, yılbaşı gecesi, Yeniköy'deki eyleme katılmış. Yara-lanmış da. İçinden ağlamak geliyor ama, Neveser'e yakışır mı? Yüreğini pek tutmalı! "Münif, böyle ol-masını arzu ederdi...". Bunu sağlayabilsin diye, ona Resûl Hocayef'i gönderiyor: Salı günü için, başka bir buluşma belirleyerek: Beyoğlu'ndaki Karlman Bonmarşesi, çocuk oyuncakları bölümünde, 'alatur-ka' saat sekize doğru! Frenk kılığında gelecekmiş, başı şapkalı, gözü gözlüklü. Şu 'esnada' pastaha-nelerde görünmeleri, 'mahzurluymuş' da!

Neveser'in heyecanı yatışmıştı. İki yanağında iki gamze, Resûl Hocayef'e gülümsedi. O sağ eliyle gülümsemesini alıp, adeta göğsüne bastırıyor. Ağ-zında yanmamış cıgarası, yarım yamalak:

— ...özüm, diyor, şu köşebaşında düşeyim!

Sonra, kapıyı açmasıyla inmesi bir oldu. Arabanın gümüş karanlığında. Neveser o dakika yalnız ve 'mütereddit': şu olup biteni 'sâhiden' yaşadı mı, yoksa 'hayalinde' mi kurdu?

Münif Sabri, Salı günü de buluşmaya gelmiyor. Gelemiyor. Çünkü, gelemez. Sebebini Neveser, ertesi gün gazetelerden öğrenecektir.

Matbuat âleminin elim ziyaı
MUHARRİR MÜNİF SABRİ
HUNHARCA KATLEDİLDİ

Kvvelki akşam Vezneciler'de vuku bulan
cinayetin failleri her tarafta aranıyor.

Dürsaadet (Hususi)

Matbuatımızın mümtâz simâlarmdan, Birlik re-
nâlınlulztn güzide muharrirlerinden, 'Selânik'li' Maruf
••mıl boy, evvelki akşam yatsı üzeri Vezneciler'deki
iklimine avdet ederken, hüviyeti meçhul birtakım
i'ilm.ı tarafından katledilmiştir.

Mumaileyh, rahatsızlığına binaen son günlerde
iliumot eylediği Salacak'taki bir akrabasından evine
iloumikte idi. Polis Müdüriyeti'nden verilen maiü-
ıııııu nazaran, arabadan inişini müteakip, mücavir
ıııııııı gizlenmiş failler silahlarını ateşlemişlerdir.
\\ nı anın yegâne rü'yet şahidi, arabacı 'Kemahlı'
Vıy.nı ağa, ifadesinde: Münif Sabri bey'in de taban,
ı " ilııııı davranmakta kusur etmediğini, ağır surette
ruh olduğu halde, iki el ateş etmeye muvaffak:
• ilııııftunu kaydetmiştir.

Katillerin asgari iki kişi oldukları malûm, mec-
ı nı olup olmadıkları meçhuldür. Cinayeti ika eyle-
ıııııııı sonra, birisi Saraçhanebaşı istikametinde, di-
ıı"ıi lınyazıt istikametinde firar etmiş olup, arabacı-
Mı i ıı,ıııııı ve silâh sesleri üzerine şıtab edenler,
' lıııııı Sabri bey'i, ruhunu teslim ederken bulmuşlar-
• İt t

Münif Sabri bey, gazeteciliğe Tanin refikimizde
i"ııııııı, bilâhare Birlik'te neşrettiği âteşin maka-
lıııııııı İstihar etmişti. Merhuma Allah'tan mağfiret
ıııııııı / C'onozezi, yarm (bugün) zeval vakti Beyazıt
ı «ıııııı şerifinde kılınacak namazını müteakip, Edir-
ıııııııı Kabristanı'nda defnedilecektir.

attılâ ilhan
kavaklıdore (ankara)

k/cklm 1975
ıııııııııııııııı 1978

ocak/mayıs 1900
oylül 1980/mart 19fıl